

Ref

Förenklad konkurs m.m.

Betänkande av konkurslagskommittén

1974 : 6

SOU

Statens offentliga utredningar
1974:6
Justitiedepartementet

Förenklad konkurs m.m.

Betänkande av konkurslagskommittén
Stockholm 1974

Omslag: Johan Hillbom

ISBN 91-38-01655-9

Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm

Till Statsrådet och chefen för justitiedepartementet

Genom beslut den 4 juni 1971 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att se över konkurslagstiftningen. Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 30 augusti 1971 som sakkunniga hovrättsrådet Bengt Rydin, ordförande, hovrättsassessorn Edmund Gabrielsson, verkställande direktören i Stockholms Köpmannaförening och Ackordscentralen Sven Åvall och advokaten Anders R. Öhman.

De sakkunniga har antagit namnet konkurslagskommittén.

Att som experter biträda kommittén förordnades den 1 november 1971 chefsrådmannen Åke Asp, kronofogden Tord Eneström och numera lagmannen Henry Montgomery samt den 10 februari 1972 rådmannen Arne Wilhelmsson.

Till sekreterare i kommittén fr. o. m. den 8 november 1971 förordnades hovrättsassessorn Magnus Åkerdahl.

Kommittén får härmed överlämna delbetänkandet Förenklad konkurs m. m. Tyngdpunkten i betänkandet ligger i förslag om ett nytt förenklat förfarande i mindre och enklare konkurser. Dessutom föreslås vissa andra reformer inom konkurslagstiftningen.

Ledamoten Gabrielsson har med instämmande av experterna Eneström och Wilhelmsson reserverat sig i fråga om förvaltningsorganet vid förenklad konkurs.

I övrigt har samtliga experter anslutit sig till kommitténs förslag.

Kommitténs arbete fortsätter med återstående delar av uppdraget.

Stockholm den 24 oktober 1973

Bengt Rydin

Edmund Gabrielsson

Sven Åvall

Anders R. Öhman

/Magnus Åkerdahl

Innehåll

Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921:225)	9
Lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs	32
Lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom	34
Lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.	35
Lag om ändring i lagen (1921:244) om utmätningssed	36
Lag om ändring i förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva	37
Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal	39
Lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag	41
Lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar	42
Lag om ändring i jordabalken	43

Kapitel 1 <i>Inledning</i>	45
1.1 Reformarbetet inom konkursrätten	45
1.2 Kommitténs uppdrag	46
1.3 Kommittén	48

Kapitel 2 <i>Förenklad konkurs m. m.</i>	50
2.1 Inledning	50
2.2 Det nuvarande konkursförfarandet	50
2.2.1 Ordinär konkurs	50
2.2.2 Fattigkonkurs	53
2.3 Vissa reformönskemål	55
2.4 Allmän motivering	61
2.4.1 Fattigkonkursernas betydelse	61
2.4.2 Utmätning i stället för konkurs i vissa fall?	64
2.4.2.1 Utmätningssed och fattigkonkurs	64
2.4.2.2 Nya inslag i utmätningförfarandet	68
2.4.2.3 Överväganden	70
2.4.3 Nytt summariskt konkursförfarande	71

2.4.4	Beteckning på det nya summariska konkursförfarandet .	73
2.4.5	Prövning av om det finns förutsättningar för förenklad handläggning	74
2.4.6	Ställande av säkerhet	76
2.4.7	Förvaltningen vid förenklad konkurs	77
	2.4.7.1 Förvaltningen i stort	77
	2.4.7.2 Förvaltningsorgan	82
	2.4.7.3 Kontroll över förvaltningen	95
2.4.8	Avskrivning av ordinär konkurs till följd av brist på tillgångar	98
2.4.9	Konkurskostnader	99
2.4.10	Företrädesordningen mellan konkurskostnader och mas- safordringar	104
2.4.11	Kostnaderna för det allmänna	110
2.5	De särskilda bestämmelserna i 9 kap. KLförslaget (185– 188 §§)	112
	185 §	114
	185 a §	117
	Punkt 1	117
	Punkt 2	119
	Punkt 3	124
	Punkt 4	126
	Punkt 5	127
	185 b §	130
	Punkt 1	130
	Punkt 2	136
	Punkt 3	141
	Punkt 4	145
	185 c §	148
	186 §	149
	187 §	152
	187 a §	154
	188 §	159

Kapitel 3 Konkursförvaltares kvalifikationer och utseende av för- valtare i ordinär konkurs 162

3.1	Gällande rätt	162
3.2	Allmän motivering	166
	3.2.1 Utgångspunkter	166
	3.2.2 Förvaltares kvalifikationer	167
	3.2.3 Utseende av förvaltare i ordinär konkurs	172
	3.2.4 Vissa andra frågor	176
3.3	De grundläggande bestämmelserna (42 och 45 §§)	179
	42 §	179
	45 §	181

Kapitel 4 Övriga ändringar i KL och övergångsbestämmelser 182

4.1	Övriga ändringar i KL	182
	7 och 11 §§	182

19 §	182
46 §	182
(47 §)	182
48–50 §§	183
54 §	183
55 §	184
58 §	184
88 och 90 §§	184
(145 a §)	185
183 §	187
189 §	187
190 §	187
191 §	188
205 §	188
209 §	188
210 §	188
218 §	189
4.2 Övergångsbestämmelser	189
Kapitel 5 <i>Följdändringar i andra författningar än KL</i>	190
5.1 Inledning	190
5.2 Lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs	190
5.2.1 Gällande ordning	190
5.2.2 Kommittén	192
5.3 Lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom och lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.	194
5.4 Lagen (1921:244) om utmätningssed	195
5.5 Förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva	196
5.6 Lagen (1927:77) om försäkringsavtal	196
5.7 Lagen (1944:705) om äktiebolag och lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar	197
5.8 Jordabalken	198
5.9 Förhållandet till vissa andra lagar	199
Kapitel 6 <i>Sammanfattning</i>	202
<i>Reservation</i>	206
Bilaga 1 <i>Statistisk undersökning beträffande fattigkonkurser m. m.</i>	219
Bilaga 2 <i>Undersökning beträffande avskrivning av fattigkonkurser i visst hänseende</i>	233
Bilaga 3 <i>Huvuddragen av förvaltningsorganisationen enligt vissa utländska konkurslagar</i>	236
Bilaga 4 <i>Det allmännas kostnader vid förenklade konkurser</i>	249
<i>Förkortningar</i>	255

Förslag till
Lag om ändring i konkurslagen (1921:225)

Härigenom förordnas i fråga om konkurslagen (1921:225),
dels att 47 och 145 a §§¹ skall upphöra att gälla,
dels att 7, 11, 19, 42, 45, 46, 48–50, 54, 55, 58, 88, 90, 183,
185–191, 205, 209, 210 och 218 §§ samt rubriken till 9 kap. skall ha
nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 185 a, 185 b, 185 c
och 187 a §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse*²

Föreslagen lydelse

7 §

Vid gäldenärs konkursansökan
bör i två exemplar fogas av honom
under edsförpliktelse underskriven
förteckning över boets tillgångar
och skulder med uppgift om varje
borgenärs namn, boningsort och
postadress samt om de böcker och
andra handlingar som röra boet.

Vid gäldenärs konkursansökan
skall i två exemplar fogas av ho-
nom under edsförpliktelse under-
skriven förteckning över boets till-
gångar och skulder med uppgift
om varje borgenärs namn, bo-
ningsort och postadress samt om
de böcker och andra handlingar
som röra boet.

Till dödsbos eller dödsbodeläga-
res ansökan om boets försättande i
konkurs skall fogas bouppteckningen
efter den döde eller, om den
inregistrerats, uppgift därom. Är ej
bouppteckning förrättad, lämnas
 trovärdig uppgift om delägarna och
upplysning om varje deläga-
res boningsort och postadress.

11 §

Upptages borgenärs konkursan-
sökan, skall konkursdomaren ge-
nast förelägga gäldenären att in-
komma med förklaring inom viss

Upptages borgenärs konkursan-
sökan, skall konkursdomaren ge-
nast förelägga gäldenären att in-
komma med förklaring inom viss

¹ 145 a § införd SFS 1967:144.

² Som nuvarande lydelse av 7, 11, 19, 54, 55, 185 och 209 §§ har upptagits den
lydelse som föreslagits av lagberedningen i betänkandet Utsökningsrätt X (SOU
1970:75).

Nuvarande lydelse

tid, ej över en vecka, efter att han fått del av ansökningshandlingarna. Om särskilda skäl föreligga, får dock förklaringstiden utsträckas till högst en månad. Föreläggandet skall innehålla anmaning till gäldenären att hos konkursdomaren anmäla den postadress under vilken kallelse kan tillställas honom. Föreläggandet och ansökningshandlingarna skola delgivas gäldenären.

Föreslagen lydelse

tid, ej över en vecka, efter att han fått del av ansökningshandlingarna. Om särskilda skäl föreligga, får dock förklaringstiden utsträckas till högst en månad. Föreläggandet skall innehålla anmaning till gäldenären att *samtidigt lämna en kortfattad redogörelse för sin ekonomi. Han skall dessutom anmodas att* hos konkursdomaren anmäla den postadress under vilken kallelse kan tillställas honom. Föreläggandet och ansökningshandlingarna skola delgivas gäldenären.

I fråga om delgivningen tillämpas vad som gäller om stämning i tvistemål. Delgivning enligt 15 § första stycket delgivningslagen (1970:428) får emellertid ske även när gäldenären vistas på känd ort utom riket och delgivning i annat fall ej kan ske här i riket med laga verkan samt konkursdomaren med hänsyn till omständigheterna finner det icke skäligen böra krävas att delgivningen verkställs utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt som omständigheterna medgiva.

Om delgivning sker enligt 15 § delgivningslagen, skall konkursdomaren tillse, att gäldenärens egendom sättes under säker vård. Kostnaden därför skall betalas av borgenären.

19 §

När konkursbeslut meddelats, skall konkursdomaren genast utfärda kungörelse därom.

Konkursdomaren skall därjämte bestämma och i kungörelsen tillkännagiva, när och var första borgenärssammanträdet skall hållas, inom vilken tid borgenärerna böra hos konkursdomaren bevaka sina fordringar samt den eller de ortstidningar i vilka kungörelser angående konkursen skola införas.

Första borgenärssammanträdet skall hållas inför konkursdomaren tidigast tre och senast fem veckor från konkursbeslutets meddelande. Vid bestämmandet av tid för sammanträdet skall hänsyn tagas till att bouppteckning bör vara ingiven till konkursdomaren när sammanträdet hålles. Om det med hänsyn till konkursboets omfattning och beskaffenhet prövas oundgängligt, får konkursdomaren utsätta sammanträdet att hållas senare än nyss sagts. Den tid inom vilken bevakningar böra ske skall utgöra minst fyra och högst tio veckor från konkursbeslutets meddelande.

Om kallelse på okända borgenärer utfärdats enligt vad som föreskrives därom och egendomen avträdes till konkurs före den i kallelsen utsatta inställelsedagen, skall i kungörelsen om konkursen erinras om att kallelsen ej förfallit genom konkursen.

Konkurs varom kungörelse utfärdats enligt denna paragraf utgör ordinär konkurs. Att konkurs i vissa fall i stället skall handläggas som förenklad konkurs följer av 185 §.

42 §³

I fråga om utseende av konkursförvaltare gälla, att den eller de, åt vilka förvaltningen anförtros, skola äga sådan insikt och erfarenhet, som med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet erfordras för förvaltningens behöriga handhavande.

Konkursförvaltare må ej den vara, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd; ej den, som är förklarad ovärdig att vidare nyttjas i rikets tjänst eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning; ej den, som genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; ej heller den, som blivit dömd ovärdig att föra annans talan inför rätta.

Den som är anställd vid domstol må ej förordnas till konkursförvaltare.

Konkursförvaltare bör vara lagfaren. Han skall ha den insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, åtnjuta borgenärernas förtroende samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

Till konkursförvaltare får ej utses någon som står gäldenären nära eller är beroende av honom. Den som är anställd vid domstol får ej utses till förvaltare.

45 §

Vid första borgenärssammanträdet välje borgenärerna förvaltare att i stället för den enligt 43 § utsedde förvaltaren omhänderhava konkursboet. Har konkursdoma-

det skall konkursdomaren efter närvarande borgenärs hörande utse förvaltare att i stället för den enligt 43 § utsedde förvaltaren

³ Senaste lydelse 1970:848.

Nuvarande lydelse

ren efter vad i 52 § är stadgat förordnat, att konkursboets förvaltning skall vara delad, skall förvaltare *väljas* särskilt för varje del av förvaltningen. *Såsom borgenärernas beslut gälle den mening, varom bland närvarande borgenärer de förena sig, vilkas fordringar sammanräknade utgöra största beloppet, så framt dessa borgenärer därjämte utgöra minst en tredjedel av de röstande. Kan beslut på sådant sätt ej åstadkommas, gälle den mening konkursdomaren biträder.*

Konkursdomaren skall tillse, att icke någon, på vilken borgenärernas val fallit, är obehörig att vara förvaltare jämlikt 42 § andra eller tredje stycket eller i saknad av sådan insikt och erfarenhet, som avses i 42 § första stycket, eller eljest icke lämplig att handhava förvaltningen. Där sådant fall föreligger, åligge det konkursdomaren att utse annan förvaltare i stället för den av borgenärerna valde.

Kommer icke någon borgenär tillstädes, varde förvaltare tillsatt av konkursdomaren.

Föreslagen lydelse

omhänderhava konkursboet. Har konkursdomaren efter vad i 52 § är stadgat förordnat, att konkursboets förvaltning skall vara delad, skall förvaltare *utses* särskilt för varje del av förvaltningen.

46 §

Sedan förvaltarevalet ägt rum, skola borgenärerna å första borgenärssammanträdet, så framt någon av dem gör framställning därom, välja granskningsmän att med den befogenhet i denna lag sägs å borgenärernas vägnar övervaka förvaltningen. Granskningsmännens antal bestämmas av konkursdomaren. Valet skall ske så, att en var av de närvarande borgenärerna röstar å en granskningsman. Till granskningsmän anses valde, i första rummet den, om vilken borge-

Sedan förvaltare utsetts enligt 45 §, skola borgenärerna å första borgenärssammanträdet, så framt någon av dem gör framställning därom, välja granskningsmän att med den befogenhet i denna lag sägs å borgenärernas vägnar övervaka förvaltningen. Granskningsmännens antal bestämmas av konkursdomaren. Valet skall ske så, att en var av de närvarande borgenärerna röstar å en granskningsman. Till granskningsmän anses valde, i första rummet den, om

Nuvarande lydelse

närer, vilkas fordringar sammanräknade utgöra största beloppet, förenat sig, och därefter den eller de, som efter huvudtalet erhållit de flesta rösterna.

För varje granskningsman äge de borgenärer, med vilkas röster han valts, utse en suppleant. Rösterna beräknas vid val av suppleant för den i första rummet utsedde granskningsmannen efter fordringsbeloppen och vid val av suppleant för annan granskningsman efter huvudtalet.

Erhålla vid val, som i denna paragraf sägs, två eller flere lika röstetal, skilje lotten dem emellan.

Har val av granskningsmän ej skett å första borgenärssammanträdet och utses därefter förvaltare jämlikt 48 eller 49 §, må å det sammanträde, å vilket förvaltare tillsättes, val av granskningsmän äga rum efter ty ovan är stadgat.

Föreslagen lydelse

vilken borgenärer, vilkas fordringar sammanräknade utgöra största beloppet, förenat sig, och därefter den eller de, som efter huvudtalet erhållit de flesta rösterna.

48 §

Finner konkursdomaren efter första borgenärssammanträdet erforderligt, att antalet förvaltare ökas, skola borgenärerna av konkursdomaren kallas att sammanträda inför honom *för att* utse det antal förvaltare, som ytterligare erfordras; och skall därvid vad i 45 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Finner konkursdomaren efter första borgenärssammanträdet erforderligt, att antalet förvaltare ökas, skola borgenärerna av konkursdomaren kallas att sammanträda inför honom. *Vid sammanträdet skall konkursdomaren* utse det antal förvaltare, som ytterligare erfordras; och skall därvid vad i 45 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Rättens ombudsman, förvaltare, granskningsman eller borgenär äge hos konkursdomaren göra framställning om ökning av antalet förvaltare.

49 §

Avgår förvaltare efter första borgenärssammanträdet eller avgår granskningsman, för vilken suppleant ej finnes, skall konkursdomaren kalla borgenärerna att sammanträda inför honom *för att* utse efterträdare till den avgångne, och skola därvid i fråga om val av förvaltare bestämmelserna i 45 § och i fråga om val av granskningsman bestämmelserna i 46 § om val av suppleant för granskningsman

49 §

Avgår förvaltare efter första borgenärssammanträdet eller avgår granskningsman, för vilken suppleant ej finnes, skall konkursdomaren kalla borgenärerna att sammanträda inför honom. *Vid sammanträdet skall* efterträdare till den avgångne *utses*, och skola därvid i fråga om *utseende* av förvaltare bestämmelserna i 45 § och i fråga om val av granskningsman bestämmelserna i 46 § om val

Nuvarande lydelse

äga motsvarande tillämpning.

Vad sålunda är stadgat gälle dock ej, där flere förvaltare eller granskningsmän äro och någon av dem avgår samt konkursdomaren efter rättens ombudsmans hörande finner det ej vara nödigt, att annan utses i den avgångnes ställe.

187 §

Avgår förvaltare eller granskningsman sedan *jämlikt 186 § anmälan skett därom att tillgång ej finnes till bestridande av konkurskostnaderna*, skall borgenärssammanträde, som *omförmäles i 49 §*, ej utsättas, så länge *anmälningen är beroende på* prövning.

Föreslagen lydelse

av suppleant för granskningsman äga motsvarande tillämpning.

Avgår förvaltare eller granskningsman sedan *fråga uppkommit om avskrivning av konkursen enligt 187 §*, skall borgenärssammanträde som *avses i första stycket* ej utsättas, så länge *frågan är under* prövning.

50 §

Har förvaltare avgått och skall efterträdare åt honom utses, äge konkursdomaren, där så erfordras, förordna om befattningens upprätthållande tills *nytt val ägt rum*.

Har förvaltare laga förfall eller är han efter ty i 80 § tredje stycket stadgas försatt ur tjänstgöring, må konkursdomaren utse annan att under tiden fullgöra hans åligganden.

Har förvaltare avgått *efter första borgenärssammanträdet* och skall efterträdare åt honom utses, äge konkursdomaren, där så erfordras, förordna om befattningens upprätthållande tills *ny förvaltare utsetts i föreskriven ordning*.

54 §

Den enligt 43 § utsedde förvaltaren skall så snart ske kan *ej mindre* omhändertaga gäldenärens bo med de böcker och andra handlingar, som röra boet, samt, där gäldenären är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig, i hans handelsböcker å lämpligt ställe göra anteckning om dagen för omhändertagandet, *än* även förrätta uppteckning av tillgångar och skulder i boet med uppgift å varje borgenärs namn, boningsort och postadress, *så ock å nämnda böcker*

Den enligt 43 § utsedde förvaltaren skall så snart ske kan omhändertaga gäldenärens bo med de böcker och andra handlingar, som röra boet, samt, där gäldenären är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig, i hans handelsböcker å lämpligt ställe göra anteckning om dagen för omhändertagandet. *Förvaltaren skall även förrätta uppteckning av tillgångar och skulder i boet med uppgift om dels* varje borgenärs namn, boningsort och postadress, *dels i vad*

Nuvarande lydelse

er och handlingar. Där så befinnes nödigt, må förvaltaren för bouppteckningsförrättningen anlita sakkunnigt biträde. I bouppteckningen skola tillgångarna upptagas till de värden, som de efter noggrann uppskattning prövas äga. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet. Har av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning förut ingivits till konkursdomaren och finner förvaltaren densamma tillförlitlig, vare upprättande av ny bouppteckning ej av nöden.

Föreslagen lydelse

mån skuld avser lön eller pension och dels nämnda böcker och handlingar. Där så befinnes nödigt, må förvaltaren för bouppteckningsförrättningen anlita sakkunnigt biträde. I bouppteckningen skola tillgångarna upptagas till de värden, som de efter noggrann uppskattning prövas äga. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet. Har av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning förut ingivits till konkursdomaren och finner förvaltaren densamma tillförlitlig, vare upprättande av ny bouppteckning ej av nöden.

Då bouppteckning upprättas av förvaltaren, skall ett exemplar därav tillställas konkursdomaren inom en vecka från det beslutet om egendomsavträde meddelades. Möter i något fall hinder härför, åligger förvaltaren att inom nämnda tid tillställa konkursdomaren förteckning å borgenärerna, upptagande varje borgenärs namn, boningsort och postadress, samt att därefter så snart ske kan inkomma med bouppteckningen. Godkänner förvaltaren till konkursdomaren förut ingiven bouppteckning, göra anmälan därom inom tid, som nyss sagts.

55 §

Förvaltaren skall under rättens ombudsmans inseende så snart ske kan upprätta skriftlig berättelse om boets tillstånd, så ock om orsakerna till gäldenärens obestånd, så vitt de kunnat utrönas. I berättelsen skall upptagas en översikt över tillgångar och gäld av olika slag ävensom särskilt anmärkas, huruvida skälig anledning förefinnes till antagande, att gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer. Förefinnes anledning till antagande, som nyss sagts, skall grunden därför angivas. Är eller har gäldenären under det

Förvaltaren skall under rättens ombudsmans inseende så snart ske kan upprätta skriftlig berättelse om boets tillstånd, så ock om orsakerna till gäldenärens obestånd, så vitt de kunnat utrönas. I berättelsen skall upptagas en översikt över tillgångar och gäld av olika slag ävensom särskilt anmärkas, *huruvida egendom frångått gäldenären under sådana förhållanden att den kan bli föremål för återvinning* och huruvida skälig anledning förefinnes till antagande, att gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer. Förefinnes anledning

Nuvarande lydelse

sista året före konkursansökning-
en varit bokföringsskyldig, varde i
berättelsen tillika anmärkt, vilka
handelsböcker han hållit och huru
de blivit förda; och skall i sådant
fall vid berättelsen fogas den av
gäldenären senast uppgjorda ba-
lansräkningen. Berättelsen skall
underskrivas av förvaltaren.

Avskrift av berättelsen med den balansräkning, som må vara därvid
fogad, skall av förvaltaren utan dröjsmål tillställas konkursdomaren
ävensom hållas tillgänglig för borgenärer, som vilja taga del av densamma;
och äge varje borgenär, som det begär, att mot ersättning för kostnaden
få avskrift av berättelsen sig tillsänd.

58 §⁴

Penningar, som inflyta under
förvaltningen av konkursbo, skola,
i den mån de icke äro erforderliga
till bestridande av löpande utgif-
ter, av förvaltaren inom en vecka
från det de influtit å konkursboets
räkning mot ränta insättas i bank,
*som av rättens ombudsman god-
kännes*. Till bestridande av löpan-
de utgifter må ej mer innehållas än
av *ombudsmannen* medgives.

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta influtna
medel, vare han skyldig att å belopp, som obehörigen innehållits, erlägga
ränta efter åtta för hundra om året.

Så länge konkursen pågår, avlämne förvaltaren inom en vecka från
utgången av mars, juni, september och december månader varje år till
ombudsmannen räkning över boets inkomster och utgifter i penningar
under det gångna kvartalet. Har under någon del av kvartalet penningar
innestått i bank, skall vid räkningen fogas av banken till riktigheten
bestyrkt uppgift å de insättningar och uttagningar, som må hava under
kvartalet förekommit. Räkningarna skola av ombudsmannen granskas
ävensom hållas tillgängliga för borgenärerna och gäldenären.

Även efter konkursens avslutande skall förvaltaren hava boets medel
insatta i bank, till dess lyftning påkallas av därtill berättigad borgenär.
Förvaltaren skall underrätta konkursdomaren, i vilken bank medlen

Föreslagen lydelse

till antagande, som nyss sagts,
skall grunden därför angivas. Är
eller har gäldenären under det
sista året före konkursansökning-
en varit bokföringsskyldig, varde i
berättelsen tillika anmärkt, vilka
handelsböcker han hållit och huru
de blivit förda; och skall i sådant
fall vid berättelsen fogas den av
gäldenären senast uppgjorda ba-
lansräkningen. Berättelsen skall
underskrivas av förvaltaren.

Penningar, som inflyta under
förvaltningen av konkursbo, skola,
i den mån de icke äro erforderliga
till bestridande av löpande utgif-
ter, av förvaltaren inom en vecka
från det de influtit å konkursboets
räkning mot ränta insättas i bank.
Till bestridande av löpande utgif-
ter må ej mer innehållas än av
rättens ombudsman medgives.

⁴ Senaste lydelse 1941:142.

innestå, och inom en vecka från utgången av varje kalenderår till rättens ombudsman för granskning avgiva redovisning som i tredje stycket sägs. När medel ej vidare finnas att lyfta, skall ombudsmannen göra anmälan därom hos konkursdomaren.

88 §

Gäldenär må ej efter det beslut om hans försättande i konkurs meddelats och innan han avlagt den i 91 § föreskrivna bouppteckningsed utan samtycke av *rättens ombudsman* begiva sig från den ort, där han är bosatt. Senare under konkursen må gäldenären ej utan samtycke av *ombudsmannen* begiva sig längre bort än att han kan en vecka efter kallelse personligen infinna sig inom rättens domsaga å ort, där hans närvaro påkallas; vare ock gäldenären skyldig att för *ombudsmannen och förvaltaren* uppgiva stället, där han vistas, och, om det är utom domsagan, viss därinom bosatt person, till vilken kallelse å honom må lämnas.

Gäldenär må ej efter det beslut om hans försättande i konkurs meddelats och innan han avlagt den i 91 § föreskrivna bouppteckningsed utan samtycke av *förvaltaren* begiva sig från den ort, där han är bosatt. Senare under konkursen må gäldenären ej utan samtycke av *förvaltaren* begiva sig längre bort än att han kan en vecka efter kallelse personligen infinna sig inom rättens domsaga å ort, där hans närvaro påkallas; vare ock gäldenären skyldig att för *förvaltaren* uppgiva stället, där han vistas, och, om det är utom domsagan, viss därinom bosatt person, till vilken kallelse å honom må lämnas.

90 §

Är gäldenären missnöjd med förvaltarens beslut i fall, som avses i 88 §, får frågan hänskjutas till konkursdomarens prövning. Innan konkursdomaren meddelar beslut, skall han höra rättens ombudsman.

Innan rättens ombudsman meddelar beslut i fall, som i 88 och 89 §§ avses, skall han över gäldenärens framställning höra förvaltaren. Nöjes ej förvaltaren eller gäldenären åt ombudsmannens beslut, må frågan hänskjutas till konkursdomarens prövning.

Innan rättens ombudsman meddelar beslut i fall, som i 89 § avses, skall han över gäldenärens framställning höra förvaltaren. Nöjes ej förvaltaren eller gäldenären åt ombudsmannens beslut, må frågan hänskjutas till konkursdomarens prövning.

Menar någon borgenär, att omröstning rörande val av *förvaltare* eller granskningsman eller suppleant för granskningsman icke lagligen skett eller att beslut av borgenärerna i annan fråga, vars avgörande på dem ankommer, icke lagligen tillkommit, äge han däröver anföra besvär.

Är beslut, varöver enligt första stycket klagan må föras genom besvär, fattat vid sammanträde inför rättens ombudsman, skall klagan föras hos den rätt, där konkursen är anhängig. Besvären skola i sådant fall inom fjorton dagar ingivas till konkursdomaren; och förordne han, där det prövas nödigt, att övriga rättsägare skola vid borgenärssammanträde erhålla del av besvären för att å viss dag avgiva förklaring däröver inför rätten vid äventyr, att målet ändock företages. Har beslutet fattats vid sammanträde inför konkursdomaren, gälle i fråga om klagan däröver vad om klagan över konkursdomarens beslut är stadgat.

Vill gäldenären föra klagan i fall, där det enligt vad ovan stadgas är borgenär medgivet, have lov därtill, så framt hans rätt kan vara beroende av beslutet. Anser gäldenären, att genom borgenärernas beslut om fortsättande av gäldenärens rörelse längre än ett år från första borgenärssammanträdet eller om uppskov utöver nämnda tid med försäljning av boets egendom eller med indrivning av dess fordringar konkursutredningen oskäligt förlänges, äge han ock över sådant beslut föra klagan. I fråga om klagan, varom i detta stycke förmäles, skall vad ovan är föreskrivet om klagan av borgenär äga motsvarande tillämpning.

Borgenärsbeslut gånge utan hinder av klagan i verkställighet, där ej förbud däremot meddelas av konkursdomaren, då besvären ingivits till honom, eller av den rätt, där målet är anhängigt.

9 KAP.

Huru förfaras skall, då konkursbo ej förslår till bestridande av konkurskostnaderna

185 §

Finner konkursdomaren, *då beslut om egendomsavträde meddelas, anledning till antagande, att gäldenärens bo icke förslår till*

Förenklad konkurs m. m.

185 §

Finner konkursdomaren, *när konkurs beslutas, anledning antaga att gäldenärens bo icke räcker till betalning av de konkurskostna-*

⁵ Senaste lydelse 1970:848.

Nuvarande lydelse

bestridande av konkurskostnaderna, och ställes ej genast säkerhet för sagda kostnader, skall vad förut i denna lag är stadgat om vidtagande av åtgärder då konkurs uppstått icke äga tillämpning, utan gälla vad här nedan föreskrives:

1) Konkursdomaren skall genast utfärda kungörelse om konkursen. I kungörelsen skall anmärkas, att *anledning finnes till sådant antagande som ovan sagts*. Kungörelsen skall genast anslås i rättens kansli och sändas för att införas en gång i allmänna tidningarna och en eller flera ortstidningar.

2)⁶ Konkursdomaren skall, *där det provas erforderligt, förordna en god man att taga vård om gäldenärens bo. Har icke till konkursdomaren ingivits av gäldenären under edsförpliktelse underskriven förteckning över hans tillgångar och skulder med uppgift om dels varje borgenärs namn och postadress, dels i vad mån skuld avser lön eller pension och dels de böcker och andra handlingar, som röra boet, skall god man alltid förordnas. Det åligger i sådant fall gode mannen att ofördröjligen upprätta och till konkursdomaren inkomma med förteckning, som nyss sagts. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet.*

⁶ Senaste lydelse 1970:743.

Föreslagen lydelse

der som följa med ordinär konkurs, skall konkursen handläggas som förenklad konkurs. Sådan handläggning skall äga rum även i andra fall, om boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden kan antagas vara av enkel beskaffenhet.

185 a §

Beträffande handläggningen vid förenklad konkurs gäller följande:

1. Konkursdomaren skall genast utfärda kungörelse om konkursen. I kungörelsen skall anmärkas att *konkursen handlägges som förenklad konkurs. Om kallelse på okända borgenärer utfärdats, äger 19 § fjärde stycket motsvarande tillämpning*. Kungörelsen skall genast anslås i rättens kansli och sändas för att införas en gång i allmänna tidningarna och en eller flera ortstidningar.

2. Konkursdomaren skall *genast förordna en förvaltare att omhänderta gäldenärens bo. Är gäldenären dödsbo, behöver dock förvaltare utses endast om särskilda skäl föreligga. Beträffande förvaltare gälla bestämmelserna i 42 §.*

Förvaltaren skall snarast möjligt omhändertaga gäldenärens bo och upprätta sådan bouppteckning som sägs i 54 § första stycket. Bestämmelserna i nämnda stycke äga även i övrigt motsvarande tillämpning. Bouppteckningen skall tillställas konkursdomaren senast en månad från konkursbeslutets meddelande. När särskilda omständigheter föreligga, får konkursdomaren dock bevilja uppskov.

Förvaltaren skall snarast möjligt

lämna konkursdomaren skriftlig uppgift om orsakerna till gäldenärens obestånd, såvitt de kunnat utrönas. Samtidigt skall anmärkas, om egendom frångått gäldenären under sådana förhållanden att den kan bli föremål för återvinning och om det finnes skäl原因 anledning antaga att gäldenären gjort sig skyldig till brott mot sina borgenärer. Finnes anledning till sådant antagande, skall grunden därför angivas.

Beträffande förvaltarens åligganden i övrigt äga 53 och 57 §§, 58 § första stycket första punkten och andra stycket samt 59 § fjärde stycket motsvarande tillämpning. I viktigare frågor skall förvaltaren höra sådana borgenärer som särskilt beröras av förvaltningen.

I fråga om försäljning av boets egendom, fortsättande eller återupptagande av rörelse, indrivning av fordringar och förlikning angående osäker eller tvistig tillgång under konkursen skola bestämmelserna i 185 b § 1 andra stycket tillämpas.

Förvaltaren skall entledigas, om han finnes icke vara lämplig eller av annan särskild orsak bör skiljas från uppdraget. Om förvaltaren entledigas, skall han snarast möjligt avgiva redovisning för förvaltningen till konkursdomaren.

3. Beträffande rätt att väcka talan om återvinning gälla följande avvikelser från 39 §. Villkoret att borgenär bevakat fordran skall ej tillämpas. Återvinningstalan som avses i andra stycket av nämnda paragraf får väckas så länge konkursen ej avslutats.

3) Framgår ej av bouppteckningen, att tillgång finnes till be-

4. Framgår ej av bouppteckningen eller eljest att konkursen

stridande av konkurskostnaderna, kalle konkursdomaren genast gäldenären att inställa sig för att fästa bouppteckningens riktighet med sådan ed, som i 91 § sägs. Edgången må ej utsättas att äga rum tidigare än en vecka efter det beslutet om egendomsavtråde meddelades. Har konkursansökningen gjorts av borgenär, varde underrättelse om tiden för edgången med posten översänd till honom.

Edgångsyrkande, varom stadgas i 93 §, må jämväl i fall, varom nu är fråga, av borgenär framställas.

Vad 4 kap. i övrigt föreskriver i avseende å edgång likasom ock vad i samma kapitel stadgas om påföljd för gäldenär av tredska att vid bouppteckningsförrättning vara tillstådes och uppgiva boet skall i fall, som här avses, äga motsvarande tillämpning.

4) Varder ej genom tillägg vid bouppteckningens beedigande eller eljest ådagalagt, att tillgång finnes till bestridande av konkurskostnaderna, och ställes ej heller säkerhet för sagda kostnader, meddele konkursdomaren beslut om avskrivning av konkursen. Innan gäldenären beedigat bouppteckningen eller annan fullgjort edgång, som må hava förelagts honom, må konkursen ej avskrivas, där ej hinder föreligger för edgångs fullgörande inom skälig tid och konkursdomaren finner anledning saknas till antagande, att genom edgången tillgång till kostnadernas bestridande skulle yppas.

enligt 186 § bör handläggas som ordinär konkurs, skall konkursdomaren genast kalla gäldenären att inställa sig för att avlägga sådan ed som sägs i 91 §. Edgången får ej äga rum tidigare än en vecka från konkursbeslutets meddelande. Underrättelse om tid och plats för edgången skall sändas till förvaltaren och, om konkursansökningen gjorts av borgenär, till denne.

Bestämmelserna i 4 kap. gälla i tillämpliga delar.

5. Finner konkursdomaren, sedan bouppteckningen beedigats, efter förvaltarens hörande att gäldenärens bo icke räcker till betalning av de konkurskostnader som följa med förenklad konkurs och av annan boets skuld, skall han besluta om avskrivning av konkursen. Beslut om avskrivning får dock ej meddelas förrän förvaltaren fullgjort vad som åligger honom enligt 2 tredje stycket.

Förvaltaren skall snarast möjligt avgiva redovisning för förvaltningen till konkursdomaren.

Föreligger hinder mot att bouppteckningsed avlägges av gäldenären eller annan inom skälig tid och saknas anledning antaga att genom sådan edgång skulle yppas tillgång till betalning av nämnda kostnader och skuld, äger första stycket motsvarande tillämpning

trots att edgång som nu sagts icke fullgjorts.

185 b §

När förenklad konkurs ej avskrivs enligt 185 a § gäller ytterligare:

1. Förvaltaren skall sälja boets egendom så snart det lämpligen kan ske, om annat ej är särskilt föreskrivet.

Beträffande försäljning av egendom, fortsättande eller återupptagande av rörelse, indrivning av fordringar och förlikning angående osäker eller tvistig tillgång gälla 60, 63, 67, 70, 71 och 73–78 §§ i tillämpliga delar. Vad där föreskrives om krav på medverkan av rättens ombudsman eller borgenärerna gäller dock ej. Vidare skall fordran som kan göras gällande i konkursen anses som i konkursen bevakad fordran. Den tid av fyra veckor som enligt 73 § första stycket skall räknas från första borgenärssammanträdet skall i stället räknas från konkursbeslutets meddelande.

2. Sedan all boets tillgängliga egendom förvandlats i pengar skall, i den mån medlen ej behövas för betalning av konkurskostnaderna eller annan skuld som boet ådragit sig, utdelning till borgenärerna äga rum i enlighet med den rätt till betalning som enligt lag eller eljest tillkommer dem. För rätt till utdelning krävs ej att fordran bevakats. I fall som sägs i 70 § andra stycket eller 71 § femte stycket utgör den omständigheten, att där avsedd egendom icke blivit såld, ej hinder för utdelning.

Förslag till utdelning skall upp-

rättas av förvaltaren. Förslaget skall för varje däri upptagen borgenär angiva beloppet av hans fordran med den ränta varpå utdelning skall beräknas, den förmånsrätt som följer med fordringen och den utdelning som belöper på denna. Vid förslaget skall fogas sådan förvaltningsredogörelse som sägs i 128 § tredje stycket.

Vid tillämpning av 138 eller 139 § skall vad som där sägs om den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, i stället avse dagen för utdelningsförslagens upprättande.

3. Förvaltaren skall genast tillställa konkursdomaren utdelningsförslaget jämte förvaltningsredogörelsen samt underrätta i förslaget upptagen borgenär om den utdelning som är beräknad för honom. Han skall samtidigt avgiva redovisning för förvaltningen till konkursdomaren. Konkursdomaren skall genast i samma tidningar som sägs i 185 a § 1 låta kungöra att utdelningsförslag enligt förevärande paragraf upprättats och hålles tillgängligt hos honom. Kungörelsen skall även innehålla upplysning om vad som föreskrives nedan i andra stycket första punkten.

Efter två veckor från det att kungörelsen var införd i allmänna tidningarna skall konkursdomaren fastställa utdelning i konkursen enligt förslaget, om icke fel eller brist som inverkat på någons rätt kan antagas föreligga. Finner konkursdomaren sig icke böra fastställa utdelning enligt förslaget, skall han antingen göra erforderliga ändringar i det och fastställa utdelning enligt det sålunda ändrade förslaget eller återförvisa ärendet

till förvaltaren. Mot beslut om återförvisning får särskild talan ej föras.

När beslut om fastställelse av utdelning meddelas, skall konkursdomaren samtidigt besluta om avskrivning av konkursen.

4. Sedan beslut om fastställelse av utdelning i konkursen vunnit laga kraft, skall förvaltaren snarast möjligt tillstålla borgenär denne tillkommande medel. Detta gäller dock ej beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller är föremål för rättegång. Borgenär är berättigad till den ränta som upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. När medlen tillställts borgenärerna, skall förvaltaren göra anmälan därom hos konkursdomaren.

185 c §

Bli sedan förenklad konkurs avskrivits medel tillgängliga för utdelning, skall förvaltaren utdela dem till borgenärerna och avgiva redovisning för förvaltningen av medlen. Bestämmelserna i 185 b § om utdelning och redovisning skola därvid tillämpas. Efter framställning av förvaltaren äger dock konkursdomaren, om han med hänsyn till de med en utdelning förenade kostnaderna finner att sådan icke lämpligen bör äga rum, förordna att medlen i stället för att utdelas skola överlämnas till gäldenären.

186 §

5) Finnes boet förslå till konkurskostnadernas bestridande eller ställes säkerhet för desamma, skall konkursdomaren genast utfärda

Finner förvaltaren i förenklad konkurs att boet icke är av enkel beskaffenhet samt att det räcker till betalning av de konkurskostna-

Nuvarande lydelse

sådan kungörelse om konkursen, som *omförmäles* i 19 §, därvid *likväl* skall iakttagas, att de tider, som enligt *sagda* paragraf skola räknas från *det beslutet om egen-domsavträde* meddelades, i stället skola räknas från dagen för utfärdandet av *nyssnämnda* kungörelse. Om kungörelsens offentliggörande *gulle* vad i 20 § *stadgas*. Med konkursen skall *jämväl* i övrigt *så förhållas* som i *allmänhet* är *be-träffande* konkurser *föreskrivet*; dock att, där *bouppteckningsed* redan *avlagts*, *det ej* äligger gäldenären eller annan, som *gått eden*, att *ånyo* fullgöra sådan edgång.

186 §

Varder efter utfärdandet av den i 19 § *omförmälda* kungörelsen *uppenbart*, att *tillgång* ej finnes till *bestridande* av konkurskostnaderna, *äligge* förvaltaren att utan *dröjsmål* göra anmälan därom hos konkursdomaren. Vid sådan anmälan skall fogas redovisning för förvaltningen.

Finner konkursdomaren efter rättens ombudsmans hörande anmälningen vara befogad, *låte* han *kungöra* densamma en gång i *allmänna* tidningarna och den eller de ortstidningar, som bestämts för offentliggörande av kungörelser

Föreslagen lydelse

der som *följa med* ordinär konkurs och av annan boets skuld, skall han *genast* göra anmälan därom hos konkursdomaren. Finner konkursdomaren anmälningen vara befogad eller har på annat sätt framgått att *angivna* omständigheter föreligga, skall han *genast* utfärda sådan kungörelse om konkursen som sägs i 19 §. Därvid skall *likväl* iakttagas att de tider som enligt *nämnda* paragraf skola räknas från *konkursbeslutets* meddelande i stället skola räknas från dagen för utfärdandet av *den här avsedda* kungörelsen. Beträffande kungörelsens offentliggörande *gälla* bestämmelserna i 20 §.

Med konkursen skall även i övrigt *förfaras* så som är *föreskrivet* om ordinär konkurs. Förvaltaren skall därvid anses vara utsedd enligt 43 §. Bouppteckning som sägs i 54 § *behöver* icke *ånyo* upprättas. Ej heller *behöver* gäldenären eller annan som *avlagt* bouppteckningsed åter fullgöra sådan edgång.

187 §

Finner förvaltaren i ordinär konkurs anledning antaga att gäldenärens bo icke räcker till betalning av konkurskostnaderna och annan boets skuld, skall han *genast* göra anmälan därom hos konkursdomaren. Vid sådan anmälan skall fogas redovisning för förvaltningen.

Finner konkursdomaren efter rättens ombudsmans hörande anmälningen vara befogad eller kan på annan grund antagas att boet icke räcker till betalning av konkurskostnaderna och annan boets skuld, skall han *utfärda* kungörel-

Nuvarande lydelse

om konkursen. Ställes inom trettio dagar från det kungörelsen infördes i allmänna tidningarna säkerhet för konkurskostnaderna, vare anmälningen förfallen. Vill borgenär eller gäldenären annorledes visa, att tillgång finnes till bestridande av sagda kostnader, göre anmälan därom hos konkursdomaren inom tid, som nyss nämnts, och äge konkursdomaren giva honom det rådruum, som prövas nödigt. Där säkerhet ej ställes eller anmälan, som sist sagts, ej föranleder till antagande, att medel till gäldande av nämnda kostnader finnas, meddele konkursdomaren beslut om avskrivning av konkursen.

Föreslagen lydelse

se härom. Kungörelsen skall införas en gång i allmänna tidningarna och den eller de ortstidningar som bestämts för offentliggörande av kungörelser om konkursen. Vill borgenär eller gäldenären visa att tillgång finnes till betalning av nämnda kostnader och skuld, skall han anmäla detta hos konkursdomaren inom en månad från den dag då kungörelsen var införd i allmänna tidningarna. Kungörelsen skall innehålla upplysning här om. Konkursdomaren äger giva borgenären eller gäldenären erforderligt rådruum. Föranleder anmälan som nu sagts eller annan inträffad omständighet ej till antagande att medel finnas till betalning av konkurskostnaderna och annan boets skuld, skall konkursdomaren besluta om avskrivning av konkursen. Har förvaltaren icke avgivit redovisning för förvaltningen enligt första stycket, skall konkursdomaren infordra sådan redovisning och höra rättens ombudsman över den innan beslut om avskrivning meddelas.

187 a §

Beträffande kostnader för för-
enklad konkurs gäller 81 § i till-
lämpliga delar.

När konkurs avskrivs enligt 185 a, 185 b eller 187 §, skall konkursdomaren samtidigt bestämma arvode till förvaltaren och, såvitt angår avskrivning enligt 187 §, rättens ombudsman. I fråga om sådant arvode äga 82 och 83 §§, 84 § första stycket samt 86 § motsvarande tillämpning. Ersättning för kostnad som uppdraget medfört skall på samma gång prövas av konkursdomaren. Beträf-

fande arvode och kostnadsersättning till förvaltaren i fall som avses i 187 § skall konkursdomaren inhämta yttrande av rättens ombudsman.

188 §

Varder konkurs, som uppstått efter ansökning av borgenär, avskriven jämlikt 185 §, vare borgenären pliktig att vidkännas de av förfarandet föranledda kostnader, däri inbegripen gottgörelse, efter konkursdomarens beprövande, till god man, som omförmäles i nämnda paragraf under 2). Beslutet om konkursens avskrivande skall innehålla åläggande för borgenären att gälda nämnda kostnader, därvid varje kostnadsbelopp skall särskilt angivas.

Har konkurs upphört annorledes än genom slututdelning, äge konkursdomaren, i den mån konkursboet ej lämnar tillgång till gäldande av vad konkursdomaren förskjutit för kungörelser, kallelser och underrättelser, som bort gäldas av boet, och kostnaderna ej heller kunnat uttagas av borgenär, vilken jämlikt första stycket är ansvarig för desamma, att av allmänna medel undfå ersättning för vad sålunda förskjutits.

Kostnaderna för konkurs som avskrivits enligt 185 a § skola utgå ur konkursboet framför annan skuld som boet ådragit sig. Har konkursen uppstått på ansökan av borgenär och kunna konkurskostnaderna ej uttagas ur boet, skall borgenären betala dessa, dock högst ett belopp som motsvarar en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde för månaden innan konkursbeslutet meddelades. Äro flera borgenärer betalningsskyldiga, svara de solidariskt. Beslutet om avskrivning skall, i den mån boet befinnes otillräckligt, innehålla åläggande för ansvarig borgenär att betala kostnaderna med angivna begränsning. Kunna konkurskostnaderna ej uttagas ur boet eller av borgenären, skola de utgå av allmänna medel.

Kostnaderna för konkurs som avskrivits enligt 187 § skola utgå ur konkursboet framför annan skuld som boet ådragit sig. Kunna konkurskostnaderna ej uttagas ur boet, skola de utgå av allmänna medel.

Har konkurs upphört på annat sätt än som sagts ovan, äger andra stycket motsvarande tillämpning.

189 §

Avgår förvaltare före konkursens avslutande, skall redovisning för förvaltningen, evad denna

Avgår vid ordinär konkurs förvaltare före konkursens avslutande, skall redovisning för för-

Nuvarande lydelse

handhafts av den avgående ensam eller av honom jämte annan, ofördröjligen avgivas. Har förvaltningen varit delad, såsom i 52 § första stycket är stadgat, skall redovisningen avse allenast den del av förvaltningen, som varit åt den avgående förvaltaren uppdragen.

Då förslag till slututdelning framlägges eller, där ackord kommit till stånd, egendomen i boet återställes till gäldenären, skall ock redovisning för förvaltningen av boet avgivas.

Rättens ombudsman har att granska redovisning, varom ovan förmåles, och däröver avgiva utlåtande. Redovisningen och nämnda utlåtande skola därefter hållas tillgängliga för dem, som önska taga del av handlingarna. Avgives redovisning i sammanhang med framläggande av förslag till slututdelning, skola redovisningshandlingarna vara att tillgå för granskning från och med samma dag och å samma ställe som utdelningsförslaget; och varde underrättelse därom intagen i den kungörelse, som omförmåles i 129 §. Då redovisning eljest avgives, äge ombudsmannen efter samråd med förvaltaren bestämma ställe, där redovisningshandlingarna skola hållas tillgängliga; låte ock en gång i allmänna tidningarna och den eller de ortstidningar, som bestämts för offentliggörande av kungörelser om konkursen, kungöra, från och med vilken dag samt var handlingarna komma att hållas tillgängliga.

I kungörelse angående redovisningsframläggande skall ock nämnas, att den, som vill klandra redovisningen, har att anhängiggöra sin talan på sätt och inom tid, som stadgas i 191 §.

Då kungörelse, som ovan sägs, utfärdas, skola redovisningshandlingarna i styrkt avskrift genom ombudsmannens försorg tillställas konkursdomaren för att hos honom vara att tillgå; äro räkenskaper eller andra handlingar, som bifogats redovisningen, av vidlyftigare beskaffenhet, vare dock ej nödigt, att avskrifter därav överlämnas. Det åligger därjämte ombudsmannen att ofördröjligen efter kungörelsens utfärdande till gäldenären och varje borgenär, som i konkursen bevakat fordran men icke erhållit full betalning och vars adress är känd, med posten översända meddelande om innehållet i kungörelsen angående redovisningen; dock att, där ackord kommit till stånd, dylikt meddelande ej skall avsändas till borgenär, som för sin bevakade fordran icke äger förmånsrätt.

Föreslagen lydelse

valtningen, evad denna handhafts av den avgående ensam eller av honom jämte annan, ofördröjligen avgivas. Har förvaltningen varit delad, såsom i 52 § första stycket är stadgat, skall redovisningen avse allenast den del av förvaltningen, som varit åt den avgående förvaltaren uppdragen.

Då *vid ordinär konkurs* förslag till slututdelning framlägges eller, där ackord kommit till stånd, egendomen i boet återställes till gäldenären, skall ock redovisning för förvaltningen av boet avgivas.

190 §

Varder beslut om egendomsavtråde upphävt av högre rätt eller

Varder beslut om egendomsavtråde upphävt av högre rätt eller

Nuvarande lydelse

varder konkurs avskriven jämlikt 124 § eller nedlagd jämlikt 149 §, skall förvaltaren ofördröjligen till gäldenären avgiva redovisning för förvaltningen av boet. Har konkursdomaren jämlikt 148 § förordnat, att konkursboet tillhöriga medel skola överlämnas till gäldenären, skall ock redovisning ofördröjligen avgivas till honom.

Avskrives konkurs enligt 186 §, gälle den redovisning, som enligt samma paragraf skall avgivas av förvaltaren, såsom slutredovisning.

Föreslagen lydelse

varder konkurs avskriven jämlikt 124 § eller nedlagd jämlikt 149 §, skall förvaltaren ofördröjligen till gäldenären avgiva redovisning för förvaltningen av boet. Har konkursdomaren jämlikt 148 *eller* 185 c § förordnat, att konkursboet tillhöriga medel skola överlämnas till gäldenären, skall ock redovisning ofördröjligen avgivas till honom.

Avskrives konkurs enligt 187 §, gälle den redovisning, som enligt samma paragraf skall avgivas av förvaltaren, såsom slutredovisning.

Redovisning som skall avgivas av förvaltaren enligt 185 a eller 185 b § gäller som slutredovisning.

191 §

Vill gäldenären klandra redovisning, varom stadgas i 189 eller 190 §, eller vill i fall, som avses i 189 §, borgenär, vars rätt kan vara beroende av redovisningen, klandra densamma, skall talan instämmas till den rätt, där konkursen är eller varit anhängig, inom tre månader, räknat i fall, som avses i 189 §, från den dag, då redovisningen enligt vad kungjort blivit först varit för granskning tillgänglig, i fall, som avses i 190 § första stycket, från det redovisningen tillställdes gäldenären *och* i fall, som i 190 § andra stycket sägs, från det beslutet om avskrivning av konkursen vann laga kraft.

Vill gäldenären klandra redovisning, varom stadgas i 189 eller 190 §, eller vill i fall, som avses i 189 § *eller* 190 § tredje stycket, borgenär, vars rätt kan vara beroende av redovisningen, klandra densamma, skall talan instämmas till den rätt, där konkursen är eller varit anhängig, inom tre månader, räknat i fall, som avses i 189 §, från den dag, då redovisningen enligt vad kungjort blivit först varit för granskning tillgänglig, i fall, som avses i 190 § första stycket, från det redovisningen tillställdes gäldenären, i fall, som i 190 § andra stycket sägs, från det beslutet om avskrivning av konkursen vann laga kraft *och i fall, som avses i 190 § tredje stycket, från det redovisningen inkom till konkursdomaren.*

205 §

Byter gäldenären hemvist under konkursen, skall *rättens ombudsman* hos konkursdomaren göra anmälan om gäldenärens nya hemvist.

Byter gäldenären hemvist under konkursen, skall *förvaltaren* hos konkursdomaren göra anmälan om gäldenärens nya hemvist.

209 §

Konkursdomaren äge, ändå att han är jävig, meddela de beslut eller vidtaga de åtgärder, som omförmälas i 5 § tredje stycket, 6, 9, 11, 12, 15 och 19 §§ samt 20 § första stycket, så ock utfärda sådan kallelse, som i 201 § sägs; finner konkursdomaren, då konkurs uppstått, *anledning till antagande, att gäldenärens bo icke förslår till bestridande av konkurskostnaderna*, äge han ock, utan hinder av jäv, vidtaga de åtgärder, som för sådant fall föreskrivas i 185 § *under 1) och 2)*. Är konkursdomaren av jäv hindrad att utse konkursförvaltare enligt 43 §, skall han uppdraga åt lämplig person att taga vård om boet intill dess förvaltare varder av ojävig domare utsedd.

Konkursdomaren äge, ändå att han är jävig, meddela de beslut eller vidtaga de åtgärder, som omförmälas i 5 § tredje stycket, 6, 9, 11, 12, 15 och 19 §§ samt 20 § första stycket, så ock utfärda sådan kallelse, som i 201 § sägs; finner konkursdomaren, då konkurs uppstått, *att konkursen skall handläggas som förenklad konkurs*, äge han ock, utan hinder av jäv, vidtaga de åtgärder, som för sådant fall föreskrivas i 185 a § 1. Är konkursdomaren av jäv hindrad att utse konkursförvaltare enligt 43 § *eller 185 a § 2*, skall han uppdraga åt lämplig person att taga vård om boet intill dess förvaltare varder av ojävig domare utsedd.

210 §⁷

Över beslut, som konkursdomaren meddelat i fall, där sådant enligt denna lag på honom ankommer, må klagan föras i hovrätten; dock må ej klagas däröver att rättens ombudsman entledigats eller att förvaltare tillhållits att fullgöra sina åligganden.

Vill någon klaga däröver att konkurs blivit nedlagd jämlikt 149 §, varde tiden för besvär ansförande räknad från det kungörelsen om konkursens nedläggande infördes i allmänna tidningarna.

Beslut av konkursdomaren i frågor, som *omförmälas* i 3, 4 eller 6 kap., eller om förordnande eller entledigande av tillsynsman enligt 171 b § länder omedelbart till

Beslut av konkursdomaren i frågor, som *omförmälas* i 3, 4 eller 6 kap., eller om förordnande eller entledigande av tillsynsman enligt 171 b § *eller av förvaltare enligt*

⁷ Senaste lydelse 1970:848 (jfr prop. 1970:136 s. 31 och 1LU 1970:65 s. 31).

Nuvarande lydelse

efterrättelse, om ej annat förordnas; dock att vad sålunda stadgats icke skall äga tillämpning å beslut, varigenom förelagt vite utdömts.

Föreslagen lydelse

185 a § 2 lärer omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas; dock att vad sålunda stadgats icke skall äga tillämpning å beslut, varigenom förelagt vite utdömts.

218 §

Uppgives i den berättelse, varom stadgas i 55 §, att anledning finnes till antagande, det gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer, skall konkursdomaren därom underrätta allmänna åklagaren.

Uppgives i den berättelse, varom stadgas i 55 §, *eller anmärkes enligt 185 a § 2 tredje stycket* att anledning finnes till antagande, det gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer, skall konkursdomaren därom underrätta allmänna åklagaren.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats före nämnda dag.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs

Härigenom förordnas, att 2 och 7 §§ lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Betalning enligt garantin utgår för sådan fordran på lön eller annan ersättning som har förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970:979) och för fordran på pension som har förmånsrätt enligt 11 eller 12 § samma lag.

Har arbetstagare på grund av fordran som avses i första stycket ansökt om gäldenärens försättande i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 § konkurslagen (1921:225), för kostnad som arbetstagaren ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Har arbetstagare på grund av fordran som avses i första stycket ansökt om gäldenärens försättande i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 a § konkurslagen (1921:225), för kostnad som arbetstagaren ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Beträffande fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen gäller garantin för varje arbetstagare högst ett belopp som motsvarar fem gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

7 §

Handlägges konkurs enligt 185 § konkurslagen (1921:225) och finnes anledning antaga att fordran, som omfattas av garantin, kan göras gällande, skall konkursdomaren genast sända underrättel-

Handlägges konkurs som för-
enklad konkurs och finnes anledning antaga att fordran, som omfattas av garantin, kan göras gällande, skall konkursdomaren genast sända underrättelse därom till

¹ Senaste lydelse 1971:1046.

Nuvarande lydelse

se därom till kronofogdemyndigheten i den ort som avses i 7 § första stycket *samma lag*. Sedan tid för gäldenärens edgång har bestämts, skall myndigheten underättas därom. Myndigheten har behörighet som borgenär, även om staten icke innehar fordran hos gäldenären.

Första stycket gäller i tillämpliga delar, när konkursdomaren mottagit anmälan som avses i 186 § konkurslagen (1921:225) utan att underrättelse som avses i 6 § lämnats dessförinnan.

Föreslagen lydelse

kronofogdemyndigheten i den ort som avses i 7 § första stycket *konkurslagen (1921:225)*. Sedan tid för gäldenärens edgång har bestämts, skall myndigheten underättas därom. Myndigheten har behörighet som borgenär, även om staten icke innehar fordran hos gäldenären.

Första stycket gäller i tillämpliga delar, när konkursdomaren mottagit anmälan *från konkursförvaltaren* som avses i 187 § konkurslagen (1921:225) *eller fråga på annat sätt uppkommit om avskrivning av konkursen enligt nämnda paragraf* utan att underrättelse som avses i 6 § lämnats dessförinnan.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats före nämnda dag.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom

Härigenom förordnas, att 13 § lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Hör fastigheten till konkursbo, kan borgenär som *i konkursen bevakat* fordran med panträtt eller bättre förmånsrätt i fastigheten begära att fastigheten säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur fastigheten är ostridig eller styrkes.

Borgenär som vill ansluta sig enligt första stycket skall anmäla detta hos överexekutor senast två veckor före bevakningssammanträdet.

Bestämmelserna i 12 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa den som anslutit sig enligt första stycket.

Hör fastigheten till konkursbo, kan borgenär som *har* fordran med panträtt eller bättre förmånsrätt i fastigheten begära att fastigheten säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur fastigheten är ostridig eller styrkes.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats före nämnda dag.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som *i konkursen bevakat* fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av in-teckning eller varmed är förenad retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970:979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa den som anslutit sig enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats före nämnda dag.

Föreslagen lydelse

5 §

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som *har* fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av in-teckning eller varmed är förenad retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970:979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1921:244) om utmätningssed

Härigenom förordnas, att 13 § lagen (1921:244) om utmätningssed skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Har gäldenär avlagt utmätningssed, vare han ej pliktig att innan tre år förflutit ånyo avlägga sådan ed, där det ej göres sannolikt, att ny tillgång efter edgången tillfallit honom.

Samma lag vare, då gäldenären avlagt bouppteckningsed i konkurs, som avskrivits jämlikt 185 eller 186 § konkurslagen eller avslutats *genom slututdelning* utan att icke förmånsberättigade borgenärer erhållit full betalning. I nu sagda fall skall tiden räknas från det konkursen upphörde.

Samma lag vare, då gäldenären avlagt bouppteckningsed i konkurs, som avskrivits jämlikt 185 *a* eller 187 § konkurslagen (1921:225) eller avslutats *på annat sätt* utan att icke förmånsberättigade borgenärer erhållit full betalning. I nu sagda fall skall tiden räknas från det konkursen upphörde.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats före nämnda dag.

Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Häriigenom förordnas, att 3 § förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Är köpeavhandling så upprättad och behandlad, som i 1 § sägs, men inträffar utmätning inom trettio dagar efter det avhandlingen inför rätten företeddes, eller försättes säljaren i konkurs efter ansökning, som gjorts inom sagda tid, vare den sålda egendomen ej fredad från att utmätas eller att till konkursboet räknas. Detsamma gäller, när ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen (1970:847) gjorts inom nämnda tid och konkurs följt på ansökan, som gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes. Göres efter utgången av den i första punkten angivna tid jäv mot köpeavhandling, vilken finnes så upprättad och behandlad, som nyss sagts, vare, där jävet göres vid utmätningstillfälle, fordringsäga-

Föreslagen lydelse

3 §¹

Är köpeavhandling så upprättad och behandlad, som i 1 § sägs, men inträffar utmätning inom trettio dagar efter det avhandlingen inför rätten företeddes, eller försättes säljaren i konkurs efter ansökning, som gjorts inom sagda tid, vare den sålda egendomen ej fredad från att utmätas eller att till konkursboet räknas. Detsamma gäller, när ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen (1970:847) gjorts inom nämnda tid och konkurs följt på ansökan, som gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes. Göres efter utgången av den i första punkten angivna tid jäv mot köpeavhandling, vilken finnes så upprättad och behandlad, som nyss sagts, vare, där jävet göres vid utmätningstillfälle, fordringsäga-

¹ Senaste lydelse 1970:853.

ren skyldig att, om han vill fullfölja jävet, inom en månad därefter väcka talan mot såväl säljaren som köparen vid den domstol, till vilken utmätningssmannens tjänstgöringsområde hör, eller vare all talan i ty mål kvitt; och stående godset i kvarstad, därest sökanden inom fjorton dagar efter utmätningssrättningen hos överexekutor ställer full borgen för den kostnad och skada, som av kvarstaden följa kan; var säljarens egendom avträdd till konkurs, skall vad om återvinning av lös egendom till konkursbo är stadgat i 39 § konkurslagen äga motsvarande tillämpning.

Vad som nu sagts om konkurs äger motsvarande tillämpning om i stället offentligt ackord fastställs. I fråga om talan med anledning av ackordsförhandling äga 17 och 18 §§ ackordslagen (1970:847) motsvarande tillämpning.

ren skyldig att, om han vill fullfölja jävet, inom en månad därefter väcka talan mot såväl säljaren som köparen vid den domstol, till vilken utmätningssmannens tjänstgöringsområde hör, eller vare all talan i ty mål kvitt; och stående godset i kvarstad, därest sökanden inom fjorton dagar efter utmätningssrättningen hos överexekutor ställer full borgen för den kostnad och skada, som av kvarstaden följa kan; var säljarens egendom avträdd till konkurs, skall vad om återvinning av lös egendom till konkursbo är stadgat i 39 § och 185 a § 3 konkurslagen (1921:225) äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Häriigenom förordnas, att 117 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

117 §¹

Försättes försäkringstagaren i konkurs efter ansökan, som gjorts innan tio år förflutit från försäkringsavtalets ingående, och har han under de tre senaste åren före konkursansökningen eller senare till betalning av premie för försäkring, som enligt 116 § ej kan göras till föremål för utmätning, använt belopp, som vid den tid, då betalningen skedde, ej stod i skäligt förhållande till hans villkor, äge konkursboet hos försäkringsgivaren utkräva vad sålunda för mycket erlagts, i den mån tillgodohavandet hos denne därtill förslår. Har ej försäkringstagaren lämnat konkursboet samtycke till beloppets utkrävande, åligger det konkursboet att för prövning av dess rätt inom sex månader från första borgenärssammanträdet instämma försäkringstagaren.

Försättes försäkringstagaren i konkurs efter ansökan, som gjorts innan tio år förflutit från försäkringsavtalets ingående, och har han under de tre senaste åren före konkursansökningen eller senare till betalning av premie för försäkring, som enligt 116 § ej kan göras till föremål för utmätning använt belopp, som vid den tid, då betalningen skedde, ej stod i skäligt förhållande till hans villkor, äge konkursboet hos försäkringsgivaren utkräva vad sålunda för mycket erlagts, i den mån tillgodohavandet hos denne därtill förslår. Har ej försäkringstagaren lämnat konkursboet samtycke till beloppets utkrävande, åligger det konkursboet att för prövning av dess rätt inom sex månader från första borgenärssammanträdet *eller, när fråga är om förenklad konkurs, innan konkursen avskrivs* instämma försäkringstagaren.

Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970:847) och har konkursansökningen gjorts inom tre veckor från det

¹ Senaste lydelse 1970:854.

att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes, skall vad som i första stycket sägs om konkursansökningen i stället gälla ansökningen om förordnande av god man.

Bestämmelserna i första och andra styckena om konkurs äga motsvarande tillämpning om i stället offentligt ackord fastställts. I fråga om talan med anledning av ackordsförhandling äga 17 och 18 §§ ackordslagen (1970:847) motsvarande tillämpning.

Ej må krav, varom nu är sagt, göras gällande till förfång för förmåns-tagare vars insättande jämlikt 102 § ej må återkallas.

Denna lag träder i kraft den

**Förslag till
Lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag**

Härigenom förordnas, att 131 § lagen (1944:705) om aktiebolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

131 §

Försättes bolaget i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, äge konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit styrelseledamot eller verkställande direktör beviljad, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot stiftare, revisor, granskare eller aktieägare äge ock, där bolaget försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts inom tid som i 130 § andra och tredje styckena är för talan i varje särskilt fall föreskriven, konkursboet föra sådan talan.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall anhängiggöras inom sex månader från första borgenärs-sammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall anhängiggöras inom sex månader från första borgenärs-sammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. *Är fråga om förenklad konkurs, skall talan anhängiggöras innan konkursen avskrivs. Försummas vad nu sagts, vare rätt till talan förlorad.*

Denna lag träder i kraft den

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas, att 66 § lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

66 §

Försättes föreningen i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, äge konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit styrelseledamot beviljad, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot revisor, medlem eller röstberättigad, som icke är medlem, äge ock, där föreningen försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts inom tid som i 65 § andra och tredje styckena är för talan i varje särskilt fall föreskriven, konkursboet föra sådan talan.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall väckas inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för föreningen då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall väckas inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för föreningen då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. *Är fråga om förenklad konkurs, skall talan väckas innan konkursen avskrivs. Försummas vad nu sagts, vare rätt till talan förlorad.*

Denna lag träder i kraft den

Förslag till
Lag om ändring i jordabalken

Härigenom förordnas, att 12 kap. 31 § jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.
31 §

Försättes hyresgästen i konkurs, får konkursboet uppsäga avtalet. Beträffande bostadslägenhet fordras dock att gäldenären samtycker till uppsägningen eller att rättens ombudsman godkänner denna.

Försättes hyresgästen i konkurs, får konkursboet uppsäga avtalet. Beträffande bostadslägenhet fordras dock att gäldenären samtycker till uppsägningen eller att rättens ombudsman godkänner denna. *Är fråga om förenklad konkurs, fordras beträffande bostadslägenhet gäldenärens samtycke.*

Har lägenheten ej tillträtts när konkursen inträffar och har ej hyresvärden säkerhet för avtalets fullgörande med vilken han skäligen kan nöjas, får hyresvärden uppsäga avtalet, om han ej erhåller sådan säkerhet inom en vecka efter anfordran.

Inträffar i fråga om annan lägenhet än bostadslägenhet konkursen efter tillträdet och har ej hyresvärden säkerhet för avtalets fullgörande med vilken han skäligen kan nöjas, får hyresvärden uppsäga avtalet, om ej sådan säkerhet ställes inom en månad efter anfordran eller inom samma tid konkursboet förklarar sig vilja svara för hyresgästens skyldigheter under hyrestiden eller, när hyresrätten får överlåtas, överlåtelse sker i enlighet med avtalet.

Uppsäges avtalet enligt första—tredje stycket, har hyresvärden rätt till ersättning för skada.

Denna lag träder i kraft den

1.1 *Reformarbetet inom konkursrätten*

År 1960 beslöt Kungl. Maj:t att lagberedningen skulle ta upp frågan om reformering av utsökningslagen (1877:31 s. 1, UL) och lagstiftning som har samband med denna. Härmed avsågs bl. a. konkurslagstiftningen.

Under arbetet med konkursrätten lade lagberedningen efter överläggningar med kommitterade från Danmark, Finland och Norge fram tre betänkanden, nämligen Utsökningsrätt VII (SOU 1968:41) angående ackordsförhandling, Utsökningsrätt IX (SOU 1969:5) beträffande förmånsrättsordningen m. m. samt Utsökningsrätt X (SOU 1970:75) som gällde konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning och solidariska skuldförhållanden jämte förfarandet i inledningsskedet av konkurs. Vissa ändringar i konkurslagstiftningen föreslogs också i Utsökningsrätt VIII (SOU 1968:64) som handlade om fastighetsexekution m. m. och Utsökningsrätt XI (SOU 1971:45) som avsåg exekutiv försäljning av fartyg m. m. Förslagen i Utsökningsrätt VII och IX ledde till bl. a. en ny ackordslag (1970:847, AckL) resp. en särskild förmånsrättslag (1970:979, FRL). Utsökningsrätt VIII låg till grund för ändringar i konkurslagen (1921:225, KL) enligt SFS 1971:498, medan Utsökningsrätt XI föranlett remiss till lagrådet den 26 april 1972 (lagrådet har avgett yttrande den 12 oktober 1973). Utsökningsrätt X har remissbehandlats och enligt vad som inhämtats förbereds inom justitiedepartementet lagstiftning i de ämnen som omfattas av nämnda betänkande med undantag av återvinning och kvittning. Frågorna om återvinning och kvittning vilar i avvaktan på den vidare behandlingen av ett inom den europeiska gemenskapen (EG) utarbetat konventionsförslag angående konkurs.

Det kan tilläggas att lagberedningen nyligen i Utsökningsrätt XII (SOU 1973:22) avlämnat förslag till utsökningsbalk och att förslaget förutsatts kräva mindre ändringar bl. a. i KL. Förslag till följdlagstiftning i anslutning till utsökningsbalken skall utarbetas av beredningen eller inom justitiedepartementet.¹

I Danmark, Finland och Norge, där gällande konkurslagar är betydligt

¹ Se U XII s. 591 f och 594.

äldre än hos oss, har man siktat till en genomgripande reformering av konkurslagstiftningen. Vid lagberedningens överläggningar med de kommitterade från de andra nordiska länderna ansågs samarbetet emellertid väsentligen böra begränsas till den materiella konkursrätten. Det befanns inte möjligt att åstadkomma en gemensam nordisk reglering beträffande konkursförfarandet.²

Den danska kommittén har år 1971 lagt fram betänkandet (nr 606) Konkurs og tvangsakkord med förslag till ny konkurslag. Den norska kommittén har år 1972 avgett betänkandet (NOU 1972:20) Gjeldsforhandling og konkurs med förslag till lag om gjeldsforhandling og konkurs och lag om fordringshavernes dekningsrett. Se beträffande de nordiska länderna Bilaga 3.

1.2 Kommitténs uppdrag

Direktiven för kommittén finns i anförande till statsrådsprotokollet den 4 juni 1971 av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer.

Departementschefen redogör inledningsvis för reformarbetet dittills inom konkurslagstiftningen (jfr under 1.1 ovan). Han påpekar att lagberedningen i Utsökningsrätt X lagt fram lagförslag som i huvudsak avser den materiella konkursrätten och förfarandet i inledningsskedet av konkurs. De ytterligare reformbehov inom det konkursrättsliga området som kan kvarstå gäller enligt departementschefen närmast själva förfarandet i konkursärenden. Därefter sägs:

Det nuvarande konkursförfarandet innebär att det direkta ansvaret för en förmånlig och snabb utredning och avveckling av konkursboet ligger hos förvaltaren. I princip utses förvaltaren av borgenärerna men en viss lämplighetsprövning och subsidiär bestämmanderätt tillkommer konkursdomaren. Borgenärerna har inte omedelbar beslutanderätt i fråga om förvaltningen annat än i vissa undantagsfall.

Konkursdomaren utövar tillsyn över förvaltningen genom att granska vissa berättelser och kan i sista hand entlediga förvaltare. Han har vidare att bestämma vissa tider, såsom bevaknings- och anmärkningsfrister och tid för förlikningssammanträde. Han mottar och vidarebefordrar också handlingar i konkursen.

Kontroll över konkursförvaltningen utövas också av rättens ombudsman, som utses av konkursdomaren. Ombudsmannen har emellertid därutöver ett betydande direkt inflytande på förvaltningen. Kontrollen bygger på att förvaltaren fortlöpande lämnar rättens ombudsman redovisning genom s. k. kvartalsräkningar och halvårsberättelser.

En viss kontroll av förvaltningen kan vidare utövas genom särskilda granskningsmän. Genom granskningsmännen får andra borgenärer än dem som har bestämt valet av förvaltare en viss inblick i och ett visst inflytande på förvaltningen. Det är emellertid ovanligt att granskningsmän utses.

Om tillgångarna inte förslår till att bestrida konkurskostnaderna och säkerhet inte heller ställts för dessa, handläggs och avskrivs konkursen efter ett summariskt förfarande, s. k. fattigkonkurs. Även ett i vanlig ordning inlett konkursförfarande kan avskrivas på grund av att tillgångarna under konkursens gång befinns inte räcka till konkurskostnaderna.

De nuvarande bestämmelserna om konkursförfarandet är i stort sett

² Se U X s. 54 f.

oförändrade sedan konkurslagens tillkomst år 1921. Sedan dess har genom samhällsutvecklingen förutsättningarna för förfarandet ändrats i betydande grad. Förändringar inom näringslivet har bl. a. medfört att en konkursförvaltning i vissa fall kan vara avsevärt mera komplicerad än tidigare. Det är inte ovanligt att konkursförvaltningen pågår under flera år och föranleder betydande kostnader. Det numera rådande systemet för betalning av skatter och avgifter till det allmänna innebär vidare att staten vanligen är borgenär i konkurs, ofta med betydande fordringar. Ett rationellt konkursförfarande är sålunda av stort intresse också från det allmännas synpunkt. Tiden är enligt min mening nu mogen att utreda om ett enklare och mera flexibelt konkursförfarande skulle kunna ge möjlighet till en snabbare och mindre kostnadskrävande avveckling utan att rimliga garantier för säkerhet och objektivitet åsidosätts. Ett sådant utredningsarbete bör syfta till en allmän översyn av konkursförfarandet. En sådan översyn bör inriktas på de frågor där det finns ett påtagligt reformbehov. Någon fullständig genomgång av konkursrättsliga frågor är sålunda inte avsedd.

Den bästa garantin för en effektiv och objektiv förvaltning är att förvaltaruppdragen anförtros åt kvalificerade personer med tillräckliga resurser för verksamheten. En förvaltare bör ha god juridisk och ekonomisk sakkunskap men det är också viktigt att han har till sitt förfogande en effektiv kontorsorganisation för den bokföring och redovisning som följer med uppdraget. Det kan ifrågasättas om kravet på ekonomisk sakkunskap och effektiv kontorsorganisation tillgodoses tillräckligt med nuvarande ordning. Särskilt reglerna om förvaltarval bör uppmärksammas i detta sammanhang och det bör övervägas om inte det allmänna bör tilläggas ett större inflytande över förvaltarvalet än f. n.

Om man får tillräckliga garantier för att uppdrag som konkursförvaltare anförtros endast väl kvalificerade personer bör konkursförvaltaren kunna ges en mera självständig ställning. Behovet av särskilda bestämmelser om godkännande av vissa förvaltningsåtgärder torde då minska. Härigenom skulle en snabb och därmed billigare avveckling kunna i hög grad beföras. I mera komplicerade konkurser kan utses flera förvaltare. Givetvis måste förvaltningen vara underkastad viss kontroll men denna skulle kunna i huvudsak inriktas på en fortlöpande revision av förvaltningen på grundval av regelbunden granskning av verksamheten. En sådan revision skall ge möjlighet till en materiell kontroll av förvaltarens verksamhet. Det bör också finnas möjlighet att för den formella granskningen utnyttja automatisk databehandling.

Mot den här antydda bakgrunden finns det skäl att förutsättningslöst pröva huruvida kontrollen över förvaltningen bör ligga hos domstol med eller utan biträde av rättens ombudsman eller om den lämpligen bör anförtros annat organ. Bl. a. kan kronofogdemyndigheterna, vilkas organisation f. n. är föremål för utredning komma i fråga. Ett annat alternativ som bör övervägas är om kontrollfunktionerna kan förläggas centralt till ett blivande domstolsverk. Ett skäl som talar för en sådan lösning är att man får räkna med att en sådan myndighet under alla förhållanden kommer att ha tillgång till revisionsteknisk expertis.

Även om kontrollfunktionerna skulle förläggas utom domstol, skall givetvis rättsliga tvister inom konkursförfarandets ram kunna hänskjutas till domstols prövning. Formerna för att under konkursförfarandet söka uppnå förlikning i uppkomna tvistefrågor får avpassas efter förvaltningsorganisationens utformning.

Bortsett från fattigkonkurserna är konkursförfarandet f. n. detsamma oberoende av konkursens omfattning. Det kan enligt min mening finnas anledning att söka åstadkomma ett förfarande, som i större utsträckning än f. n. är avpassat efter värdet av tillgångarna och boets beskaffenhet i övrigt. Det bör övervägas att vidga tillämpningsområdet för ett mera

summariskt förfarande. Genom en reform i sådan riktning skulle de kostnader och den tidsutdräkt som föranleds av ett mera komplicerat konkursförfarande i många fall kunna undgås. Det finns också anledning att ompröva det nuvarande bevaknings-, anmärknings- och utdelningsförfarandet mot bakgrunden av de riktlinjer som jag har angivit förut.

I samband med översynen av reglerna om konkursförfarandet bör tas upp också mera speciella frågor som har samband med konkursförfarandet. Jag kan i detta avseende peka på ett par frågor som enligt min mening bör uppmärksammas.

Det förekommer ibland att ett kommissionärsbolag anlitas för konkursförvaltningen. Detta kan ge upphov till rättsliga problem av skilda slag. Det bör undersökas om det föreligger något praktiskt behov av en lagreglering på denna punkt.

Det kan hända att tillgångarna i ett konkursbo inte räcker till betalning av konkurskostnaderna och massafordringarna. Därvid kan problem uppkomma beträffande företrädesordningen mellan olika anspråk m. m. Frågan har berörts av lagberedningen (Utsökningsrätt X s. 72). Det är möjligt att hithörande problematik behöver övervägas ytterligare.

Som jag har anfört tidigare ingår en reformering av konkurslagstiftningen i lagberedningens uppdrag. Beredningens huvuduppgift är emellertid revisionen av utsökningslagstiftningen. I den delen återstår att slutföra arbetet på en samlad utsökningsbalk.

Efter samråd med lagberedningen förordar jag att beredningen befrias från sitt uppdrag såvitt angår konkurslagstiftningen. I stället bör särskilda sakkunniga tillkallas för att utreda de konkursrättsliga frågor som jag har angett i det föregående. De sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra konkursrättsliga spörsmål som kan aktualiseras under utredningsarbetets gång.

Samråd bör äga rum med utredningar på närliggande områden.

Om förhållandena ger anledning till det, bör de sakkunniga lägga fram förslag till partiella reformer inom uppdragets ram.

1.3 Kommittén

Som framgått i det föregående har den materiella konkursrätten nyligen setts över av lagberedningen. Detsamma gäller beträffande förfarandet fram till dess att konkurs beslutas. I kommitténs uppdrag ligger att göra en allmän översyn av förfarandet under själva konkursen. Enligt direktiven bör översynen inriktas på sådana frågor där det finns ett påtagligt reformbehov. En fullständig genomgång av konkursrättsliga spörsmål är inte avsedd.

I direktiven anges vissa frågor som särskilt bör utredas. En av dem gäller de s. k. fattigkonkurserna. Det kan enligt direktiven finnas anledning att söka åstadkomma ett konkursförfarande som i större utsträckning än f. n. är avpassat efter värdet av tillgångarna och boets beskaffenhet i övrigt. Tillämpningsområdet för ett mera summariskt förfarande kan sålunda böra utvidgas. Bakom denna tanke ligger önskemålet att göra handläggningen i de åsyftade fallen snabbare och billigare än enligt nuvarande ordning. Kommittén har ansett att frågan om ändrad utformning av ett summariskt konkursförfarande har så stor praktisk betydelse att förslag härom bör läggas fram separat i ett delbetänkande. Ämnet behandlas nedan i kapitel 2.

I samma kapitel uppmärksammas också frågorna om ansvaret för

konkurskostnaderna (avsnitt 2.4.9) och om företrädesordningen mellan sådana kostnader och massafordringar (avsnitt 2.4.10).

Kommittén har funnit lämpligt att samtidigt ta upp frågorna om konkursförvaltares kvalifikationer och utseende av förvaltare i ordinär konkurs. Se härom kapitel 3.

Betänkandet innehåller även i kapitlen 4 och 5 förslag till följdändringar i KL och andra författningar jämte övergångsbestämmelser.

Efter samråd med justitiedepartementet har kommittén vid upprättandet av sitt förslag till ändringar i KL beträffande vissa paragrafer utgått från den lydelse som lagberedningen föreslagit i Utsökningsrätt X (jfr ovan under 1.1). I den mån beredningens förslag jämkas i dessa delar måste det beaktas vid utarbetandet av departementsförslag till här aktuella ändringar i KL.

För att få underlag för bedömningen av frågan, hur ett summariskt konkursförfarande lämpligen bör utformas och avgränsas, har kommittén gjort en statistisk undersökning av fattigkonkurser och även av ordinära konkurser i vissa hänseenden. Undersökningen omfattar femton tingsrätter, däribland de tre största, och redovisas i Bilaga 1. Statistiska uppgifter har också kunnat hämtas bl. a. ur en av universitetslektor Gösta Kedner på uppdrag av delegationen för de mindre och medelstora företagen år 1972 genomförd studie "Konkurs och ackord". Kommittén har vidare haft tillgång till en sammanställning av de svar som lämnats vid en omfattande enkät som lagberedningen år 1962 företog rörande behovet av ändringar på konkurslagstiftningens område.

Slutligen kan nämnas att kommittén gjort studiebesök hos vissa kronofogdemyndigheter.

2.1 Inledning

En konkurs anhängiggörs alltid vid allmän underrätt som konkursdomstol. Åtskilliga frågor handläggs emellertid av konkursdomaren, som är knuten till domstolen. Ansökan om konkurs prövas av konkursdomaren eller rätten. Regleringen av förfarandet fram till dess att konkurs beslutas finns huvudsakligen i 1 kap. KL (jfr även 11 kap.).

När konkursbeslut meddelats, aktualiseras KLs bestämmelser om förfarandet under själva konkursen. I stort sett gäller att reglerna om förvaltning av konkursboet och om bevaknings-, anmärknings- och utdelningsprocedurerna m.m. skall tillämpas, när tillgångarna i boet kan antas räcka till utdelning till borgenärerna eller vissa av dem. Förfarandet brukar i sådant fall kallas ordinär konkurs, stor konkurs, tillgångskonkurs, förvaltarconcurs eller slututdelningsconcurs. Om det kan antas att boet inte räcker till att betala kostnaderna för en ordinär konkurs och säkerhet inte ställs för dem, skall i stället ett summariskt konkursförfarande tillgripas. Detta förfarande brukar kallas fattigconcurs.¹

2.2 Det nuvarande konkursförfarandet

Den följande framställningen avser förfarandet i huvuddrag sedan konkurs beslutats. En redogörelse för utländsk rätt finns i Bilaga 3.

2.2.1 Ordinär konkurs

Vad angår de *organ* som — förutom gäldenären och borgenärerna — är verksamma i en ordinär konkurs märks först konkursdomstolen/konkursdomaren. Konkursdomaren skall genast låta kungöra konkursen och samtidigt tillkännage tidpunkten för första borgenärssammanträdet och tiden för bevakning av fordringar m.m. Han skall underrätta alla kända

¹ Ang. denna beteckning se t.ex. 1911 års betänkande s. 446 och 449, 1919 års betänkande s. 248 f, 1LU 1967:14 s. 2 och 5, prop. 1970:201 s. 12, Lawski s. 275 och Welamson I s. 656 f. Jfr Elwing s. 32, där begreppet bristconcurs lanseras.

borgenärer om kungörelsens innehåll och sända meddelanden om konkursen åt olika håll. Även andra expeditionella åtgärder skall vidtas av konkursdomaren. Han skall vidare tillsätta s.k. interimsförvaltare och rättens ombudsman. Slutlig förvaltare väljs i princip av borgenärerna men konkursdomaren har även här viss bestämmanderätt. Konkursdomaren utövar kontroll över förvaltare och rättens ombudsman. Han kan också entlediga dem. Tvistiga rättsfrågor i konkursen, t.ex. angående bevakad fordrans rätt till utdelning, prövas av konkursdomstolen. Denna bestämmer också arvoden till förvaltare och rättens ombudsman.

Den egentliga förvaltningen av konkursboet handhas av förvaltaren, som också företräder boet utåt. I undantagsfall kan flera förvaltare utses. Förvaltaren skall "besörja de ärenden, som röra borgenärernas gemensamma rätt och bästa, samt vidtaga alla åtgärder som främja en förmånlig och snabb utredning av boet" (53 § KL). Han skall bl.a. förrätta bouppteckning, om det inte redan finns en tillförlitlig sådan, och upprätta berättelse om boets tillstånd m.m. Vidare kan han med vissa begränsningar låta gäldenärens rörelse fortsättas för konkursboets räkning. När anledning förekommer skall han anmärka på gjorda bevakningar. Han äger också väcka talan om återvinning enligt 2 kap. KL. Till förvaltarens uppgifter hör även att realisera boets egendom och fördela influtna medel. Slutligen kan nämnas att förvaltaren ålagts viss underrättelseplikt i 6 § lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs. Enligt KLS kompetenskrav skall förvaltaren äga sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet erfordras för förvaltningens behöriga handhavande (42 § första st.). Dessutom gäller ett allmänt lämplighetskrav (45 § andra st.). I regel utses advokat eller annan jurist till förvaltare.¹ Uppdrag som förvaltare grundar inte ämbetsansvar.² Förvaltaren är berättigad till arvode ur konkursboets egendom.

Rättens ombudsman har till huvudsaklig uppgift att kontrollera förvaltningen. Han skall bl.a. granska kvartalsräkningar, halvårsberättelser och annan redovisning från förvaltaren. Det är förutsatt att rättens ombudsman vid behov skall bistå förvaltaren med råd.³ Ett flertal viktigare förvaltningsåtgärder kräver samtycke av rättens ombudsman. I vissa frågor har han självständig beslutanderätt. Han är ordförande vid förlikningssammanträde och skall därvid söka utreda förekommande tvistefrågor rörande bevakade fordringar och åstadkomma förlikning. Enligt KL skall rättens ombudsman vara "ärlig och förståndig" samt äga erforderlig insikt i gällande lag för bedömning av olika rättsliga frågor och dessutom ha nödig erfarenhet och sakkunskap för sina uppgifter beträffande tillsyn över konkursutredningen och avgörande av förvaltningsfrågor (44 § första st.). Vanligen anlitas vid varje särskild domstol en och samma person eller några få personer som rättens ombudsman. Ofta utses

¹ Jfr nedan under 2.4.7.2 vid not 2.

² Se bl.a. JO 1966 s. 209, 1LU 1967:14 s. 2 samt Welamson I s. 183 och II s. 54. Betr. förslag av ämbetsansvarskommittén m.m. se nedan under 3.1 och 3.2.4. Ang. frågan om skadeståndsskyldighet för konkursförvaltare se nedan under 2.4.7.3 och 3.2.4.

³ Jfr Welamson I s. 185.

advokater.⁴ Rättens ombudsman handlar under ämbetsansvar.⁵ Liksom förvaltaren har han rätt till arvode ur konkursboets egendom.

På begäran av borgenär kan även tillsättas granskningsmän med befogenhet att övervaka förvaltningen i viss utsträckning. Bestämmelserna härom ger de borgenärer som inte kunnat påverka förvaltarvalet möjlighet att bli företrädare bland granskningsmännen. I praktiken är det sällan som granskningsman utses.⁶ Uppdraget som granskningsman är ett förtroendeuppdrag som inte medför rätt till arvode av konkursboet. Däremot anses granskningsman ha rätt till ersättning av boet för kostnader som föranletts av uppdraget. Vanligen torde granskningsman få arvode av de borgenärer som utsett honom.⁷

KL innehåller inte några bestämmelser om att revisorer skall anlitas för granskning av förvaltningen.

Vad beträffar själva *förfarandet* upptar 1 kap. KL bestämmelser som avser inledningsskedet av konkurs. I 2 kap. regleras vilken egendom som ingår i konkurs och återvinning till konkursbo. 3 kap. innehåller närmare regler om förvaltningen av konkursbos egendom. Bl.a. behandlas förvaltarens och rättens ombudsmans åligganden och befogenheter i sådant hänseende. I 4 kap. meddelas föreskrifter om gäldenärens skyldigheter under konkursen och om bouppteckningsed (gäldenärsed).

I 5 kap. finns bestämmelser om bevakning och prövning av fordringar i konkurs. Borgenär som vill få utdelning i konkurs skall bevaka sin fordran inom viss tid. Bevakning är i regel en förutsättning för utdelning vare sig fordran är förmånsberättigad eller ej. Vissa undantag härifrån gäller dock.

Efter bevakningstidens utgång kan anmärkning mot bevakade fordringar framställas inom viss tid. Om anmärkning inte gjorts mot borgenärs bevakning, skall han i princip ha den betalnings- och förmånsrätt i konkursen som han yrkat. I fråga om förmånsrätt gäller likväl vissa undantag.

Vid förlikningssammanträde inför rättens ombudsman skall denne söka utreda föreliggande tvistefrågor och åstadkomma förlikning. Om förlikning inte kan nås, hänskjuts frågan till rättens prövning.

Borgenär kan också bevaka efter bevakningstidens utgång. Han måste då stå för vissa kostnader i anledning av efterbevakningen.

Vidare finns bestämmelser om skyldighet för borgenär att på yrkande av annan borgenär m.fl. gå ed på att hans fordran är riktig (borgenärsed). Han kan även avlägga sådan ed av eget initiativ.

I 6 kap. regleras utdelningsförfarandet. Sedan anmärkningstiden gått ut och förlikningssammanträde hållits, skall de medel i boet som inte behövs till betalning av konkurskostnaderna eller boets egna skulder i

⁴ Jfr Kedner s. 238. Betr. tidigare ordning jfr SOU 1940:13 s. 10 och 24.

⁵ Se t.ex. 1LU 1967:14 s. 2 samt Welamson I s. 188 och II s. 56. Betr. förslag av ämbetsansvarskommittén se SOU 1972:1 s. 69 (tillägg till 44 § KL), 209 och 234. Ang. statens skadeståndsansvar för fel eller försummelse av rättens ombudsman se 3 kap. skadeståndslagen (1972:207) och prop. 1972:5 s. 511.

⁶ Jfr en äldre kartläggning i SOU 1940:13 s. 11 och 24.

⁷ Jfr Lawski s. 126 samt Welamson I s. 191 och II s. 57.

övrigt delas ut till borgenärerna. Förvaltaren bestämmer i princip när utdelning skall ske, men vissa regler härom finns i lagen. Slututdelning skall enligt huvudregeln äga rum, när all boets egendom förvandlats i pengar.

Utdelningsförslag upprättas av förvaltaren i samråd med rättens ombudsman. Kungörelse om förslaget skall utfärdas och bl.a. borgenärerna underrättas. Klander mot förslaget får anmälas inom viss tid hos konkursdomaren. Klandertalan prövas av rätten.

Särskilda bestämmelser gäller om utdelning på efterbevakad fordran.

Om borgenär inte inom viss tid anmält sig för att lyfta sin utdelning, har han förlorat sin rätt. Medlen fördelas då mellan övriga borgenärer. Finner konkursdomaren med hänsyn till kostnaderna att utdelning inte lämpligen bör äga rum, kan han förordna att medlen i stället skall lämnas över till gäldenären.

Det finns också regler om efterutdelning, när medel efter konkursens slut blivit tillgängliga för utdelning.

I 7 kap. ges bestämmelser om förlikning och ackord i konkurs, medan 8 kap. handlar om borgenärssammanträden.

Beräffande förvaltares skyldighet att avge slutredovisning för sin förvaltning finns föreskrifter i 10 kap. Sådan redovisning skall lämnas när konkursen avslutas. Rättens ombudsman skall granska redovisningen. Kungörelse om denna skall utfärdas. Redovisningen kan klandras hos rätten.

Slutligen innehåller 11 kap. särskilda bestämmelser i olika hänseenden, bl.a. om klagan över beslut av konkursdomaren.

2.2.2 Fattigkonkurs

De grundläggande bestämmelserna om fattigkonkurs finns i 9 kap. KL. Som framgår i det följande kan sådan konkurs vara s.k. ursprunglig fattigkonkurs (185 §), vilket är den form man i allmänhet syftar på när man talar om fattigkonkurs, eller s.k. efterföljande fattigkonkurs (186 §).

De *organ* som förekommer vid ursprunglig fattigkonkurs är konkursdomaren och, i regel, god man. Gode mannen skall bl.a. "taga vård om gäldenärens bo". Hur långt hans befogenheter i detta hänseende sträcker sig är oklart.¹ Uppdrag som god man i fattigkonkurs torde lika litet som uppdrag som förvaltare i ordinär konkurs grunda ämbetsansvar.² Någon förvaltare, rättens ombudsman eller granskningsman medverkar inte vid ursprunglig fattigkonkurs.

I samband med efterföljande fattigkonkurs – som egentligen endast utgör en särskild form för avslutande av ordinär konkurs – förekommer samma organ som vid den ordinära konkursen.

Vad angår det närmare *förfarandet* innehåller 185 § KL regler som avser ursprunglig fattigkonkurs. Om konkursdomaren, när konkurs be-

¹ Jfr bl.a. Welamson I s. 676 ff och II s. 157.

² Se ovan under 2.2.1 med not 2.

slutas, finner anledning anta att gäldenärens bo inte räcker till betalning av konkurskostnaderna och om det inte genast ställs säkerhet för dessa kostnader, skall vad som förut i KL föreskrivits om vidtagande av åtgärder efter konkursbeslutet inte tillämpas. I stället skall bestämmelserna i fem särskilda punkter i paragrafen gälla.

I punkt 1 föreskrivs att konkursdomaren genast skall utfärda kungörelse om konkursen med uppgift om dagen för konkursansökningen. I kungörelsen skall dessutom anmärkas att det finns anledning anta att boet inte räcker till betalning av konkurskostnaderna. Kungörelsen skall offentliggöras på närmare angivet sätt, varjämte vissa underrättelser om konkursen skall utgå.³

Enligt punkt 2 skall konkursdomaren, om det anses behövt, förordna en god man att ta vård om gäldenärens bo (jfr ovan). God man skall alltid förordnas, om inte till konkursdomaren getts in en av gäldenären under edsförpliktelse underskriven förteckning över dennes tillgångar och skulder med uppgift om varje borgenärs namn och postadress, i vad mån skuld avser lön eller pension samt de böcker och andra handlingar som rör boet. Gode mannen skall då ofördröjligen upprätta sådan bouppteckning och lämna in den till konkursdomaren. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och uppges boet under edsförpliktelse.

Det kan inskjutas att konkursdomaren enligt 7 § lönegarantilagen vid fattigkonkurs skall sända uppgifter om löne- och pensionsfordringar till vederbörande kronofogdemyndighet.

Framgår ej av bouppteckningen att det finns tillgång till betalning av konkurskostnaderna, skall konkursdomaren enligt punkt 3 genast kalla gäldenären att inställa sig för att avlägga bouppteckningsed (gäldenärsed). I samma punkt föreskrivs vidare bl.a. att vissa bestämmelser i 4 kap. KL om edgång m.m. skall äga motsvarande tillämpning.

Om det inte genom tillägg vid edgången eller på annat sätt kommer fram att det finns tillgång till betalning av konkurskostnaderna och om inte heller säkerhet ställs för dessa kostnader, skall konkursdomaren enligt punkt 4 besluta om avskrivning av konkursen. Innan ed avlagts får konkursen i princip inte avskrivas. Avskrivning får dock ske, om hinder föreligger för fullgörande av edgång inom skälig tid och konkursdomaren finner anledning saknas till antagande att det genom edgången skulle komma fram tillgång till betalning av konkurskostnaderna.

Punkt 5 innehåller bestämmelser för det fallet att boet befinns räcka till konkurskostnaderna eller att säkerhet ställs för dem. Konkursdomaren skall då genast utfärda sådan kungörelse om konkursen som föreskrivs vid ordinär konkurs (se 19 § KL). Konkursen skall sedan handläggas som ordinär konkurs. Ny bouppteckningsed behöver dock inte avläggas.

I 186 § finns bestämmelser om efterföljande fattigkonkurs. Om det efter utfärdandet av kungörelse om ordinär konkurs enligt 19 § blir uppenbart att det saknas tillgång till betalning av konkurskostnaderna, skall förvaltaren utan dröjsmål anmäla det till konkursdomaren. Han skall

³ Jfr förslag till ny lydelse av punkt 1 i U X s. 39 och 212 f.

samtidigt lämna redovisning för förvaltningen. Om konkursdomaren efter att ha hört rättens ombudsman finner anmälningen vara befogad, skall han låta kungöra den i bl.a. Post- och Inrikes Tidningar. Ifall det inom 30 dagar sedan kungörelsen var införd i nämnda tidning ställs säkerhet för konkurskostnaderna, förfaller anmälningen och konkursen fortsätter i vanlig ordning. Vill borgenär eller gäldenären visa att tillgångarna räcker till betalning av konkurskostnaderna, skall han inom angivna tid meddela det till konkursdomaren. Denne kan bevilja nödigt rådrum. Om säkerhet inte ställs eller meddelande från borgenär eller gäldenären inte ger anledning anta att det finns medel till betalning av kostnaderna, skall konkursen avskrivas.

Den redovisning som förvaltaren skall avge enligt 186 § gäller som slutredovisning (se 190 § andra st.).

Om förvaltare eller granskningsman avgår sedan anmälan enligt 186 § gjorts att tillgång saknas till betalning av konkurskostnaderna, skall enligt 187 § borgenärssammanträde för val av efterträdare inte sättas ut så länge anmälningen är beroende på prövning.

I 188 § regleras vissa kostnadsfrågor. Första stycket avser det fallet att konkurs, som uppstått efter ansökan av borgenär, avskrivs enligt 185 §. Borgenären skall då betala de kostnader som föranletts av förfarandet, inbegripet ersättning till god man enligt konkursdomarens prövning. Avskrivningsbeslutet skall innehålla förpliktelse för borgenären att betala kostnaderna, varvid varje kostnadsbelopp skall anges särskilt.

Andra stycket i 188 § gäller sådana fall då konkurs upphört på annat sätt än genom slututdelning. I den mån konkursboet då inte räcker till betalning av vad konkursdomaren förskotterat för kungörelser och annat, som bort betalas av boet, och kostnaderna inte heller kunnat tas ut av ansvarig borgenär, har konkursdomaren rätt till ersättning av allmänna medel för vad han förskotterat.

2.3 Vissa reformönskemål

År 1962 gjorde lagberedningen en *enkät* hos mer än 600 myndigheter och organisationer angående behovet av ändringar i konkurslagstiftningen. Remissinstanserna fick frågor i olika ämnen, varjämte tillfälle bereddes dem att ange om det fanns reformönskemål i andra hänseenden. Beträffande reglerna om fattigkonkurs framkom bl.a. följande synpunkter.¹

På fråga om *fattigkonkurs bör användas i flera fall* framhölls i ett stort antal yttranden att fattigkonkurs bör tillgripas även när tillgångarna ger obetydligt överskott, sedan konkurskostnaderna räknats bort. Bland de instanser som gav uttryck för denna uppfattning var ackordscentralen i Göteborg, Föreningen Sveriges häradsrättshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen för konsumtionskrediter i Sverige (konsumtionskreditföreningen) och två handelskamrar.

Bl. a. Sveriges advokatsamfund förordade en nedre gräns för använd-

¹ Många av de redovisade myndigheterna och sammanslutningarna finns till följd av organisatoriska reformer m.m. inte längre kvar.

ningen av ordinär konkurs.

Endast i ett fåtal yttranden uttalade man sig negativt om en utvidgning av fattigkonkursernas tillämpningsområde.

Ackordscentralen i Stockholm påpekade att även en ringa utdelningsprocent kan ha betydelse för en borgenär med stort fordringsbelopp. Därtill kommer att borgenärerna kan ha intresse av att närmare undersöka gäldenärens förhållanden. Skulle en ändring anses påkallad, bör enligt ackordscentralens mening i allt fall garantier skapas för att gäldenären kan ställas till ansvar för gäldenärsbrott i samma omfattning som i ordinär konkurs.

Från ett par håll befarades att möjligheterna för gäldenären att undanhålla borgenärerna tillgångar skulle öka.

Frågan om *det finns behov av att klargöra gode mannens befogenheter* besvarades jakande av ett stort antal instanser. Till denna grupp hörde bl.a. ackordscentralen i Göteborg, Svenska bankföreningen, handelskammaren i Gävle, häradshövdinge- och konsumtionskreditföreningarna, Föreningen Sveriges stadsfogdar samt Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution (hypoteksombudsmannaföreningen). Som exempel på sådant som bör klargöras nämndes från ett håll gode mannens ställning i rättegång, hans möjlighet att ingå förlikning beträffande tvistiga fordringar, möjligheten att erbjuda eller godta ackord och befogenheter med avseende på gäldenärens rörelse. Det påpekades också att gode mannen i avsaknad av klara regler får handla efter vad som synes honom rätt och billigt.

Advokatsamfundet ansåg att gode mannens befogenheter bör klarläggas närmare men att hans ställning inte får ändras till att närma sig en förvaltares.

Från flera håll uttrycktes önskemål om att gode mannens befogenheter utvidgas. I ett par yttranden framhölls att gode mannen bör ha samma rätt som förvaltaren att realisera tillgångarna, om vid fattigkonkurs medel skall tas i anspråk till fördelning mellan borgenärer eller till betalning av konkurskostnaderna. Gäldenären bör få tillfälle att uttala sig i saken men hans godkännande bör inte krävas. Vidare anmärktes bl.a. att en utredning i ungefärlig överensstämmelse med berättelsen enligt 55 § KL också bör göras.

På särskild fråga om *gode mannen t.ex. bör få föra process om återvinning e.d.* svarade en majoritet — däribland ackordscentralen i Göteborg, lantbruksförbundet, Stockholms indrivningsverk samt hypoteksombudsmanna- och konsumtionskreditföreningarna — att en sådan rätt är önskvärd.

Många ställde sig emellertid negativa till tanken att gode mannen skall få föra talan om återvinning eller liknande. Hit hörde bl.a. advokatsamfundet, stadsdomare- och stadsfogdeföreningarna samt några rådhusrätter. Häradshövdingeföreningen anmärkte att dessa frågor ofta är så svårbedömda och kostnaderna för en förlorad process så kännbara för gäldenären, att talerätt inte utan vidare bör tilläggas gode mannen. Det bör enligt föreningen också beaktas att kraven på gode mannens kvalifikationer inte kan ställas lika högt som när det gäller förvaltare.

I anslutning till spørsmålet om rätt för gode mannen att föra åter-

vinningstalan frågades vidare *om man i sådana fall kan låta konkurstillståndet bestå avsevärt längre än nu*. De flesta ansåg att konkurstillståndet bör få räcka längre än f.n., om gode mannen får sådan rätt. Denna uppfattning hade bl.a. handelskammaren i Gävle, Smålands och Blekinge handelskammare, lantbruksförbundet samt hypoteksombudsmanna- och konsumtionskreditföreningarna.

Ackordscentralen i Göteborg föreslog i huvudsaklig överensstämmelse med handelskammaren i samma stad att gode mannen åläggs att inom t.ex. två eller tre månader efter edgångstillfället visa att han väckt talan vid äventyr att konkursen annars avskrivs.

Häradshövdingeföreningen menade att borgenär, som önskar att återvinningstalan skall väckas, bör ställa säkerhet. Frågan blir då enligt föreningen närmast, om det inte därmed bör beslutas om övergång till ordinär konkurs.

Ett betydande antal remissinstanser ställde sig positiva till frågan *om gode mannen bör ha möjlighet att fördela tillgängliga medel*. Företrädare för denna mening var bl.a. ackordscentralen i Göteborg och handelskammaren i samma stad, Smålands och Blekinge handelskammare, lantbruksförbundet, stadsfogdeföreningen och Stockholms indrivningsverk.

Rådhusrätten i Jönköping ansåg att som förutsättning bör gälla att det är uppenbart hur fördelningen skall ske, t.ex. om tillgångarna bara räcker till förmånsberättigad fordran.

Om tillgångarna endast obetydligt överstiger gäldenärens beneficium och det är uppenbart vilken eller vilka borgenärer som skall ha detta överskott, bör enligt ett yttrande gode mannen få befogenhet att under viss kontroll ge dessa borgenärer överskottet. I ett annat yttrande framhölls att borgenärer bör ha möjlighet att inom en kortare frist klandra verkställd utdelning.

Bl.a. advokatsamfundet samt hypoteksombudsmanna- och stadsdomareföreningarna ställde sig negativa till en rätt för gode mannen att fördela medel.

Enligt en rådhusrätt är underlaget för en sådan fördelning alltför otillförlitligt. Härvid betonas att många borgenärer underlåter att ge sig till känna vid fattigkonkurs och att gäldenären omedvetet kan underlåta att uppge alla fordringsägare.

På fråga *om förfarandet bör förkortas* uppgav det stora flertalet remissorgan att någon förkortning inte bör ske. Bland dem som hade denna uppfattning var ackordscentralen i Göteborg och handelskammaren i samma stad, Smålands och Blekinge handelskammare samt häradshövdinge- och stadsdomareföreningarna.

Bankföreningen yttrade att förfarandet vid fattigkonkurs redan nu synes vara så snabbt som rimligen kan begäras och att det knappast kan förkortas utan att borgenärernas intressen råkar i fara.

Med anledning av fråga *hur gode mannens rätt till arvode bör säkerställas* vitsordades allmänt behovet av regler som säkrar arvodet.

Häradshövdingeföreningen påpekade att det har ifrågasatts, att borgenären-sökanden borde åläggas ställa säkerhet för gode mannens kostnader. Då gode mannen i dessa fall ofta redan uppträtt som borgenärens ombud, synes en sådan regel överflödig. I varje fall saknar föreningen

erfarenhet av att den skulle behövas. Saken ställer sig annorlunda, när gäldenären själv har begärt sig i konkurs. Svårigheter uppstår då ofta att få lämplig god man för uppdraget. Att förmå en advokat att åta sig detta med det — måhända underförstådda — förbehållet att han skall kompenseras genom att få ett annat av allmänna medel honorerat förordnande, så snart sådant erbjuds, synes föreningen inte vara tilltalande.

I ett enkätsvar hänvisades till ett av rådhusrätten i Malmö i annat sammanhang avgivet yttrande. Där sägs bl.a. att, när fattigkonkurs som uppstått efter ansökan av gäldenären avskrivs, det enligt nuvarande regler inte finns någon möjlighet — åtminstone för det fall att konkursboet saknar tillgångar — för gode mannen att få ut arvode och ersättning för sina utlägg. Detta måste anses högst otillfredställande. Visserligen föreligger inte någon formell skyldighet att åta sig sådana uppdrag och inte heller har märkts några svårigheter att anskaffa jurister som är villiga att åta sig dylika förordnanden, främst beroende på att de regelmässigt förordnas till interimsförvaltare i ordinära konkurser. Det är emellertid enligt rådhusrättens mening inte tillfredsställande att för arbete, som utförs utan ersättning i en konkurs, locka med kompensation härför i en annan konkurs.

I ett yttrande hävdades att arvoden i fattigkonkurser, som tillkommit på ansökan av borgenär, i praxis beräknas med så stor marginal att de kan antas täcka kostnaderna även i andra fattigkonkurser.

Tämligen genomgående angavs fattigkonkurs på ansökan av gäldenären som det i praktiken mest betydelsefulla fallet. I syfte att säkerställa gode mannens rätt till arvode i sådana fall förordades av en betydande majoritet — bl.a. advokatsamfundet och häradshövdingeföreningen — att ersättning efter konkursdomarens prövning får utgå av allmänna medel. I ett par yttranden föreslogs att detta möjliggörs inom ramen för lagstiftningen om fri rättegång.

Från flera håll framhölls att 188 § andra stycket KL bör utsträckas till att omfatta även gode mannens arvode.

För det fallet att konkursen grundats på ansökan av borgenär föreslogs i åtskilliga yttranden att denne skall ställa säkerhet för konkurskostnaderna, ur vilken arvodet till gode mannen senare kan betalas. Denna ståndpunkt intogs bl.a. av Stockholms indrivningsverk och stadsdomareföreningen. Enligt flera yttranden bör gode mannens arvode alltid utgå subsidiärt av allmänna medel.

Beträffande *andra spörsmål eller önskemål* framkom bl. a. följande.

En häradshövding ifrågasatte det lämpliga i att konkursdomarens avgörande, om en konkurs skall handläggas som ordinär konkurs eller som fattigkonkurs, skall träffas samma dag som beslutet om konkurs meddelas. Detta innebär att ställning i allmänhet måste tas under brådska samt på ett knapphändigt och ofta otillförlitligt underlag. I yttrandet framkastades en lösning av innebörd att alla konkurser skall behandlas lika fram till första borgenärssammanträdet och att det först då — när beedigad bouppteckning föreligger och borgenärerna haft tillfälle att yttra sig — bestäms hur omfattande förvaltningen skall vara och om bevakningsförfarande skall sättas i gång eller ej m.m.

I ett yttrande ansågs 186 § KL vara olyckligt formulerad i så måtto att

det krävs framställning av förvaltaren. Konkursdomaren bör enligt yttrandet pröva frågan ex officio, varvid man bör kunna bortse från mindre överskott.

Som ett led i strävandena att förebygga olönsamma konkurser föreslog Stockholms rådhusrätt att förvaltaren skall vara skyldig att i berättelse enligt 55 § KL ta in en kalkyl över konkursens beräknade lönsamhet och att där även ange, om det finns skäl till avskrivning enligt 186 §.

Vissa frågor som rör fattigkonkurs har också behandlats i *riksdagen*.

År 1962 väcktes en motion (II:47) med hemställan om utredning angående nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning. Motionen remissbehandlades. Därvid ifrågasatte Stockholms rådhusrätt samt häradshövdinge- och stadsdomareföreningarna, om inte 185 § KL borde omarbetas så att fattigkonkurs kunde tillgripas i större utsträckning än som är möjligt f.n. Häradshövdingeföreningen påpekade att det knappast är meningen med konkursinstitutet att efter konkursens avslutande gäldenären är än fattigare, borgenärerna inte rikare men förvaltare och rättens ombudsman tillerkända arvoden för arbete som från allmänna ekonomiska utgångspunkter varit utan större värde. Första lagutskottet (1LU 1962:22) uttalade att något möjligen skulle vara att vinna genom att ändra KL så, att som fattigkonkurs får behandlas inte bara konkurs där tillgångarna uppenbarligen inte räcker till konkurskostnaderna utan också sådan konkurs där tillgångarna är så små att de, sedan konkurskostnaderna betalats, inte skulle ge nämnvärd utdelning till borgenärerna.

Utskottet avstyrkte motionen och utlåtandet godkändes av riksdagen.

Vid 1967 års riksdag begärdes i två motioner (I:611 och II:774) utredning om nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning, speciellt med avseende på fattigkonkurs. Första lagutskottet (1LU 1967:14) avstyrkte motionerna under hänvisning till att lagberedningens översyn av konkurslagstiftningen även skulle omfatta reglerna om fattigkonkurs. Riksdagen godtog utlåtandet.²

Genom två motioner vid 1970 års riksdag (I:834 och II:988) aktualiserades fråga om ersättning av allmänna medel i vissa fall till god man som utan ansökan förordnats av domstol. Motionärerna nämnde bl.a. godmanskap enligt 185 § KL. Beträffande sådana godmanskap erinrade första lagutskottet (1LU 1970:40) om det utredningsarbete på konkursrättens område som pågick inom lagberedningen. Något riksdagens initiativ i anledning av motionerna var enligt utskottets mening inte behövligt. Denna ståndpunkt delades av riksdagen.

Inom *rättsvetenskapen* har påvisats att den nuvarande lagstiftningen om fattigkonkurs i åtskilliga hänseenden är bristfällig och svårtillämpad.³

I *remissyttrandet* över lagberedningens betänkande Utsökningsrätt X har tagits upp vissa frågor som är av intresse i detta sammanhang. Sålunda

² Av andra kammarens prot. 1967:14 s. 25 ff framgår att motionärerna ville att tillämpningsområdet för fattigkonkurserna skulle vidgas.

³ Se främst Welamson I s. 656 ff och II s. 155 ff.

framhåller *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* att det är av största vikt att tillgodoföra konkursboet så stora tillgångar som möjligt. De i nämnda betänkande föreslagna återvinningsmöjligheterna torde också medföra att praktiskt taget varje konkursbo kommer att få tillgångar. Det kan därför inte vara riktigt att, som vid fattigkonkurser, på förhand förutsätta att det inte finns några tillgångar i boet. Det bör vara förvaltarens uppgift att med all kraft försöka finna tillgångar i sådan utsträckning att borgenärerna kan få utdelning. Fattigkonkurserna kan dessutom ifrågasättas från rättssäkerhetssynpunkt. Vid en omfattande konkurs upprättas förvaltaren en berättelse som belyser verksamheten under de senaste åren och anledningen till att gäldenären kommit på obestånd. Denna berättelse överlämnas tillsammans med den förteckning över tillgångar och skulder som gäldenären beedigar till åklagaren för utredning om eventuellt gäldenärsbrott. Vid fattigkonkurser upprättas en förteckning över tillgångar och skulder som gäldenären beedigar och därmed är konkursen i stort sett avslutad. Åklagaren har inte någon möjlighet att enbart av denna förteckning fastställa, om ett gäldenärsbrott har blivit begånget. Detta innebär i praktiken att en konkursgäldenär i en fattigkonkurs därmed även undgår ansvar för gäldenärsbrott. TCO fortsätter:

Om däremot konkursen handläggs som stor konkurs följer åtal därest gäldenärsbrott föreligger. Med nuvarande möjligheter till aktiebolagsbildning innebär detta att en och samma person bildar olika aktiebolag. Han tillgodogör sig personligen vinsten och placerar denna i eget namn. Konkursen kommer sedan att behandlas som s.k. fattigkonkurs samtidigt som gäldenären öppnar ett nytt aktiebolag. Det är inte ovanligt att en och samma person har såväl fyra som fem olika aktiebolag samtidigt, vilka undan för undan försätts i konkurs alltmedan hans egen förmögenhet ökar. Han undgår dessutom åtal för gäldenärsbrott. Här anförda skäl utgör, enligt TCOs mening, skäl att slopa de s.k. fattigkonkurserna. I de fall då boets tillgångar inte täcker rättegångskostnaderna torde dessa kostnader få stanna på statsverket. De ökade kostnader, som statsverket eventuellt skulle få vidkännas, utgör inget bärande skäl för att inte genomföra den här föreslagna reformen. I konkurser där lönegarantilagen är tillämplig kommer statsverket troligen att få mindre utgifter än om s.k. fattigkonkurs tillämpas med åtföljande utbetalning till arbetstagaren. I andra konkurser kommer sannolikt de föreslagna återvinningsreglerna att medföra att de flesta konkursbons tillgångar förslår till att täcka konkurskostnaderna. Med hänsyn till vad som nu anförts anser TCO att bestämmelserna om fattigkonkurs bör — åtminstone då löneborgenär berörs — avskaffas och genomföras som förvaltarkonkurser.

Advokatsamfundet påpekar att lagberedningen avstått från att i lag reglera avvecklingen av ett insolvent konkursbo. Härvidlag anvisar beredningen den möjligheten att analogivis tillämpa förmånsrättsordningen och åtskilliga andra regler. Det har enligt advokatsamfundet visat sig att denna fråga inte helt saknar praktisk betydelse, då det förekommit att konkursbon blivit insolventa på grund av förvaltares transaktioner som ibland varit oskickliga och ibland berott på olyckliga omständigheter. Det kan inte anses tillfredsställande att ett konkursbo inte skall kunna försättas i konkurs, och beredningen delar också denna uppfattning. Det kan visserligen sägas att en avveckling av ett insolvent konkursbo i många fall kan klaras med en analogitillämpning av förmånsrättsordningen och KL.

På många viktiga punkter kan dock enligt samfundets mening en sådan ordning inte fungera tillfredsställande. I denna del anför:

Att avvecklingen av ett insolvent konkursbo skall ombesörjas av den förvaltare som medverkat till att boet blivit insolvent är såväl principiellt som även av andra skäl mindre lämpligt. Möjlighet till återvinning — en inte helt opraktisk fråga — finns knappast, då en analogivis gjord tillämpning av konkurslagens regler svårligen kan ifrågakomma. Någon berättelse enligt 55 § konkurslagen rörande det insolventa konkursboet kan inte upprättas, trots att förhållandena sannolikt ofta kan vara sådana att en dylik berättelse är mycket befogad. Arvodesanspråk från rättens ombudsman och förvaltare i ett konkursbo till vars insolvens båda mer eller mindre medverkat torde vålla problem. Massaborgenärernas ställning är oklar och otillfredsställande först och främst därför att man saknar motsvarighet till bevaknings- och anmärkningsförfarande för att fastställa varje borgenärs ställning i konkursen såväl beloppsmässigt som beträffande förmånsrätt. Otillfredsställande är också att massaborgenärerna inte kan anses ha möjlighet att delta i borgenärssammanträden. Beträffande slutligen betalning av massafordringarna har man ingen möjlighet att i vanlig ordning upprätta utdelningsförslag. Synbarligen finns ingen annan möjlighet att rättsligt pröva massaborgenärernas anspråk än genom (positiv eller negativ) fastställelse talan eller genom klander av slutredovisning. Åtskilliga andra problem kan också uppkomma. Sammanfattningsvis kan påstås att förvaltningen av ett konkursbo på obestånd erbjuder precis samma problem som förvaltningen av en vanlig konkurs, och problemen är typiskt sett också lika omfattande och betydelsefulla i båda fallen. Men i det fall där konkursboet är på obestånd måste både procedurfrågorna och de materiellrättsliga frågorna lösas utan direkt stöd av lag. Möjligheterna till analogivis tillämpning av konkurslagen och förmånsrättsordningen är för övrigt begränsade till de materiellrättsliga frågorna. Där lagen stadgar viss procedur, kan denna inte med bindande verkan analogivis överföras på ett rättsområde där motsvarande reglering saknas.

Enligt advokatsamfundets mening torde det inte erbjuda några allvarliga svårigheter att lagstiftningsvägen göra det möjligt att försätta konkursbo i konkurs. Samfundet förordar att man nu löser denna fråga på ett klart och otvetydigt sätt och anser sålunda att konkursbo skall ingå bland de juridiska personer som kan försättas i konkurs.

2.4 Allmän motivering

2.4.1 Fattigkonkursernas betydelse

Konkursinstitutets egentliga syfte är att bereda en insolvent gäldenärs samtliga borgenärer möjlighet att i viss inbördes ordning få betalt ur hans tillgångar så långt dessa räcker. Det kan därför synas meningslöst att sätta i gång en konkurs, när gäldenärens tillgångar är eller kan antas vara så små att det inte finns något utrymme för utdelning till borgenärerna.

Ett konkursförfarande kan emellertid behöva tillgripas för att gäldenärens ekonomiska förhållanden skall kunna bli ordentligt utredda och sanerade. I samband med gäldenärens edgång kan tillgångar eller skulder som förut varit okända komma i dagen. Egendom kan också tillfalla konkursboet efter återvinning. Vidare förlorar gäldenären genom konkursbeslutet rådigheten över den egendom som hör till boet, varigenom

han hindras från att ytterligare förvärra sitt ekonomiska tillstånd. Av betydelse i detta hänseende är även ett av lagberedningen i Utsökningsrätt X framlagt förslag att borgenär skall kunna utverka skingringsförbud mot gäldenären, sedan konkursansökan gjorts.¹ En konkurs ger också bättre underlag för bedömning av om gäldenären förfarit brottsligt mot sina borgenärer. Konkurs utgör emellertid inte något formellt villkor för att ansvar för gäldenärsbrott skall kunna utdömas. Bokföringsbrott får likväl åtalas endast under förutsättning att gäldenären inom viss tid försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar (11 kap. 5 § BrB).²

För att betalning av arbets- eller pensionstagares fordringar skall kunna utgå enligt lönegarantilagen krävs vidare att gäldenären/arbetsgivaren försatts i konkurs (se 1 § nämnda lag).³ Enligt uppgift brukar också utländska kreditförsäkringsinrättningar för utbetalning av försäkringssättning fordra bevis om att gäldenären försatts i konkurs och att utdelning i denna inte erhållits. Ett speciellt fall då en gäldenär själv kan vilja avträda sitt bo till konkurs är, när dödsbodelägare önskar befria sig från personligt betalningsansvar för den avlidnes skulder (se 21 kap. ÄB).

En konkurs kan dessutom få verkningar på gäldenärens möjligheter att inneha tjänst eller uppdrag (se t. ex. 4 kap. 1 § andra st. RB, 3 § 2 och 5 § första st. stadgan 1964:679 om notarius publicus samt 199 § KL).⁴ Även i andra hänseenden medför konkurs inskränkningar för gäldenären, bl. a. i fråga om möjligheten att bilda aktiebolag (se 4 § andra st. lagen 1944:705 om aktiebolag, jfr 3 § tredje st. förslaget till ny aktiebolagslag enligt SOU 1971:15). Konkurs föranleder vidare normalt att aktiebolag och andra slag av juridiska personer upplöses (se 170 § aktiebolagslagen och 133 § nyssnämnda förslag till ny aktiebolagslag, 94 § lagen 1951:308 om ekonomiska föreningar samt 29 och 37 §§ lagen 1895:64 s. 1 om handelsbolag och enkla bolag).

Slutligen bör framhållas att konkursansökan eller påpekande om att sådan ansökan kan komma att göras ofta används som medel att förmå en gäldenär att betala sin skuld.⁵

Det anförda visar att konkursinstitutet kan ha betydelse även när det från början är ovisst, om borgenärerna har något att hämta i boet, och t. o. m. när det är uppenbart att så inte är fallet. KL ger också möjlighet att sätta gäldenären i konkurs vare sig utdelning kan påräknas eller ej. Om det finns anledning att anta att hans bo inte räcker till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs och om säkerhet inte genast ställs för dem, skall konkursen emellertid enligt 185 § handläggas som fattigkonkurs. Detta innebär att konkursförfarandet blir mycket summariskt.

¹ I U XII (s. 110, 455 och 467) har föreslagits att kvarstad och skingringsförbud skall slås ihop till ett gemensamt institut kallat kvarstad.

² Jfr Beckman m. fl. s. 441 ff. Bokföringslagstiftningen är f. n. föremål för översyn.

³ Jfr prop. 1970:201 s. 61 f och 75 samt Walin-Rydin s. 138.

⁴ Vissa hithörande frågor lär komma att behandlas av utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. Jfr ämbetsansvarskommitténs betänkande SOU 1972:1 s. 207. Se även U III s. 299 ff och prop. 1968:130 s. 169 f.

⁵ Se 1911 års betänkande s. 443, NJA II 1922 s. 169 f, prop. 1953:100 s. 350, Hassler s. 240, Welamson II s. 14 och 155 f samt Elwing s. 174.

Om boet i en påbörjad fattigkonkurs skulle visa sig räcka till sagda konkurskostnader eller säkerhet ställs för dem, skall förfarandet emellertid övergå till ordinär konkurs. Övergång till ordinär konkurs öppnar bl. a. möjlighet till talan om återvinning. Dessutom kommer t. ex. frågan huruvida gäldenärsbrott föreligger att undersökas (se 55 § KL).

Fattigkonkurs är ett avsevärt snabbare och billigare förfarande än ordinär konkurs. Den genomsnittliga *tiden* för handläggning av ordinära företagskonkurser som upphört genom slututdelning år 1970 kan enligt Kedners undersökning uppskattas till något över ett och ett halvt år. Den genomsnittliga handläggningstiden för samtliga ursprungliga fattigkonkurser som avskrivits under åren 1970 och 1971 i de av kommittén undersökta femton tingsrätterna var omkring tre resp. fyra månader (betr. år 1971 har viss förlängning förorsakats av en arbetskonflikt). *Kostnaderna* för en ordinär konkurs består främst av arvoden till förvaltare och rättens ombudsman. I de företagskonkurser som avslutats genom slututdelning under åren 1966–1970 uppgick enligt Kedners undersökning förvaltararvode i genomsnitt till 10 266 kr per konkurs. Detta motsvarar 6,25 % av genomsnittskonkursens tillgångssumma enligt bouppteckningen. Förvaltararvode i företagskonkurser som avslutats år 1970 och där utdelning till oprioriterade borgenärer ägt rum var i genomsnitt 19 730 kr (11 660 kr år 1966). Motsvarande arvode i samma års företagskonkurser, i vilka endast förmånsberättigade borgenärer fått utdelning, var 10 880 kr (8 200 kr år 1966). Genomsnittsarvode till rättens ombudsman i företagskonkurserna under nämnda femårsperiod uppgick till 2 578 kr per konkurs eller 1,57 % av genomsnittskonkursens tillgångssumma enligt bouppteckningen. *Kostnaderna* för fattigkonkurs inskränker sig normalt till ett förhållandevis måttligt arvode till gode mannen, när sådan förordnats, jämte kostnader för kungörelse. Det genomsnittliga arvode (inkl. kostnadsersättning) till gode mannen i de fattigkonkurser som avskrivits under åren 1970 och 1971 i de femton undersökta tingsrätterna synes ha hållit sig omkring 350 kr.⁶

Fattigkonkurserna förekommer ofta. Under åren 1970–1972 avslutades sammanlagt 3 123, 3 686 resp. 4 366 konkurser i landet. Härav utgjorde inte mindre än 1 868 (59,8 %), 2 237 (60,7 %) resp. 2 818 (64,5 %) ursprungliga fattigkonkurser. I de av kommittén undersökta femton tingsrätterna avslutades under åren 1970 och 1971 sammanlagt 1 454 resp. 1 764 konkurser. Av dessa var omkring 75 % ursprungliga fattigkonkurser. Vid den största tingsrätten, Stockholms tingsrätt, utgjorde de cirka 85 %. I 39,8 resp. 41,0 % av fattigkonkurserna i de femton tingsrätterna var gäldenären juridisk person (utom dödsbo), i 6,7 resp. 6,7 % var gäldenären dödsbo, i 29,6 resp. 34,1 % var han fysisk person som drev rörelse och i återstående 24,0 resp. 18,3 % annan fysisk person. Som jämförelse kan nämnas att antalet avslutade företagskonkurser under år 1970 enligt Kedners undersökning var 1 798, av vilka 868

⁶ Närmare uppgifter om godmansarvode har endast kunnat erhållas betr. sådana konkurser som tillkommit på ansökan av borgenär (jfr 188 § första st. KL).

(48,3 %) var ursprungliga fattigkonkurser.⁷

Av det sagda framgår att fattigkonkurserna har mycket stor praktisk betydelse.

På sikt torde en nedgång av antalet tillgångslösa aktiebolagskonkurser kunna väntas som en följd av den genom SFS 1973:303 gjorda ändringen i 2 § aktiebolagslagen, varigenom aktiekapitalets lägsta belopp höjts från 5 000 till 50 000 kr.⁸ I anslutning härtill bör anmärkas att frågan om möjligheten för en näringsidkare, som gått i konkurs, att starta ny näringsverksamhet och liknande spörsmål faller utanför kommitténs uppdrag.

2.4.2 Utmätning i stället för konkurs i vissa fall?

2.4.2.1 Utmätningssed och fattigkonkurs

Om en gäldenär inte frivilligt betalar sin skuld, kan borgenären under förutsättning att han har exekutionstitel söka utmätning i gäldenärens egendom. Utmätning är i princip en enklare, billigare och mindre ingripande exekutionsform än konkurs. Utmätningsförfarandet är likväl inte alltid tillräckligt. Bl. a. finns endast begränsade möjligheter att i ett utmätningssed få fram uppgifter om gäldenärens tillgångar. En gäldenär är nämligen enligt gällande lag inte skyldig att vid utmätning lämna upplysningar om sina tillgångar.¹ Han kan utan påföljd vara helt passiv och t. o. m. avsiktligt lämna felaktiga uppgifter.²

En borgenär som endast vill förvissa sig om huruvida gäldenären har utmättningsbara tillgångar eller ej kan välja mellan två vägar. Om konkursgrund föreligger, kan han utverka konkurs varmed följer skyldighet för gäldenären att uppge alla sina tillgångar och bekräfta uppgiften med ed. I allmänhet kommer en konkurs i här avsedda fall att handläggas summariskt som fattigkonkurs enligt 185 § KL. Denna utväg kan ställa sig relativt dyr för borgenären med hänsyn till det kostnadsansvar som åvilar honom enligt 188 § första stycket KL.

Borgenären kan emellertid i stället påkalla tillämpning av lagen (1921:244) om utmätningssed, vilket i regel är enklare och billigare. Enligt denna lag är en gäldenär skyldig att på yrkande av borgenär upprätta förteckning över sina tillgångar och beediga förteckningen. Gäldenären kan också på egen begäran få avlägga utmätningssed. Ansökan om utmätningssed görs hos konkursdomaren och eden avläggs inför denne. Skyldighet för gäldenären att avlägga utmätningssed förutsätter att

⁷ Betr. här redovisad statistik se Bilaga 1 tab. 1 a och b, 5 a och b, 6 och 9 samt Kedner s. 170, 173, 224 och 236 f. Enligt uppgift från statistiska centralbyrån avslutades under första halvåret 1973 sammanlagt 2 325 konkurser i landet, varav 1 528 (65,7 %) ursprungliga fattigkonkurser.

⁸ Jfr Kedner s. 178, 184 f och 188 f. Se även förslag till övergångsreglering i prop. 1973:168.

¹ Uppgiftsskyldigheten enligt 64 § 3 mom. UL avser bara vad som bör undantas från utmätning.

² Se Beckman m. fl. s. 452, Hassler s. 108 och 239 samt U XII s. 212. Om gäldenären i samband med utmätning åberopar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig egendom tas i anspråk, gör han sig dock skyldig till straffbar handling (11 kap. 1 § andra st. andra punkten BrB).

utmättningsförrättning, som inte lett till full betalning, ägt rum inom sex månader innan ansökan om utmätningssed gjordes. Det är straffbart att lämna oriktig uppgift i förteckning till utmätningssed (se 11 kap. 1 § andra st. och 3 § andra st. BrB).

Huvudsyftet med 1921 års lagstiftning om utmätningssed var att åstadkomma ett enkelt och billigt förfarande som alternativ till fattigkonkurs.³ Vid lagrådsgranskningen berördes möjligheten att klara sig utan fattigkonkurserna som en följd av utmätningsseden. Bl. a. sades att den borgenär, som vunnit utmätning av all gäldenärens kända egendom och därefter genom utmätningssed fått bekräftelse på att gäldenären inte hade andra tillgångar, knappast borde vara berättigad att sedan få gäldenären försatt i konkurs. Och om det genom utmätningssed konstaterats att gäldenären saknade utmätningssbara tillgångar till betalning av konkurskostnaderna, borde ingen borgenär få utverka konkurs. Det var uppenbart obilligt mot gäldenären att han skulle vara utsatt för konkurshot, trots att han i särskilt föreskriven ordning med ed betygat sin fattigdom. Den antydda regleringen ansågs emellertid förutsätta dels att återvinning kunde äga rum utan samband med konkurs, dels att en gäldenär kunde straffas för brottsligt förfarande mot borgenärer utan att ha försatts i konkurs. Ändring av lagstiftningen i dessa hänseenden ifrågasattes ej.⁴

Lagen om utmätningssed tillämpas ofta. Under åren 1970–1972 var antalet slutligt handlagda ärenden angående utmätningssed i landet 4 074, 4 379 resp. 4 134. Kommittén har närmare undersökt de ärenden som under åren 1970 och 1971 handlagts vid de förut berörda femton tingsrätterna och som uppgick till ett sammanlagt antal av 1 957 resp. 2 122, dvs. nära hälften av antalet ärenden i hela landet. I dessa ärenden hade ansökningen om utmätningssed gjorts av staten i 49,9 resp. 54,2 % och av annan borgenär i 50,1 resp. 45,8 % av fallen. Endast i ett fall (år 1971) hade gäldenären själv gjort ansökan.⁵

Som framgått under 2.4.1 har institutet fattigkonkurs kommit att utnyttjas i mycket stor utsträckning trots lagstiftningen om utmätningssed. I de berörda femton tingsrätterna uppgick antalet konkurser som under åren 1970 och 1971 avskrivits enligt 185 § KL till 1 089 resp. 1 301. Konkursansökningen hade gjorts av gäldenären själv i 22,6 resp. 23,2 %, av staten i 72,4 resp. 73,1 % och av annan borgenär i 5,1 resp. 3,5 % av konkurserna.⁶

Konkursansökningarna från statens sida torde regelmässigt ha grundats på skatte- eller avgiftsfordringar. Som synes är frekvensen av sådana ansökningar mycket hög. Ursprungligen antogs att utmätningssed skulle komma till användning i stället för fattigkonkurs särskilt när gäldenären befunnits sakna tillgångar vid utmätning för skattefordringar.⁷ Dessa antaganden har alltså endast delvis besannats. I anslutning härtil kan

³ Se NJA II 1922 s. 166 ff och Lawski s. 521.

⁴ Se NJA II 1922 s. 167 ff. Jfr 1911 års betänkande s. 438 ff.

⁵ Se Bilaga 1 tab. 3 a och b. Enligt uppgift från statistiska centralbyrån var antalet under första halvåret 1973 slutligt handlagda ärenden ang. utmätningssed 1 818.

⁶ Se Bilaga 1 tab. 1 a och b samt 4 a och b. Jfr betr. företagskonkurser Kedner s. 213 ff.

⁷ Se NJA II 1922 s. 170, jfr Lawski s. 521.

nämnas att JK i remissyttrande över lagberedningens betänkande Utsökningsrätt X påpekat, att det övervägande antalet konkurser enligt 185 § KL som rör fysiska personer grundas på ansökningar från staten med anledning av obetalda skatter. Enligt JK betraktas konkurstillståndet av gäldenären ofta som förnedrande. JK anser det önskvärt att utmätningssed i större utsträckning än f. n. används i stället för konkurs som sista åtgärd från statens sida före avskrivning av skatter. Liknande synpunkter har framförts hos kommittén av konkursdomaren vid Göteborgs tingsrätt. Med anledning av det nu sagda vill kommittén lämna följande uppgifter beträffande indrivning och avskrivning av skatter.

De grundläggande bestämmelserna om användningen av konkurs som medel för skatteindrivning återfinns i 62 § uppbördsförordningen (1953:272). Om länsstyrelsen efter anmälan av utmättningsman eller eljest finner att skattskyldig eller arbetsgivare, som ansvarar för arbetstagares skatt, bör försättas i konkurs för utfående av skatt, skall länsstyrelsen enligt nämnda paragraf förordna att utmättningsmannen skall göra framställning därom. Understiger det restförda skattebeloppet 300 kr, skall sådan framställning dock inte göras utan synnerliga skäl. Länsstyrelsen kan uppdra åt utmättningsman att själv avgöra, om framställning som avses här bör göras. Har konkursansökan gjorts med stöd av sådant bemyndigande, skall det enligt 60 § uppbördsförelsen (1967:626) anmälas till länsstyrelsen. Hänvisningar till uppbördsförordningen beträffande indrivning finns t. ex. i 30 § förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. och 48 § andra stycket förordningen (1968:430) om mervärdeskatt.

Enligt 66 § första stycket 1 i uppbördsförordningen kan debiterad skatt (eller ränta) avskrivas, när den skattskyldige saknar utmättningsbara tillgångar och fordringen inte kan tas ut genom införsel. Fordran för vilken fast egendom svarar får dock avskrivas endast om det utretts att betalning för fordringen inte kunnat erhållas ur egendomen. I andra – fjärde styckena av samma paragraf ges vissa ytterligare bestämmelser om avskrivning. Enligt 67 § första stycket nämnda förordning skall länsstyrelsen pröva fråga om avskrivning av skatt. Bestämmelserna om avskrivning av skatt i bl. a. 66 § första stycket uppbördsförordningen skall tillämpas även beträffande annan skatt eller avgift som anges i 1 § första stycket i samma förordning. Detta följer av 1 § (jfr 2 §) förordningen (1965:852) om ackord och avskrivning rörande vissa skatter. Se även t. ex. 30 § förordningen angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. och 48 § andra stycket förordningen om mervärdeskatt.

Avskrivning av skatt eller avgift medför inte ändring i gäldenärens betalningsskyldighet. Bestämmelse härom finns i 67 § andra stycket uppbördsförordningen (jfr även bl. a. 1 § i nyssnämnda förordning om ackord och avskrivning rörande vissa skatter).

Beträffande indrivning och avskrivning av vissa andra statliga fordringar än skatter ges föreskrifter i avskrivningskungörelsen (1965:921).⁸ I

⁸ Jfr prop. 1965:160 och SOU 1962:49.

fråga om böter och liknande finns avskrivningsregler bl. a. i 14 § 1 mom. och 15 § förordningen (1917:915) angående indrivning och redovisning av böter.⁹

I fråga om den praktiska tillämpningen av berörda bestämmelser har inom kommittén upplysts följande.

Att fattigkonkurs förekommer i så stor utsträckning vid sidan av utmätningssed vid skatteindrivningen torde tidigare ha haft samband med de krav som länsstyrelserna uppställde för att skattefordringar skulle få avskrivas (jfr 67 § första st. uppbördsförordningen). Flertalet skattefordringar avskrivs visserligen utan att konkurs eller utmätningssed över huvud har tillgripits mot gäldenären (jfr 66 § samma förordning). I mera komplicerade fall krävs emellertid konkurs eller utmätningssed för avskrivning. Länsstyrelserna gjorde förut i allmänhet vissa skillnader mellan konkursfall och fall av utmätningssed. För att kronofogdemyndighets begäran om avskrivning av stora skattefordringar hos viss gäldenär skulle bifallas av länsstyrelsen förutsattes t. ex. i regel att fordringarna inte kunnat infrias genom konkurs. Numera är läget ett annat. Länsstyrelserna lämnar alltmer kronofogdemyndigheterna fria händer i indrivningsarbetet. Detta tar sig uttryck bl. a. i att det stora flertalet kronofogdemyndigheter har fått generella bemyndiganden enligt 62 § uppbördsförordningen att själva avgöra, huruvida konkursansökan bör göras.¹⁰

I kronofogdemyndigheternas indrivningsarbete avgörs valet av exekutionsform efter vad som i det enskilda fallet bedöms vara mest effektivt. Hot om konkurs anses vara ett betydligt mera verksamt medel för att erhålla betalning än utmätningssed, särskilt vid misstanke om att det finns dolda tillgångar som är oåtkomliga genom utmätning. Konkursansökan återkallas ofta sedan betalning erlagts eller uppgörelse om betalning träffats med gäldenären. Däremot torde det vara ovanligt att begäran om utmätningssed återkallas.¹¹ Konkursansökan används i allmänhet mot näringsidkare och dessutom mot andra gäldenärer med omfattande skatteskulder. I sammanhanget är av betydelse att konkurs utgör ett sätt att tvinga företag med stora skatteskulder att lägga ned verksamheten. Konkursansökan görs emellertid även mot gäldenärer vilkas skatteskulder inte är så stora. Ett sådant fall föreligger exempelvis när gäldenären har avsevärda andra skulder som konkurrerar med statens skattekrav. Utmätningssed används, om konkursåtgärder ter sig helt meningslösa. Sålunda tillgrips utmätningssed t. ex. i ömmande fall mot fysiska personer med stora skatteskulder och mot småhantverkare. Utmätningsseden används i mycket varierande omfattning i olika delar av landet.

⁹ Enligt gällande rätt ger bötesfordran inte behörighet att söka gäldenären i konkurs. Se U X s. 74 f med not 24. Böternas ställning i detta och andra hänseenden utreds av förvandlingsstraffutredningen.

¹⁰ I mars 1973 hade generella bemyndiganden lämnats till 79 av landets 81 kronofogdemyndigheter. Fyra av bemyndigandena avsåg dock endast brådsakande fall.

¹¹ Av en undersökning som kommittén låtit göra framgår att antalet konkursansökningar som gjorts av samtliga kronofogdemyndigheter i landet under år 1971 uppgick till 3 639, av vilka 2 496 eller 68,6 % fullföljdes till konkurs. Det sammanlagda antalet utmätningsseder som begärts av kronofogdemyndigheterna uppgick samma år till 1 674.

2.4.2.2 Nya inslag i utmätningsförfarandet

Lagberedningen har nyligen i betänkandet Utsökningsrätt XII lagt fram förslag till utsökningsbalk. Beredningen har funnit det vara en uppenbar brist att gäldenären inte är skyldig att i själva utmätningsärendet lämna upplysningar om sina tillgångar och att han som regel utan påföljd kan försvåra utmätningsförfarandet genom att förhålla sig passiv eller t. o. m. lämna oriktiga eller vilseledande uppgifter.¹ Beredningen har därför föreslagit att en utmätningsgäldenär skall vara skyldig att redan i utmätningsärendet noggrant uppge sina tillgångar (däremot inte skulderna), se 5 kap. 4 § i beredningens förslag. Skyldigheten skall omfatta alla tillgångar som har ekonomiskt värde. Upplysningsplikten avser även behövliga uppgifter om var tillgångarna finns och beträffande omständigheter som är av betydelse för att precisera dem.

Beredningens förslag innebär att kronofogdemyndigheten kan i utmätningsärendet tvinga fram uppgifter om gäldenärens tillgångar. Om det föreligger skälig anledning, kan gäldenären enligt 5 kap. 13 § i förslaget förpliktas att inställa sig till *förhör* inför myndigheten.² Denna kan även ålägga gäldenären att ge in *förteckning* över sina tillgångar. Vid behov kan lämplig person förordnas att biträda gäldenären vid upprättande av förteckningen. Gäldenären är skyldig att *på heder och samvete skriftligen bekräfta* de uppgifter om sina tillgångar som han lämnat vid förhör eller i förteckning.

Gäldenären kan enligt förslaget föreläggas vid vite, högst 1 000 kr, att inställa sig till förhöret. Uteblir han och har vite förelagts, får han hämtas. Som tvångsmedel för att tvinga fram själva upplysningarna kan användas vite, som regel i pengar men om synnerliga skäl föreligger i form av fängelse.

Gäldenär som i skriftlig bekräftelse på heder och samvete lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen kan straffas enligt 15 kap. 10 § BrB för osann försäkran, om han handlat uppsåtligen, och för vårdslös försäkran, om han handlat av grov oaksamhet.

Det krävs inte någon begäran av utmätningssökanden för att gäldenären skall kunna åläggas att inställa sig till förhör eller att ge in förteckning över sina tillgångar eller att bekräfta sina uppgifter på heder och samvete. Har sökanden begärt att gäldenären på sådant sätt bekräftar sina uppgifter, måste kronofogdemyndigheten enligt lagberedningen beakta yrkandet och de skäl som sökanden anför. Bestämmelserna om upplysningsplikt och skyldigheten att bekräfta lämnade uppgifter är tillämpliga även på gäldenär som är juridisk person. I sådant fall blir det behörig ställföreträdare för gäldenären som skall lämna upplysningar och bekräfta dem på heder och samvete.

Som framgått kan gäldenärens upplysningsplikt aktualiseras endast i utmätningsärende. Om sådant ärende avskrivits efter misslyckat utmätningförsök, är gäldenären inte skyldig att lämna uppgifter om sina tillgångar utan att det görs ny ansökan om utmätning.

Även sökanden skall kallas till sådant förhör som avses här. Kostnad

¹ U XII s. 213.

² Jfr betr. nämnda 5 kap. 13 § U XII s. 230 ff.

för biträde med upprättande av förteckning skall förskötteras av sökanden, om kronofogdemyndigheten begär det, men han kan få utgiften ersatt av gäldenären.

Enligt beredningen innebär den föreslagna skyldigheten för gäldenär att i utmätningsärendet lämna uppgifter om sina tillgångar en avsevärt enklare ordning än förfarandet enligt lagen om utmätningsed. Det är beredningens avsikt att den lagen skall avskaffas, om förslaget genomförs.

Lagberedningen har i samma betänkande vidare föreslagit att möjlighet till *återvinning* införs även vid utmätning. Förslaget bygger på de regler om återvinning vid konkurs som föreslagits i Utsökningsrätt X men beredningen har även utarbetat förslag till en alternativ lagtext som utgår från nu gällande återvinningsregler i KL.³ Ett skäl att införa möjlighet till återvinning vid utmätning har varit att man därigenom kan undvika att sätta i gång ett omständligt och kostsamt konkursförfarande i fall då det inte finns andra borgenärer som önskar konkurrera.

Om gäldenären har gett bort egendom eller hans ekonomiska ställning har försämrats genom annan rättshandling som kan vara föremål för återvinning vid konkurs och om han saknar utmätningsbara tillgångar som förslår till betalning av sökandens fordran, skall enligt 5 kap. 26 § första stycket förslaget till utsökningsbalk 28–34 och 36–38 §§ i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X ha motsvarande tillämpning.⁴ Härvid skall dagen för ansökan om utmätning räknas som s. k. fristdag (se 28 § 1 i nämnda förslag till ändring i KL).

Förslaget medger inte – i motsats till vad som gäller vid konkurs – återvinning av tidigare utmätning (jfr 35 § sagda förslag till ändring i KL). Vidare har någon särskild föreskrift om viss tid inom vilken rätten till återvinning skall göras gällande inte ansetts behövlig (jfr 39 § 2 nämnda förslag till ändring i KL). Fråga om återvinning skall sålunda kunna väckas så länge det exekutiva ärendet inte avslutats. Skulle fråga om återvinning någon gång uppkomma lång tid efter fristdagen, skall jämkning kunna ske, eventuellt till noll.

Finner kronofogdemyndigheten att rätt till återvinning föreligger, får enligt sagda 5 kap. 26 § egendom som är föremål för återvinning eller fordran som följer av rätt till återvinning utmätas för sökandens fordran (andra st.). Bestrider tredje man att rätt till återvinning föreligger och kan invändningen inte lämnas utan avseende, kan myndigheten förelägga sökanden att väcka talan i saken mot tredje mannen (tredje st.). Om överskott uppkommer i utmätningsärendet efter återvinning, skall det redovisas till tredje mannen (fjärde st.).

De här redovisade bestämmelserna skall gälla även i allmänna mål (jfr dock 1 kap. 8 § i beredningens förslag). Avsikten är att kronofogdemyndigheten i sådana mål skall kunna förelägga länsstyrelsen att väcka talan som representant för staten.

Den alternativa lagtexten ansluter sig nära till det förslag för vilket nu redogjorts.

³ U XII s. 273.

⁴ Se ang. nämnda 5 kap. 26 § U XII s. 266 ff.

2.4.2.3 Överväganden

Som framgått under 2.4.2.1 berördes vid tillkomsten av lagen om utmätningssed möjligheten att undvara fattigkonkurserna. Detta ansågs emellertid av olika skäl inte låta sig göra. Saken kommer i ett delvis nytt läge, om lagberedningens under 2.4.2.2 redovisade reformförslag genomförs. Förslaget enligt vilket uppgifter om gäldenärens tillgångar skall kunna tvingas fram redan i samband med utmätning medför sålunda en enklare ordning än det nuvarande förfarandet med utmätningssed. Därtill kommer att återvinningstalan skall kunna föras även vid utmätning. Beredningens förslag syftar till att göra utmätningssed effektivare.

Vidare bör erinras om att under förarbetena till lagen om utmätningssed som skäl att ha kvar fattigkonkurserna angavs bl. a. att gäldenärsbrott kunde medföra straffansvar endast under förutsättning att gäldenären kommit i konkurs. Detta uttalande grundades på äldre rätts ståndpunkt.¹ Ansvar för gäldenärsbrott kan emellertid numera i princip ådömas även om konkurs eller annan exekutiv förrättning inte kommit till stånd (jfr dock vad som under 2.4.1 sagts om åtal för bokföringsbrott).

Trots nu anförda omständigheter finns det likväl fortfarande behov av möjligheten att få en gäldenär försatt i konkurs även när han kan antas sakna utmätningssed tillgångar.² Sålunda kan tänkas fall då det är av intresse att få reda på inte bara gäldenärens tillgångar utan också hans skulder. Om lagberedningens förslag genomförs, kan man vid utmätning — liksom f. n. vid utmätningssed — få fram uppgifter endast beträffande gäldenärens tillgångar, medan gäldenärsdelen vid konkurs också omfattar hans skulder. Därtill kommer att även annan än gäldenären själv, t. ex. make och barn, kan förpliktas att avlägga ed vid konkurs.³ Läget kan också vara sådant att gäldenären anses böra sättas i konkurs för att hindras från att belasta sig med ytterligare skulder eller från att fortsätta med sin rörelse. Av särskild betydelse är härvid att bl. a. aktiebolag upplöses tvångsvis genom konkurs men inte genom utmätning. Som framgått brukar konkursansökan eller erinran om möjligheten att sådan ansökan görs också användas som påtryckningsmedel mot en gäldenär som inte betalar sin skuld.

Ytterligare skäl kan anföras för att konkurs i vissa lägen måste kunna utverkas trots att gäldenären saknar tillgångar som kan ge utdelning. Lagberedningens förslag till utsökningsbalk medger inte att återvinning av tidigare utmätning skall kunna äga rum i samband med utmätning. Den som vill ha återvinning av förmånsrätt eller av betalning som vunnits genom utmätning är — fränsett möjligheten till återvinning vid offentligt ackord — hänvisad att söka gäldenären i konkurs. Borgenär med allmän förmånsrätt, som endast gäller vid konkurs, kan t. ex. vilja tillgripa konkurs för att få utmätningen att gå tillbaka och kunna göra sin förmånsrätt gällande. En borgenär kan också tvingas söka en gäldenär/arbetsgivare i konkurs för att komma i åtnjutande av den lön eller pension

¹ Jfr Beckman m. fl. s. 441.

² Jfr betr. det följande även avsnitten 2.4.1 och 2.4.2.1 ovan.

³ Se 93 § samt 185 § 3 andra och tredje st. KL. Jfr betr. utmätningssed NJA II 1922 s. 182 f.

som lönegarantilagen erbjuder. Vidare kan det enligt gällande lag vara nödvändigt att få en gäldenär försatt i konkurs för att åtal för bokföringsbrott skall kunna väckas. Det bör också påpekas att konkurs i motsats till utmätning kan utverkas även av borgenär som saknar exekutionstitel och t. o. m. av borgenär vars fordran ännu inte förfallit till betalning. Slutligen kan t. ex. reglerna i 21 kap. ÅB om ansvaret för en avliden persons skulder motivera att dösbos egendom avträds till konkurs.

Det är emellertid möjligt att användningen av konkursinstitutet kan begränsas i de fall då gäldenären saknar utmätningsbara tillgångar. De förslag till förbättringar av utmätningsinstitutet som lagberedningen lagt fram kan sålunda tänkas medföra att behovet av att tillgripa konkurs i sådana fall minskar. De praktiska verkningarna av beredningens förslag kan dock inte förutses på detta stadium. Av särskild betydelse är konkursens funktion i samband med indrivning och avskrivning av skatter eller andra statliga fordringar. Kommittén utgår från att centralmyndigheten för exekutionsväsendet, dvs. riksskatteverket, kommer att verka för en enhetlig rättstillämpning i dessa ämnen.⁴

2.4.3 Nytt summariskt konkursförfarande

Gällande bestämmelser om fattigkonkurs är i många hänseenden bristfälliga och oklara. Det är bl. a. ovisst hur långt gode mannens befogenheter sträcker sig. En påtaglig brist är vidare att gode mannen kan bli utan ersättning för sitt arbete. Reglerna är — som också framgått i avsnitt 2.3 ovan — i stort behov av översyn. I linje med kommitténs direktiv bör en sådan översyn inriktas på att åstadkomma ett konkursförfarande som mer än f. n. är avpassat efter tillgångarnas värde och boets beskaffenhet i övrigt. Genom att tillämpningsområdet för ett summariskt förfarande utvidgas kan tid vinnas och onödiga kostnader undvikas.¹

Avgörande för om en konkurs skall handläggas som ordinär konkurs eller som fattigkonkurs är som framgått i princip, om gäldenärens bo kan antas räcka till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs eller ej. I det förra fallet skall konkursen handläggas i ordinär form, i det senare som fattigkonkurs. Det ordinära konkursförfarandet är i mindre förhållanden oproportionerligt dyrt och kan medföra att tillgångarna i boet helt eller till stor del måste användas för betalning av konkurskostnaderna. Detta är uppenbarligen inte tillfredsställande vare sig från borgenärernas eller från gäldenärens synpunkt.

I rättstillämpningen förekommer det att små och enkla konkurser handläggs och avskrivs som fattigkonkurser, trots att det i boet finns

⁴ I riksrevisionsverkets cirkulär 30/5 1967 (Dnr 552) till samtliga länsstyrelser och kronofogdemyndigheter har vissa riktlinjer angetts för tillämpningen av bestämmelserna om avskrivning av skatt.

¹ På tvistemålens område har strävanden mot förenklingar kommit till uttryck i ett i prop. 1973:87 framlagt förslag till lag om rättegången i tvistemål om mindre värden. Jfr även en inom justitiedepartementet upprättad promemoria ang. summarisk betalningsprocess (Ds Ju 1972:20).

medel som i och för sig antagligen hade räckt till kostnaderna för ett ordinärt förfarande. Dessa medel betalar gode mannen med gäldenärens samtycke till den eller de borgenärer som har bästa förmånsrätt.² Som exempel återges följande beslut meddelat år 1971 av konkursdomaren vid Stockholms tingsrätt vid sammanträde för edgång i ett konkursärende, där kronofogdemyndigheten uppträdde som skatteborgenär.³

Av utredningen i målet framgår att konkursboets tillgångar uppgår till 9 422 kr 19 öre i kontanter, att kronofogdemyndighetens fordran är avsevärt större än tillgångarna samt att förutom kronofogdemyndigheten någon i konkursen förmånsberättigad borgenär icke finns. Handläggning av konkursen jämligt bestämmelserna för ordinär konkurs torde endast innebära en väsentlig ökning av konkurskostnaderna och en däremot svarande minskning av behållningen i boet. Detta undvikes om den förmånsberättigade borgenären redan i detta skede kan beredas tillfälle att till sig få överförd behållningen i boet. Gäldenären har medgivit att så får ske.

Konkursen avskrivs från vidare handläggning.

Enligt kommitténs mening bör ordinär konkurs kunna undvikas i små och enkla förhållanden, även om gäldenärens tillgångar räcker till utdelning till borgenärerna eller vissa av dem. Förslag som lagts fram i Danmark och Norge innehåller bestämmelser om en mera summarisk handläggning av konkurser, när boet är av enklare beskaffenhet (se Bilaga 3). Närmast till hands ligger att effektivera och bygga ut institutet fattigkonkurs så, att ett förenklat förfarande kan användas inte bara när gäldenärens bo kan antas vara otillräckligt för att täcka kostnaderna för en ordinär konkurs utan också i andra fall när boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden kan antas vara av enkel beskaffenhet. Detta innebär bl. a. att försäljning av egendom och utdelning till borgenärer skall kunna äga rum även i det förenklade konkursförfarandet. Kommittén föreslår att KL ändras i enlighet härmed.

För att en verklig vinst skall uppnås bör det summariska förfarandet inte göras alltför formbundet. Något bevaknings- eller anmärkningsförfarande bör inte förekomma.⁴ I allmänhet räcker boet i här aktuella fall inte till betalning av fordringar som saknar förmånsrätt. Det kan då vara vilseledande och föranleda onödigt arbete att låta borgenärerna över lag bevaka.⁵ Vilka utdelningsberättigade fordringar som föreligger i här avsedda konkurser kan i regel utredas på annat sätt. Det bör tilläggas att ett förenklat anmälnings- och anmärkningsförfarande numera gäller vid ackordsförhandling utan konkurs.⁶

² Jfr Welamson I s. 681, Elwing s. 177 f och Kedner s. 178.

³ Avd. 6 K nr 174/71. Se liknande beslut t. ex. avd. 5 Ka nr 238/68 samt avd. 6 K nr 163/71, 223/71 och 496/71. Jfr även Bilaga 2.

⁴ Ang. ifrågasatt införande av bevaknings- och anmärkningsförfarande i fattigkonkurs se prop. 1970:201 s. 55 f och 69.

⁵ Jfr följande uttalande av Palmgren i Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1964 (s. 466): "Det har uppstått en talrikt representerad mellanform av konkurser, där konkursförfarandet icke kan avskrivas, utan måste fullföljas åtminstone för de förmånsberättigade borgenärernas skull, men där utdelningen till de oprioriterade uteblir eller blir alltför liten i förhållande till det besvär och de kostnader som är förenade med en bevakning."

⁶ Jfr U VII s. 78 ff och prop. 1970:136 s. 83 f.

Inte heller behöver ges möjlighet till rättslig prövning av tvistiga fordringar inom konkursens ram såsom vid ordinär konkurs. Sådan prövning kan inte ske i ett ackordsförfarande.⁷ Förhållandena i här aktuella fall får förutsättas vara så klara att det hela kan ordnas upp ändå. Kvarstående tvistefrågor får vid behov prövas på utdelningsstadiet. Även institutet borgenärsed bör kunna undvaras i ett förenklat förfarande.⁸ Över huvud bör regler om förfarandet meddelas främst i den mån det är nödvändigt från rättssäkerhetssynpunkt. I gengäld får möjligheten att gå över till ordinär konkurs hållas öppen för fall, då den enklare vägen skulle visa sig oframkomlig och tillgångarna kan antas vara tillräckligt stora för att kunna ge utdelning i ordinär konkurs.

Det enklare förfarandet bör kunna användas oavsett om gäldenären är fysisk eller juridisk person. Ordinär konkurs bör vara det normala förfarandet, när tillgångarna kan antas räcka till mera betydande utdelning eller när rättsliga eller andra komplikationer kan befaras vid konkursutredningen och boet kan antas täcka kostnaderna för handläggning av konkursen i ordinär form.

Beträffande den närmare innebörden av rekvisitet enkel beskaffenhet hänvisas till motiven till 185 § i förslaget under 2.5 nedan. Som framgår där räknar kommittén — på grundval av nu rådande förhållanden — med att omkring 600 av sådana konkurser, som enligt gällande lag årligen handläggs i ordinär form, skall kunna handläggas i förenklad ordning enligt förslaget. Detta utgör mer än en tredjedel av hela antalet ordinära konkurser.

Under 2.4.7 nedan utvecklas närmare hur förvaltningen och kontrollen över förvaltningen enligt kommitténs mening bör anordnas.

2.4.4 Beteckning på det nya summariska konkursförfarandet

Den vedertagna beteckningen fattigkonkurs på det nuvarande summariska förfarandet är enligt kommitténs mening inte lämplig. Uttrycket förekommer inte i lagtext. Om det summariska förfarandet skall kunna användas även när det finns tillgångar som räcker till utdelning, blir benämningen än mindre passande. Beteckningen förenklad konkurs bör i stället begagnas och komma till uttryck i lagtexten.

Benämningen ordinär konkurs bör fortfarande kunna användas på det förfarande som enligt systematiken i KL är det normala, dvs. konkurs varom kungörelse enligt 19 § utfärdas. Större delen av KL är — och kommer även efter förslagets eventuella genomförande att vara — uppbyggd med tanke på detta förfarande. Det har synts kommittén praktiskt att införa benämningen ordinär konkurs i lagtexten (se 19 § femte st. i KL-förslaget). Man kan också tala om stor konkurs. Det blir emellertid missvisande att begagna uttrycken tillgångskonkurs, slututdelningskonkurs och — ifall förvaltare skall utses även vid förenklad konkurs (se nedan under 2.4.7.1) — förvaltarkonkurs.

⁷ Jfr U VII s. 80 och prop. 1970:136 s. 84. Betr. tillämpning av lönegarantilagen se 9 § däri.

⁸ Borgenärseden synes utan olägenhet kunna utmönstras helt ur KL. Denna fråga tas emellertid inte upp i detta sammanhang. Jfr Welamson I s. 561 f och U X s. 189.

Det förfarande som avses i 186 § KL (motsvarande 187 § i förslaget) utgör endast ett sätt att avsluta ordinär konkurs och någon särskild benämning synes här inte behövas.

2.4.5 Prövning av om det finns förutsättningar för förenklad handläggning

En väsentlig fråga är hur konkursdomaren skall kunna bedöma, om förutsättningarna för förenklad handläggning av konkursen är uppfyllda. Vid tiden för konkursbeslutet är utredningen om gäldenärens ekonomiska förhållanden ofta knapphändig. Trots detta skall konkursdomaren enligt KL i anslutning till konkursbeslutet avgöra om konkursen skall handläggas som ordinär konkurs eller som fattigkonkurs, dvs. om boet kan antas räcka till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs. Om ramen för det förenklade förfarandet vidgas så som föreslagits under 2.4.3, ändrar gränsdragningen mot ordinär konkurs karaktär. Konkursdomaren kan sålunda behöva göra en mera allmän bedömning av konkursboets beskaffenhet.

Det kan inte gärna komma i fråga att låta konkursbeslutet anstå i avvaktan på närmare uppgifter om beskaffenheten av gäldenärens bo. Om det utretts att gäldenären är konkursmässig, bör han från konkursrättsliga synpunkter i princip sättas i konkurs snarast möjligt efter gjord konkursansökan.¹ Härigenom hindras han bl. a. från att råda över sin egendom.²

Som framkastats vid lagberedningens enkät (se ovan under 2.3) kunde man tänka sig att behandla alla konkurser lika fram till första borgenärssammanträdet och därefter — när fylligare utredning om boets beskaffenhet står till buds — ta ställning till om konkursen skall handläggas i ena eller andra formen. Det synes emellertid inte lämpligt att en sådan ordning skall gälla generellt. I de flesta fall är det redan från början klart, om konkursen bör handläggas som ordinär eller som förenklad konkurs. Att i sådana fall skjuta upp ställningstagandet till första borgenärssammanträdet skulle fördröja eller komplicera förfarandet. En relativt omfattande procedur dras i gång kanske alldeles i onödan. Eventuellt kunde man låta bevakningstid m. m. börja löpa först sedan det avgjorts, om ett ordinärt konkursförfarande skall genomföras eller ej. Detta innebär dock en avsevärd tidsutdräkt i de fall då ordinär konkurs sedan verkligen kommer till stånd.

Man skulle också kunna vänta med kungörandet av konkursen. Under tiden skulle bilden av boets beskaffenhet hinna klarna. En konkurs bör emellertid offentliggöras snarast möjligt bl. a. med tanke på reglerna om gäldenärens legitimation (jfr 21 § förslaget till ändring i KL enligt U X). En annan lösning är att genast kungöra att konkurs beslutats och senare utfärda kungörelse om den form i vilken konkursen skall handläggas.

¹ En fråga som faller vid sidan av KL är, vilka arbetsmarknadspolitiska eller sociala överväganden som kan böra göras när arbetsgivare blivit insolvent.

² Bedömningen påverkas inte av möjligheten att enligt 14 § förslaget till ändring i KL enligt U X ålägga gäldenären skingsringsförbud i vissa fall.

Förutom att en sådan ordning skulle medföra ökade kungörelsekostnader kan den också befaras leda till onödiga dröjsmål.

Enligt kommitténs mening bör man kunna behålla det nuvarande systemet med viss påbyggnad. Förhållandena gestaltar sig olika beroende av om det är gäldenären själv eller borgenär som ansökt om konkursen.

Om *gäldenären* gjort konkursansökan, kan konkursdomaren genom den förteckning som avses i 7 § förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X få en åtminstone ungefärlig bild av boets omfattning och beskaffenhet i övrigt. I nämnda paragraf sägs att förteckning över boets tillgångar och skulder m. m. *bör* fogas vid gäldenärs konkursansökan.³ Från de synpunkter som är aktuella i förevarande sammanhang bör enligt kommitténs mening kravet på ingivande av bouppteckning skärpas genom att ordet *bör* ersätts med *skall* (jfr utformningen av 7 § andra st. och 8 § i sagda förslag). Den nu föreslagna lydelsen markerar på ett bättre sätt vikten av att bouppteckning ges in. F. n. torde bouppteckning från gäldenären ofta utebli. Med tanke på bouppteckningen har man likväl under förarbetena till KL inte räknat med några större problem, när det gäller att pröva huruvida gäldenärs ansökan bör leda till ordinär konkurs eller till fattigkonkurs.⁴

Även genom andra ingivna handlingar eller meddelade upplysningar kan konkursdomaren få en uppfattning om boet, när konkursansökningen gjorts av gäldenären.

När konkursansökan gjorts av *borgenär*, föreligger normalt inte någon bouppteckning. Inte desto mindre förutsätts enligt gällande KL att konkursdomaren i sådant fall skall kunna bedöma om tillgångarna i boet täcker konkurskostnaderna, dvs. om det skall bli ordinär konkurs eller fattigkonkurs. Enligt förarbetena kan konkursdomaren grunda sin bedömning på upplysningar av konkurssökanden eller på de handlingar som kan vara återopade till stöd för konkursansökningen (jfr 8 och 9 §§ i förslaget i U X).⁵ Om insolvensfrågan är tvistig och förhandling inför rätten äger rum, kan ytterligare inblick i gäldenärens ekonomiska förhållanden erhållas.⁶

I regel torde konkursdomaren redan vid tiden för konkursbeslutets meddelande kunna något så när bedöma inte bara boets tillräcklighet i förhållande till konkurskostnaderna utan även dess omfattning och beskaffenhet i övrigt.⁷ I de vanligt förekommande fall då konkursansökningen gjorts av kronofogdemyndighet torde denna ofta kunna lämna förhållandevis fylliga uppgifter om gäldenärens ekonomiska belägenhet. Förutsättningarna att överblicka situationen vid borgenärs ansökan ökar

³ Jfr motiven i U X s. 85.

⁴ Se 1911 års betänkande s. 439 f och 447. Jfr Lawski s. 276.

⁵ Se 1911 års betänkande s. 447, jfr 1919 års betänkande s. 249. Se även Lawski s. 276 och JO 1972 s. 74.

⁶ Ang. protokollering till upplysning för konkursdomaren när så behövs jfr 6 kap. 7 § RB.

⁷ En bedömning i sistnämnda hänseende måste ibland göras på ett tidigt stadium av konkursen, nämligen vid prövning av om en eller flera interimsförvaltare skall utses. Se 41 och 43 §§ KL, jfr NJA II 1921 s. 474 ff och Lawski s. 118. Även vid tillämpning av 19 § tredje st. KL är boets omfattning och beskaffenhet av betydelse.

emellertid, om man föreskriver att konkursdomaren skall förelägga gäldenären att lämna en kortfattad redogörelse för sin ekonomi.⁸ Det föreslås att ett tillägg av sådan innebörd tas in i 11 § i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X. Ehuru underlåtenhet av gäldenären att efterfölja föreläggandet inte är förenad med någon särskild sanktion, bör tillägget ändå göra verkan i önskad riktning.

Beträffande såväl gäldenärs som borgenärs ansökan gäller att en konkursansökan givetvis inte får avvisas endast av den anledningen att det saknas tillräckligt underlag för bedömning av om ordinär eller förenklad förfarande bör tillgripas. Det är då inte fråga om hinder för prövning av konkursansökningen. Enligt förslaget kan man vid behov utan större omgång gå över från förenklad till ordinär konkurs, när det finns förutsättningar för det (se 186 §). I tveksamma fall kan det därför ofta vara tillrädligt att låta konkursen börja som förenklad konkurs.

2.4.6 Ställande av säkerhet

Om en gäldenär försatts i konkurs men hans bo kan antas vara otillräckligt för betalning av konkurskostnaderna, kan konkurssökanden enligt 185 § KL ändå få en ordinär konkurs till stånd genom att ställa säkerhet för kostnaderna.¹ Säkerhet kan med samma verkan ställas även av annan än sökanden. Om säkerhet ställts, skall konkursdomaren föranstalta om ordinär konkurs även om han anser att ett sådant förfarande i själva verket är opåkallat i det aktuella fallet. Det kan finnas olika skäl till att vederbörande vill få ett ordinärt förfarande till stånd. Han hoppas t. ex. att boet skall kunna tillföras egendom genom återvinning. Han kan också vilja genom förvaltarberättelsen enligt 55 § KL få utrett, om gäldenären gjort sig skyldig till brott som avses i 11 kap. BrB.

Genom ställande av säkerhet för konkurskostnaderna kan också förhindras att ordinär konkurs avskrivs enligt 186 § KL. När säkerhet ställts skall det ordinära förfarandet fortgå, även om konkursdomaren skulle finna det vara från saklig synpunkt mest motiverat att konkursen avskrevs.

Staten är inte befriad från skyldigheten att ställa sådan säkerhet som avses i 185 eller 186 § KL.²

Om det öppnas möjlighet att föra återvinningstalan vid förenklad konkurs och om utredning beträffande brott skall göras även vid sådan konkurs (se under 2.4.7.1 nedan), minskar uppenbarligen intresset av att kunna utverka ordinär konkurs genom att ställa säkerhet. Andra förbättringar av det summariska konkursförfarandet har samma verkan.

⁸ Jfr 5 § AckL. Den redogörelse som avses där syftar till att ge konkursdomaren en allmän uppfattning om gäldenärens ekonomiska situation (se U VII s. 86 och prop. 1970:136 s. 90).

Det kan vara lämpligt att tillställa gäldenären ett formulär med närmare anvisningar om hur han skall uppge sina tillgångar och skulder. Saken, som har samband med frågan om insolvensprövningen, bör uppmärksammas när – som förutsatts i U X – tillämpningsföreskrifter utfärdas i anslutning till KL.

¹ Ang. sådan säkerhet se Welamson I s. 667 ff.

² Jfr regeringsrättens årsbok 1958 Ju 171 och Welamson II s. 155 not 4.

Redan med hänsyn härtill kan reglerna om ställande av säkerhet böra omprövas. Det kan emellertid även åberopas andra skäl att revidera bestämmelserna på denna punkt.

Gällande ordning innebär att en borgenär som saknar ekonomiska möjligheter att ställa säkerhet inte kan få ordinär konkurs till stånd, om han ej kan förmå någon annan att släppa till säkerheten. Detta är knappast tillfredsställande. Möjligen kunde man därför överväga att inom ramen för den fria rättshjälpen i stället låta staten utfärda ansvarsförbindelse i här avsedda fall, jfr 10 § i rättshjälpslagen (1972:429).³

En annan svaghet med den nuvarande ordningen är att sökanden eller annan genom att ställa säkerhet får en ovillkorlig rätt att utverka ordinär konkurs eller att hålla en påbörjad sådan konkurs vid liv.⁴ Konkursförfarandets utformning och varaktighet har emellertid betydelse också för övriga borgenärer och gäldenären själv samt är dessutom av intresse även från allmän synpunkt.

Enligt kommitténs mening bör det ankomma på konkursdomaren att i sista hand pröva och avgöra, om ordinär eller förenklad konkurs skall tillgripas och om en konkurs skall avskrivas. Den som önskar att ett ordinärt konkursförfarande skall komma till stånd eller att en påbörjad konkurs skall fortsätta bör vara hänvisad till att hos konkursdomaren förebibringa sakskaål till stöd för sin uppfattning. I anslutning härtill bör påpekas att en konkurs inte får förlängas i syfte att ytterligare egendom skall tillfalla gäldenären under konkursen.⁵

Det bör understrykas att ställande av säkerhet enligt gällande lag inte i och för sig ökar möjligheterna till utdelning. Den som ställt säkerhet ansvarar nämligen endast subsidiärt efter boet för kostnaderna och utdelning förutsätter alltså att säkerheten inte behöver tas i anspråk.⁶

Under 2.4.9 nedan föreslås att statsverket skall svara för konkurskostnaderna i den mån de inte kan tas ut på annat sätt. Det finns alltså garanti för att konkurskostnaderna alltid blir betalda, om gjorda antaganden beträffande boets tillräcklighet med avseende på kostnaderna av en eller annan anledning skulle slå fel.

Även med hänsyn till det moderna statliga redovisningssystemet innebär det fördelar, ifall föreskrifterna om säkerhet — som kan bestå av kontanter — utmönstras.

Mot bakgrunden av det sagda anser kommittén övervägande skäl tala för att bestämmelserna om ställande av säkerhet upphävs. I enlighet härmed har några regler i ämnet inte tagits upp i förslaget.

2.4.7 Förvaltningen vid förenklad konkurs

2.4.7.1 Förvaltningen i stort

Vid ursprunglig fattigkonkurs skall enligt KL en god man vid behov förordnas med uppgift att "taga vård om gäldenärens bo". Om inte

³ Kostnad för ställande av säkerhet omfattas inte av den statliga lönegarantin vid konkurs.

⁴ Jfr Welamson I s. 670 not 7.

⁵ Jfr bl. a. Lawski s. 239, Welamson I s. 136, 196 och 573 samt II s. 139 f.

⁶ Se Welamson I s. 670.

bouppteckning av närmare föreskrivet innehåll getts in till konkursdomaren, skall god man alltid utses. Bouppteckning skall då upprättas av gode mannen. I praktiken utses nästan alltid god man. Sålunda var god man förordnad i 91,5 resp. 93,1 % av de 1 089 resp. 1 301 konkurser som under åren 1970 och 1971 avskrevs enligt 185 § KL i de av kommittén undersökta femton tingsrätterna.¹

Gode mannen skall alltså ta vård om gäldenärens bo. Detta torde gälla även när han förordnats av den anledningen att bouppteckning inte getts in till konkursdomaren.² Hur långt gode mannens befogenheter sträcker sig är emellertid oklart i många viktiga hänseenden. Det är givet att han får vidta åtgärder, som är föranledda av gäldenärens rådighetsförlust och avser att motverka värdeförstöring. Han får också vara verksam för att undersöka, om övergång till ordinär konkurs bör äga rum. Vad han närmare bestämt får göra i sådant avseende är emellertid tveksamt.³ Gode mannen bör kunna ta emot betalning av skuld till gäldenären.⁴ Han kan däremot inte föra talan om återvinning.⁵ Inte heller är han i princip berättigad att realisera egendom i andra fall än för att hindra hastig värdeförstöring eller liknande (jfr 61 § andra st. KL). Realisation i syfte att borgenärerna skall få betalt blir f. ö. normalt inte aktuell, eftersom något utdelningsförfarande inte förekommer i fattigkonkurs. En sak för sig är att uppkommet "överskott" av praktiska skäl ibland — eventuellt efter försäljning av egendom — tilldelas borgenär med bästa förmånsrätt, om gäldenären samtyckt till åtgärden.⁶

Om tillämpningsområdet för fattigkonkurs utvidgas så som föreslagits under 2.4.3, måste också ökade befogenheter tillerkännas den som skall ha hand om boet och i övrigt vara verksam i konkursen. Han bör bl. a. få föra talan om återvinning. De skäl som motiverar att återvinning skall kunna äga rum vid ordinär konkurs kan åberopas också för att egendom skall kunna återvinnas vid förenklad konkurs.⁷ Genom att återvinningstalan kan föras vid förenklad konkurs behöver ordinärt konkursförfarande inte utverkas enbart i återvinningssyfte. Även annan talan i rättegång bör kunna föras på konkursboets vägnar och förlikning om osäker eller tvistig tillgång kunna ingås. Gäldenärens rörelse bör i förekommande fall kunna drivas vidare eller återupptas. Dessutom bör indrivning av gäldenärens utestående fordringar, försäljning av boets egendom och utdelning av befintliga eller influtna medel till borgenärerna kunna äga rum. Befogenheterna bör över huvud utvidgas så att vederbörande kan företräda boet och handla på dess vägnar.

Givetvis krävs bouppteckning även vid förenklad konkurs. En fullständig sådan berättelse om boets tillstånd som avses i 55 § KL synes däremot inte behöva upprättas i de enklare fall som kommer i fråga här.

¹ Se Bilaga 1 tab. 7 a.

² Jfr Welamson I s. 676.

³ Se Welamson I s. 677 ff.

⁴ Se beslut av JO 4/4 1972 (Dnr 317).

⁵ Jfr t. ex. U X s. 178 not 27 och Welamson II s. 158.

⁶ Se ovan under 2.4.3.

⁷ Talan om återvinning kan numera föras även i samband med förhandling om offentligt ackord (se 16–18 §§ AckL). Jfr även ovan under 2.4.2.2 betr. återvinning vid utmätning.

Det skulle normalt både fördyra och förlänga proceduren utan att ge motsvarande utbyte. Uppgift om orsakerna till gäldenärens insolvens, såvitt de kunnat utrönas, bör dock lämnas.

Enligt 22 § andra stycket 4 AckL skall godmansberättelse vid förhandling om offentligt ackord innehålla uppgift om huruvida egendom frångått gäldenären under sådana förhållanden att den kan bli föremål för återvinning. Motsvarande upplysning om eventuella återvinningsmöjligheter bör enligt kommitténs mening lämnas vid förenklad konkurs och f. ö. även vid ordinär konkurs (jfr betr. ordinär konkurs 55 § i förslaget).

Vidare bör i samband med förenklad konkurs anges, om det finns skäl原因 att anta att gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förfarande mot sina borgenärer och, i så fall, på vilken grund. Uppgifter i nu nämnda hänseende skall enligt gällande lag lämnas i ordinära konkurser — men inte i fattigkonkurser — och bringas till åklagarens kännedom (se 55 och 218 §§ KL, jfr även 217 §). Misstanke om gäldenärsbrott skall även anmälas av gode mannen vid förhandling om offentligt ackord (se 22 § andra st. 4 AckL, jfr 30 § AckK). Det finns inte någon anledning att på denna punkt ha en avvikande ordning vid förenklad konkurs. Den omständigheten att konkursen handläggs i förenklad form, t. ex. på grund av att tillgångar till betalning av kostnaderna för ordinär konkurs saknas, hindrar inte att eventuell bakomliggande brottslighet kan vara av allvarlig beskaffenhet. En ökning av upptäcktsrisken får även en brottsförebyggande effekt. Att det finns ett praktiskt behov av att stärka borgenärsskyddet i förevarande hänseende har dokumenterats i olika sammanhang.⁸

Det senaste bidraget på området är en ännu ej publicerad studie av gäldenärsbrottsligheten, som Kedner genomfört på uppdrag av delegationen för de mindre och medelstora företagen. Undersökningen skall ingå i en rapport kallad "Konkursföretagets förvaltning och ekonomi" och omfattar 755 företagskonkurser som avslutats år 1970. Av dessa var ungefär hälften ordinära konkurser och hälften fattigkonkurser. I studien framhålls att den dolda — dvs. inte uppdagade och således inte beivrade — gäldenärsbrottsligheten vid fattigkonkurser är betydande. Dolda gäldenärsbrott antas föreligga i 30–40 % av fattigkonkurserna.

I studien sägs att det nuvarande rapportsystemet ger åklagarna otillräcklig information om misstänkta gäldenärsbrott. Från allmänpreventiv synpunkt anses det angeläget med ökad effektivitet när det gäller att komma åt denna typ av brott. Bl. a. rekommenderas att i KL föreskrivs rapportskyldighet även vid fattigkonkurser. Anmärkning om misstänkt gäldenärsbrottslighet bör grundas på sakkunnig granskning av omständigheterna kring fattigkonkurserna. Särskild förvaltare eller god man bör därför alltid utses. Även andra förslag till åtgärder läggs fram. I studien påpekas att den effektivitet som utövas för att spåra upp och beivra gäldenärsbrott på sikt bör påverka konkursfrekvensen.

En fråga för sig är, om gärningsbeskrivningarna i 11 kap. BrB rörande

⁸ Se betr. fattigkonkurs Lithner i Företagsekonomi 1968 s. 268 f, NTfK 1970 s. 59 f och TSA 1971 s. 273 ff samt Cavallin i SvJT 1970 s. 573 ff. Jfr även 1968 års lokaliseringsutrednings betänkande Om uppföljningen av stödföretag m. m. (Ds In 1971:8) s. 51 och TCOs ovan i avsnitt 2.3 återgivna remissyttrande över U X. Det lär ibland förekomma att misstanke om gäldenärsbrott antecknas i anslutning till bouppteckningen i fattigkonkurser.

gäldenärsbrotten är ändamålsenligt utformade. Ofta uppkommer betydande utrednings- och bevisvärigheter. Polisen har inte alltid tillräckliga resurser för de komplicerade och tidskrävande undersökningar som måste göras i samband med gäldenärsbrott. Inte sällan behövs ekonomisk och affärsjuridisk expertis.⁹ Å andra sidan kan anföras skäl för avkriminalisering av vissa föga straffvärda förfaranden som f. n. faller under gäldenärsbrotten.¹⁰ Enligt kommitténs mening finns det anledning att se över hela lagstiftningen om gäldenärsbrott och därmed sammanhängande frågor. Denna uppfattning överensstämmer med uttalanden av brottskommissionen i betänkandet Ds Ju 1973:5 (s. 39) och av riksåklagaren i skrivelse den 13 juni 1973 till chefen för justitiedepartementet.¹¹ En sådan översyn på förmögenhetsbrottens område ankommer inte på kommittén. Det kan nämnas att 1968 års brottsmålsutredning i skrivelse den 24 augusti 1972 hos chefen för justitiedepartementet gjort förfrågan om huruvida det bör ligga inom sagda utrednings uppdrag att behandla gränsdragningen för en kriminalisering beträffande gäldenärsbrotten. Enligt vad kommittén inhämtat har man inom departementet besvarat frågan nekande men man har för avsikt att låta se över lagstiftningen om gäldenärsbrott i annat sammanhang, så snart lämpligt tillfälle ges.

Bestämmelserna i KL om bokföringsskyldighet (57 §) och medelsplacering (58 § första st. första punkten och andra st.) bör också göras i princip tillämpliga på det förenklade förfarandet. Ofta torde boet emellertid vara av så ringa omfattning att tillämpning av bokförings- och placeringsbestämmelserna inte blir aktuell. Kommittén går i detta sammanhang inte närmare in på utformningen av de nämnda föreskrifterna.

De ovan angivna uppgifterna ligger i linje med dem som skall fullgöras av förvaltaren i ordinär konkurs. Enligt kommitténs mening synes mest praktiskt, om en förvaltare med här berörda befogenheter och skyldigheter kan utses även i samband med förenklad konkurs. Liksom vid ordinär konkurs bör det åligga sådan förvaltare att beakta borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt att vidta de åtgärder som främjar en förmånlig och snabb utredning av boet (jfr 53 § KL). Om förfarandet skulle övergå till ordinär konkurs, bör förvaltaren kunna fortsätta automatiskt som interimförvaltare.

Som framgått är det endast i undantagsfall som god man enligt gällande rätt inte utses vid fattigkonkurs. Kommittén anser det vara mest ändamålsenligt att förvaltare i princip alltid förordnas vid förenklad

⁹ 1968 års lokaliseringsutredning har uttalat att bristen på resurser i förevarande hänseende kan leda till resultat som från allmän synpunkt är stötande (Ds In 1971:8 s. 51). Jfr ang. resurserna även riksåklagaren i NTFK 1970 s. 213.

¹⁰ Se uttalanden i sådan riktning av riksåklagaren i NTFK 1970 s. 213, Thornstedt i Festskrift till Ivar Agge s. 384 f och Kålebo i Svensk Polis nr 3/1972 s. 22. Jfr å andra sidan Lithner i TSA 1971 s. 278 och Söderberg i Svensk Polis nr 4/1972 s. 18 f. Jfr även Bomgren i SvJT 1972 s. 207. Riksåklagaren har i skrivelse 13/6 1973 till chefen för justitiedepartementet hemställt att i 11 kap. BrB införas bestämmelse om att brottet vårdslöshet mot borgenärer skall åtalas endast om åklagare finner det påkallat från allmän synpunkt.

¹¹ Jfr föregående not.

konkurs.¹² I de särskilt enkla fall, där förvaltare kanske i och för sig skulle kunna undvaras, torde arvodet inte komma att uppgå till sådana belopp att det motiverar ett fakultativt system. Med åberopande av det sagda föreslår kommittén alltså som huvudregel att förvaltare skall förordnas i alla förenklade konkurser.

Den föreslagna ordningen innebär bl. a. att olika bestämmelser i och utanför KL om konkursförvaltares befogenheter och skyldigheter m. m. blir i princip tillämpliga även vid förenklad konkurs.

Beträffande förenklad konkurs där gäldenären är dödsbo synes emellertid undantag från regeln att förvaltare skall förordnas vara befogat. F. n. utses god man förhållandevis sällan i samband med dödsbos fattigkonkurser. Endast i 26,0 resp. 33,3 % av de sammanlagt 73 resp. 87 sådana konkurser, som avslutades under åren 1970 och 1971 i de femton undersökta tingsrätterna, förordnades god man. Konkursansökningen hade gjorts av gäldenären själv i 90,4 resp. 79,3 % av dödsbokkonkurserna.¹³

Av 21 kap. 1 § ÄB följer att dödsbodelägare kan befria sig från personligt betalningsansvar för den avlidnes skulder genom att inom viss tid föranstalta om egendomens avträdande till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs. Om boutredningsman förordnats, ankommer det enligt 19 kap. 11 § ÄB på honom att göra konkursansökan när sådan är påkallad. Annars kan konkursansökan göras av dödsbodelägarna. Ansökan om att dödsbo skall försättas i konkurs torde ofta göras uteslutande i syfte att personligt ansvar för den avlidnes skulder inte skall kunna utkrävas. Någon egentlig konkursutredning behövs då i allmänhet inte. En godtagbar bouppteckning efter den döde måste dock föreligga. Enligt kommitténs mening bör förvaltare många gånger kunna avvaras i dödsbokkonkurser, när boet inte kan antas räcka till någon utdelning. Konkursen skall då avskrivas så snart bouppteckningen beedigats (se 185 a § 5 i förslaget). Med hänsyn härtill föreslås att, när gäldenären är dödsbo, förvaltare behöver utses endast om särskilda skäl föreligger.

I fall då boutredningsman varit förordnad för dödsboet före konkursen, förfaller detta förordnande enligt 19 kap. 7 § ÄB automatiskt genom konkursbeslutet.

Om dödsboets borgenärer kan beräknas få utdelning inom den förenklade konkursens ram, bör givetvis förvaltare alltid förordnas. Likaså kan förvaltare behöva utses för att upprätta sådan bouppteckning som kan godtas i konkursen (se 185 a § 2 andra st. jämfört med 54 § i förslaget). Även andra särskilda skäl att utse förvaltare kan tänkas föreligga.

Vad som i förslaget föreskrivs om att förvaltaren skall höras m. m. (se t. ex. 185 a § 5) gäller självfallet inte beträffande de dödsbokkonkurser där någon förvaltare ej utsetts.

¹² Enligt förslag i 1919 års betänkande (s. 246) skulle god man alltid förordnas vid fattigkonkurs. Jfr häremot prop. 1920:82 s. 349 och 375.

¹³ Se Bilaga 1 tab. 4 c och 7 b.

2.4.7.2 Förvaltningsorgan

Enligt vad kommittén föreslagit i det föregående skall en förvaltare alltid utses vid förenklad konkurs med undantag för vissa dödsbokkonkurser. Frågan är då vem som skall ha hand om förvaltningen.

En naturlig utgångspunkt för bedömningen är vad som f. n. gäller beträffande ursprungliga fattigkonkurser. Som framgått förordnas i regel god man i sådana konkurser. Han har endast begränsade befogenheter och skyldigheter. Några särskilda kompetenskrav gäller inte för uppdraget. Kommittén har hos de förut omtalade femton tingsrätterna undersökt vilka yrkeskategorier som i praktiken brukar anlitas för godmanskapen. Undersökningen omfattar de fattigkonkurser som avskrivits under åren 1970 och 1971 och i vilka god man utsetts. Av 996 resp. 1 211 sådana konkurser var gode mannen advokat i 80,0 resp. 82,4 % och jur.kand. i 2,4 resp. 2,8 % av konkurserna.¹

Som jämförelse kan beträffande de 3 371 ordinära företagskonkurser, som under åren 1966–1970 avslutats genom slutredovisning i hela landet, nämnas att konkursförvaltaren var advokat i 85 % och jur.kand. i 7 % av konkurserna.² I stort sett är det alltså samma kategorier som brukar utses till god man vid fattigkonkurs och till förvaltare vid ordinär konkurs.

Enligt 42 § i KLförslaget bör förvaltare – såväl interimsförvaltare som slutlig förvaltare – i ordinär konkurs vara lagfaren, dvs. ha avlagt juris kandidatexamen. Han skall vidare ha den insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, åtnjuta borgenärernas förtroende samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget. Till förvaltare får inte utses någon som står gäldenären nära eller är beroende av honom. Den som är anställd vid domstol får inte utses till förvaltare. Beträffande de närmare kompetenskraven kan hänvisas till avsnitten 3.2.2 och 3.3 nedan. I 43 § KL föreskrivs att konkursdomaren skall utse interimsförvaltare i ordinär konkurs. Enligt 45 § i förslaget skall konkursdomaren även utse slutlig förvaltare, dock först efter hörande av de borgenärer som är närvarande vid första borgenärssammanträdet. Närmare synpunkter på utseende av förvaltare ges i avsnitten 3.2.3 och 3.3.

Vad angår förvaltningsorganet vid förenklad konkurs har inom kommittén uppkommit fråga, om man bör föreskriva en ordning enligt vilken kronofogdemyndighet alltid skall vara förvaltare i sådana konkurser.

Beträffande frågan vem som bör ha hand om förvaltningen i de förenklade konkurserna vill kommittén – med instämmande av experterna Asp och Montgomery – anföra följande. (Jfr reservation nedan s. 206 ff.)

¹ Se Bilaga 1 tab. 8 a och b. JO har (1972 s. 74) ifrågasatt, om inte motsvarande krav som ställs på god man enligt 3 § AckL till stor del också kan ställas på god man vid fattigkonkurs. Jfr Elwing s. 175.

² Se Kedner s. 240.

I kommitténs direktiv ges vissa riktlinjer för hur förvaltningen i ett ordinärt konkursförfarande bör anordnas. De utgår från att man skall ha kvar ett system med särskilt utsedda personer som förvaltare. I direktiven har inte sagts eller antytts att kommittén skall utreda den vittgående frågan, om konkursförvaltningen bör övertas av det allmänna. Däremot anvisas nya lösningar beträffande det allmännas kontroll över förvaltningen. Som tänkbara kontrollorgan anges kronofogdemyndigheterna och ett blivande domstolsverk. Jfr nedan avsnitt 3.2.1.

Enligt direktiven skall kommittén även överväga, hur ett mera summariskt konkursförfarande lämpligen bör utformas. Närmare anvisningar beträffande förvaltningen i ett sådant förfarande har inte meddelats. Kommittén anser sig med hänsyn härtill oförhindrad att förutsättningslöst pröva frågan, om kronofogdemyndigheterna bör anlitas som förvaltare i de förenklade konkurserna.

Några statistiska uppgifter och beräkningar

Kommittén har hos de förut angivna femton tingsrätterna undersökt de ursprungliga fattigkonkursernas struktur. De sammanlagda tillgångarna enligt bouppteckningen i de undersökta fattigkonkurser som avslutats åren 1970 och 1971 uppgick till 2,3 resp. 3,7 miljoner kr. Skulderna var totalt 71,5 resp. 90,3 miljoner kr. Härav utgjorde 37,2 miljoner (52,0 %) resp. 45,0 miljoner kr (49,8 %) skatteskulder inkl. skulder avseende allmänna avgifter, medan 34,3 miljoner (48,0 %) resp. 45,3 miljoner kr (50,2 %) var skulder av annat slag. I 91,1 resp. 92,1 % av hela antalet undersökta fattigkonkurser förekom skatteskulder. I 33,2 resp. 31,1 % av de undersökta fattigkonkurserna utgjordes skulderna enbart av skatteskulder, i 8,9 resp. 7,9 % förekom endast andra skulder än skatteskulder och i de återstående 57,9 resp. 61,0 % konkurrerade skatteskulder med andra slag av skulder.

I den genomsnittliga fattigkonkursen under år 1971 fanns 2 857 kr i tillgångar och 69 424 kr i skulder. Av skulderna var 34 594 kr skatteskulder och 34 830 kr skulder av annat slag.³

Av de nu redovisade siffrorna från bouppteckningarna i fattigkonkurser framgår att skatteskulderna representerade ungefär hälften av samtliga skulder. I det övervägande antalet konkurser — omkring 60 % — förelåg konkurrens mellan skatteskulder och andra slag av skulder. Enbart skatteskulder förekom i drygt 30 % av konkurserna, medan antalet konkurser med uteslutande andra slags fordringar understeg 10 %.

Enligt kommitténs förslag skall förenklad konkurs kunna tillgripas i betydande omfattning även när tillgångarna i boet räcker till utdelning. Grova beräkningar tyder på att — med utgångspunkt i nuvarande förhållanden — omkring 600 av sådana konkurser som enligt gällande lag årligen handläggs såsom ordinära konkurser i stället kommer att kunna handläggas i förenklad form (se under 2.5 vid 185 § i förslaget). Till-

³ Se betr. statistiken Bilaga 1 under Inledning samt tab. 10 d, 12 och 14 a—d.

gångarna i dessa konkurser blir mycket större än i de nuvarande fattigkonkurserna. Hur skulderna kommer att fördela sig på olika poster i de förenklade konkurserna kan inte bestämt förutses. Det finns emellertid anledning att anta att den relativa andelen av skatteskulder i sådana konkurser inte blir lika stor som i de nuvarande fattigkonkurserna. Tillgängligt statistiskt material visar nämligen att skatteskuldernas relativa andel är betydligt mindre i de ordinära konkurserna. Hos Kedner anges sålunda skulderna enligt bouppteckningen i den "typiska" ordinära företagskonkursen år 1970 till 472 000 kr, varav 227 000 kr utgjorde fordringar med förmånsrätt — inräknat även andra prioriterade fordringar än skattekrav — och 245 000 kr fordringar utan förmånsrätt.⁴ Likaså bör man kunna utgå från att konkurrens mellan skattekrav och andra slags fordringar förekommer i större utsträckning vid ordinära konkurser än vid de nuvarande fattigkonkurserna och att konkurrensfallen följaktligen blir vanligare vid förenklade konkurser än f. n. vid fattigkonkurser.

Vissa uppgifter om kronofogdemyndigheternas verksamhet m. m.

Landet är f. n. indelat i 81 kronofogdedistrikt. I varje distrikt finns en kronofogdemyndighet. Grundläggande bestämmelser om kronofogdemyndigheternas organisation och arbetsuppgifter m. m. finns i kronofogdeinstruktionen (1965:687). Enligt ett av utredningen rörande centralorgan inom exekutionsväsendet (centralorgansutredningen) framlagt förslag skulle antalet kronofogdedistrikt och därmed antalet kronofogdemyndigheter minskas till 35. De principer för ny distriktsindelning som sålunda föreslagits godtog i allt väsentligt av statsmakterna. Riksdagen ansåg dock vissa modifikationer vara påkallade. Den närmare tidpunkten för genomförandet av distriktsreformen är ännu inte slutligt bestämd. Föreskrifter om ändrad indelning i kronofogdedistrikt meddelas av Kungl. Maj:t.⁵

Exekutionsväsendets organisationsnämnd fick den 2 juni 1972 Kungl. Maj:ts uppdrag att utarbeta närmare förslag om ny distriktsindelning. I uppdraget ingick även frågan om arbets- och personalorganisationen i de nya kronofogdedistrikten m. m. Uppdraget har genom beslut av Kungl. Maj:t den 16 mars 1973 överförts till särskild utredningsman, som arbetar under benämningen utredningen rörande distriktsindelning, arbets- och personalorganisation m. m. inom exekutionsväsendet (DAP). DAP kan väntas lägga fram sitt förslag under oktober 1973. Enligt vad kommittén inhämtat ämnar DAP föreslå att det sammanlagt skall finnas 36 kronofogdedistrikt och att distriktsreformen skall träda i kraft den 1 januari 1975.

⁴ Se Kedner s. 226 ff. Av Bilaga 1 tab. 19 och 20 b kan utläsas att skattefordringarnas andel i 186 §-fallen år 1971 endast uppgick till 15,8 % av de sammanlagda skulderna.

⁵ Se betänkandet Centralorgan inom exekutionsväsendet — Översyn av landets indelning i kronofogdedistrikt (Ds C 1971:2) s. 111 ff, prop. 1972:1 Bil. 14 s. 31, CU 1972:7 s. 3 f och rskr 1972:70. Nämnda betänkande innehåller även utförliga uppgifter om kronofogdemyndigheternas nuvarande organisation och verksamhet, till vilka kan hänvisas.

Kronofogdemyndigheternas arbetsuppgifter består enligt vad centralorgansutredningen har påpekat till övervägande del av allmänna mål. Härmed avses främst mål om uttagande av skatter, böter eller andra på indrivning beroende medel, alltså mål i vilka staten är borgenär. I det exekutiva förfarandet vid kronofogdemyndighet i sådana mål skall utmätningsman, dvs. kronofogde, tillvarata statens intressen. Enligt nämnda utredning har utmätningsmannen i de allmänna målen delvis samma uppgifter som en borgenär i enskilt mål. Han skall i denna funktion "så långt möjligt agera på ett sätt som är ägnat att inbringa största möjliga inkomster åt staten".⁶

Kronofogdemyndigheterna har emellertid inte bara fiskala utan även judiciella uppgifter. Detta gäller beträffande handläggning av enskilda mål (dvs. utsöknings-, avbetalnings- och införselmål), där kronofogdemyndigheterna närmast fungerar som domstol. Vidare är det meningen att överexekutor skall avskaffas och att flertalet av dennes nuvarande arbetsuppgifter, bl. a. exekutiv försäljning av fast egendom m. m., skall anförtros kronofogdemyndigheterna.⁷ Förslag föreligger även om att de nuvarande summariska processformerna lagsökning och betalningsföreläggande skall slås samman till ett enhetligt summariskt förfarande och att handläggningen skall flyttas från domstolarna till kronofogdemyndigheterna.⁸

I de allmänna målen har kronofogdemyndigheterna dubbla funktioner, nämligen att dels liksom i enskilda mål vidta exekutiva åtgärder, dels i övrigt verka för att det allmänna skall få betalt för sin fordran. Myndigheterna företräder därvid statsverket och har alltså, som nyss framgått, samma uppgifter som part i enskilt mål.⁹ Om ett enskilt och ett allmänt mål avser samma gäldenär, skall kronofogdemyndigheten i det förra målet enbart fungera som domstol men i det senare också företräda ena borgenären. Jfr tillämpningen av 139 § UL vid utmätning av företagsintecknad egendom i allmänt mål. Beträffande kronofogdemyndigheternas dubbla roll som fiskalt och judiciellt organ har centralorgansutredningen uttalat följande.

En grundläggande förutsättning för att verksamheten hos kronofogdemyndigheterna skall kunna omfattas med förtroende av allmänheten är självfallet att deras judiciella funktioner utövas på ett opartiskt sätt. Vikten av detta är påfallande i de allmänna målen, eftersom utmätningsmannen i dessa mål har att tillvarata fiskala intressen. Utredningen är väl medveten om de problem som kan följa av kronofogdemyndigheternas dubbla funktion i allmänna mål.

Såvitt utredningen har kunnat finna har emellertid föreningen av judiciella och fiskala uppgifter på lokalplanet hittills inte inverkat menligt på förtroendet för myndigheterna. Det har inte heller framställts några krav på särskilda organisatoriska åtgärder för att stödja myndigheternas objektivitet i nämnda mål. Utredningen vill emellertid understryka att de nu gjorda bedömningarna bygger på förhållanden som föreligger nu och

⁶ Se betänkandet Ds C 1971:2 s. 91. Jfr även s. 34, 98 och 104 i samma betänkande samt prop. 1972:1 Bil. 14 s. 15 f.

⁷ Se U XII s. 92 ff, jfr s. 587 ff.

⁸ Se promemorian ang. summarisk betalningsprocess (Ds Ju 1972:20) s. 41 ff, 80 f och 85.

⁹ Jfr betänkandet Ds C 1971:2 s. 34.

inom överblickbar tid. Det finns enligt utredningens mening anledning att fortlöpande vara uppmärksam på dessa frågor.

Enligt centralorgansutredningen är det möjligt att det i framtiden — om den judiciella delen av kronofogdemyndigheternas verksamhet skulle öka väsentligt — kan anföras organisatoriska skäl för att de judiciella uppgifterna inom exekutionsväsendet på lokalplanet avskiljs från övriga uppgifter. En uppdelning av fiskala och judiciella uppgifter på olika myndigheter kan sålunda tänkas bli nödvändig för att tillgodose intresset av effektivitet i skatteindrivningen. Det är enligt utredningens mening "sannolikt att en sådan åtgärd dessutom skulle vara ägnad att stärka allmänhetens tilltro till objektiviteten i den judiciella verksamheten genom att den skulle bidra till att eliminera eventuella risker för en konflikt mellan intresset av en effektiv skatteindrivning och intresset av opartiskhet i de judiciella avgörandena".¹⁰

Lagberedningen, som gjort en översyn av hela utskökningslagstiftningen, har i remissyttrande över sagda utrednings betänkande rörande centralorgan inom exekutionsväsendet m. m. framhållit att den ställning som kronofogdemyndigheterna principiellt bör ha störs något av att myndigheten också uppträder som representant för staten. Enligt beredningens mening är det förmodligen i första hand en vanesak att man hittills tagit detta förhållande ganska lugnt. Landsfiskalerna hade ju också till för kort tid sedan så blandade uppgifter att kombinationen av utmätningsman och kronans representant i de allmänna målen föreföll vara av mindre vikt. Härtill kommer emellertid också, påpekar beredningen, att i varje fall överexekutor hittills har framstått som en mera objektiv instans, frikopplad från indrivningsverksamhet för statens räkning.

Kronofogdemyndigheternas dubbla roll som judiciella organ och skatteindrivare har nyligen också kritiserats i litteraturen.¹¹

I samband med överväganden av frågan om val av centralorgan för exekutionsväsendet har centralorgansutredningen — med beaktande av att nya judiciella uppgifter kan komma att föras över till kronofogdemyndigheterna — uttalat att arbetet med skatteindrivning även i fortsättningen med all säkerhet kommer att utgöra den allt övervägande delen av myndigheternas arbetsmängd.¹² I linje härmed har chefen för civildepartementet därefter i proposition angående bl. a. centralorgansfrågan framhållit att skatteindrivningen och indrivningen av andra offentliga medel representerar och under överskådlig framtid kommer att representera den övervägande delen av verksamheten hos kronofogdemyndigheterna. Med åberopande av sambandet mellan taxering och uppbörd å ena sidan och indrivning å andra sidan föreslog departementschefen att riksskatteverket skulle vara centralmyndighet för exekutionsväsendet.¹³ Civilutskottet anslöt sig i princip till förslaget att göra riksskatteverket till centralorgan¹⁴ och riksdagen godtog utskottets ståndpunkt.¹⁵

¹⁰ Ds C 1971:2 s. 100 f, jfr även s. 92.

¹¹ Se Lindblom i SvJT 1973 s. 577 not 95, jfr s. 590 not 95.

¹² Betänkandet Ds C 1971:2 s. 98.

¹³ Prop. 1972:1 Bil. 14 s. 30.

¹⁴ Se närmare CU 1972:7 s. 2 f. Fyra reservanter i utskottet förordade ett fristående organ för exekutionsväsendet (s. 10).

¹⁵ Rskr 1972:70.

Uppgifterna som centralmyndighet för exekutionsväsendet har den 1 juli 1973 inordnats i riksskatteverket och ankommer där på en särskild avdelning. Denna är uppdelad i en exekutionsjuridisk och en exekutionsadministrativ sektion. Bland den förra sektionens uppgifter ingår att tillvarata statens rätt i vissa kronomål. Dessa uppgifter, vilka betecknats som partsfunktioner, avser bl. a. att bevaka statens rätt i exekutiva mål och att föra eller låta föra statens talan vid domstol.¹⁶

Överväganden beträffande kronofogdemyndigheterna som förvaltare

Som framgått ovan är den nuvarande ordningen med kronofogdemyndigheterna som både fiskalt och judiciellt organ i de allmänna målen inte helt invändningsfri, om man ser till det principiella. Systemet har emellertid vunnit hävd och något alternativ finns inte för dagen. Centralorgansutredningen har varit inne på tanken att man framdeles av organisatoriska och indrivningstekniska skäl skall skilja ut de fiskala uppgifterna från kronofogdemyndigheternas verksamhet. Detta har antagits innebära fördelar även på det principiella planet. Det återgivna uttalandet av chefen för civildepartementet ger dock vid handen att en sådan uppdelning inte kan komma till stånd inom överskådlig tid.

Att kronofogdemyndigheternas dubbla ställning hittills har godtagits med avseende på de allmänna målen i utmätningssammanhang innebär inte att man lika väl kan införa en ordning enligt vilken dessa myndigheter också skall fungera som konkursförvaltare. Konkursinstitutet skiljer sig i väsentliga hänseenden från utmätning.¹⁷ I förvaltarfrågan står dessutom en annan, närliggande lösning till buds.

Kommittén vill först peka på några drag i konkursförfarandet – vare sig konkursen handläggs i ordinär form eller som förenklad konkurs enligt förslaget – som är av intresse i detta sammanhang.

Det typiska för konkurs är att samtliga borgenärer konkurrerar om betalning ur all egendom som ingår i gäldenärens bo. Det är med andra ord fråga om s. k. generalexekution, varvid boet i sin helhet skall utredas samt i förekommande fall realiseras och omsätts i utdelning till borgenärerna. Vid konkurs förlorar gäldenären rådigheten över boet. Detta medför vidsträckta befogenheter för förvaltaren att handla självständigt på konkursboets/borgenärskollektivets vägnar, varvid borgenärernas gemensamma bästa skall vara vägledande. Vid förvaltningen skall bl. a. orsakerna till gäldenärens insolvens och frågan huruvida misstanke om gäldenärsbrott – t. ex. mannamån mot borgenärer enligt 11 kap. 4 § BrB – föreligger undersökas. Det är i första hand förvaltaren som skall pröva vilka fordringar som skall ge rätt till betalning i konkurs och vilken företrädesrätt fordringarna skall ha sinsemellan. En borgenär behöver aldrig ha utverkat någon exekutionstitel för att få göra sin fordran gällande i konkurs. Allmän förmånsrätt, bl. a. för skattefordringar, gäller

¹⁶ Se en inom riksskatteverket upprättad promemoria av 14/9 1972 s. 26 och Bilaga 2 s. 28, prop. 1973:1 Bil. 9 s. 73 ff, SkU 1973:11 s. 6 och rskr 1973:83.

¹⁷ Lagberedningen har i U XII (s. 88) avisat tanken att i en gemensam utsökningsbalk sammanföra "så olikartade förfaranden som exekution i egentlig mening och konkursförvaltning".

endast vid konkurs. Konkurs ger också möjlighet till återvinning, bl. a. av utmätning. I samband härmed kan erinras om att lagberedningens förslag i Utsökningsrätt XII angående återvinning vid utmätning inte medger återvinning av tidigare utmätning (se ovan under 2.4.2.2).

Ett grundläggande krav på konkursförvaltning är att den bedrivs opartiskt, så att viss eller vissa borgenärer inte gynnas framför andra. Det är också viktigt att förvaltningen utåt framstår som opartisk. Kravet på objektivitet nämns även i kommitténs direktiv. I fråga om ordinär konkurs föreslår kommittén nedan under 3.2.3 att tillsättandet av förvaltare läggs i konkursdomarens hand. Härigenom ökar förutsättningarna för att förvaltningen blir och även framstår som opartisk. Bl. a. undviker man den med nuvarande valsystem förenade olägenheten att viss eller vissa borgenärer kan få en företrädare för sina särintressen i konkursen utsedd till förvaltare.

Även beträffande förenklad konkurs måste kravet på att förvaltningen skall vara — och uppfattas som — opartisk och neutral upprätthållas. Ovan har framgått att konkurrerande fordringar ofta förekommer vid fattigkonkurs. Någon utdelning äger dock i princip inte rum i samband med sådan konkurs utan denna avskrivs på grund av att tillgångarna inte räcker till kostnaderna för en ordinär konkurs. Vid det föreslagna nya institutet förenklad konkurs, där antalet konkurrerande fordringar torde bli större än i de nuvarande fattigkonkurserna, kommer däremot utdelning till borgenärer att kunna äga rum i ett stort antal fall och i ej obetydlig omfattning. Dessa fall utgörs av *dels* sådana konkurser som f. n. avskrivs som fattigkonkurs men i vilka tillgångarna skulle räcka till viss utdelning i förenklad konkurs, *dels* sådana konkurser som nu skall handläggas i ordinär form men som framdeles skall omfattas av det förenklade förfarandet. Den förra gruppen har med nuvarande förhållanden som utgångspunkt beräknats komma att omfatta drygt 250 konkurser (jfr Bilaga 4 vid 2.3). Den senare gruppen har som förut nämnts uppskattats till omkring 600 konkurser, dvs. mer än en tredjedel av alla ordinära konkurser.

Vid förenklad konkurs torde det vanligen inte bli aktuellt med utdelning till andra än förmånsberättigade borgenärer. I och för sig kan emellertid även utdelning till borgenärer utan förmånsrätt komma i fråga. Konkurrens om betalning ur boet kan t. ex. tänkas mellan prioriterad hyresfordran, fordran med företagsinteckning som säkerhet, lönefordringar inom och utom den statliga lönegarantins ram, skattefordringar samt allehanda slag av fordringar utan förmånsrätt. Ett specialfall av fordran utan förmånsrätt är, när fordringen har säkerställts genom pant eller liknande men säkerheten inte täcker fordringen fullt ut (jfr 18 § andra st. FRL). Det måste beaktas att, även om utdelningen vid förenklad konkurs i allmänhet inte räcker till borgenärer som saknar förmånsrätt, dessa dock är med och konkurrerar om betalning ur boet. Inte minst med tanke på de borgenärer som blir helt eller delvis utan betalning är det väsentligt att opartiskheten vid konkursförvaltningen inte kan sättas i fråga. I detta sammanhang bör erinras om att utdelning i förenklad konkurs inte som i ordinär konkurs grundas på bevakning från borgenärernas sida utan att det i första hand är förvaltarens sak att utreda

och bedöma vilka borgenärer som skall få betalt. En sådan prövning omfattar bl. a. frågan, om och i vilken utsträckning förmånsrätt skall gälla. Eftersom det inte behövs någon exekutionstitel för att fordran skall kunna göras gällande i konkurs, har fordringarna i regel inte prövats tidigare av domstol eller motsvarande.

Vid ordinär konkurs skall rättens ombudsman utreda frågor om tvistiga fordringar och försöka åstadkomma förlikning (108 § KL). Som framgår nedan under 2.4.7.3 skall enligt förslaget någon rättens ombudsman inte förekomma vid förenklad konkurs. Uppstår tvist om fordringar under sådan konkurs, bör förvaltaren i första hand försöka få en uppgörelse till stånd inom den förenklade konkursens ram (se vid 185 b § 2 i förslaget). Sådan förlikningsverksamhet bör utövas av någon som inte själv eller såsom företrädare för part har eget intresse i saken.

Förvaltaren i förenklad konkurs skall även överta vissa andra funktioner som enligt nuvarande system ankommer på rättens ombudsman i ordinär konkurs (se vid 185 b § 1 i förslaget). Det anses att rättens ombudsman med hänsyn till de uppgifter som åligger honom enligt gällande lag bör stå helt fri bl. a. i förhållande till borgenärerna (jfr SvJT 1968 rf s. 31).

Kravet på att förvaltaren skall vara opartisk bör vidare ses mot bakgrund av att granskningsmän inte avses skola förekomma vid förenklad konkurs och att det i sådan konkurs inte heller blir möjligt för borgenärerna att utöva beslutanderätt vid borgenärssammanträden (se nedan under 2.4.7.3).

Kronofogdemyndigheterna får anses vara i och för sig kompetenta att ha hand om de förvaltaruppgifter som i allmänhet aktualiseras vid förenklade konkurser. I vissa lägen kunde det också te sig rationellt att utnyttja kronofogdeorganisationen för förvaltningen i sådana konkurser. Här avses det fallet att misslyckat utmätningsförsök föregått konkursen och konkursboet saknar tillgångar.

Det är emellertid angeläget att intressekonflikter undviks. Som redan berörts är det ett grundläggande krav att opartiskheten vid förvaltningen inte skall kunna sättas i fråga av borgenärerna eller av allmänheten.¹⁸ Detta gäller i princip vare sig konkursboet räcker till utdelning eller ej, ehuru framför allt i det förra fallet. Förut har framgått att kronofogdemyndigheterna har som en central uppgift att driva in skatter och andra offentliga medel. Betydelsen av den fiskala funktionen belyses bl. a. av de skäl som anförts för att riksskatteverket skall vara centralorgan för exekutionsväsendet. Kronofogdemyndigheterna företräder alltså staten som borgenär och detta gäller också vid gäldenärens konkurs. Även vid tillämpning av lönegarantilagen i samband med arbetsgivares konkurs är kronofogdemyndigheterna företrädare för staten som borgenär. Se 7 och 10 §§ nämnda lag samt 16 § kungörelsen (1970:745) om statlig lönegaranti vid konkurs.¹⁹

Med hänsyn till det sagda inger det enligt kommitténs mening starka

¹⁸ Ang. betydelsen av att allmänhetens förtroende inte rubbas se t. ex. JO 1964 s. 507.

¹⁹ Jfr prop. 1970:201 s. 70 och 72. Ang. förslag till ändring i lönegarantilagen se nedan avsnitt 5.2.2.

principiella betänkligheter att genomföra en reform av innebörd att kronofogdemyndigheterna enligt lag skall vara förvaltare i de förenklade konkurserna.

Som jämförelse kan pekas på de viktiga principer angående jäv som inom närliggande områden kommit till uttryck i 4 kap. 13 § RB (jfr 41 § förvaltningsprocesslagen 1971:291, 6 § UL och 1 kap. 4 § förslaget till utökningsbalk i U XII) och 4 §, jfr 2 § 3, förvaltningslagen (1971:290). Jfr även 5 § lagen (1929:145) om skiljemän.²⁰ Att av eventuella praktiska eller ekonomiska skäl åsidosätta dessa jävsregler kommer inte i fråga. De nämnda jävsbestämmelserna är inte direkt tillämpliga i detta sammanhang men de allmänna överväganden som ligger till grund för dem gör sig gällande även här. Beträffande jävsreglerna i RB kan tilläggas att justitieutskottet nyligen gett uttryck åt dessa reglers betydelse för objektiviteten inom rättskipningen och för medborgarnas förtroende för domstolarnas verksamhet.²¹

Den internationella aspekten bör också beaktas. En ordning enligt vilken kronofogdemyndighet skall vara konkursförvaltare avviker från vad som gäller eller föreslagits skola gälla i andra länder med jämförlik konkurslagstiftning, däribland Danmark, Finland och Norge (se Bilaga 3).

Det kan inskjutas att KL inte uppställer något hinder mot att borgenär eller företrädare för borgenär utses till förvaltare i viss konkurs.²² Inte heller enligt kommitténs förslag gäller dylikt hinder. Omständigheterna i det särskilda fallet kan nämligen vara sådana att några intressemotsättningar mellan borgenärerna inte kan tänkas uppkomma. Jfr nedan under 3.2.2.

De anförda betänkligheterna gäller även om kronofogdemyndigheterna — med bibehållande av indrivningsuppgifterna och ställningen som företrädare för borgenär — får ökade judiciella uppgifter. Om kronofogdemyndigheterna framdeles frikopplas från sin fiskala verksamhet och blir renodlat judiciella organ utan några borgenärsintressen, bortfaller däremot de principiella betänkligheterna. Enligt kommitténs mening är det önskvärt att kronofogdemyndigheterna görs till organ med enbart rättsliga och exekutiva uppgifter. Detta skulle vara en fördel bl. a. om kronofogdemyndigheterna skall fungera som kontrollorgan i konkurser (se härom under 2.4.7.3 nedan).

Från här aktuella synpunkter har kommittén i och för sig inget att erinra mot att kronofogdemyndigheterna får hand om förvaltningen i de förenklade konkurser där skulderna uteslutande består av skatteskulder eller andra skulder till staten. Någon konflikt med andra borgenärer kan ju då inte uppkomma. Kronofogdemyndigheterna skulle i enlighet härmed också kunna vara förvaltare i de fall där skulderna utgörs enbart av annat än skatteskulder eller liknande. Som påvisats torde

²⁰ Där upptas bl. a. särskilda regler enligt vilka den som uppbär lön av staten är jävig i sak där staten är part, om han är anställd hos eller under den myndighet vars verksamhet saken angår. Jäven i skiljemannalagen har avsetts skola gälla även vid tillämpning av den lag om skiljedomstol som föreslagits i SOU 1972:22 (se s. 65).

²¹ JuU 1973:17 s. 20.

²² Jfr betr. borgenär 47 § KL. Ang. denna paragraf, som föreslås skola upphävas, se nedan under 3.1 (not 6) och 4.1.

emellertid konkurrens mellan statliga och andra fordringar komma att föreligga i det stora flertalet konkurser. F. ö. kan det ofta vara svårt att få en klar uppfattning av skuldsidan, innan förvaltningen kommit i gång. Vidare skulle det från praktisk och lagteknisk synpunkt medföra komplikationer att dela upp förvaltarskapen i förenklade konkurser mellan kronofogdemyndigheterna och andra organ efter de riktlinjer som nu antytts. Vinsten av ett sådant arrangemang förefaller också begränsad.

Teoretiskt kunde man tänka sig en ordning enligt vilken uppdragen som förvaltare i förenklade konkurser anförtros åt helt fristående avdelningar inom kronofogdemyndigheterna utan varje anknytning till indrivningsverksamhet och andra borgenärsfunktioner. Ett sådant system skulle emellertid medföra att de rationaliseringsvinster som i vissa lägen kan åberopas för alternativet med kronofogdemyndigheterna som förvaltare går förlorade. Även om en dylik intern uppdelning ägde rum skulle principiella invändningar kunna göras och det skulle vara svårt att ordna saken så att kronofogdemyndigheten för andra borgenärer ter sig som ett opartiskt organ. I detta sammanhang kan upplysas att DAP (se ovan) enligt uppgift ämnar föreslå att det inom varje kronofogdemyndighet skall finnas bl. a. en centralavdelning. Den skall vara uppdelad i två sektioner. Inom den ena av dessa skall man bl. a. syssla med konkursbevakningar och utövandet av andra borgenärsbefogenheter för statens räkning samt med lönegarantiärenden.

Det kunde kanske göras gällande att de principiella betänkligheterna mot att anlita kronofogdemyndigheterna som förvaltare i förenklade konkurser inte blir lika påtagliga, om tillämpningsområdet för det nya förenklade förfarandet begränsas till de tillgångslösa konkurserna. En sådan begränsning skulle emellertid medföra nackdelar av olika slag. Bl. a. skulle det inte bli aktuellt att tillämpa bestämmelserna i 185 b § i förslaget, vilka utgör en tyngdpunkt i den tänkta reformen. Detta skulle innebära att ett betydande och i kommitténs direktiv betonat reformbehov inte skulle tillgodoses.

Ytterligare ett par synpunkter bör framhållas i detta sammanhang.

Enligt 185 § 5 KL kan fattigkonkurs i vissa fall övergå till ordinär konkurs. I praktiken förekommer sådana övergångar emellanåt. Under åren 1970 och 1971 övergick sammanlagt 43 resp. 64 fattigkonkurser till ordinär konkurs vid de undersökta femton tingsrätterna.²³ I hela landet torde ett hundratal sådana övergångar äga rum årligen.

Enligt kommitténs förslag (186 §) skall förenklad konkurs under vissa förutsättningar kunna övergå till ordinär konkurs. Den blivande frekvensen av sådana övergångar är svår att förutse, eftersom nya kriterier för övergång skall gälla. Även om antalet övergångar inte blir stort är det önskvärt med en ordning enligt vilken den som varit förvaltare i den förenklade konkursen efter övergång kan fortsätta som förvaltare i den ordinära konkursen (jfr nedan vid 186 §). Ett förvaltarbyte medför extra kostnader och tidsutdräkt. Över huvud är det en fördel, om organisationen vid en efterföljande ordinär konkurs kan bygga vidare på organisatio-

²³ Se Bilaga 1 tab. 1 a och b.

nen i den föregående förenklade konkursen. Även bortsett från övergångsfallen bör enligt kommitténs mening ett så enhetligt grundsystem som möjligt eftersträvas för förvaltningen i de båda konkursformerna. Med utgångspunkt i att kronofogdemyndighet inte skall vara förvaltare vid ordinär konkurs (se kapitel 3 nedan) kan nu angivna önskemål uppenbarligen inte tillgodoses, om kronofogdemyndighet skall vara förvaltare i förenklad konkurs.

Kommittén avser att i nästa etapp av sitt arbete behandla frågan, vem som framdeles bör kontrollera förvaltningen i ordinära konkurser. I direktiven har kronofogdemyndigheterna nämnts som tänkbara kontrollorgan. Enligt kommitténs mening finns det skäl som talar för att man skall låta dessa myndigheter svara för den närmaste tillsynen över konkursförvaltningen (jfr nedan under 2.4.7.3 och 3.2.1). Om kronofogdemyndighet skulle vara förvaltare vid förenklad konkurs, vore det emellertid inte tillfredsställande att myndigheten i fall av övergång till ordinär konkurs skulle återkomma i egenskap av kontrollorgan. Detta skulle innebära att kronofogdemyndigheten kunde få pröva riktigheten och lämpligheten av åtgärder, som myndigheten själv tidigare vidtagit i egenskap av förvaltare och som fortfarande har aktualitet i konkursen. Den kan nämnas att JK i ett utlåtande den 6 oktober 1972 (AD 69/72) ansett det olämpligt att den som varit god man i fattigkonkurs utses till rättens ombudsman, om konkursen övergår till ordinär konkurs. Av JKs utlåtande framgår också att det enligt hans mening inte bör förekomma att den som varit förvaltare av ett konkursbo förordnas till rättens ombudsman i samma konkurs.²⁴

Förslag

Den naturligaste och lämpligaste lösningen är enligt kommitténs mening att till förvaltare vid förenklad konkurs skall utses någon som uppfyller de kvalifikations- och behörighetskrav som enligt 42 § i förslaget jämte kompletterande motivuttalanden nedan under 3.2.2 och 3.3 skall gälla beträffande förvaltare vid ordinär konkurs. Detta innebär i allmänhet att advokater eller andra personer med juridisk utbildning utses. Ordningen överensstämmer i princip med vad som gäller i fråga om god man enligt den nyligen reviderade ackordslagstiftningen (se 3 § AckL). Det kan anmärkas att ackordsförfarandet, som syftar till en generaluppgörelse med borgenärerna, genom den nya lagstiftningen har närmats till konkursförfarandet.²⁵

²⁴ JKs berörda utlåtande lyder: "Enligt gängse uppfattning bör samma person, advokat eller annan, inte uppträda omväxlande som rättens ombudsman och konkursförvaltare vid en och samma tingsrätt. Än mindre bör det ifrågakomma att en person som haft befattning med förvaltningen av ett konkursbo förordnas till rättens ombudsman i samma konkurs. En god man enligt 185 § KL utövar inte någon förvaltning i egentlig mening av boet, utan hans befattning därmed inskränker sig i stort sett till att han tager vård om boet och upprättar förteckning över dess tillgångar och skulder. Gode mannens ställning är dock till viss del jämförlig med en interimsförvaltares. Med hänsyn härtill bör enligt min mening vid en övergång från fattigkonkurs till ordinär konkurs annan person än gode mannen utses till rättens ombudsman i konkursen."

²⁵ Se Walin-Gregow s. 13.

Med avseende på advokater vill kommittén erinra om att de står under offentligrättslig tillsyn och därför har ett särskilt ansvar för att förvaltaruppdraget fullgörs på ett från såväl det allmännas som den enskildes synpunkt tillfredsställande sätt.²⁶ Beträffande de allmänna advokatbyråerna hänvisas till det följande.

Enligt 42 § i förslaget skall förvaltare bl. a. ha den insikt och erfarenhet som krävs för det aktuella uppdraget och även i övrigt vara lämplig för detta. Många av de förenklade konkurserna blir av sådan beskaffenhet att kvalifikationskraven på förvaltaren inte behöver ställas lika högt som i ordinära konkurser. Av skäl som strax skall beröras bör emellertid även uppdrag som förvaltare i förenklade konkurser i allmänhet anförtros åt dem som brukar vara förvaltare i ordinära konkurser. Eftersom förvaltaren enligt förslaget skall åtnjuta borgenärernas förtroende är det sörjt för att som förvaltare inte anlitas någon som borgenär med beaktansvärt intresse i konkursen med fog inte anser sig kunna godta.²⁷

Förvaltare i ordinära konkurser får en bred överblick över hela det konkursrättsliga området. De blir med andra ord förtrogna med alla slags frågor som har samband med konkursförvaltning, bl. a. beträffande återvinning och gäldenärsbrott. Därtill kommer att de såsom förslaget i avsnitt 3.2.2 är utformat i regel har insikter i och praktiska erfarenheter från det ekonomiska livet över huvud. Förhandlingsvana bör också nämnas. Genom att den sakkunskap och erfarenhet, som förvaltare i ordinära konkurser besitter, i stor utsträckning också kan utnyttjas i förenklade konkurser kan dessa konkurser ofta ge ett bättre utbyte till nytta både för borgenärerna — såväl staten som enskilda — och för gäldenären. Det främjar dessutom upprätthållandet av en kår av advokater och andra personer med speciell inriktning på konkursförvaltning, om de inte blir avskurna från den stora grupp av konkurser som de förenklade konkurserna kommer att utgöra.

I anslutning till det sagda vill kommittén erinra om att en konkurs enligt 185 § första punkten i förslaget skall handläggas som förenklad konkurs, när gäldenärens bo kan antas inte täcka kostnaderna för en ordinär konkurs. Detta gäller även om utredningen av konkursboet kan väntas bli komplicerad.

Från såväl borgenärernas som gäldenärens synpunkt måste det vidare vara till fördel att de olika förvaltaruppgifterna i en och samma konkurs inte splittras på alltför många händer. Eftersom i princip samma kategorier av förvaltare kan anlitas i förenklade och ordinära konkurser, blir det i regel inte heller nödvändigt att byta förvaltare efter övergång från förenklad till ordinär konkurs (jfr nedan vid 186 § i förslaget).

Tillsättandet av förvaltare i förenklad konkurs bör läggas i konkursdomarens hand. Jfr vad som nedan under 3.2.3 föreslås beträffande utseende av förvaltare i ordinär konkurs.

Kommittén föreslår sålunda att konkursdomaren skall till förvaltare

²⁶ Jfr chefen för justitiedepartementet i prop. 1972:4 s. 264.

²⁷ Ang. den närmare innebörden av villkoret att förvaltaren skall åtnjuta borgenärernas förtroende se nedan under 3.2.2 och 3.3.

vid förenklad konkurs förordna en person, som uppfyller villkoren enligt 42 § i förslaget. Borgenär eller gäldenären är givetvis oförhindrad att komma med förslag och konkursdomaren kan ibland också finna skäl att höra sig för om personvalet. I detta avseende kan hänvisas till framställningen under 3.2.3 och 3.3 (se betr. god man i fattigkonkurs även JO 1972 s. 74). Angående förvaltningen vid förenklad konkurs vill kommittén ytterligare framhålla följande.

Den 1 juli 1973 trädde reformen om samhällets rättshjälp i kraft. Reformen innebär att det i varje län inrättas minst en allmän advokatbyrå med staten som huvudman. I administrativt hänseende har centralmyndigheten för rättshjälpen — f. n. domstolsväsendets organisationsnämnd — tillsyn över verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Sammanlagt tillskapas i inledningsskedet 30 allmänna advokatbyråer.²⁸ Mottagningar skall inrättas även utanför byråernas huvudorter. Enligt vad kommittén inhämtat har domstolsväsendets organisationsnämnd beslutat att inrätta 45 mottagningsställen utanför huvudorterna. Nämnden avser vidare att under det innevarande budgetåret 1973/74 inrätta ytterligare omkring 35 sådana mottagningsställen.

De allmänna byråernas uppgift är i första hand att biträda inom rättshjälpens tillämpningsområde. Det har emellertid ansetts angeläget att de kan åta sig vissa uppdrag även utanför rättshjälpsområdet, i den mån dessa inte inkräktar på den nyssnämnda primära uppgiften. I den proposition som föregick rättshjälpsreformen framhöll chefen för justitiedepartementet bl. a. att de allmänna advokatbyråerna bör åta sig uppdrag som god man vid fattigkonkurs, där ersättning för uppdraget ofta inte kan påräknas. Saken sades böra regleras i instruktion för de allmänna advokatbyråerna.²⁹ Dessa uttalanden i propositionen föranledde inte någon erinran vid riksdagsbehandlingen.³⁰ I den därefter utfärdade instruktionen (1973:249) för de allmänna advokatbyråerna har i 4 § föreskrivits att, om nödvändiga åtgärder annars inte skulle vidtas på grund av att ersättning för uppdraget inte kan påräknas, tjänsteman vid allmän advokatbyrå bör åta sig bl. a. uppdrag som god man enligt 185 § KL.

Den funktion som förvaltare vid förenklad konkurs skall ha enligt kommitténs förslag liknar i mycket gode mannens uppgifter vid fattigkonkurs. Förvaltaren har visserligen fått vidgade befogenheter och skyldigheter. I en del konkurser blir dock skillnaden inte så stor i praktiken. Detta gäller särskilt beträffande de fall då boet inte räcker till betalning av konkurskostnaderna. Konkursen skall då liksom fattigkonkurs avskrivas så snart gäldenären avlagt bouppteckningsed (se 185 a § 5 i förslaget, jfr 185 § 4 KL). Lika väl som juristerna på de allmänna advokatbyråerna ansetts kunna utnyttjas för uppdrag som god man vid fattigkonkurs bör de kunna anlitas för förvaltaruppdrag vid förenklad konkurs. Som nyss antytts gäller detta åtminstone i enkla fall när boet saknar tillgångar eller har tillgångar av endast obetydlig omfatt-

²⁸ Se prop. 1973:74, JuU 1973:19 och rskr 1973:169.

²⁹ Prop. 1972:4 s. 281 f och 283. Jfr prop. 1973:74 s. 23 och 39.

³⁰ JuU 1972:12 och rskr 1972:205. Jfr JuU 1973:19 s. 8.

ning. Om särskild expertis på området kommer att finnas på de allmänna advokatbyråerna, kan denna självfallet användas lika väl som enskilda advokater som är specialiserade på konkursförvaltning.

Föreskriften i 187 a § i förslaget att konkursdomaren skall bestämma arvodet till förvaltaren utgör en spärr mot oskäligen förvaltararvoden. Om utredning eller annan åtgärd i konkursen varit onödig eller alltför dyr och förvaltaren genom att vidta åtgärden på sätt som skett visat bristande omsorg eller skicklighet, skall detta beaktas när arvodet bestäms.³¹ Det bör vidare påpekas att man till en del kommer att begagna sig av taxor vid bestämmande av ersättning inom rättshjälpsystemets ram. Det är tänkbart att på sikt taxor kan utarbetas också på det här aktuella området.³² Under alla förhållanden får man ett fastare grepp om förvaltararvodena, om även de allmänna advokatbyråerna anlitas som förvaltare. Avsikten har nämligen varit att dessa byråer skall ha en prisledande ställning på de områden där de är verksamma.³³

Sammanfattningsvis innebär kommitténs förslag att uppdragen som förvaltare vid förenklad konkurs skall anförtros åt någon som enligt konkursdomarens prövning uppfyller kvalifikations- och behörighetskraven i 42 § i förslaget och som står till förfogande för sådana uppdrag. I regel torde advokater eller andra juridiskt utbildade personer komma i fråga. Vad beträffar advokater eller biträdande jurister kan dessa vara enskilt verksamma eller knutna till allmän advokatbyrå.

2.4.7.3 Kontroll över förvaltningen

Vid ordinär konkurs utövas den närmaste tillsynen över förvaltningen f. n. av rättens ombudsman. Han har också en rådgivande funktion. Många förvaltningsåtgärder kräver samtycke av rättens ombudsman och i vissa frågor beslutar han självständigt. Om bevakade fordringar blivit föremål för tvist, skall han försöka åstadkomma förlikning.

Kommittén skall enligt direktiven förutsättningslöst pröva, om kontrollen över konkursförvaltningen bör ligga hos domstol med eller utan biträde av rättens ombudsman eller om den lämpligen bör anförtros åt annat organ. Som exempel på tänkbara kontrollorgan nämns kronofogdemyndigheterna och ett blivande domstolsverk. Frågan om tillsyn över förvaltningen vid ordinära konkurser tas inte upp av kommittén i denna etapp av utredningsarbetet. Redan nu bör emellertid framhållas att kommittén anser att skäl kan åberopas för att rättens ombudsman skall ersättas med ett annat allmänt organ, t. ex. kronofogdemyndighet, för kontrollen av förvaltningen.¹ I avvaktan på resultatet av kommitténs fortsatta arbete kommer likväl det nuvarande institutet rättens ombudsman att finnas kvar tills vidare. Det bör tilläggas att översynen av frågan

³¹ Jfr betr. ersättning till biträde inom rättshjälpen prop. 1972:4 s. 259 f.

³² Ett taxesystem vid konkursförvaltning förekommer i Frankrike och USA (se Bilaga 3).

³³ Jfr prop. 1972:4 s. 230.

¹ Vad kommittén under 2.4.7.2 anfört betr. kronofogdemyndighet som förvaltare innefattar inte något ställningstagande till frågan, om sådan myndighet bör anlitas som kontrollorgan i ett blivande system.

om tillsyn över förvaltningen i ordinära konkurser kan få verkningar även beträffande kontrollen i förenklade konkurser.

I mindre konkurser med enkla förhållanden har en rättens ombudsman inte så stor betydelse. Rättens ombudsman förekommer inte vid ursprunglig fattigkonkurs och f. ö. numera ej heller vid offentlig ackordsförhandling. Enligt kommitténs mening behövs inte någon rättens ombudsman i förenklade konkurser. Att förordna en rättens ombudsman i sådana fall skulle inte rimma med önskemålet att åstadkomma ett enklare och billigare förfarande. I förenklad konkurs bör förvaltaren i princip själv få besluta om de olika förvaltningsåtgärder som kan komma i fråga. Om det visar sig påkallat och förutsättningarna därför är uppfyllda, kan förfarandet läggas om till ordinär konkurs. I sådant fall träder de särskilda kontrollföreskrifter m. m. som gäller för sådan konkurs i tillämpning. En omläggning av förfarandet behöver normalt inte medföra några komplikationer.

Kommittén anser inte att det finns tillräckligt behov av regler enligt vilka särskilda granskningsmän skall kunna utses i förenklad konkurs. Inte heller är det praktiskt påkallat att i ett förenklat förfarande låta borgenärerna i vissa frågor samfällt utöva beslutanderätt vid särskilda borgenärssammanträden (jfr betr. ordinär konkurs 8 kap. KL).

Som framgått i det föregående bör förvaltaren även vid förenklad konkurs vara skyldig att iaktta borgenärernas gemensamma intressen. Bland borgenärerna återfinns i regel staten såsom innehavare av bl. a. skatte- och avgiftsfördringar. Dessa uppgår ofta till betydande belopp och är dessutom i stor omfattning förenade med allmän förmånsrätt. Med hänsyn till statens speciella ställning som skatteborgenär bör enligt kommitténs mening förvaltaren i förekommande fall höra vederbörande kronofogdemyndighet beträffande viktigare förvaltningsåtgärder.² Även andra av förvaltningen särskilt berörda borgenärer eller företrädare för borgenärer bör höras, t. ex. innehavare av företagsintekning och olika arbetstagarorganisationer. En uttrycklig bestämmelse i ämnet har nyligen befunnits obehövlig i annat lagstiftningssammanhang.³ Kommittén anser emellertid att saken vid det förenklade konkursförfarandet är så betydelsefull att en föreskrift i lag är motiverad. I överensstämmelse härmed föreslås en bestämmelse enligt vilken förvaltaren i viktigare frågor skall höra sådana borgenärer som särskilt berörs av förvaltningen, dvs. som kan komma i fråga för utdelning (185 a § 2 fjärde st. i förslaget). Det torde mera sällan bli aktuellt att höra borgenärer som saknar förmånsrätt. Bestämmelsen om samråd innebär inte att förvaltaren kan undandra sig ansvaret för avgörandet av olika förvaltningsfrågor. Beslutanderätten ligger med andra ord hos förvaltaren.⁴

² 1968 års lokaliseringsutredning har påpekat att det förekommit fall då staten såsom skatteborgenär inte tillfrågats av konkursförvaltningen före vidtagande av åtgärder, som påverkar borgenärernas möjligheter till utdelning. Enligt samma utrednings mening bör staten mer aktivt följa konkursförvaltningarnas åtgärder. Se betänkandet Om uppföljningen av stödföretag m. m. (Ds In 1971:8) s. 51 f.

³ Nämligen i fråga om 1970 års ackordslagstiftning. Se prop. 1970:136 s. 89. Jfr däremot U VII s. 8 (6 § första st.) och 90.

⁴ Jfr Welamson I s. 183 och II s. 53 f.

Kronofogdemyndighet, innehavare av företagsinteckning, arbetstagarorganisation eller annan borgenär eller företrädare för borgenär som på angivna sätt får insyn i förvaltningen har bättre möjlighet att tillvarata sin rätt. Den som anser att förvaltaren på grund av oskicklighet eller försummelse eller eljest handlar olämpligt kan göra framställning om att denne entledigas. Vid prövning av sådan framställning har konkursdomaren att tillämpa bestämmelserna i 42 § i förslaget. Läget kan också vara sådant att ordinär konkurs med däri inbyggda kontrollanordningar i stället bör komma till stånd (se 186 § i förslaget).

Liksom beträffande ordinär konkurs bör även förvaltaren i förenklad konkurs åläggas att på begäran av konkursdomaren, borgenär eller gäldenären lämna upplysningar om konkursboet och dess förvaltning (jfr 59 § fjärde st. KL).

Den yttersta kontrollen över förvaltarens verksamhet vid förenklad konkurs utövas av konkursdomaren (jfr 185 a § 2 sista st. i förslaget). Förvaltaren skall enligt förslaget lämna redovisning för förvaltningen till konkursdomaren. I dennes åligganden anses även ingå att övervaka att avveckling av en konkurs inte fördröjs i onödan.⁵ Något krav på halvårsberättelser (jfr 56 § KL) eller kvartalsräkningar (58 § tredje st.) torde inte behöva uppställas vid förenklad konkurs. Det står borgenärerna och gäldenären fritt att rikta konkursdomarens uppmärksamhet på eventuella missförhållanden i förvaltningen. Om förvaltaren missköter sitt uppdrag, kan konkursdomaren entlediga honom. Enligt allmänna rättsregler kan förvaltare också bli personligen skadeståndsskyldig för fel eller försummelse.⁶ Brottsliga förfaranden kan medföra påföljd enligt BrB. Beträffande förvaltare som är anställd på allmän advokatbyrå gäller dessutom att han i sådan egenskap är underkastad tjänstemannaansvar.⁷

Kommittén vill slutligen framhålla några ytterligare synpunkter beträffande konkursdomarens roll i förfarandet. Konkursdomaren är representant för konkursdomstolen. I och för sig finns det skäl att utmönstra "konkursdomaren" som särskild institution och ersätta den med "rätten", som därvid kan bestå av en lagfaren domare.⁸ En sådan reform, som är av formell art och berör även andra författningar än KL, synes likväl inte vara så angelägen att frågan behöver tas upp i denna etapp av kommitténs arbete.

Emellertid vill kommittén understryka vikten av att konkursdomaren har tillräckliga kvalifikationer för uppgiften. Genom 1970 års lagstiftning om ackord har konkursdomarens funktion i ackordsförfarandet blivit mer ansvarsfull än tidigare. Av kommittén i detta betänkande föreslagna ändringar i konkurslagstiftningen ställer också ökade krav på konkurs-

⁵ Se JO 1966 s. 204 f, jfr SvJT 1973 s. 130.

⁶ Se Lawski s. 172, Welamson i SvJT 1952 s. 413 samt Welamson I s. 183 och 433 f och II s. 54. Konkursförvaltares verksamhet anses inte utgöra sådan myndighetsutövning som avses i skadeståndslagen (1972:207). Betr. förvaltare i förenklad konkurs bör i detta hänseende gälla detsamma som ang. förvaltare i ordinär konkurs. Se härom nedan under 3.2.4. En sak för sig är att statens principalansvar enligt 3 kap. 1 § första st. skadeståndslagen kan aktualiseras, när förvaltaren är anställd på allmän advokatbyrå.

⁷ Jfr prop. 1972:4 s. 282.

⁸ Jfr SOU 1944:10 s. 265 f, U VII s. 86 och U X s. 68.

domaren beträffande omdöme, kunskaper och erfarenheter. Detsamma kan i viss mån sägas om de förslag till ändringar i KL som lagberedningen lagt fram i Utsökningsrätt X men som ännu inte lett till lagstiftning. Med hänsyn härtill och till de komplicerade frågor som numera ofta aktualiseras vid handläggning av konkurser bör konkursdomargöromålen enligt kommitténs mening som regel fullgöras av rådman eller möjligen tingsfiskal. I princip bör endast mera rutinmässiga uppgifter anförtros åt tingsnotarie. Jfr 11 § första stycket 9 och 12 samt andra stycket tingsrättsinstruktionen (1970:108).

2.4.8 Avskrivning av ordinär konkurs till följd av brist på tillgångar

Om det sedan ordinär konkurs kommit till stånd blir uppenbart att tillgångarna inte räcker till betalning av konkurskostnaderna, skall konkursen enligt gällande ordning i fortsättningen handläggas enligt reglerna i 186 § KL. Tillämpning av paragrafen kan aktualiseras både när konkursen från början handlagts som ordinär konkurs och när ursprunglig fattigkonkurs sedermera övergått till ordinärt förfarande. Regleringen innebär i huvudsak att konkursen efter en kortare frist skall avskrivas, om det inte ställs säkerhet för nämnda kostnader eller visas att tillgångarna i själva verket täcker kostnaderna. Ställs säkerhet eller visas tillgångarna vara tillräckliga, skall det ordinära förfarandet fortsätta i vanlig ordning.

Enligt vad som föreslagits i avsnitt 2.4.6 ovan skall bestämmelserna om ställande av säkerhet utgå.

Det kunde synas konsekvent att göra övergång från ordinär konkurs till förenklat förfarande möjlig i fall då boet med hänsyn till omfattningen och övriga förhållanden visar sig vara av enkel beskaffenhet. En sådan ordning skulle emellertid knappast fylla någon praktisk funktion vid sidan av möjligheten att från början föranstalta om förenklad konkurs utan skulle snarare medföra risk för komplikationer. Den ordinära konkursen har redan kommit i gång, kungörelse om konkursen har utfärdats, bevakningsförfarandet har inletts, förvaltare och rättens ombudsman har utsetts osv. I detta läge torde det regelmässigt vara lika bra att fortsätta på den inslagna vägen.¹ Ifall man skulle växla om till förenklad konkurs, skulle kungörelse härom få utfärdas och bevakningsförfarandet avbrytas etc. Det skulle f. ö. kunna tänkas att, sedan övergång från ordinär till förenklad konkurs ägt rum, oförutsedda svårigheter tillstöter eller omfattande ny egendom tillfaller boet med påföljd att det ordinära förfarandet bör återupptas. Det hela skulle kunna bli ganska förvirrande. Man bör enligt kommitténs mening hålla fast vid den funktion som 186 § har f. n., nämligen att ge möjlighet att få slut på en ordinär konkurs där tillgångarna inte kan antas räcka till någon utdelning till borgenärerna.

Avskrivning av ordinär konkurs på grund av att boet inte kan antas täcka konkurskostnaderna torde enligt gällande lag kunna äga rum endast efter yrkande av förvaltaren.² Denna ordning fungerar i regel tillfredsställande. Det har emellertid syntts kommittén lämpligt att ge konkursdoma-

¹ Jfr promemorian Rättegången i mindre tvistemål (Ds Ju 1972:6) s. 88 f och prop. 1973:87 s. 175.

² Jfr Welamson I s. 683 not 1.

ren möjlighet att själv föranstalta om avskrivning av konkursen, när tillgångarna i boet inte kan antas räcka till utdelning. Konkursdomaren bör inte i varje skede av konkursen behöva ha uppmärksamheten riktad på frågan om boets tillräcklighet. Det närmaste ansvaret härför faller på förvaltaren. Påpekande från rättens ombudsman, borgenär eller gäldenären angående boets otillräcklighet kan emellertid föranleda konkursdomaren att undersöka förutsättningarna för avskrivning av konkursen. Det kan även på annat sätt, t. ex. genom avlämnad halvårsberättelse, visa sig att utdelning inte kan påräknas.

Möjlighet för konkursdomaren att avskriva konkursen på eget initiativ kan bidra till att det subsidiära kostnadsansvar som under 2.4.9 nedan föreslås skola gälla för statsverket inte aktualiseras i onödan. Bl. a. motverkas möjligheten att förvaltaren i vetskap om att hans arvode är säkrat driver konkursen längre än som är försvarligt.

En bestämmelse i ämnet har tagits upp i 187 § i förslaget. Under 2.4.10 nedan framgår att inte bara konkurskostnaderna utan även eventuella massaskulder skall beaktas när det gäller att bedöma, om konkursen bör bringas att upphöra till följd av brist på tillgångar.

2.4.9 Konkurskostnader

Nuvarande regler i KL om uttagande av kostnader vid ursprunglig och efterföljande fattigkonkurs är bristfälliga och svårtillämpade.¹

Vad först angår konkurs som avskrivits såsom ursprunglig fattigkonkurs (185 §) skall enligt 188 § första stycket KL borgenär, vars ansökan lett till konkursen, betala kostnaderna för förfarandet. Bland kostnaderna ingår ersättning till god man efter konkursdomarens prövning. Av andra stycket i samma paragraf följer att kungörelsekostnader, som konkursdomaren förskotterat men som inte kunnat tas ut ur boet eller av ansvarig borgenär, skall betalas av allmänna medel.

Anledningen till att sökande borgenär ålagts kostnadsansvar för ursprunglig fattigkonkurs är enligt förarbetena att en sådan konkurs ansetts tillgodose endast borgenärens enskilda intresse att kunna tvinga fram s. k. manifestationsed.² En indirekt fördel ansågs vidare vara att kostnadsansvaret skulle minska antalet fattigkonkurser. En borgenär som vet med sig att han genom en konkurs inte kan vinna annat än att gäldenären chikaneras antogs nämligen skola avstå från att påkalla konkurs i många fall, om han måste betala konkurskostnaderna.³

¹ Ämnet har behandlats i Welamson I s. 685 ff. Se betr. konkurskostnader även nedan avsnitt 2.4.10.

² Dvs. ed som avlägs utom rättegång för att bekräfta riktigheten av viss uppgift, t. ex. betr. avsaknad av utmätningsbara tillgångar.

³ Se 1919 års betänkande s. 248 f och Lawski s. 280. Jfr även 1911 års betänkande s. 448 f, där det uttalas bl. a. att konkurssökanden är närmare än statsverket att bära ifrågavarande kostnad.

Enligt 28 § (jfr 138 och 193 §§) i det danska förslaget skall sökanden betala konkurskostnaderna, om konkursboet inte ger täckning för dem. Flera sökande ansvarar solidariskt (inbördes med lika stora delar). Något subsidiärt ansvar för staten har inte föreslagits. En liknande reglering finns i 70 § i det norska förslaget till lag om gjeldsforhandling og konkurs. Där föreskrivs emellertid bl. a. att staten skall svara för vad som inte kan tas ut av betalningsskyldig sökande. Jfr NOU 1972:20 s. 138.

Med undantag för angivna förskott av konkursdomaren framgår inte av lagen att konkursboets tillgångar får användas till betalning av konkurskostnaderna vid avskrivning av ursprunglig fattigkonkurs. Det är därför inte givet att boets medel enligt gällande rätt får tas i anspråk för konkurskostnaderna mot gäldenärens bestridande. Skäl kan emellertid anföras till stöd för att det får ske. Det skulle stå i överensstämmelse med den allmänna exekutionsrättsliga principen att kostnaderna för förfarandet i första hand skall betalas ur det angripna objektet (se t. ex. 198 § UL, jfr 125 § KL).⁴ Klart är emellertid att kostnaderna — med undantag för nämnda förskott — aldrig kan tas ut av allmänna medel. Som framgått skall däremot borgenär svara för kostnaderna, om konkursen tillkommit på hans ansökan. Om staten i egenskap av borgenär genom vederbörligt organ sökt gäldenären i konkurs, svarar statsverket för kostnaderna enligt de regler som gäller om sökande borgenärs kostnadsansvar i allmänhet.

En följd av den angivna regleringen i KL är att en god man kan bli helt eller delvis utan ersättning för arbete och omkostnader. Detta blir under alla omständigheter fallet, om gäldenären själv sökt sig i konkurs och boet inte ger täckning för kostnaderna samt om konkursen uppstått på borgenärs ansökan men boet är otillräckligt och borgenären insolvent. Denna ordning är uppenbarligen inte tillfredsställande. Om gode mannen är anställd på allmän advokatbyrå, kommer emellertid saken i ett annat läge.⁵

Gällande lydelse av 188 § första stycket tyder närmast på att borgenär som gjort konkursansökan skall betala konkurskostnaderna även om de täcks av konkursboets tillgångar. Enligt kommitténs mening finns det emellertid inga bärande skäl för att sökande borgenär — som ju bedömt gäldenärens konkursmässighet riktigt — skall svara primärt framför boet för konkurskostnaderna.⁶

Mot bakgrund av det anförda föreslår kommittén beträffande *förenklad konkurs* som avskrivits enligt 185 a § i förslaget — dvs. den närmaste motsvarigheten till ursprunglig fattigkonkurs enligt gällande rätt — att konkurskostnaderna i första hand skall utgå ur konkursboet så långt detta räcker. Denna ordning bör tillämpas oavsett om konkursen uppstått på gäldenärens egen eller på borgenärs ansökan. Vad som räknas till konkursboet framgår av 27 § KL, jfr även 97 §. Vid behov får boets egendom realiserats för att kostnaderna skall kunna betalas. Med konkurskostnader avses inte bara arvode och kostnadsersättning till förvaltaren utan även annan kostnad för förfarandet, t. ex. för konkurskungörelsen.

Konkursboets tillgångar kan emellertid visa sig vara otillräckliga för betalning av de kostnader som föranletts av det förenklade förfarandet.

⁴ Se betr. hithörande spörsmål Welamson I s. 688 ff. Jfr även 1LU 1970:40 s. 4. Om ursprunglig fattigkonkurs övergått till ordinär konkurs, utgår arvode till god man ur boets egendom. Jfr 1919 års betänkande s. 224, Lawski s. 277 och SvJT 1968 rf s. 88.

⁵ Jfr avsnitten 2.4.7.2 och 2.4.11 samt JuU 1973:19 s. 8.

⁶ Jfr Welamson I s. 693 ff. Enligt det danska förslaget (193 §) skall ersättningar till olika konkursfunktionärer betalas av boet. Se betr. danska och norska förslag även not 3 ovan.

Om konkursen tillkommit på gäldenärens egen ansökan, står då någon annan lösning knappast till buds än att statsverket träder in. Både förvaltararvodet och övriga kostnader för konkursen bör därför enligt kommitténs mening i sådant fall utgå av allmänna medel. Även vid konkurs som uppstått efter ansökan av borgenär bör staten i sista hand svara för att konkurskostnaderna kan infrias. En konkurs tillgodoser i regel även ett allmänt intresse. En sanering kommer till stånd, frågan huruvida gäldenärsbrott begåtts blir belyst osv. Staten har vanligen också betydande fordringsanspråk i konkurser. Liksom f. n. gode mannen skall förvaltaren vidare fullgöra vissa uppgifter som krävs för tillämpningen av det statliga lönegarantisystemet. Det bör också erinras om att en förvaltare i förenklad konkurs pålagts ökade arbetsuppgifter jämfört med vad som åligger en god man vid fattigkonkurs. Det synes naturligt att den som av offentlig myndighet förordnats att fullgöra sådana sysslor som avses här blir tillförsäkrad skälig ersättning för sina insatser. En reglering enligt vilken allmänna medel ställs till förfogande innebär att förvaltaren alltid kan räkna med att få ersättning för det arbete och de utgifter som uppdraget medfört.⁷

Härefter återstår frågan huruvida konkurssökande borgenär bör svara för konkurskostnaderna subsidiärt efter boet, när kostnaderna inte kan tas ut ur detta. Det förefaller klart att ett sådant kostnadsansvar för borgenären inte bör sträcka sig längre än till sådana fall då konkursen avskrivits enligt 185 a § (punkt 5) i förslaget, dvs. när konkursboet inte räcker till betalning av kostnaderna för en förenklad konkurs och av eventuella massaskulder. Genom en sådan begränsning nås huvudsaklig överensstämmelse med gällande reglering i KL, enligt vilken borgenärsansvaret ju är inskränkt till de konkurser som i brist på tillgångar avskrivits som ursprunglig fattigkonkurs.

Under förarbetena till KL ifrågasattes, om sökanden under alla förhållanden skulle svara för konkurskostnaderna. Billigheten ansågs likväl fordra att denne på förhand kunde bedöma den ekonomiska risk som han iklädde sig genom konkursansökningen. Hans kostnadsansvar borde inte ökas på grund av att konkursdomaren oriktigt antagit att tillgångar funnits. Att sökanden genom regleringen i KL ofta skulle föranledas att söka förebringa utredning om att det fanns tillgångar, ansågs inte böra betraktas som en nackdel.⁸

Kommittén har emellertid övervägt, om inte sökande borgenär kan befrias från ansvaret för konkurskostnaderna även i de fall som avses i 185 a § i förslaget. Den omständigheten att tillgångarna i konkursboet inte räcker till utdelning behöver ej innebära att borgenären varit ute i chikanerande eller på annat sätt otillbörligt syfte (jfr ovan). Gäldenären har ju visat sig vara konkursmässig, eftersom borgenärens konkursansö-

⁷ Jfr avsnitt 2.3 ovan. Se även prop. 1970:201 s. 58 f och 72, Walin-Rydin s. 150, Elwing s. 176 samt TSA 1970 s. 231 f. I Welamson I (s. 690 f, jfr Welamson II s. 158 f) har det betecknats som en orimlighet att kostnaderna för god man vid fattigkonkurs f. n. aldrig kan betalas av allmänna medel. Vidare har påpekats att det under alla förhållanden rör sig om summor, som för det allmänna måste te sig skäligen obetydliga i jämförelse med t. ex. dess kostnader för den fria rättshjälpen.

⁸ Se 1919 års betänkande s. 249 f.

kan bifallits.⁹ Förutom att boet blir omhändertaget och utrett blir bl. a. frågorna om gäldenärsbrottslighet och om återvinningsmöjligheterna belysta. Konkursen tillgodoser sålunda i allmänhet även övriga borgenärens intressen. Många gånger kan konkursen också innebära en nödvändig och från allmänna synpunkter önskvärd sanering. För statsverket synes det inte heller innebära någon större ekonomisk vinst att man skjuter in borgenären/sökanden mellan konkursboet och staten i ansvarsordningen i här avsedda fall. De avgjort flesta konkursansökningar görs nämligen numera av gäldenären eller av staten som borgenär.¹⁰

Kommittén har likväl inte ansett att man bör gå så långt som till att helt befria sökande borgenär från ansvaret för kostnaderna. Om sådan borgenär aldrig behövde riskera att få bekosta förfarandet, skulle fältet bli fritt för konkurser som inte tjänar något meningsfullt syfte. När konkursansökan gjorts i vederbörlig ordning och konkursgrund föreligger, kan konkursdomstolen nämligen inte underlåta att försätta gäldenären i konkurs även om konkursen framstår som helt opåkallad.

Enligt kommitténs mening bör alltså borgenär som ansökt om konkursen i princip ansvara efter boet för konkurskostnaderna i fall då konkursen avskrivits enligt 185 a § i förslaget. Med hänsyn till att konkursen enligt vad som nyss framgått inte tillgodoser endast sökandens eget intresse och till att kostnadernas storlek någorlunda bör kunna förutses bör borgenärens kostnadsansvar dock begränsas. Det högsta belopp som borgenären skall ansvara för kan lämpligen bestämmas i förhållande till basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Genom denna metod, som använts vid lagstiftning på flera andra områden under senare tid, kommer en indexreglering till stånd. Basbeloppet för oktober 1973 är 7 900 kr. Borgenärens kostnadsansvar bör maximeras till förslagsvis en tiondel av basbeloppet, dvs. 790 kr i nuvarande läge. Av praktiska skäl bör det basbelopp som gällde för månaden innan konkursbeslutet meddelades vara avgörande.

Med hänsyn till det allmännas subsidiära kostnadsansvar enligt förslaget kunde man tänka sig den tekniska lösningen att staten i egenskap av konkurssökande undantas från det särskilda kostnadsansvaret för borgenär. Kommittén har emellertid inte funnit det lämpligt att reglera saken på ett sådant sätt.

För tydlighets skull bör understrykas att termen konkurskostnader inte avser att inbegripa skulder som konkursboet i övrigt ådragit sig, dvs. massaskulder.¹¹ Den föreslagna regleringen innebär sålunda inte att staten i något fall skall svara för att massafordringarna infrias, om de ej kan tas ut ur boet.

Vad sedan gäller efterföljande fattigkonkurs (186 § KL) utgör detta institut som nämnts i själva verket endast en form för avskrivning av

⁹ Korrektiv mot obefogade konkursansökningar ges i 216 § KL. Därtill kommer att borgenär, vars konkursansökan inte bifalls, normalt måste betala inte bara sina egna utan även gäldenärens rättegångskostnader i ansökningsmålet.

¹⁰ Se ovan under 2.4.2.1. Jfr även statens ansvar för konkurskostnad enligt 2 § andra st. lönegarantilagen.

¹¹ Betr. sådana skulder se nedan under 2.4.10.

ordinär konkurs, när boet inte ger täckning för konkurskostnaderna. I de fall då ordinär konkurs upphör genom slututdelning till borgenärerna skall ersättningar till förvaltare och rättens ombudsman samt övriga kostnader tas ut ur boets tillgångar framför alla konkursfordringar (jfr 125 § KL).

I KL finns inte några allmänna bestämmelser om vilka medel som skall användas till betalning av konkurskostnaderna vid efterföljande fattigkonkurs. Den förut berörda principen att exekutionskostnader i första hand skall tas ut ur föremålet för exekutionen torde emellertid gälla även här. Detta innebär att kostnaderna, däribland arvoden till förvaltaren och rättens ombudsman, skall betalas av konkursboets tillgångar så långt de räcker.¹² Om säkerhet ställts för kostnaderna, får denna tas i anspråk för vad som inte kan utgå ur boet.¹³ Som framgått skall enligt 188 § andra stycket KL vissa förskott för kungörelser ersättas av allmänna medel, om dessa utlägg inte kan betalas ur boet. I övrigt träder emellertid det allmänna ej in.

Borgenär som gjort konkursansökan svarar inte för konkurskostnader vid avskrivning enligt 186 § KL. Det synes också rimligt att han inte skall behöva stå kostnadsansvaret för ett ordinärt konkursförfarande, som kanske på grund av felbedömning från konkursdomarens sida tillgripits i stället för ursprunglig fattigkonkurs eller som till följd av konkursförvaltningens åtgöranden lett till sämre resultat än väntat.¹⁴ En annan sak är att han enligt gällande lag frivilligt kan ta på sig ansvaret genom att ställa säkerhet för de kostnader som en ordinär konkurs medför.

Förvaltaren och rättens ombudsman kan bli helt eller delvis utan ersättning för arbete och utgifter, när konkurs avskrivs enligt 186 § KL. Detta är fallet, om tillgångarna i konkursboet inte räcker till och säkerhet ej ställts. Ett sådant system är otillfredsställande.¹⁵

Motsvarigheten till 186 § KL återfinns i förslaget under 187 §.

Kommittén föreslår att det införs en uttrycklig bestämmelse enligt vilken konkurskostnaderna vid *avskrivning enligt 187 § i förslaget* så långt möjligt skall utgå ur konkursboet. Detta bör gälla inte bara ersättningar till förvaltaren och rättens ombudsman utan alla slags konkurskostnader. Vidare bör föreskrivas att kostnader som inte kan tas ut ur boet skall utgå av allmänna medel. På denna punkt gäller i huvudsak samma argument som ovan återopats till stöd för förslaget angående det allmännas kostnadsansvar vid förenklade konkurser. Det bör betonas att det nu föreslagna kostnadsansvaret för staten såsom KLförslaget i övrigt är utformat inte skall behöva aktualiseras annat än undantagsvis.¹⁶ Att massaskulder inte räknas som konkurskostnader har redan framhållits.

De nu föreslagna kostnadsreglerna vid avskrivning enligt 187 § i förslaget bör även tillämpas, när konkurs upphört i *andra fall* än som

¹² Jfr Welamson I s. 660 (not 10), 685 och 688 f.

¹³ Att säkerställaren endast svarar subsidiärt i förhållande till boet jfr Welamson I s. 670, även s. 695 not 6.

¹⁴ Jfr Welamson I s. 685 not 1 och II s. 160 samt Olivecrona s. 52. Se även ovan vid not 8.

¹⁵ Jfr TSA 1970 s. 231 f.

¹⁶ Jfr nedan under 2.4.11.

behandlats hittills. I KL och kommitténs förslag reglerade sådana fall föreligger, när konkurs upphört genom slututdelning, avskrivits enligt 185 b § i förslaget eller 124 § KL, upphört enligt 26 § KL till följd av att konkursbeslutet upphävts i högre rätt eller lagts ned enligt 149 § eller när gäldenären erhållit ackord i konkursen.¹⁷ Jfr beträffande de båda sistnämnda fallen även 171 § KL. Om ordinär konkurs upphör genom slututdelning, förutsätts som nämnts i princip att kostnaderna kan tas ut ur boet (se 125 § KL). Detsamma gäller vid avskrivning av förenklad konkurs efter utdelning enligt 185 b § i förslaget. Vid upphörande av konkurs i andra fall som avses här kan det likväl någon enstaka gång uppstå risk för att kostnaderna inte kan utgå ur boet.

En reglering i enlighet med vad kommittén förordat ovan har upptagits i 188 § i förslaget.

2.4.10 Företrädesordningen mellan konkurskostnader och massafordringar

Enligt 125 § KL skall "konkurskostnaderna" och "gäld, som boet eljest åsamkat sig", betalas ur boet framför konkursborgenärernas fordringar. Detta gäller även om sistnämnda fordringar är förenade med bästa förmånsrätt. En annan betalningsordning kan dock föranledas av fördelningsreglerna i 81 § KL. Lagen räknar alltså med två skilda kategorier av skulder som i princip skall betalas ur bomassan, innan eventuell utdelning sker till konkursborgenärerna.

Kategorin konkurskostnader omfattar främst arvoden till förvaltaren och rättens ombudsman. Hit hör vidare utlägg som konkursdomaren, förvaltaren eller rättens ombudsman gjort för boets räkning (t. ex. kostnader för kungörelser o. d.). Till konkurskostnaderna hör i förekommande fall bl. a. ersättning till revisor för granskning av gäldenärens bokföring eller till fackman för värdering av gäldenärens rörelse eller andra tillgångar.¹ Även boets egna kostnader för rättegång, t. ex. på grund av återvinningstalan, bör hänföras till konkurskostnaderna.² Att konkurskostnaderna skall betalas före konkursborgenärernas fordringar är en naturlig och sedan länge tillämpad ordning som det inte finns skäl att frångå.³

Den andra kategorin, dvs. skulder som boet eljest ådragit sig, brukar kallas massaskulder eller – sett från borgenärssynpunkt – massafordringar.⁴ Dessa fordringar tillkommer andra personer än konkursfunktionärer.

¹⁷ Jfr 1919 års betänkande s. 250 och Lawski s. 281.

¹ Jfr U IX s. 146.

² Se Lawski s. 278. Jfr däremot nedan betr. rättegångskostnad som boet förpliktats utge till motparten.

³ Vid 1969 års riksdag motionerades om sådan ändring i KL att lönefordringar skulle betalas före kostnaderna för konkursförfarandet och att staten, om brist uppstod, skulle svara för obetalda konkurskostnader (se 1LU 1969:4). Denna fråga har emellertid kommit i ett helt nytt läge genom 1970 års lönegarantilag.

⁴ Ang. terminologin se Welamson I s. 610 och II s. 145 not 1 samt Elwing s. 26 och 103, jfr 1LU 1969:4 s. 1. I förslaget till ändring i KL enligt U X (s. 23) har uttryckssättet "gäld, som boet eljest må hava åsamkat sig" i gällande 26 § redaktionellt ändrats till "annan skuld som boet har ådragit sig". Se även motsvarande uttryckssätt i 124, 125 och 171 §§ KL.

na och riktar sig mot konkursboet som en särskild juridisk person. De kan vara av skilda slag. Som exempel kan nämnas fordran som uppkommit på grund av att boet trätt in i ett av gäldenären tidigare ingånget ömsesidigt förpliktande avtal, såsom hyres-, tjänste- eller köpeavtal. Massafordringar behöver emellertid inte grunda sig på avtal utan kan t. ex. utgöra krav på rättegångskostnader som boet förpliktats utge.⁵ I regel är det inte svårt att skilja massafordringarna från konkurskostnaderna, även om tveksamma gränfall undantagsvis kan förekomma.⁶ Det faller nästan av sig självt att massafordringarna bör betalas ur boet, innan utdelning till konkursborgenärerna kommer i fråga. Med en annan ordning skulle det i allmänhet bli omöjligt för boet att utverka nödvändiga krediter eller leveranser eller att vid behov anställa arbetskraft eller hyra affärslokaler etc. Detta skulle avsevärt minska möjligheterna att nå ett gott ekonomiskt resultat av konkursen och skulle därmed i regel vara till konkursborgenärernas nackdel.

Det kan emellertid inträffa — och har inträffat — att tillgångarna i ett konkursbo inte räcker till full betalning av konkurskostnaderna och förekommande massafordringar. Frågan är då vilken företrädesordning till betalning ur boet som gäller mellan de båda grupperna konkurskostnader och massafordringar. Även mellan konkurskostnader inbördes och mellan massafordringar inbördes kan konkurrens uppkomma. KL innehåller inte några regler om hur dessa konkurrensfrågor skall lösas. Inte heller förarbetena ger någon vägledning. Som framgår nedan har olika uppfattningar i saken kommit till uttryck i den juridiska litteraturen.

Ett konkursbo som inte kan betala konkurskostnaderna eller massaskulderna är i princip insolvent. Konkursgrund föreligger således enligt 1 § förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X (jfr även 1 § gällande KL). Emellertid kan ett konkursbo enligt rättsfallet NJA 1945 s. 177 inte försättas i konkurs.⁷ Denna utgång har kritiserats i litteraturen.⁸

⁵ Jfr SvJT 1937 rf s. 64, Lawski s. 278 och Welamson i SvJT 1952 s. 402.

⁶ Jfr Welamson i SvJT 1952 s. 427. Den västtyska konkurslagen innehåller en närmare beskrivning av konkurskostnader (58 §) och massaskulder (59 §). Sålunda räknas till konkurskostnader: 1. kostnader i samband med det rättsliga förfarandet, 2. utgifter för förvaltning, realisation och utdelning, 3. understöd till konkursgäldenären och hans familj. Till massaskulder hänförs: 1. anspråk som grundar sig på konkursförvaltarens transaktioner eller handlingar, 2. anspråk på grund av ömsesidigt förpliktande avtal som skall uppfyllas gentemot konkursboet, 3. vissa anspråk som grundas på att boet berikats ("Ansprüche aus einer rechtlosen Bereicherung der Masse").

⁷ Som en konsekvens därav har inte heller utmätning för massafordran ansetts få ske hos konkursbo. Se NJA 1951 s. 238 (jfr NJA 1968 s. 270).

Enligt dansk rätt antas ett konkursbo inte kunna sättas i konkurs. Detta anses däremot kunna ske enligt finsk och norsk rätt. Några särskilda lagregler i ämnet har emellertid inte meddelats. Massaborgenärernas intressen vid boets insolvens har enligt finsk och norsk doktrin antagits skola tillvaratas enligt samma bestämmelser som gäller betr. konkursborgenärer. (I 9 kap. 2 § andra st. norska förslaget till lag om fordringshavernes dekningsrett har möjligheten att sätta konkursbo i konkurs em. förutsatts. Jfr NOU 1972:20 s. 348.) Inte heller i utlandet i övrigt synes man i allmänhet ha i lag reglerat frågan, om konkursbo kan sättas i konkurs. Se bl. a. Welamson i SvJT 1952 s. 403 ff med hänvisningar och Gomard s. 179 med not 98.

⁸ Se Welamson i SvJT 1952 s. 401 ff samt Welamson I s. 25 och II s. 25. Jfr Olivecrona s. 18, Elwing s. 27 f och Tfr 1966 s. 672 f. I SvJT 1973 rf s. 73 har prövats fråga huruvida dödsboet efter den som vid sin död var försatt i konkurs kan sättas i konkurs.

Lagberedningen anslöt sig i Utsökningsrätt X till de kritiska synpunkterna men ansåg sig inte böra föreslå någon bestämmelse som tog avstånd från rättspraxis. Beredningen påpekade att, om praxis upprätthölls, konkursförvaltningen vid avvecklingen av insolvent konkursbo fick analogivis tillämpa förmånsrättsordningen och åtskilliga andra regler som måste iaktas trots att boet inte försatts i konkurs.⁹ Vid remissbehandlingen av nämnda betänkande har dessa uttalanden mött invändningar endast från ett håll, nämligen advokatsamfundet.¹⁰

Som advokatsamfundet belyst kan man inte i alla hänseenden falla tillbaka på analogisk lagtillämpning. Ett sätt att i huvudsak komma till rätta med hithörande problem är att öppna möjlighet att försätta konkursbo i konkurs. Konkurskostnaderna och massakraven skulle då i princip behandlas som konkursfordringar med eller utan förmånsrätt i den nya konkursen.¹¹

Att komplettera KL med ett detaljerat regelsystem enbart för sådana onormala fall som avses här bör knappast komma i fråga. Däremot är det i och för sig tänkbart att införa en bestämmelse av innehåll endast att konkursbo kan sättas i konkurs. Förfarandet skulle därefter få utveckla sig i enlighet med KLs vanliga regler. Kommittén saknar emellertid tillräckliga skäl att frångå lagberedningens ståndpunkt att någon bestämmelse som tar avstånd från hittillsvarande rättspraxis inte bör meddelas. Lagberedningen har likväl instämt i framförd kritik mot rådande praxis och detta vill även kommittén göra. Enligt kommitténs mening borde sålunda hinder inte möta att sätta ett konkursbo i konkurs. Frågan får emellertid som framgått överlämnas åt den fortsatta rättstillämpningen.

Till det nu sagda vill kommittén foga följande. Om ett konkursbo som anställt arbetstagare blir insolvent, aktualiseras frågan huruvida betalning av arbetstagarnas fordringar vid behov kan utgå enligt lönegarantilagen. Enligt 1 § i nämnda lag kan garantibelopp betalas ut endast i fall då arbetsgivare försatts i konkurs (jfr under 2.4.1 ovan). Som nyss påpekats kan konkursbo emellertid enligt hittillsvarande praxis inte sättas i konkurs. Det är naturligtvis lika angeläget som i vanliga fall av arbetsgivares konkurs att arbetstagarna får ut sin lön, när konkursbo/arbetsgivare blivit insolvent. Visserligen kan endast i undantagsfall befaras att arbetstagare som anstälts av konkursbo blir utan lön. Det åligger sålunda förvaltaren att se till att de som anställs av konkursboet också kan få ut sin lön. Arbetstagarna torde även genom sina organisationer i stor utsträckning kunna tillvarata sina intressen i den föreliggande situationen. Om det emellertid går så långt att konkursboet inte kan betala lönerna, synes rimligt att arbetstagarna på något sätt kommer i åtnjutande av samma skydd som det lönegarantilagen erbjuder i fall av vanliga arbetsgivarkonkurser. Lönegarantilagen förutsätter i flera hänseenden en prak-

⁹ U X s. 72 f, jfr Walin-Rydin s. 13. Betr. analogisk tillämpning se bl. a. Welamson i SvJT 1952 s. 404 f, 412, 428 ff och 437.

¹⁰ Se ovan avsnitt 2.3.

¹¹ Welamson påpekar att man, om konkursbo kunde försättas i konkurs, hade fixa regler att tillgå för tillgodoseendet av olika borgenärs intressen. Endast i ringa utsträckning skulle i en massakonkurs uppkomma särskilda svårigheter att tillämpa KLs regler. Se SvJT 1952 s. 410.

tisk tillämpning och det bör därför enligt kommitténs mening vara möjligt att tillämpa lagen analogt vid konkursbos insolvens. Förvaltaren får därvid vara verksam och återropa det beslut varigenom den ursprungliga gäldenären försatts i konkurs.¹²

Om någon lagreglering angående möjligheten att få ett konkursbo försatt i konkurs sålunda inte förordas, synes det likväl vara önskvärt att i lag bestämma den inbördes företrädesrätten mellan konkurskostnader och massafordringar för det fallet att de inte kan betalas fullt ut ur boets tillgångar. Frågan aktualiseras emellanåt och det bör då finnas klara regler för tillämpningen. Advokatsamfundet och ackordscentralen i Göteborg har t. ex. vid lagberedningens enkät framhållit bl. a. att förhållandet mellan konkurskostnader och massafordringar föranlett praktiska svårigheter och att saken bör regleras. Problematiken har även antytts i kommitténs direktiv.¹³

Enligt uttalande i litteraturen borde det för bedömningen av hithörande konkurrensfrågor vara av betydelse, om anspråken uppkommit före eller efter den tidpunkt då boet blev insolvent.¹⁴ I enlighet med denna mening skulle både konkurskostnader och massafordringar som uppkommit efter det att boet konstaterats insolvent ha företräde framför konkurskostnader och massafordringar som uppkommit tidigare. Här emot har emellertid hävdats att en sådan uppdelning inte är möjlig utan stöd av lag.¹⁵ En praktisk svårighet med den ifrågasatta uppdelningen uppkommer, när man skall fixera den tidpunkt då boet skall anses ha blivit insolvent.

I fråga om förhållandet mellan konkurskostnader och massafordringar kan i huvudsak följande tre lösningar tänkas: 1. konkurskostnaderna går före massafordringarna, 2. de båda slagen av anspråk har lika rätt till betalning, dvs. borgenärerna får betalt i proportion till sina fordringar (jfr 1 § första st. FRL), 3. massafordringarna går före konkursfordringarna. Såvitt angår tillämpning av gällande lag — som alltså inte innehåller några regler i ämnet — finns inom doktrinen företrädare både för det andra¹⁶ och för det tredje¹⁷ alternativet.

¹² Enligt dansk lag om lönmodtagernes garantifond av år 1972 kan lönegaranti utgå även utan samband med konkurs. Bl. a. kan garantibelopp betalas ut när en verksamhet upphör, om det visas att arbetsgivaren inte kan infria lönekravet. Det är inte ens nödvändigt att misslyckat utmätningsförsök ägt rum. Se 1 § i nämnda lag och Munch, Tillæg til konkursloven, Köpenhamn 1972, s. 229 ff. — På finsk sida har nyligen antagits en lag om lönegaranti. Enligt 1 § i den lagen tryggar staten arbetstagares lön m. m. inte bara vid arbetsgivarens konkurs utan även vid "annan dennes betalningsoförmåga". I paragrafen anges närmare sådana fall då arbetsgivaren bör anses vara betalningsoförmögen utan att ha gått i konkurs. — En norsk proposition i ämnet torde läggas fram under hösten 1973.

¹³ Frågan om massaborgenärernas ställning har berörts i JO 1971 s. 48 ff. Där framhölls att det oklara rättsläget och svårigheterna i rättstillämpningen inte torde kunna undanröjas effektivt annat än genom lagstiftning. Handlingarna i det ifrågavarande JOärendet överlämnades till lagberedningen. Som framgått gjorde lagberedningen endast vissa uttalanden till vägledning för tillämpningen (jfr U X s. 72 not 9). Se även NJA 1969 s. 390.

¹⁴ Se Welamson I s. 661 f och II s. 25 f.

¹⁵ Walin i SvJT 1962 s. 723 f. Jfr även Gomard s. 178 f och TfR 1966 s. 673.

¹⁶ Welamson I s. 662 f (där bl. a. rättsfallen NJA 1915 s. 629 och 1916 s. 78 behandlas) och II s. 26 f.

¹⁷ Walin i SvJT 1962 s. 723 f.

Enligt det danska konkurslagsförslaget (90 §) har konkurskostnader och massafordringar inbördes lika rätt.¹⁸ Liknande ordning gäller i princip enligt det norska förslaget till lag om fordringshavernes dekningsrett (9 kap. 2 §). I finsk rätt synes man i allmänhet inte skilja de egentliga konkurskostnaderna från massaskulderna.¹⁹

När det gäller att reglera frågan i KL mot bakgrund av kommitténs förslag i övrigt kan skäl anföras till förmån för vart och ett av de nyss angivna alternativen. Vad beträffar *alternativ 1*, som ger konkurskostnader företräde framför massaskulder, synes det i och för sig naturligt att de kostnader som bär upp själva förfarandet får bästa rätt. För denna ordning talar också att staten eller, i viss utsträckning, konkurssökande borgenär enligt 188 § i förslaget belastas med de kostnader som inte kan tas ut ur boet. Detta kostnadsansvar kunde bli förhållandevis omfattande, om konkurskostnaderna inte hade företräde framför massakraven. Det bör också beaktas att existensen av konkurskostnader alltid kan förutses och att även storleken av dem i regel kan på ett ungefär bedömas.²⁰

För *alternativ 3*, enligt vilket massaskulderna går före konkurskostnaderna, talar att det underlättar för konkursboet att utverka behövliga krediter och leveranser och att ingå avtal över huvud. Det kan också synas rimligt att konkursboet som gäldenär infriar massaskulderna, innan det får ta sina tillgångar i anspråk till betalning av interna konkurskostnader.²¹ Om förvaltningen av försummelse eller oskicklighet ådragit boet massaskulder, bör detta i första hand inkräkta på kostnaderna.

Alternativ 2, som ger de båda fordringsslagen lika rätt, innebär en kompromiss mellan de andra lösningarna. Detta alternativ ger i och för sig två särskilda fördelar. Dels undgår man eventuella svårigheter att dra gränsen mellan konkurskostnader och massakrav,²² dels nås likformighet med de lösningar som föreslagits på dansk och norsk sida. Alternativet inrymmer emellertid också brister. Massafordringar kan sålunda vid analog tillämpning av FRL böra utgå med olika förmånsrätt inbördes. Det kan t. ex. vara fråga om konkurrens mellan löne-, skatte- och leverantörsfordringar. En sådan inbördes turordning mellan massafordringarna är svår att förena med en regel enligt vilken konkurskostnader och massakrav skall ha sinsemellan lika rätt. Möjligen kunde man behandla konkurskostnaderna och massafordringarna som två huvudgrupper av anspråk med lika rätt sinsemellan, varefter prioritering fick äga rum inom de båda grupperna.

Oavsett vad som kan anses vara gällande rätt talar enligt kommitténs mening övervägande skäl för att alternativ 1 läggs till grund för blivande

¹⁸ Jfr 31 § i gällande danska konkurslag där principen i huvudsak är densamma.

¹⁹ Enligt den västtyska konkurslagen (60 §) utgår massaskulder före konkurskostnader. Den österrikiska konkurslagen (47 §) ger förvaltarens utlägg företräde, medan här ifrågavarande fordringar i övrigt har lika rätt sinsemellan. I övrigt synes det utomlands vara ovanligt med lagbestämmelser om förhållandet mellan konkurskostnader och massaskulder. Jfr SvJT 1952 s. 424 f.

²⁰ Betr. alternativ 1 se Welamson i SvJT 1952 s. 427 och 431 (jfr Welamson I s. 660 not 11).

²¹ Jfr Walin i SvJT 1962 s. 724.

²² En sådan gränsdragning kan emellertid behöva göras t. ex. för bestämmandet av statsverkets subsidiära ansvar för konkurskostnaderna enligt förslaget.

lagstiftning och förslaget bygger på denna lösning, se 188 §. Regleringen innebär att konkurskostnaderna såvitt möjligt skall betalas fullt ut ur boet, innan massafordringarna infrias. Att massafordringarna i sin tur går före konkursfordringarna följer av 125 § KL och 185 b § 2 första stycket i förslaget.

Den praktiska betydelsen av förslaget angående företrädesordningen mellan konkurskostnader och massafordringar skall inte överdrivas. I fall då massafordringar över huvud uppkommer bör de normalt också kunna infrias av konkursboet, eftersom de har företrädesrätt framför konkursfordringarna. Som framgår i det följande gäller vidare enligt förslaget som princip att både förenklad och ordinär konkurs skall avskrivas, när det kan befaras att konkurskostnaderna och massaskulderna inte kan betalas ur boet.

Det är tänkbart att förvaltaren har säkerställt massafordran genom att upplåta panträtt eller annan säkerhet i konkursboets egendom. En sådan åtgärd kan inverka på den inbördes företrädesordningen mellan konkurskostnader och massafordringar (jfr 81 § KL). Dylika säkerhetsupplåtelser torde i praktiken vara mindre vanliga. I vart fall torde det vara sällsynt att några problem rörande företrädesrätten aktualiseras till följd härav. Kommittén har inte ansett det påkallat att i lag reglera alla de situationer som kan tänkas uppkomma i nu berörda hänseende.²³

Det bör framhållas att förvaltare, som t. ex. på grund av försummelse eller oskicklighet belastat konkursboet med onyttiga massaskulder och härigenom eller på annat sätt vållat boets insolvens, kan få sitt arvode nedsatt enligt 82 § KL jämförd med 187 a § andra stycket i förslaget. Detsamma gäller i förekommande fall beträffande rättens ombudsman. Om konkursboet blivit insolvent utan förvaltarens eller rättens ombudsmans förskyllan, t. ex. på grund av brottsligt förfarande av någon annan, bör detta inte föranleda nedsättning av arvodet.

Den nu föreslagna inbördes ordningen mellan konkurskostnader och massafordringar bör tillämpas oavsett på vilket sätt konkursen har upphört (jfr under 2.4.9).

Skulle rättspraxis ändras så att det blir möjligt att sätta ett konkursbo i konkurs, bör i sådan konkurs de kostnader som föranletts av den tidigare konkursen utgå med företrädesrätt framför massafordringar i samma tidigare konkurs. Detta följer av grunderna för den nu föreslagna inbördes ordningen. Det är att märka att både innehavare av fordringar på konkurskostnader och innehavare av massafordringar i den förra konkursen endast blir konkursborgenärer i den senare konkursen, dvs. konkursboets konkurs. Att konkurskostnader och massafordringar som uppkommer i den senare konkursen i princip skall betalas, innan utdelning till konkursborgenärerna i samma konkurs äger rum, framgår av 125 § KL och 185 b § 2 första stycket i förslaget. Och av 188 § i förslaget följer att kostnaderna för den senare konkursen skall utgå ur boet framför massafordringarna i samma konkurs.

Vad slutligen angår frågan om företrädet mellan olika konkurskostnader inbördes och olika massafordringar inbördes vid konkursbos insolvens

²³ Frågan har belysts av Welamson i SvJT 1952 s. 432 ff.

får förvaltaren, såsom berörts tidigare, tillämpa bl. a. förmånsrättsordningen analogivis så länge boet inte kan försättas i konkurs.

Till följd av att konkurskostnader enligt vad som föreslagits ovan skall gå före massafordringar bör i KL föreskrivas att åtgärder för avskrivning av pågående ordinär konkurs skall vidtas så snart det kan antas att, om konkursen skulle fortsätta, boet är otillräckligt för betalning av konkurskostnaderna och massafordringarna.²⁴ Att fortsätta konkursen blir då meningslöst, eftersom konkursborgenärerna inte kan påräkna utdelning. En föreskrift av sagda innehåll kan även utgöra skydd för massaborgenärerna i så måtto att avskrivning hinner ske, innan deras möjligheter att få betalt ur boet försämras. Bestämmelser i ämnet har tagits upp i 187 § i förslaget. Motsvarande bör i princip gälla i fråga om förenklad konkurs (se 185 a § 5 och motiven till 185 b § 3 i förslaget).

2.4.11 Kostnaderna för det allmänna

I detta avsnitt skall undersökas vilken kostnadsökning som bestämmelserna i 188 § i förslaget om statens subsidiära ansvar för konkurskostnaderna kan väntas medföra för statsverket.

En *ordinär konkurs* leder normalt till viss utdelning till borgenärerna. Några konkurskostnader uppkommer då inte för staten. Konkurskostnaderna skall nämligen enligt 125 § KL tas ut ur konkursboet, innan utdelningen till borgenärerna äger rum. Liknande regler om företräde för konkurskostnaderna gäller när konkurs upphört efter överklagande enligt 26 §, avskrivits enligt 124 §, eller lagts ned enligt 149 § eller när ackord kommit till stånd i konkursen (se betr. sistnämnda båda fall 171 §).

Bestämmelserna i 187 § i förslaget syftar till att konkursen skall hinna avskrivas i så god tid att kostnaderna skall kunna tas ut ur boet. Det kan likväl ändå tänkas att boet inte räcker till betalning av kostnaderna fullt ut, när konkurs avskrivs enligt nämnda paragraf. I dessa fall kan alltså allmänna medel i viss utsträckning behöva tas i anspråk för konkurskostnaderna. Antalet sådana fall torde emellertid bli ringa. Härvid bör bl. a. uppmärksammas att en del av sådana konkurser som f. n. avskrivs enligt 186 § KL i stället torde komma att handläggas som förenklade konkurser enligt förslaget.

Av det sagda framgår att statens kostnadsansvar i samband med ordinära konkurser inte kommer att aktualiseras annat än i undantagsfall och att det sålunda inte skall behöva röra sig om några större belopp. Om konkursboets ställning blivit så undergrävd att kostnaderna inte kan betalas och detta beror på misskötsel eller försummelse av förvaltaren eller rättens ombudsman, kan arvodet till dem vid avskrivning enligt

²⁴ Om — såsom antagits betr. gällande lag — massafordringar går före eller har lika rätt som konkurskostnader, behövs uppenbarligen inte någon särskild föreskrift om att även massafordringarna skall beaktas. Full tillgång i boet till betalning av konkurskostnaderna innebär nämligen då att även massafordringarna kan infrias helt (se Welamson I s. 660 f). Den här föreslagna bestämmelsen att även massafordringarna skall beaktas i förevarande hänseende synes alltså i själva verket inte innebära någon saklig ändring i förhållande till gällande rätt.

187 § i förslaget sättas ned. En viktig begränsning i statsverkets kostnadsansvar ligger också i förslaget att konkurskostnaderna skall utgå ur boet med företräde framför massaskulderna.

Om *förenklad konkurs* avskrivs enligt 185 b § i förslaget, blir något kostnadsansvar för staten normalt inte aktuellt. Lagrummet skall nämligen i princip tillämpas endast i sådana fall då konkurskostnaderna kan betalas ur boet.

Kostnader för staten kan däremot uppkomma i de fall då *förenklad konkurs* avskrivs enligt 185 a § i förslaget. I dessa fall kommer konkurskostnaderna ofta inte att kunna utgå ur boet, åtminstone inte helt och hållet. Det är vidare möjligt att det begränsade kostnadsansvar som enligt förslaget åvilar sökande borgenär inte heller kan krävas ut på grund av att denne är insolvent. I nu avsedda fall skall enligt förslaget det allmänna träda in och betala konkurskostnaderna.

Redan enligt gällande ordning betalar staten i stor utsträckning kostnader i samband med konkurser. Som anges i Bilaga 4 under 2.5 kan det belopp som staten i egenskap av konkurssökande f. n. måste utge i ersättning till gode mannen i fattigkonkurser anges till 700 000 kr (jfr 188 § första st. KL). Som vidare framgår av samma bilaga svarar det allmänna även för andra kostnader vid fattigkonkurser, nämligen uppskattningsvis 140 000 kr i kungörelsekostnader och 150 000 kr som kostnad för sådana godmansuppdrag som tilldelats jurister vid de allmänna advokatbyråerna. Det allmännas årliga kostnader i samband med fattigkonkurser kan sålunda f. n. beräknas till sammanlagt cirka en miljon kr.

Kommittén har försökt beräkna hur stor *kostnadsökning* för statsverket som kommer att bli följden av förslaget att det allmänna i sista hand skall svara för kostnaderna i förenklade konkurser. Med hänsyn till de många osäkra faktorer som ligger till grund för beräkningarna måste dessa bli mycket ungefärliga. En särskild omständighet, som inte beaktas i beräkningarna men som bör ha en begränsande inverkan, är den nedgång av antalet tillgångslösa aktiebolagskonkurser som på sikt kan förväntas till följd av den genom SFS 1973:303 företagna ändringen i 2 § aktiebolagslagen, varigenom aktiekapitalets lägsta belopp höjts från 5 000 till 50 000 kr (jfr övergångsregleringen enligt prop. 1973:168). Kommitténs beräkningar redovisas närmare i Bilaga 4 under 1 och 2. Kostnadsökningen för det allmänna har där uppskattats till 450 000 kr i nuvarande penningvärde.¹

Mot den angivna kostnadsökningen står de *vinster* som statsverket kan väntas göra på grund av reformförslaget. Kommittén vill här nedan peka på några sådana vinster.

1. Förslaget innebär att ett stort antal av de konkurser som enligt gällande lag skulle ha handlagts i ordinär form i stället skall handläggas som förenklade konkurser. Kommittén har med nuvarande förhållanden som utgångspunkt uppskattat detta antal till omkring 600. Eftersom någon rättens ombudsman inte skall förekomma i dessa konkurser, kom-

¹ Betr. kostnaderna för den i avgiven reservation föreslagna ordningen med kronofogdemyndighet som förvaltare vid förenklade konkurser se Bilaga 4 under 3.

mer det utdelningsbara beloppet att öka med vad som annars skulle ha betalats i arvode till rättens ombudsman. Om man utgår från ett genomsnittsarvode till rättens ombudsman på 1 000 kr i här avsedda konkurser, blir den beräknade ökningen av utdelningen 600 000 kr. Ytterligare besparingar kan uppkomma på grund av andra förenklingar vid förvaltningen. En stor del av det belopp som sålunda frigörs för utdelning tillfaller staten såsom innehavare av skatte- och avgiftsfordringar med förmånsrätt enligt 13 § FRL.

2. Det förenklade konkursförfarandet blir effektivare än de nuvarande fattigkonkurserna. Förvaltaren har betydligt större handlingsmöjligheter än vad gode mannen har vid fattigkonkurs. Detta bör medföra ökade möjligheter att få fram tillgångar som kan omvandlas i utdelning till borgenärerna, däribland staten som förmånsberättigad skatteborgenär.

3. Om tillgångarna i en konkurs inte täcker kostnaderna för en ordinär konkurs och säkerhet för kostnaderna inte ställs, skall konkursen f. n. avskrivas enligt 185 § KL. Tillgångarna skall då i princip återställas till gäldenären och någon utdelning till borgenärerna blir inte aktuell.² Det är dock vanligt att befintligt "överskott" lämnas till borgenär som har bästa förmånsrätt. Detta förutsätter emellertid samtycke av gäldenären och grundar sig med andra ord på frivilligt åtagande av denne. Enligt kommitténs förslag skall ett konkursförfarande med utdelning till borgenärerna kunna äga rum redan när tillgångarnas värde räcker till betalning av kostnaderna för en förenklad konkurs. Dessa kostnader blir regelmässigt lägre än kostnaderna för en ordinär konkurs. Det ökade utrymme som därigenom öppnas för utdelning även utan gäldenärens medgivande torde till avsevärd del komma staten som skatteborgenär till godo. I anslutning här till bör inskjutas att förmånsrätten för skatter kan göras gällande endast vid konkurs. Det är likväl med hänsyn till det nyss angivna systemet med frivillig utbetalning av överskott möjligt att den här äsyftade vinsten i praktiken inte blir så stor som man kunde föreställa sig.

Att mera exakt beräkna storleken av de ovan berörda vinsterna låter sig inte göra. Sammanlagt bör det emellertid röra sig om betydande belopp. Det är inte uteslutet att den beräknade kostnadsökningen för det allmänna på 450 000 kr helt eller i det närmaste uppvägs av vinsterna. Under alla förhållanden torde den eventuella nettokostnadsökningen bli blygsam från statsfinansiell synpunkt.

Det bör tilläggas att hänsyn här inte har tagits till de fördelar som den föreslagna reformen innebär för konkursborgenärerna över lag. Vidare har t. ex. värdet av de ökade möjligheterna att upptäcka och därmed även motverka gäldenärsbrott inte beaktats.

2.5 De särskilda bestämmelserna i 9 kap. KL-förslaget (185–188 §§)

Rubriken till 9 kap. KL lyder "Huru förfaras skall, då konkursbo ej förslår till bestridande av konkurskostnaderna". Denna lydelse blir missvisande, om tillämpningsområdet för det nuvarande summariska konkursförfarandet skall utvidgas så som föreslagits i det föregående. Kommittén föreslår att rubriken ändras till "Förenklad konkurs m. m."

² Se avsnitt 2.5 vid 185 a § 5 i förslaget.

I 185 § i förslaget anges i vilka fall en konkurs skall handläggas som förenklad konkurs. De grundläggande bestämmelserna om förfarandet vid förenklad konkurs finns i 185 a och 185 b §§ i förslaget. 185 a § gäller alla förenklade konkurser, medan 185 b § endast avser sådana förenklade konkurser där utdelning till borgenärerna kommer i fråga. Båda de nämnda paragraferna är — liksom nuvarande 185 § KL — uppdelade i särskilda punkter.¹ I 185 c § enligt förslaget ges föreskrifter om vad som skall gälla, om medel blir tillgängliga för utdelning sedan en förenklad konkurs avskrivits. I 186 § i förslaget, som närmast motsvarar 185 § 5 KL, finns regler om övergång från förenklad till ordinär konkurs. 187 § i förslaget, som motsvarar 186 § KL, innehåller bestämmelser om avskrivning av ordinär konkurs i sådana fall då boet kan antas inte räcka till betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder. Vad som föreskrivs i 187 § KL har i förslaget flyttats till 49 §. Genom 187 a § i förslaget regleras hur kostnaderna för förenklad konkurs skall fördelas mellan olika slags egendom. Vidare ges bestämmelser om ersättning till förvaltaren och, vid avskrivning enligt 187 §, rättens ombudsman. Slutligen innehåller 188 § i förslaget regler om ansvaret för konkurskostnaderna och om förhållandet mellan sådana kostnader och massaskulder.

Liksom de nuvarande reglerna om fattigkonkurs avser de föreslagna bestämmelserna om förenklad konkurs endast *handläggningen, dvs. själva förfarandet, sedan konkurs beslutats*. Vad som i KL sägs om förfarandet fram till dess konkursbeslutet meddelats berörs alltså ej. 19 och 20 §§ i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X ersätts vid förenklad konkurs av 185 a § 1 i kommitténs förslag. I nämnda betänkande föreslagna bestämmelser om konkursgäldenärens legitimation (21 §), om gäldenärens rättegång (22 §), om förhållandet mellan konkurs och utmätning (23 och 24 §§) samt om fullföljd av talan mot konkursbeslut m. m. (25 och 26 §§) avser inte själva handläggningen av konkursen. De skall sålunda gälla oberoende av om konkursen är ordinär eller förenklad (jfr betr. fattigkonkurs enligt nuvarande ordning).

De materiellrättsliga reglerna i KL skall över lag gälla i tillämpliga delar även vid förenklad konkurs, i den mån avvikelser inte föreskrivits i förslaget. Kommittén har inte ansett det vara påkallat att i lagen särskilt ange de bestämmelser som sålunda skall tillämpas också när konkursen handläggs i förenklad form. Klargörande uttalanden härom ges emellertid i motiven. Olikheterna mellan det ordinära och det förenklade förfarandet kan kanske någon gång föranleda en tillämpning som i detaljer avviker från tillämpningen i det ordinära förfarandet. Några speciella svårigheter torde dock inte behöva befaras i praktiken.

Till kategorin materiellrättsliga bestämmelser i KL hör bl. a. reglerna i 27 § om vad som räknas till konkursbo² och i 28–40 §§ om återvinning.

¹ Betr. uppdelning i punkter se även 28, 37, 39 och 121 §§ i förslaget till ändring i KL enligt U X.

² Bestämmelserna i 27 § KL om konkursbos omfattning är f. n. tillämpliga även vid fattigkonkurs. Se t. ex. 185 § 2 och 5 KL. Jfr 18 § införsellagen (1968:621) som också avser fattigkonkurs (se U III s. 185 f och prop. 1968:130 s. 139). Vad som i sagda 27 § sista st. sägs om rättens ombudsman blir givetvis inte tillämpligt. Tvist mellan boet och gäldenären, om viss egendom är utmättningsfri och alltså inte ingår i boet, avgörs genom vanlig rättegång (jfr Welamson II s. 89).

Vissa särbestämmelser behövs emellertid för att återvinningsreglerna skall bli tillämpliga vid förenklad konkurs (se 185 a § 3 i förslaget). Vidare skall reglerna i 100 § – och även 100 a § – om vilka fordringar som får göras gällande i konkurs tillämpas.³ Andra materiella föreskrifter som i förekommande fall skall beaktas i tillämpliga delar är t. ex. 121 § om kvittning under konkurs och 133–135 §§ om solidariska skuldförhållanden. Det bör erinras om att lagberedningen i Utsökningsrätt X lagt fram förslag till ändrade regler inom den materiella konkursrätten, bl. a. i fråga om återvinning, kvittning och solidariska skuldförhållanden. Bestämmelserna av materiellrättslig innebörd i KL har även berörts i Utsökningsrätt XII (s. 88 f).

I 7 kap. KL finns regler om ackord i ordinär konkurs. Ackord i konkurs förekommer mycket sällan.⁴ Något praktiskt behov av ett ackordsförfarande även inom den förenklade konkursens ram finns inte. Härvid bör särskilt beaktas att ackord i princip förutsätter att alla förmånsberättigade fordringar kan betalas fullt ut (jfr 150 § andra st. och 158 § första st. KL). Särskilda bestämmelser om nedläggning av konkursen på grund av att förlikning träffats mellan gäldenären och borgenärerna synes inte heller behövas vid det förenklade förfarandet (jfr 149 § KL).

Lagberedningen har i Utsökningsrätt X förutsatt att en del bestämmelser i KL skall föras över till administrativ författning. Detta gäller beträffande 18 a och 21 §§, 26 § andra stycket, 185 § 1 sista ledet och 198 §. Även i andra hänseenden har en reglering i administrativ ordning förordats.⁵ Kommittén har vid utarbetandet av sitt lagförslag utgått från att administrativa föreskrifter kommer att utfärdas i anslutning till lagberedningens förslag. Beträffande gränsdragningen mellan vad som bör regleras i lag resp. i administrativ författning har kommittén att hålla sig till de principer som ligger till grund för lagberedningens förslag i detta hänseende.

185 §

Första punkten. Denna punkt överensstämmer i huvudsak med det inledande stycket i nuvarande 185 § (betr. ställande av säkerhet se dock ovan under 2.4.6). Regleringen avser sådana fall då konkursen enligt gällande lag skall handläggas som ursprunglig fattigkonkurs. F. n. talas i lagtexten endast om betalning av "konkurskostnaderna". Härmed avses kostnaderna för ordinär konkurs. Detta har särskilt markerats i förslaget.

³ Nämnda bestämmelser måste f. n. beaktas i samband med fattigkonkurs vid tillämpning av 7 och 8 §§ (jfr 2 §) lönegarantilagen. Jfr prop. 1970:201 s. 65 och Walin-Rydin s. 152.

⁴ Enligt statistiska centralbyråns publikation Domstolarna fastställdes följande antal ackord i konkurs under åren 1966–1971: 2, 1, 0, 2, 0 resp. 3. Centralbyrån har under hand upplyst att motsvarande antal för år 1972 var 12. Jfr även U VII s. 159.

⁵ U X s. 71, 84, 101 (betr. underrättelse om konkurs till kronofogdemyndighet se även s. 180 f samt prop. 1970:142 s. 122 och 1970:201 s. 82), 102 f, 109, 209 och 213. Jfr 208 § KL och – i fråga om ackord utan konkurs – AckK (bl. a. 10 § ang. underrättelse till kronofogdemyndighet).

Vad som räknas till konkurskostnader har berörts ovan under 2.4.10.

När konkurs beslutas får konkursdomaren bedöma, om gäldenärens bo – dvs. konkursboet – kan antas räcka till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs. Om boet antas vara otillräckligt, skall konkursen handläggas som förenklad konkurs. I likhet med vad som nu gäller i fråga om fattigkonkurs uppställer förevarande första punkt i övrigt inte något krav på att boet skall antas vara av enkel beskaffenhet. Vilket underlag som står till buds för konkursdomarens bedömning av boets tillräcklighet har behandlats i avsnitt 2.4.5. Beträffande frågorna, hur värdet av tillgångarna och storleken av konkurskostnaderna skall uppskattas, gäller i princip detsamma som f. n. vid tillämpningen av 185 § KL.¹

Om gäldenären är fysisk person, skall hans beneficium – dvs. vad som behövs för hans och hans familjs existens (jfr 27 och 97 §§ KL) – frånräknas. Vidare måste reglerna i 81 § KL om fördelning av ansvaret för konkurskostnaderna mellan olika slags egendom beaktas. Dessa regler innebär att vissa tillgångar får tas i anspråk bara för speciella konkurskostnader. Detta kan medföra att en konkurs skall handläggas som förenklad konkurs enligt förevarande punkt trots att värdet av tillgångarna i boet överstiger de beräknade sammanlagda konkurskostnaderna.²

Huruvida tvistiga tillgångar skall medräknas får avgöras från fall till fall. Vid beräkning av värdet av sådana tillgångar bör stor försiktighet iakttas. Under förarbetena till KL anmärktes att hänsyn inte kunde tas till värdet av ett tvistigt anspråk, om det inte var så gott som uppenbart att detta tillkom gäldenären.³

Vad angår kostnadssidan får konkursdomaren bilda sig en ungefärlig uppfattning av hur stora kostnader som skulle följa med en ordinär konkurs i det aktuella fallet. Härvid kommer främst arvoden till förvaltaren och rättens ombudsman i blickpunkten. Några massaskulder finns inte när konkursen beslutas. Konkursdomaren kan på detta stadium normalt inte förutse storleken av de massaskulder som eventuellt kan uppkomma. Med hänsyn härtill bör massaskulder inte behöva beaktas i detta sammanhang. Jfr däremot vad som enligt 185 a § 5 samt 186 och 187 §§ i förslaget skall gälla i detta hänseende, sedan konkursförvaltningen kommit i gång.

Andra punkten. Här införs nyheten att en konkurs skall kunna handläggas i förenklad form även när gäldenärens bo räcker till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs. Som framgår av den föreslagna lagtexten skall förenklad konkurs äga rum i nu angivna fall, om boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden kan antas vara av enkel beskaffenhet.

När det gäller att bedöma ett konkursbos beskaffenhet träder i allmänhet tillgångarnas omfattning i förgrunden. Det har därför syntts lämpligt att i lagen särskilt ange att boets omfattning skall beaktas vid

¹ Se härom Welamson I s. 658 ff jämte hänvisningar.

² Ang. sammanträffande mellan utmätning och konkurs (jfr 24 § KL) se Wilhelmsson i SvJT 1973 s. 341 ff.

³ 1919 års betänkande s. 246. Jfr SvJT 1942 rf s. 82.

valet av handläggningsform. Man kunde tänka sig att som villkor för förenklad handläggning föreskriva att tillgångarnas värde inte får överstiga ett visst belopp. En sådan reglering blir emellertid onödigt stel. Ofta saknas f. ö. tillförlitliga värden vid tiden för konkursbeslutet. Någon fix beloppsgräns synes därför inte böra uppställas i lagen. Enligt kommitténs mening bör vid tillämpningen normalgränsen ligga vid omkring 50 000 kr i nuvarande penningvärde. Härvid åsyftas tillgångarnas värde enligt förefintlig bouppteckning eller motsvarande. Det kan anmärkas att detta värde erfarenhetsmässigt ligger högre än det verkliga värdet. När bouppteckning eller motsvarande saknas, får en grov uppskattning av tillgångarnas sammanlagda värde göras. Med hänsyn till förändringarna i penningvärdet är det mest ändamålsenligt att uttrycka det ungefärliga maximibeloppet i ett lämpligt antal basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Basbeloppet för oktober 1973 är 7 900 kr. Mot bakgrund av vad som sagts ovan bör normalgränsen kunna gå vid summan av *sju basbelopp*, dvs. f. n. ($7 \times 7\,900 =$) 55 300 kr. Storleken av basbeloppet för månaden innan konkursbeslutet meddelades bör kunna tas som utgångspunkt.

Av kommitténs statistiska undersökning hos de femton tingsrätterna framgår att antalet under år 1971 avslutade ordinära konkurser, i vilka tillgångarnas bouppteckningsvärde var högst 50 000 kr, motsvarade ungefär hälften av samtliga ordinära konkurser. Med avseende på landet i dess helhet kan antalet ordinära konkurser, i vilka tillgångarnas värde inte översteg nämnda belopp, uppskattas till omkring 700.⁴

Hänsyn skall emellertid tas inte bara till boets omfattning utan även till övriga förhållanden. Tillgångarnas och skuldernas beskaffenhet samt antalet borgenärer som kan komma i fråga för utdelning är också av betydelse. Det bör understrykas att en grundförutsättning för att den summariska konkursformen skall få tillgripas enligt förevarande punkt är att boutredningen och avvecklingen av boet kan antas bli enkel. I tveksamma fall kan det många gånger vara lämpligt att välja den enklare handläggningsformen. Om det senare visar sig nödvändigt eller ändamålsenligt och förutsättningarna i övrigt är uppfyllda, kan övergång till ordinär konkurs äga rum enligt 186 § i förslaget.

Konkursdomaren får göra en samlad bedömning på grundval av det föreliggande materialet (jfr under 2.4.5). Den ovan rekommenderade normalgränsen i fråga om tillgångarnas omfattning bör kunna överstridas, om särskilda skäl föranleder att konkursen handläggs i förenklad form. Förhållandena kan i övrigt vara så uppenbart enkla och klara att konkursen bör handläggas i förenklad ordning. Skäl att tillgripa förenklad konkurs kan t. ex. tänkas föreligga, om en fastighet med ett saluvärde av 150 000 kr utgör boets enda tillgång och den är intecknad och belånad till ett värde av 100 000 kr. Detsamma gäller i fall då tillgångarnas värde exempelvis uppgår till 75 000 kr, om innehavare av företagsinteckning eller staten såsom innehavare av skattefordringar är den enda borgenär som kan få utdelning i konkursen.

⁴ Se Bilaga 1 tab. 1 b och 2 b. Betr. ordinära konkurser som avskrivits enligt 186 § KL se tab. 2 b not 1.

Om egendom återvinns i förenklad konkurs och tillgångarnas sammanlagda värde därigenom kommer att överskrida normalgränsen, kan förhållandena ändå vara sådana att det förenklade förfarandet bör fortsätta.

Å andra sidan kan omständigheterna i det särskilda fallet föranleda att ordinärt konkursförfarande bör äga rum, trots att tillgångarnas värde kan antas ligga betydligt under normalgränsen. Boet kan nämligen i övrigt vara komplicerat och svårutrett.

Med utgångspunkt i att det — som nyss påpekats — i omkring 700 av de under år 1971 avslutade ordinära konkurserna i hela landet fanns tillgångar till ett värde som inte översteg 50 000 kr har kommittén räknat med att cirka 600 av sådana konkurser, som f. n. årligen handläggs i ordinär form, skall kunna handläggas som förenklade konkurser enligt förslaget. Detta är mer än en tredjedel av de nuvarande ordinära konkurserna.

Förenklad konkurs kan tillgripas oavsett om konkursbeslutet meddelats av konkursdomaren eller av rätten eller av högre instans. Prövningen av vilken konkursform som skall användas skall alltid göras av konkursdomaren. Den intressent som är missnöjd har möjlighet att senare få ändring till stånd genom att hos förvaltaren eller konkursdomaren förebringa omständigheter som motiverar annan handläggningsform (jfr 186 och 187 §§ i förslaget). Konkursdomarens beslut i frågan kan också överklagas (se 210 § KL och 21 § promulgationslagen till RB).⁵ Det har ansetts ligga i sakens natur att beslut som gäller handläggningen skall tillämpas tills vidare utan hinder av att besvär anförts.⁶

När konkursen skall handläggas i förenklad form, bör konkursdomaren upprätta särskilt beslut i saken. Av beslutet bör framgå, om det är första eller andra punkten i förevarande 185 § som ansetts tillämplig. Någon uttrycklig lagbestämmelse härom torde inte behövas. Däremot kan övervägas, om inte saken bör regleras i tillämpningsföreskrifterna.

185 a §

Denna paragraf innehåller närmare bestämmelser om handläggningen vid förenklad konkurs. För det fallet att utdelning till borgenärerna kommer i fråga inom den förenklade konkursens ram ges ytterligare föreskrifter i 185 b §.

Punkt 1

Föreskriften att konkursdomaren genast skall utfärda kungörelse om konkursen överensstämmer med lydelsen enligt förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X.¹

Enligt gällande 185 § KL liksom enligt nämnda ändringsförslag skall

⁵ Jfr SvJT 1969 rf s. 6.

⁶ Se U VII s. 128, jfr prop. 1970:136 s. 126 f.

¹ U X s. 39 och 212 f.

i konkurskungörelsen anmärkas att det finns anledning anta att gäldenärens bo inte räcker till betalning av konkurskostnaderna. I praktiken upplyses dessutom ibland i kungörelsen att konkursen därför kommer att handläggas enligt nämnda paragraf. Enligt nu förevarande förslag skall i kungörelsen anmärkas att konkursen handläggs som förenklad konkurs. Däremot bör kungörelsen inte behöva innehålla uppgift om huruvida första eller andra punkten i 185 § i förslaget befunnits tillämplig. Som nämnts vid angivna paragraf förutsätts detta framgå av konkursdomarens beslut i saken. Den som är intresserad kan alltså få besked hos konkursdomstolen.

I konkurskungörelsen bör även anges den enligt punkt 2 i förevarande paragraf utsedda förvaltarens namn och adress (jfr 14 § AckK betr. god man vid ackord). Därigenom blir det lättare för borgenär, som så önskar, att ta kontakt med förvaltaren. Det förutsätts härvid att förvaltare hinner förordnas i så nära anslutning till konkursbeslutet att kungörelsen inte blir fördröjd på grund av att den också skall innehålla uppgift om förvaltaren. Lämpligen bör även konkursdomarens adress anges i kungörelsen.² Vad nu föreslagits om kungörelsens innehåll bör regleras i administrativ ordning.³

Man kunde överväga att införa en bestämmelse enligt vilken borgenär, vars fordran inte tagits upp i konkursbouppteckningen och ej heller senare blivit känd, bör anmäla fordringen hos förvaltaren och att detta skall anges i kungörelsen (jfr 27 § AckL och 14 § AckK). Emellertid saknas ofta bouppteckning vid tiden för konkursbeslutet. Därtill kommer att det många gånger inte blir aktuellt med någon utdelning över huvud. Detta är fallet när konkursen på grund av brist på tillgångar skall avskrivas enligt punkt 5 i denna paragraf. Och i fall då utdelning kan äga rum enligt 185 b § i förslaget torde medlen i boet i allmänhet räcka endast till förmånsberättigade borgenärer. Den ifrågasatta ordningen skulle därför inte sällan bli vilseledande och föranleda borgenärerna att agera i onödan. Till saken hör också att man här förutsätts röra sig med lättutredda konkurser. En föreskrift av angivna innehåll har sålunda ansetts onödig. Kommittén har inte heller funnit det vara nödvändigt med en bestämmelse enligt vilken, sedan bouppteckning kommit in till konkursdomaren, underrättelser om konkurskungörelsens innehåll skall sändas till de kända borgenärerna (jfr 20 § andra st. i KL och i förslaget enligt U X samt 15 § i AckK).

Som framgått skall i kungörelsen upplysas att konkursen handläggs i förenklad form. Härav följer att något formellt bevakningsförfarande inte äger rum (jfr 185 b § 2 första st. i förslaget). Borgenär kan givetvis ändå finna anledning att upplysa förvaltaren om att han har en fordran. Förvaltaren bör annars kunna utreda vilka utdelningsberättigade fordringar som föreligger. Om det finns medel att dela ut, blir borgenärerna uppmärksammade härpå genom den kungörelse om utdelningsförslag som skall utfärdas enligt 185 b § 3 i förslaget.

Om kallelse på okända borgenärer utfärdats enligt vad som föreskrivs

² Jfr U X s. 100.

³ Jfr nedan under 3.3 vid 42 § i förslaget.

därom och egendomen avträds till konkurs före den i kallelsen utsatta inställelsedagen, skall enligt 19 § fjärde stycket i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X (jfr samma lagrum i dess gällande lydelse) kungörelsen om ordinär konkurs innehålla erinran om att kallelsen inte har förfallit genom konkursen. Motsvarande erinran skall göras i kungörelse vid ackordsförhandling (se 14 § andra st. AckK). Däremot krävs inte sådan erinran, när fattigkonkurs kungörs. Ehuru saken har liten praktisk betydelse, föreslår kommittén för konsekvensens skull att vad som sägs i 19 § fjärde stycket skall ha motsvarande tillämpning vid förenklad konkurs.

Konkurskungörelsen skall enligt förslaget genast anslås i rättens kansli och sändas för att tas in en gång i allmänna tidningarna, dvs. Post- och Inrikes Tidningar,⁴ och en eller flera ortstidningar. Detta överensstämmer med 185 § 1 KL enligt förslaget i Utsökningsrätt X. Se angående ortstidning även 202 § KL.

Enligt 2 § lagen (1934:67) med bestämmelser om konkurs, som omfattar egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge, bör konkurs i vissa fall kungöras även i annat nordiskt land.⁵

Enligt förordnande av Kungl. Maj:t den 27 juni 1969 får kungörelser om konkurs sändas genom tjänstebrev. För konkurskungörelse utgår expeditiionsavgift.⁶

Kommittén utgår från att administrativa bestämmelser kommer att utfärdas bl. a. beträffande skyldigheten för konkursdomaren att underätta olika myndigheter om konkursen.

Punkt 2

Allmän motivering till denna punkt har lämnats i avsnitt 2.4.7.

I *första stycket* föreskrivs att konkursdomaren genast skall förordna en förvaltare att ha hand om gäldenärens bo. Mer än en förvaltare får alltså inte finnas. Flera förvaltare torde inte behövas i de enkla fall som avses här (jfr betr. ordinär konkurs 41 § första st. KL). Något praktiskt behov av att kunna förordna ersättare för förvaltaren har inte ansetts föreligga. Som framgår nedan under 3.2.4 har förvaltaren möjlighet att i viss utsträckning sätta ombud i sitt ställe.

Är konkursgäldenären dödsbo, gäller det undantaget att förvaltare behöver utses bara om det föreligger särskilda skäl. Regeln har behandlats närmare i den allmänna motiveringen under 2.4.7.1.

I fråga om förvaltares kvalifikationer gäller bestämmelserna i 42 § i förslaget. I denna del kan hänvisas till avsnitten 3.2.2 och 3.3. Det bör också i detta sammanhang framhållas att när personer som är kvalificerade för uppdrag som förvaltare i ordinära konkurser finns tillgängliga, dessa i allmänhet bör anlitas som förvaltare även i förenklade konkurser (jfr ovan under 2.4.7.2).

⁴ Jfr 20 § första st. i förslaget till ändring i KL enligt U X.

⁵ Se Kungl. Maj:ts cirkulär (1934:622) till konkursdomarna i riket i anledning av nämnda lag. Jfr U X s. 101 not 2.

⁶ Jfr U X s. 102.

Konkursdomarens beslut om förordnande av förvaltare går enligt 210 § i förslaget omedelbart i verkställighet, om inte annat bestäms. Beslutet kan överklagas i vanlig ordning. Sedan konkursen avslutats, kan sådan klagan inte prövas. Om konkursen med tillämpning av 186 § i förslaget övergår till ordinär konkurs och förvaltaren följaktligen blir interimsförvaltare i denna (se andra st. i nämnda paragraf), kan det här avsedda beslutet emellertid bli föremål för prövning fram till dess att slutlig förvaltare utsetts.⁷

Förvaltaren företräder vid förenklad konkurs boet på samma sätt som vid ordinär konkurs. Liksom i gällande 41, 43 och 45 §§ KL har saken uttryckts så, att förvaltaren skall "omhänderha" gäldenärens bo. I avsnitt 2.4.7.1 har angetts de huvudsakliga befogenheter som förvaltaren har och som följer av att han företräder konkursboet. De sammanfaller i princip med de befogenheter som tillkommer förvaltaren i ordinär konkurs. Vid förenklad konkurs gäller dock inte de inskränkningar som vid ordinär konkurs ligger i att förvaltaren i vissa fall måste inhämta samtycke av rättens ombudsman eller andra liknande begränsningar. Se härom närmare motiven till femte stycket nedan och till 185 b § 1 i förslaget. Av fjärde stycket i förevarande punkt framgår att förvaltaren emellertid i viktigare frågor skall samråda med de borgenärer som särskilt berörs av förvaltningen eller företrädare för dem, t. ex. innehavare av företagsinteckning, kronofogdemyndighet eller arbetstagarorganisation. Det ligger i sakens natur att förvaltaren ibland också bör rådgöra med gäldenären om olika förvaltningsåtgärder.

Enligt *andra stycket* skall förvaltaren snarast möjligt ta hand om gäldenärens bo. Beträffande ordinär konkurs finns motsvarande föreskrift i 54 § första stycket KL.⁸ Där sägs dessutom att förvaltaren skall ta hand om de böcker och andra handlingar som rör boet samt, när gäldenären är köpman, på lämpligt ställe i hans handelsböcker anteckna dagen för omhändertagandet.⁹ Kommittén har övervägt, om förvaltaren även vid förenklad konkurs alltid måste ta hand om all gäldenärens bokföring och liknande handlingar. Detta material består inte bara av de egentliga räkenskapsböckerna (kassabok, inventariebok etc.) utan också av följesedlar, verifikationer, affärskorrespondens m. m. Det kan i en del fall medföra onödigt besvär med därav föranledda kostnader att ta hand om allt detta.¹⁰ Kommittén har emellertid inte ansett tillräckliga skäl föreligga att frågå den ordning som gäller vid ordinär konkurs. Av andra punkten i förevarande andra stycke följer att vad som enligt 54 § första stycket gäller om omhändertagande av berörda böcker och handlingar blir tillämpligt även vid förenklad konkurs. Man får förutsätta att bestämmelserna tillämpas på ett sätt som föranleds av

⁷ Se NJA 1903 s. 318 och 1911 s. 567 samt Welamson I s. 181.

⁸ Föreningen Sveriges kronofogdar har i remissyttrande över U X fäst uppmärksamheten på frågan, vilka lagliga befogenheter som står förvaltaren till buds för att ta ifrån gäldenären besittningen till boets egendom. Jfr härom enligt gällande rätt Welamson I s. 361 f (även Walin i SvJT 1962 s. 720).

⁹ I U X (s. 33, 80 och 209) har föreslagits att beteckningen köpman skall utmönstras ut KL.

¹⁰ Jfr Welamson I s. 359 f och Hesser i TSA 1972 s. 213 ff.

omständigheterna i det särskilda fallet. Det bör övervägas, om inte omfattningen av förvaltarens skyldighet att ta hand om gäldenärens bokföring m. m. kan regleras närmare genom administrativa föreskrifter.

Förvaltaren skall vidare snarast möjligt upprätta sådan bouppteckning som sägs i 54 § första stycket. Bouppteckningen skall uppta tillgångar och skulder i boet med uppgift om varje borgenärs namn, boningsort och postadress samt om ovan sagda böcker och handlingar. Kommittén föreslår att det i nämnda lagrum görs ett tillägg enligt vilket bouppteckning vid ordinär konkurs — och således även vid förenklad konkurs — dessutom skall innehålla uppgift om i vad mån skuld avser lön eller pension (se nedan under 4.1). Vid de nuvarande fattigkonkurserna liksom vid de föreslagna förenklade konkurserna har uppgift i detta hänseende betydelse för tillämpning av lönegarantilagen.¹¹ Genom den här valda lagtekniska lösningen behövs emellertid inte någon särskild bestämmelse angående sådan uppgift i 185 a § i förslaget (jfr däremot 185 § 2 KL). När tillämpning av lönegarantilagen kommer i fråga, är det speciellt viktigt att bouppteckningen upprättas skyndsamt.

Bestämmelserna i 54 § första stycket om upprättande av bouppteckning har även i övrigt motsvarande tillämpning.¹² Detta innebär att förvaltaren kan anlita sakkunnigt biträde för bouppteckningsförrättningen, om det är nödvändigt. Tillgångarna skall i bouppteckningen tas upp till de värden som de prövas äga efter noggrann uppskattning. Vid förrättningen skall gäldenären vara tillstädes och uppge boet under edsförpliktelse. Om av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning redan har getts in till konkursdomaren och förvaltaren finner den tillförlitlig, behöver ny bouppteckning inte upprättas. Bouppteckningen måste givetvis även i detta fall uppfylla de föreskrivna grundkraven.

Beträffande ordinär konkurs gäller enligt 54 § andra stycket KL att, när bouppteckning upprättas av förvaltaren, ett exemplar därav skall tillställas konkursdomaren inom en vecka från konkursbeslutet. Om detta möter hinder, skall förvaltaren inom sagda tid tillställa konkursdomaren förteckning på borgenärerna jämte vissa uppgifter om dem och därefter snarast möjligt ge in bouppteckningen. I praktiken anlitas denna utväg i mycket stor utsträckning. Finner förvaltaren att bouppteckning som redan getts in till konkursdomaren kan godtas, skall han anmäla det inom nämnda tid.¹³ Föreskrifterna om borgenärsförteckning och anmälan som nu sagts skall jämföras med regleringen i 20 § andra stycket KL och samma lagrum i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X. Vid ordinär konkurs föreligger bouppteckning nor-

¹¹ Se prop. 1970:201 s. 38, 69 och 95 f.

¹² Jfr Welamson I s. 674 ff ang. den bristande korrespondensen mellan 54 och 185 §§ KL i fråga om bouppteckning.

¹³ Enligt 8 § första st. KL — motsvarande 7 § första st. förslaget i U X — bör av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning ges in i två exemplar. Det har under förarbetena ansetts obehövt att särskilt föreskriva att det ena exemplaret skall överlämnas till förvaltaren så snart han blivit utsedd. Se 1919 års betänkande s. 160 och 210.

malt vid första borgenärssammanträdet (jfr 19 § tredje st. KL och samma lagrum i förslaget enligt U X samt 92 § första st. KL).

Något behov av regler om borgenärsförteckning som alternativ till bouppteckning finns inte beträffande förenklad konkurs. Förslaget upp-
tar en föreskrift enligt vilken förvaltaren i sådan konkurs skall tillställa konkursdomaren bouppteckningen senast en månad från konkursbeslu-
tets meddelande. Om särskilda omständigheter föreligger, kan konkurs-
domaren dock bevilja uppskov. Som exempel på sådan omständighet
kan nämnas att gäldenären varit oanträffbar. Det ligger i sakens natur
att bouppteckningen bör ges in till konkursdomaren så snart den är
färdig.

Även utan uttrycklig bestämmelse torde vara uppenbart att förvalta-
ren i förekommande fall senast en månad efter konkursbeslutets med-
delande också skall anmäla om han godkänner en förut ingiven bouppteckning, då ju någon ny bouppteckning inte behöver upprättas.

Bestämmelser om tvångsmedel mot gäldenär som underlåter att vara
tillstädes vid bouppteckningsförrättningen och att uppge boet under ed
finns i 94 § KL. Hämtning eller häktning kan komma i fråga. Dessa
bestämmelser blir tillämpliga även vid förenklad konkurs, se punkt 4
andra stycket i förevarande paragraf.

Enligt *tredje stycket* skall förvaltaren lämna konkursdomaren uppgift
om orsakerna till gäldenärens insolvens, i den mån de kunnat ut-
rönas.¹⁴ Samtidigt skall förvaltaren anmärka dels om egendom kan bli
föremål för återvinning, dels om det finns skälig anledning att anta att
gäldenären gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna och i så fall
grunden därför (jfr även 218 § i förslaget). Uppgifterna skall lämnas
skriftligen så snart som möjligt. Normalt bör det ske samtidigt med att
bouppteckning ges in. Att konkursen inte får avskrivas, innan ifråga-
varande uppgifter lämnats, följer av punkt 5 första stycket i förevaran-
de paragraf. Ofta kan det räcka med mycket summariska uppgifter i
här avsedda konkurser. Ibland kan det emellertid vara befogat att
lämna mer ingående upplysningar. För sin bedömning av återvinnings-
frågan kan förvaltaren behöva fordra in kontokuranter för den kritiska
tiden före konkursen från vederbörande bank. Beträffande *tredje styc-*
ket kan i övrigt hänvisas till den allmänna motiveringen under 2.4.7.1.

Fjärde stycket ålägger förvaltaren att iaktta vissa föreskrifter som
gäller för förvaltare i ordinär konkurs. Han skall sålunda tillvarata
borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt vidta alla åtgärder som
främjar en förmånlig och snabb utredning av boet (53 § KL). I före-
kommande fall är han skyldig att föra bok över boets inkomster och
utgifter, vilket dock inte medför någon inskränkning i den bokförings-
skyldighet som är särskilt föreskriven (57 § KL). Vidare skall pengar,
som inflyter under förvaltningen, av förvaltaren inom en vecka från det
de influtit sättas in mot ränta i bank på konkursboets räkning, i den
mån de inte behövs för betalning av löpande utgifter. Om förvaltaren

¹⁴ Betr. insolvensorsaker vid företagskonkurser se Kedner s. 233 ff.

försummar att sätta in medlen inom den föreskrivna tiden, skall han betala 8 % årlig ränta på belopp som obehörigen hållits inne (58 § första st. första punkten och andra st.). Bestämmelserna om medelsförvaltning anses tillämpliga även på medel som finns hos gäldenären vid konkursutbrottet. Av bestämmelserna följer att medel, som satts in i bank för konkursboets räkning, får tas ut av förvaltaren bara under förutsättning att de behövs för betalning av konkurskostnader eller massaskulder eller för utdelning till borgenärerna.¹⁵ Slutligen är förvaltaren skyldig att på begäran av konkursdomaren, borgenär eller gäldenären lämna upplysningar om konkursboet och dess förvaltning (59 § fjärde st.). I anslutning härtill vill kommittén påpeka att det ibland kan vara lämpligt att förvaltaren självmant informerar borgenärerna om boets ställning, t. ex. genom sammandrag av bouppteckningen. Förvaltaren är givetvis berättigad till ersättning för kostnad i anledning av sådan information.

I fjärde stycket återfinns också den under 2.4.7.3 behandlade bestämmelsen att förvaltaren i viktigare frågor skall höra sådana borgenärer som särskilt berörs av förvaltningen. Samråd kan t. ex. böra ske vid bedömning av om återvinningstalan eller annan talan bör väckas för konkursboets räkning. Även i fråga om fortsatt drift av gäldenärens rörelse eller om försäljning av egendom av större värde bör de särskilt berörda borgenärernas synpunkter normalt inhämtas. Det kan anmärkas att den som innehar en villkorlig fordran, t. ex. borgensman som ännu ej infriat sin borgen, också är att anse som borgenär i konkurssammanhang (se bl. a. 136 § andra st. KL och NJA 1969 s. 338, jfr NJA 1972 s. 565).

Om tillgångarna i konkursboet är så stora att borgenärerna kan få utdelning, aktualiseras regelmässigt frågor om försäljning av egendom eller liknande förvaltningsåtgärder. Beträffande handläggningen av konkursen i angivna fall skall bestämmelserna i 185 b § i förslaget tillämpas och det har därför synts naturligt att placera de grundläggande reglerna om försäljning m. m. i nämnda paragraf (se punkt 1). Omständigheterna kan emellertid inte sällan vara sådana att egendom i boet bör säljas, innan frågan om avskrivning enligt 185 a § 5 prövats av konkursdomaren. Som exempel kan nämnas att egendomen är utsatt för förskämning eller förstörelse eller kräver alltför kostsam vård.¹⁶ Medel kan också behövas för betalning av boets utgifter. Vidare kan det finnas skäl att acceptera ett fördelaktigt anbud som kanske inte återkommer. Även frågor om fortsättande eller återupptagande av gäldenärens rörelse, om indrivning av utestående fordringar och om förlikning angående osäker eller tvistig tillgång kan aktualiseras i ett tidigt skede av konkursen. I sådana fall bör reglerna i 185 b § 1 andra stycket i förslaget tillämpas. *Femte stycket* i nu förevarande punkt innehåller föreskrift härom. I övrigt kan här hänvisas till motiven till 185 b § 1. Som

¹⁵ Ang. innebörden av reglerna om medelsförvaltning se Lawski s. 136 f samt Welamson I s. 364 ff och II s. 99. Viss jämkning i 58 § första st. första punkten föreslås nedan i avsnitt 4.1.

¹⁶ Jfr 61 § andra st. KL.

framgår där gäller inte några formella begränsningar i förvaltarens rätt att på boets vägnar föra talan i rättegång, t. ex. om återvinning.

Enligt *sjätte stycket* skall förvaltaren entledigas, om han finnes inte vara lämplig eller av annan särskild orsak bör skiljas från uppdraget. Bestämmelsen, som motsvarar 3 § sista stycket AckL, kan tillämpas under hela det förenklade förfarandet.¹⁷ Den kan komma till användning, om förvaltaren blir hindrad att fullgöra sitt uppdrag eller visar sig olämplig. Han bör i så fall kunna ersättas med någon annan. Det ankommer på konkursdomaren att pröva frågan. Konkursdomaren kan handla av eget initiativ, om han finner anledning till det. Ibland kan omständigheterna vara sådana att han kan nöja sig med att tillhålla förvaltaren att fullgöra sina åligganden. Entledigande kan också begäras av förvaltaren själv, t. ex. vid långvarig sjukdom, eller av gäldenären eller borgenär. I tillämpningsföreskrifter bör anges att, om fråga om entledigande av förvaltaren uppkommer, konkursdomaren skall bereda denne tillfälle att yttra sig (jfr 5 § AckK). Om förvaltaren entledigas, skall ny förvaltare förordnas. Någon särskild kungörelse angående sådant förordnande bör inte behöva utfärdas. Liksom beslut om förordnande går beslut om entledigande av förvaltare enligt 210 § i förslaget i verkställighet utan hinder av att ändring söks, om inte annat bestäms. Den nu föreslagna bestämmelsen ger uttryck åt konkursdomarens egenskap av kontrollorgan över förvaltaren. Jfr beträffande ordinär konkurs 80 § andra stycket KL.

Dessutom föreskrivs att, om förvaltaren entledigas, han snarast möjligt skall avge redovisning för förvaltningen till konkursdomaren. Bestämmelsen bör jämföras med 189 § första stycket KL (jfr ändringsförslag nedan under 4.1).

Punkt 3

Som framgått förut skall återvinning kunna äga rum även i samband med förenklad konkurs. Därvid skall bestämmelserna i 28–40 §§ KL gälla i tillämpliga delar.¹⁸ Beträffande reglerna i 39 § om rätt att väcka återvinningstalan är ett par avvikelser dock påkallade.

Enligt första stycket i nämnda 39 § får vid ordinär konkurs boets rätt att föra talan om återvinning utövas både av förvaltaren och av borgenär, som bevakat fordran i konkursen. Borgenär som bevakat kan föra talan utan hinder av att anmärkning framställts mot fordringen. Däremot faller hans talerätt bort, om bevakningen ogillats genom lagakraftvunnen dom i jävsprocess.¹⁹ Eftersom något bevakningsförfarande inte förekommer vid

¹⁷ Jfr U VII s. 90 och prop. 1970:136 s. 88. Om det förenklade förfarandet övergår till ordinär konkurs, blir 80 § KL tillämplig.

¹⁸ I fråga om äktenskap på vilka äldre giftermålsbalken är tillämplig finns bestämmelser i 7 § 2 Kp. Jfr bl. a. 18 § lagen (1898:64 s. 10) om boskilling och 3 § förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva.

Lagberedningen har i U X (s. 128 ff) lagt fram förslag till nya återvinningsregler. Dessa förslag vilar emellertid t. v. Se ovan under 1.1.

¹⁹ Se Welamson I s. 315 och U X s. 176 not 19.

förenklad konkurs, har kravet på bevakning från borgenärs sida i förslaget uttryckligen undantagits i fråga om sådan konkurs. Det räcker alltså med att vederbörande är konkursborgenär, dvs. har fordran som kan göras gällande i konkursen (se huvudreglerna härom i 100 § KL).²⁰ En annan tänkbar möjlighet är att låta kravet på bevakning utgå ur 39 §. Därigenom skulle gemensamma regler kunna gälla vid ordinär och förenklad konkurs i här aktuellt hänseende. Kommittén, som ännu inte tagit upp frågan om bevakningsförfarandet i ordinär konkurs till prövning, har emellertid inte ansett sig böra föreslå någon ändring i gällande återvinningsregler.²¹

Om den förenklade konkursen övergår i ordinär konkurs, krävs att borgenär som därefter vill väcka återvinningstalan har bevakat sin fordran. Har borgenär redan under den förenklade konkursen väckt återvinningstalan, behöver han emellertid vid övergång till ordinär konkurs inte bevaka sin fordran för att hans talan skall prövas. En annan sak är att fordringen kan behöva bevakas för att ge rätt till utdelning i konkursen.

Av 39 § följer att borgenär skall underrätta förvaltaren innan han väcker talan. I annat fall får hans talan inte tas upp till prövning. Borgenär som väckt talan svarar själv för rättegångskostnaden men är berättigad till ersättning därför av boet, i den mån kostnaden täcks av vad som kommit boet till godo genom rättegången. Vad nu sagts skall gälla även vid förenklad konkurs.

I 39 § andra stycket föreskrivs att återvinningstalan enligt 28–33 och 36 §§ skall väckas genom stämning inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Har lagfart på fast egendom inte sökts före sammanträdet eller har, såvitt angår återgång av bodelning, bodelningshandlingen inte dessförinnan getts in till rätten, räknas tiden i stället från den dag då lagfarten söktes eller bodelningshandlingen gavs in. Beträffande talan om återvinning enligt 34 § gäller endast den tidsbegränsningen att talan mot annan än gäldenärens make inte får väckas efter fem år sedan det i paragrafen avsedda avtalet ingicks.

Utgångspunkten för den angivna sexmånadersfristen för väckande av återvinningstalan vid ordinär konkurs är alltså enligt huvudregeln första borgenärssammanträdet.²² Anledningen till att detta sammanträde tagits till utgångspunkt är enligt förarbetena att det då definitivt bestäms vem som skall ha hand om boets förvaltning och att alla kända borgenärer skall underrättas om sammanträdet.²³ Vad beträffar fristen som sådan har det ansetts rimligt att en presumtiv återvinningssvarande i normala fall inte under en längre tid hålls i ovisshet om huruvida återvinningstalan

²⁰ Ang. väckande av talan om återvinning vid offentligt ackord se 17 § första st. AckL.

²¹ Bevakningskravet har behållits i förslaget till ändring i KL enligt U X (se 39 § 1 jämte motiv s. 176).

²² Enligt lagberedningens förslag i U X skall i stället den s. k. fristdagen i princip vara utgångspunkt. Se 39 § 2 förslaget till ändring i KL enligt nämnda betänkande jämte motiv s. 178 ff. Fristdagen – som i allmänhet är dagen för konkursansökningen – är densamma oavsett vilken konkursform som används.

²³ 1911 års betänkande s. 235.

kommer att föras.²⁴

Något formellt borgenärssammanträde skall inte förekomma vid förenklad konkurs. Man kunde tänka sig att låta konkursdomaren fastställa en frist inom vilken talan om återvinning får väckas i samband med förenklad konkurs. Sådan konkurs varar emellertid normalt inte någon längre tid. Enligt kommitténs mening behövs inte annan tidsbegränsning av talerätten än att talan måste väckas, medan den förenklade konkursen pågår. Konkursförfarandet kan vila under processens gång, varvid får förutsättas att tvisten prövas snabbt. I anslutning härtill bör erinras om att lagberedningen inte ansett behov föreligga av särskilda bestämmelser om viss tid inom vilken rätten till återvinning i samband med utmätning skall göras gällande. Enligt beredningens förslag kan fråga om återvinning sålunda väckas så länge det exekutiva ärendet inte har avslutats.²⁵ Under förevarande punkt 3 i förslaget har föreskrivits att återvinningstalan som avses i andra stycket av 39 § får väckas så länge konkursen inte avskrivits.²⁶ Om avskrivningsbeslut överklagas och konkursen lever vidare, står möjligheten att väcka återvinningstalan fortfarande öppen.

Skulle det förenklade förfarandet med tillämpning av 186 § i förslaget övergå till ordinär konkurs, blir tidsbegränsningen i 39 § andra stycket KL tillämplig. Detta innebär att återvinningstalan enligt huvudregeln kan väckas till dess att sex månader förflutit från första borgenärssammanträdet. Samma tidsgräns tillämpas enligt gällande lag, när fattigkonkurs övergått till ordinär konkurs.

Den som till följd av återvinning får fordran i konkursen skall på vanligt sätt få denna fordran beaktad vid utdelning enligt 185 b § i förslaget.²⁷

Punkt 4

Första stycket överensstämmer i huvudsak med första stycket i nuvarande 185 § 3. Frågan huruvida den upprättade bouppteckningen ger anledning att gå över till ordinär konkurs skall emellertid inte som nu bero enbart på om det finns tillgång till betalning av konkurskostnaderna. Avgörande skall i stället vara, om konkursen efter vad som framkommit genom bouppteckningen bör handläggas som ordinär konkurs enligt 186 § i förslaget. Bouppteckningen kan t. ex. visa att tillgångarna är betydligt större eller att boets beskaffenhet är mera komplicerad än som antagits från början. Även andra omständigheter än som framgår av bouppteckningen kan motivera övergång till ordinär konkurs. Se närmare vid 186 §.

Gäldenärseden utgör ett viktigt inslag i konkursförfarandet och kommittén har inte några planer på att föreslå att den skall avskaffas.

²⁴ Jfr Welamson I s. 222.

²⁵ Jfr ovan under 2.4.2.2.

²⁶ I rättsfallet NJA 1943 s. 354 kunde av enskild borgenär i ordinär konkurs för återvinningstalan inte komma under bedömning, sedan konkursen avskrivits enligt 186 § KL. Jfr Welamson I s. 315 f.

²⁷ Jfr Welamson I s. 560 och U X s. 181 f.

Edgången är av betydelse bl. a. för tillämpning av lönegarantilagen.²⁸ Innan konkursdomaren bestämmer tid för edgången, bör han samråda med förvaltaren. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde inte behövas i KL.²⁹ Enligt 7 § lönegarantikungörelsen skall samråd i vissa fall också ske med kronofogdemyndigheten. I överensstämmelse med gällande lag föreskrivs i förslaget att edgången inte får äga rum tidigare än en vecka från konkursbeslutets meddelande.³⁰ Bortsett från denna föreskrift bör edgången ske så snart som möjligt. Enligt förslaget skall vidare under rättelse om tid och plats för edgången sändas till förvaltaren och, när konkursansökningen gjorts av borgenär, till denne. Att även kronofogdemyndigheten skall underrättas i vissa fall följer av 7 § lönegarantilagen (jfr avsnitt 5.2.2).

Beträffande gäldenärens edgång inför konkursdomaren gäller bestämmelserna i 91 § KL. Där föreskrivs att, när eden skall avläggas, gäldenären först skall göra de tillägg till bouppteckningen eller de ändringar däri som han finner påkallade. Därefter skall han med ed betyga att bouppteckningen med däri av honom gjorda tillägg eller ändringar är riktig, så att honom veterligen ingen tillgång eller skuld utelämnats och inte heller någon tillgång eller skuld, som inte hör till boet, tagits upp.

Enligt tredje stycket i gällande 185 § 3 har 4 kap. KL motsvarande tillämpning i vissa hänseenden. Detta är fallet beträffande föreskrifterna om edgång och om påföljd för gäldenär som av tredska underlåter att vara tillstädes vid bouppteckningsförrättning och uppge boet. Under förarbetena till KL framhölls att bestämmelserna i 4 kap. om gäldenärs upplysningsplikt och om därav betingade inskränkningar i hans frihet att välja vistelseort under konkursen grundades på angelägenheten av att gäldenären medverkade vid konkursutredningen. De borde därför inte tillämpas på fattigkonkurser.³¹ Med hänsyn till den utformning som det förenklade konkursförfarandet har fått i kommitténs förslag bör hela 4 kap. KL gälla i tillämpliga delar.³² *Andra stycket* i förevarande punkt upptar föreskrift härom. Regleringen innebär att även 97–99 §§ skall tillämpas. Att bestämmelserna i nämnda kap. endast skall gälla i tillämpliga delar innebär att vad som där sägs om rättens ombudsman och borgenärssammanträde inte blir tillämpligt.

Andra stycket i nuvarande 185 § 3 blir obehövligt, om hela 4 kap. KL skall gälla i tillämpliga delar vid förenklad konkurs. Av 93 § KL följer att såväl förvaltaren som borgenär får framställa yrkande om sådan edgång som avses i samma paragraf.

Punkt 5

Denna punkt bör jämföras med gällande 185 § 4.

När bouppteckningen beedigats, har konkursdomaren ett förhållande-

²⁸ Se 7 § i nämnda lag och 7 § i lönegarantikungörelsen samt prop. 1970:201 s. 38 f och 70. Jfr även 25 § AckL.

²⁹ Ämnet hör närmast hemma bland administrativa föreskrifter. Jfr 13 § AckK och 7 § lönegarantikungörelsen.

³⁰ Ang. enveckastiden se 1919 års betänkande s. 247 och Lawski s. 277 f.

³¹ 1911 års betänkande s. 447, jfr Lawski s. 277.

³² Jfr avsnitt 4.1 nedan med förslag till ändringar i 88 och 90 §§.

vis tillförlitligt underlag för bedömning av konkursboets omfattning. Om konkursdomaren finner³³ att boet inte räcker till betalning av de konkurskostnader som följer med ett förenklat konkursförfarande och av eventuella massaskulder, skall han enligt *första stycket* besluta om avskrivning av konkursen. I det läget finns det ingen anledning att låta konkursen fortsätta, eftersom någon utdelning till konkursborgenärerna inte kan förväntas (jfr ovan under 2.4.10). En i princip liknande ordning gäller f. n. fränsett att det nu är möjligt att hindra avskrivning genom att ställa säkerhet.³⁴ Konkursen får dock inte avskrivas innan förvaltaren lämnat sådana uppgifter som avses i punkt 2 tredje stycket i förevarande paragraf.

I regel torde beslut om avskrivning i här avsedda fall kunna meddelas i anslutning till sammanträdet för edgång. Något hinder mot att beslutet meddelas senare finns emellertid inte. Förvaltaren kan t. ex. behöva tid för att undersöka, om boets egendom över huvud kan realiserats eller om tvistiga fordringar kan drivas in eller om återvinningstalan bör väckas. Ett speciellt fall då avskrivning inte kan beslutas omedelbart vid edgångssammanträdet föreligger, när eden avläggs vid annan domstol än konkursdomstolen (jfr punkt 4 andra st. i förevarande paragraf och 92 § andra st. KL). Av beslutet bör framgå att konkursen avskrivits enligt förevarande punkt 5.

Vid bedömningen av boets tillräcklighet har konkursdomaren att beakta inte bara redan uppkomna konkurskostnader utan också de kostnader som ett fortsatt förenklat konkursförfarande skulle medföra.³⁵ Ofta blir det inte aktuellt med massaskulder i sådana relativt små konkurser som kommer i fråga här. Om massaskulder redan föreligger, skall de emellertid tas med i beräkningen. Att göra någon prognos beträffande massaskulder som eventuellt kan uppstå framdeles är i regel svårt. I den mån sådana massaskulder kan förutses skall de emellertid beaktas.

Vad angår tillgångssidan bör — som påpekats i anslutning till 185 § i förslaget — stor försiktighet iakttas när det gäller att beräkna värdet av tvistiga fordringar. Om hög grad av sannolikhet talar för att egendom kan tillföras boet genom återvinning, bör denna egendom beaktas.

Medel som vid avskrivning enligt förevarande punkt 5 kan finnas i konkursboet skall i första hand tas i anspråk för betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder (se 188 § första st. i förslaget). Vid behov får förvaltaren sälja boets egendom för att kostnaderna och massaskulderna så långt möjligt skall kunna betalas ur boet. Det bör inte finnas något hinder mot försäljning i angivna syfte även sedan konkursen avskrivits.³⁶

I den mån boets egendom inte behövs för betalning av konkurskostnader och massaskulder skall den, sedan avskrivningsbeslutet vunnit laga kraft, återställas till gäldenären. Det kan här endast röra sig om mycket små värden eftersom konkursen, om tillgångarna hade räckt till fortsatt

³³ Ang. uttrycken "anledning till antagande", "ådagalagt" och "uppenbart" i gällande 185 och 186 §§ KL se Welamson I s. 664 ff.

³⁴ Ang. tillämpning av gällande lag se NJA 1928 s. 351, jfr Welamson I s. 682 f.

³⁵ Betr. framtida kostnader se Welamson I s. 673 och II s. 160.

³⁶ Jfr Welamson I s. 660 f.

förenklat konkursförfarande, skulle ha handlagts enligt 185 b § i förslaget. Att gäldenären skall få tillbaka återstoden av sina tillgångar står i principiell överensstämmelse med gällande lag.³⁷ Lika litet som f. n. — se 185 § 4 och 186 § KL — torde någon uttrycklig bestämmelse i ämnet behövas. Åtgärden ligger i linje med 185 c § i förslaget.³⁸ En sak för sig är att gäldenären kan medge att det överskott som till äventyrs finns i boet i stället överlämnas till konkursborgenär med bästa förmånsrätt (jfr ovan under 2.4.3).

Innan konkursdomaren beslutar om avskrivning skall han höra förvaltaren. Denne är mer insatt i de bakomliggande förhållandena och kan lämna vägledande upplysningar i avskrivningsfrågan. I det föregående har nämnts några exempel på fall, då förvaltaren kan behöva komplettera utredningen. Av punkt 2 fjärde stycket i denna paragraf följer att förvaltaren kan ha anledning att ta kontakt med borgenär som gjort konkursansökan eller annan särskilt berörd borgenär, innan han uttalar sig i saken.

Någon skyldighet för god man att avge redovisning i samband med ursprunglig fattigkonkurs är inte särskilt föreskriven i KL.³⁹ Liksom enligt 185 b och 187 §§ i förslaget bör emellertid förvaltaren åläggas att lämna redovisning för förvaltningen även när konkursen avskrivs enligt förevarande punkt 5. Det kan ifrågasättas, om det inte är tillräckligt att redovisningen i detta fall avges till gäldenären (jfr 190 § första st. KL). Redovisningen kan emellertid vara av intresse även för borgenärerna och har också betydelse från kontrollsynpunkt. Med hänsyn härtill har i *andra stycket* föreskrivits att förvaltaren snarast möjligt skall avge redovisning för förvaltningen till konkursdomaren. Det är önskvärt att redovisningen avges före konkursdomarens prövning av avskrivningsfrågan, men detta är inte nödvändigt i fall som avses här.

Lika litet som i fråga om andra liknande redovisningar enligt KL bör ges närmare föreskrifter om vad den här avsedda redovisningen skall innehålla. Omständigheterna i det särskilda fallet blir avgörande.⁴⁰ Angående klander av redovisningen se 190 § tredje stycket och 191 § i förslaget.

Tredje stycket i förevarande punkt har i huvudsak sin motsvarighet i nuvarande 185 § 4 (andra punkten).⁴¹ Trots bestämmelserna i 4 kap. KL kan det tänkas inträffa att gäldenären, sedan han försatts i konkurs, avvikit till okänd ort så att bouppteckning inte kan upprättas i föreskriven ordning. Enligt 54 § första stycket KL jämfört med 185 a § 2

³⁷ Se Lawski s. 276, samme förf. i SvJT 1924 s. 298 samt Welamson I s. 673 och 681.

³⁸ Jfr Lawski i SvJT 1924 s. 298 och Welamson I s. 673 där — såvitt angår avskrivning av ordinär konkurs på grund av brist på tillgångar — analogisering med 148 § KL ansetts befogad.

³⁹ Jfr Welamson II s. 180 not 2.

⁴⁰ Jfr Ekdahl s. 266 f och Welamson I s. 429.

⁴¹ Betr. förarbetena se NJA II 1921 s. 610. Enligt uttalande av lagrådet är det tydligt att tredska med avseende på edgången inte utgör sådant hinder som åsyftas med bestämmelsen.

andra stycket i förslaget skall ju gäldenären rätteligen vara tillstådes vid bouppteckningsförrättningen. I nu avsedda fall bör man emellertid kunna ställa lägre krav på bouppteckningen. Om förvaltarens utredning av boet visar att det inte finns tillgångar till betalning av konkurskostnaderna och eventuell annan boets skuld, bör konkursen kunna avskrivas i likhet med vad som kan ske enligt förevarande tredje stycke för där reglerat fall. Någon särskild lagregel för den nu berörda undantagssituationen finns inte i gällande lag och tas inte heller upp i förslaget.

Samtidigt som konkursen avskrivs skall konkursdomaren bestämma arvode och kostnadsersättning till förvaltaren, se 187 a § andra stycket i förslaget. Av 188 § första stycket i förslaget framgår att avskrivningsbeslutet i vissa fall även skall innehålla åläggande för sökande borgenär att betala konkurskostnader.

Sedan avskrivningsbeslut meddelats och beslutet vunnit laga kraft, är konkursen avslutad.

I 24 § KL ges bestämmelser för det fallet att utmätningsförfarande pågår, när gäldenären försätts i konkurs. Bestämmelserna har nyligen setts över. De gäller i princip oavsett om konkursen handläggs som ordinär konkurs eller som fattigkonkurs.⁴² Någon ändring i reglerna föranleds inte av kommitténs förslag att handlägningsformen förenklad konkurs skall införas.

185 b §

Denna paragraf skall tillämpas när förenklad konkurs inte avskrivs enligt 185 a § i förslaget, dvs. när boet befinns räcka till betalning av kostnaderna för det förenklade förfarandet och av eventuella massaskulder.

Punkt 1

Denna punkt innehåller bestämmelser om försäljning av boets egendom och om vissa andra förvaltningsåtgärder. Det bör understrykas att här aktuella konkursbon förutsätts vara av enkel beskaffenhet. Om komplikationer uppstår och inte kan lösas inom den förenklade konkursens ram, får övergång till ordinär konkurs äga rum ifall övriga villkor härför är uppfyllda (se 186 § i förslaget).

Normalt är det till fördel för både gäldenären och borgenärerna att konkursen kan avslutas snabbt. Med hänsyn härtill föreskrivs i *första stycket* att förvaltaren skall sälja boets egendom, så snart det lämpligen kan ske. Av bestämmelsen följer att förvaltaren kan låta försäljningen

⁴² Se ang. hithörande frågor U VIII s. 252 ff, prop. 1971:20 s. 349 f, 563 och 580 samt Walin-Lorichs, Exekution i fast egendom, luftfartyg m. m. s. 325 ff. Jfr även Wilhelmsson i SvJT 1973 s. 341 ff. Möjligheten att erhålla utmätning sedan gäldenären försatts i konkurs regleras i 23 § KL.

Betr. förhållandet mellan kvarstad eller skingringsförbud och konkurs se Welamson I s. 334 ff (jfr s. 653) och II s. 145 not 2, Walin i SvJT 1962 s. 719 f, Walin-Lorichs, a. a. s. 325 samt U XII s. 467 f och 483. Se även U X s. 106. Kvarstad och skingringsförbud kan framdeles komma att slås samman till ett gemensamt institut, se under 2.4.1 not 1.

anstå en kortare tid, om förmånligare villkor för boet därigenom kan uppnås. I undantagsfall bör även något längre anstånd med realisationen kunna äga rum, om det är uppenbart att ett bättre försäljningsresultat blir följden. Ordet "lämpligen" i lagtexten ger utrymme för detta. Den föreslagna ordningen överensstämmer i huvudsak med vad som gäller om försäljning vid ordinär konkurs, där emellertid längre uppskov kräver beslut av rättens ombudsman eller borgenärerna (se 61, 62, 64 och 65 §§ KL).¹

Från regeln att boets egendom i princip skall säljas snarast möjligt gäller undantag för fall då annat särskilt föreskrivits. Här åsyftas 60 och 63 §§, 70 § andra stycket och 71 § femte stycket KL, vilka lagrum enligt vad som framgår i det följande i viss utsträckning också skall tillämpas vid förenklad konkurs.² Beträffande ordinär konkurs finns liknande undantagsregler i 62 §.

Givetvis bör förvaltaren inte sälja egendom av så ringa värde att det inte blir något över, sedan kostnaden för försäljningen täckts.³

Beträffande försäljning av egendom, fortsättande eller återupptagande av gäldenärens rörelse, indrivning av utestående fordringar och förlikning angående osäker eller tvistig tillgång skall enligt *andra stycket* 60, 63, 67, 70, 71 och 73–78 §§ KL gälla i tillämpliga delar. Eftersom rättens ombudsman eller formliga borgenärssammanträden inte skall förekomma vid förenklad konkurs, kan de i åtskilliga av nämnda paragrafer uppställda kraven på samtycke eller beslut av rättens ombudsman eller borgenärerna inte äga tillämpning. Det har i tydlighetens intresse ansetts lämpligt att i förslaget ta in en uttrycklig undantagsregel i detta hänseende. Med borgenärerna avses borgenärerna samfällt, således inte viss borgenär eller viss grupp av borgenärer (t. ex. sådana med särskild förmånsrätt i viss egendom). Av 185 a § 2 fjärde stycket i förslaget följer att förvaltaren emellertid i alla frågor av större vikt skall höra de borgenärer som särskilt berörs av förvaltningen. I fråga om försäljning kan i denna kategori av borgenärer ingå t. ex. innehavare av företagsinteckning.

I en del av de nämnda paragraferna anges som förutsättning att fordran bevakats (se t. ex. 70 § sista st.). Eftersom något bevakningsförfarande inte skall förekomma vid förenklad konkurs, har i förevarande stycke föreskrivits att fordran som kan göras gällande i konkursen skall anses som i konkursen bevakad fordran. Vilka fordringar som kan göras gällande i konkurs framgår huvudsakligen av 100 § KL (jfr även 100 a §).

Med beaktande av det sagda innebär en tillämpning av 60, 63, 67, 70, 71 och 73–78 §§ KL vid förenklad konkurs i huvudsak följande.

Om gäldenären drivit rörelse, äger förvaltaren enligt 60 § efter gäldenärens hörande låta rörelsen fortsättas för konkursboets räkning, om det kan ske enligt lag och i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig utredning av boet. Det sistnämnda villkoret markerar att restriktivitet bör

¹ Jfr Welamson I s. 374 ff.

² Se även bl. a. 9 kap. 8 §, 11 kap. 19 § och 12 kap. 7 § giftermålsbalken (jfr 11 kap. 11 § enligt SFS 1973:645). Jfr även Welamson I s. 376 och II s. 103.

³ Jfr Welamson I s. 367.

iakttas.⁴ Vad nu sagts angående fortsatt drift gäller också, om förvaltaren vill återuppta en nedlagd rörelse. Formellt gäller inte någon tidsbegränsning för fortsättande av gäldenärens rörelse under förenklad konkurs. Den i 60 § föreskrivna tidsbegränsningen utgår från första borgenärssammanträdet och blir inte tillämplig vid förenklad konkurs. Det ligger emellertid i sakens natur att det vid sådan konkurs kan bli fråga om fortsatt drift endast under en kortare tid.⁵ Beträffande fortsatt drift av gäldenärens rörelse se även t. ex. 2 § lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis. I detta sammanhang bör även uppmärksammas kungörelsen (1972:302) om statsbidrag till nedläggningshotade företag (se särskilt 1 §).

Har gäldenären i hovrätten besvärat sig över konkursbeslutet, får enligt 63 § inte mot hans bestridande försäljning av egendom i boet äga rum förrän hovrätten utlätit sig i anledning av besvären.

Vad som i 63 § föreskrivs om uppskov med försäljning av egendom utgör likväl enligt 67 § första stycket inte hinder mot försäljning i vissa särskilda fall, som framgår av 61 §.⁶ Av 67 § andra stycket följer att även egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, under vissa omständigheter kan säljas genom förvaltarens försorg utan hinder av regleringen i 63 §. Vid förenklad konkurs torde tillämpning av 67 § sällan aktualiseras.

Om fast egendom⁷ finns i boet, äger förvaltaren enligt 70 § första stycket hos vederbörande myndighet begära försäljning därav i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. Egendomen kan även säljas i annan ordning, om förvaltaren finner det fördelaktigare för boet. När det lämpligen kan ske, skall förvaltaren inhämta gäldenärens mening beträffande försäljningen. Om exekutiv auktion på fast egendom som hör till boet hållits utan att försäljning kommit till stånd, kan förvaltaren enligt andra stycket i samma paragraf underlåta att vidta ytterligare åtgärder för egendomens försäljning. Har auktion i exekutiv ordning inte ägt rum men finns det anledning att anta att sådan auktion inte kommer att leda till försäljning, får förvaltaren underlåta att föranstalta om egendomens avyttrande, om de borgenärer som i konkursen kan göra gällande fordringar med särskild förmånsrätt i egendomen samtycker till det. Om exekutiv auktion på boets fasta egendom utsatts, skall förvaltaren enligt tredje stycket före bevakningssammanträdet avlämna behållning som uppkommit av egendomen under konkursen. Behållning som inte avlämnas före bevakningssammanträdet skall, om egendomen säljs, avlämnas före tillträdesdagen och i annat fall innan utdelning i konkursen sker. Av sista stycket följer att förvaltaren senast vid bevakningssammanträde för auktion på fast egendom skall anmäla arvode, annan kostnad och fordringar, som kan göras gällande i konkursen och bör beaktas vid egen-

⁴ Jfr Welamson I s. 418 och II s. 110.

⁵ I Welamson I (s. 416) framhålls att fortsättande av gäldenärens rörelse under kortare tid – jämsides med eller i avvaktan på andra realisationsåtgärder – ofta kan vara önskvärt för att hindra en annars ofrånkomlig värdeförstöring.

⁶ Jfr Welamson I s. 377 not 19.

⁷ Bestämmelserna om fast egendom i KL och lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom äger motsvarande tillämpning i fråga om tomträtt. Se 13 kap. 26 § jordabalken.

domens försäljning. Förvaltaren skall genom brev underrätta borgenär om anmälan som han gör på dennes vägnar.

De i 71 §⁸ första stycket föreskrivna inskränkningarna i förvaltarens handlingsfrihet, när det gäller försäljning av lös egendom i där avsedda fall, blir inte tillämpliga vid förenklad konkurs. Förvaltaren kan alltså själv besluta att försäljning av lös egendom skall äga rum på annat sätt än på auktion. Förvaltaren bör emellertid dessförinnan höra gäldenären, om det lämpligen kan ske (jfr 71 § första st. andra punkten). Att även särskilt berörda borgenärer kan böra höras enligt förslaget har framgått tidigare. Av paragrafens andra stycke följer att lös egendom, vari borgenär har panträtt eller annan särskild förmånsrätt, aldrig utan hans samtycke får säljas på annat sätt än på auktion, om hans rätt är beroende av försäljningen. Enligt tredje stycket gäller likväl i vissa fall undantag från kravet på borgenärens samtycke. Skall fartyg som ej är infört i skeppsregistret, gods i fartyg eller i luftfartyg säljas, äger enligt fjärde stycket förvaltaren begära exekutiv försäljning, om egendomen finns inom landet. I fråga om försäljning av registrerat skepp, luftfartyg eller in-tecknade reservdelar till luftfartyg har — enligt femte stycket — 70 § första och andra styckena motsvarande tillämpning, om egendomen finns inom landet. Med skepp likställs skeppsbygge (se 195 a §). Sjätte stycket i 71 § innehåller vissa regler om förvaltarens åligganden vid försäljning av gäldenärens rätt till andel i in-teckning i luftfartyg m. m. Enligt sista stycket äger bestämmelserna i 70 § sista stycket motsvarande tillämpning, när gäldenären tillhörig lös egendom skall säljas exekutivt under konkursen. I den mån det påkallas skall förvaltaren dessutom i ärendet föra talan för borgenärer med förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § FRL och genom brev underrätta borgenär om yrkande som han framställer på dennes vägnar.

Om borgenär har lös egendom som pant eller "eljest under panträtt i handom" — varmed retentionsrätt likställs (se 195 § andra st. KL) — kan han enligt 73 § första stycket låta sälja den på auktion.⁹ Värdepapper som noteras på fondbörs får säljas genom fondkommissionär till gällande börspris. Utan förvaltarens samtycke får försäljning som sagts nu inte äga rum förrän konkursen pågått viss tid. Vid ordinär konkurs är denna tid fyra veckor från första borgenärssammanträdet. Enligt förarbetena har denna tidsfrist föreskrivits för att den slutliga förvaltaren, som utses på första borgenärssammanträdet, skall få tillräcklig tid att vidta åtgärder för inlösen av panten.¹⁰ Eftersom något första borgenärssammanträde inte förekommer vid förenklad konkurs, måste en annan tidsfrist föreskrivas. Enligt förslaget skall fyra veckorstiden vid förenklad konkurs — där i princip samma förvaltare fungerar under hela förfarandet — i stället räknas från konkursbeslutets meddelande.

⁸ Här — liksom betr. 73, 76 och 195 a §§ — avses lydelsen enligt förslag i lagrådsremiss 26/4 1972 ang. lagstiftning om exekutiv försäljning av fartyg m. m. Jfr ovan avsnitt 1.1.

⁹ Genom 73 § KL regleras exklusivt panthavares rätt att realisera panten. Bestämmelserna i 10 kap. 2 § handelsbalken är alltså inte tillämpliga på försäljning av lös pant under konkurs. Se Lawski s. 155 och Welamson I s. 401 f.

¹⁰ NJA II 1921 s. 507.

Av 73 § första stycket följer vidare att försäljning genom borgenärens försorg inte heller får ske, om förvaltaren vill lösa egendomen för konkursboets räkning. En anledning för förvaltaren att lösa in panten kan vara att han anser sig kunna sälja den på förmånligare villkor, varvid boet kan tillgodogöra sig övertärdet i panten. Borgenären skall minst en vecka innan han vidtar åtgärd för egendomens försäljning hembjuda den till förvaltaren för inlösen. Utgörs egendomen av fartyg, som inte är infört i skeppsregistret, eller av gods i fartyg eller i luftfartyg m. m., skall försäljningen ske i exekutiv ordning. Om egendom skall säljas på annat sätt än exekutivt och den inte består av värdepapper som kan säljas utan auktion, får försäljningen inte utan förvaltarens samtycke äga rum på annan ort än där egendomen finns. Borgenären skall minst tre veckor i förväg låta förvaltaren veta, när och var försäljningen skall ske. Har egendomen sålts i annan än exekutiv ordning, är borgenären skyldig att för förvaltaren redovisa för vad som influtit. Om borgenären inte vill föranstalta om försäljning, äger förvaltaren enligt andra stycket sköta om försäljningen. Beträffande inteckning i luftfartyg m. m. gäller dock speciella regler.

I 74–76 §§ ges föreskrifter angående kungörelser och underrättelser om auktion för försäljning av konkursbos egendom. Bestämmelserna skall enligt förslaget tillämpas även vid förenklad konkurs. Det i 76 § uppställda kravet på samtycke av rättens ombudsman i där angivet fall gäller dock ej. Förvaltaren kan med andra ord vid förenklad konkurs själv avgöra, om det i visst fall kan anses tillräckligt att auktionen kungörs i mindre utsträckning än som sägs i 74 §. Som framgår av 76 § gäller bl. a. att inskränkning i fråga om kungörande av auktion på fast egendom, registrerat skepp eller luftfartyg m. m. dock inte får göras utan gäldenärens samtycke. Inte heller får sådan inskränkning ske beträffande kungörande av auktion på annan lös egendom, vari borgenär har panträtt eller annan särskild förmånsrätt, utan att borgenären i fråga samtycker till det.

Av 77 § följer att förvaltaren snarast möjligt skall vidta nödvändiga åtgärder för indrivning av utestående fordringar. Beträffande ordinär konkurs gäller särskilda regler om uppskov. Sådana regler synes inte vara påkallade i fråga om förenklad konkurs.¹¹ Vid behov kan förvaltaren försöka få fordringen indriven genom rättegång, lagsökning, betalningsföreläggande¹² eller skiljeförfarande. Om inte rättegång, lagsökning eller mål om betalningsföreläggande anhängiggörs eller skiljedom påkallas eller förlikning kommer till stånd, skall fordringen i princip avyttras som annan lös egendom.¹³ Innebörden av 77 § är med andra ord att utestående fordringar i första hand skall realiseras genom indrivning.

Har förlikningsanbud lämnats angående osäker eller tvistig tillgång, kan anbudet enligt 78 § antas av förvaltaren, om han finner det fördelaktigt för konkursboet. Paragrafen torde avse både processförlikning och förlikning utom rätta.¹⁴ När det lämpligen kan ske, skall förvaltaren

¹¹ Jfr betr. försäljning vid not 1 ovan.

¹² Ang. lagsökning och betalningsföreläggande se ovan under 2.4.7.2 vid not 8.

¹³ Ang. uttrycket "må" i 77 § sista punkten se Welamson I s. 409.

¹⁴ Jfr U X s. 175 och Welamson I s. 308.

dock inhämta gäldenärens mening innan förlikning ingås. Om gäldenären motsätter sig förlikningen och ställer säkerhet för vad som bjuds, har han rätt att själv utföra tvisten. Att även särskilt berörda borgenärer kan böra höras följer av 185 a § 2 fjärde stycket i förslaget.

En förvaltare i ordinär konkurs är behörig ställföreträdare för boet som part i rättegång. I 79 § ges bestämmelser av huvudsaklig innebörd att han inte utan samtycke av rättens ombudsman får väcka eller föra talan i rättegång för konkursboets räkning (jfr 22 § andra — femte st. KL som motsvarar 22 § i förslaget till ändring i KL enligt U X). Detsamma gäller beträffande lagsökning, betalningsföreläggande och skiljeförfarande. Paragrafen avser bl. a. talan om återvinning.¹⁵ Bristande samtycke av rättens ombudsman hindrar inte processen men förvaltaren kan ådra sig ersättningsskyldighet. I fråga om förenklad konkurs föreskriver förslaget inte liknande begränsningar i förvaltarens talerätt utan förvaltaren får själv bedöma, om talan bör föras. Det är uppenbart att han härvid uteslutande skall ha boets bästa för ögonen. Av kostnadsskäl bör han inte inlåta sig i andra processer än sådana där det verkligen finns utsikter till framgång. Även här gäller att han kan böra samråda med särskilt berörda borgenärer.

När konkursbos egendom skall säljas, kan det bli aktuellt att tillämpa lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom, lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. eller i remiss till lagrådet den 26 april 1972 förslagen lag om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.¹⁶ Dessa försäljningslagar blir utan vidare tillämpliga även när konkursen handläggs som förenklad konkurs. Av naturliga skäl kommer emellertid försäljningslagarna i praktiken inte att tillämpas så ofta vid sådana konkurser. De bestämmelser som har särskild betydelse i konkurssammanhang är 2 § första stycket, 11 § fjärde stycket, 13 § första stycket, 17 §, 25 § andra stycket, 26 § fjärde stycket och 68 § tredje stycket i fastighetsförsäljningslagen,¹⁷ 2 §, 5 § första stycket, 10 § andra stycket och 11 § tredje stycket i luftfartygsförsäljningslagen samt 2 §, 5 § första, andra och fjärde styckena, 10 § andra stycket och 11 § fjärde stycket i den föreslagna skepps-försäljningslagen.¹⁸ Beträffande förslag om viss ändring i 13 § fastighetsförsäljningslagen och 5 § luftfartygsförsäljningslagen se nedan under 5.3. Det bör tilläggas att de nämnda försäljningslagarna enligt förslag av lagberedningen i Utsökningsrätt XII skall ersättas av bestämmelser i den blivande utsökningsbalken (se 11—13 kap., jfr 2 kap. 8 § betr. skeppsbygge och 10 § andra st. ang. tomträtt samt 9 kap. 1 § tredje st. och 14 §).

Beträffande rätt till betalning efter exekutiv försäljning under konkurs av fartyg, som inte är infört i skeppsregistret, eller gods i fartyg eller i luftfartyg ges bestämmelser i 139 § 3 mom. UL i dess lydelse enligt förslag i lagrådsremissen den 26 april 1972. Jfr motsvarigheten i 9 kap.

¹⁵ Se U X s. 173 och 175, Lawski s. 115 och 161 samt Welamson I s. 314.

¹⁶ Jfr ovan avsnitt 1.1.

¹⁷ Betr. tillämpningen av 25 § andra st. i fastighetsförsäljningslagen se U VIII s. 131 f och prop. 1971:20 s. 215 jämfört med 187 a § i förevarande KL-förslag.

¹⁸ Ang. tillämpningen av 10 § andra st. i den föreslagna skepps-försäljningslagen se U XI s. 53 f (jfr 187 a § i KL-förslaget).

13 § andra stycket förslaget till utsökningsbalk (där oregistrerat luftfartyg tillagts).

Slutligen kan erinras om att exekutiv försäljning av egendom under konkurs enligt 23 och 24 §§ KL kan ske på initiativ av borgenär som har panträtt i egendomen (se även 195 §). Härvid förutsätts dock att utmätning har ägt rum.

Punkt 2

När konkursboets egendom avyttrats, aktualiseras frågan om utdelning till borgenärerna. I ordinär konkurs kan flera utdelningar äga rum under konkursens lopp (se 126 § KL). Vid förenklad konkurs, som normalt kommer att kunna avslutas relativt snabbt, bör det räcka med att tillgångarna fördelas genom en enda utdelning. Denna blir alltså liktydig med slututdelning (jfr t. ex. 136 § KL enligt förslaget i U X). I enlighet med det sagda föreskrivs i *första stycket* av förevarande punkt att utdelning till borgenärerna skall äga rum, sedan all boets tillgängliga egendom förvandlats i pengar. Från det utdelningsbara beloppet skall likväl undantas vad som behövs för betalning av kostnaderna för den förenklade konkursen och eventuella massaskulder. Detta överensstämmer med vad som enligt 125 § KL gäller vid ordinär konkurs. Vad angår konkurskostnaderna får göras en beräkning av vad den slutliga ersättningen till förvaltaren kommer att uppgå till. Som framgått under 2.4.6 får utdelningen inte anstå i avvaktan på att gäldenären skall göra ytterligare förvärv t. ex. i form av arbetsförtjänst.

Av första stycket följer att borgenärerna skall få utdelning i enlighet med den rätt till betalning som enligt lag eller eljest tillkommer dem. Vilka fordringar som kan göras gällande i konkurs framgår huvudsakligen av 100 § KL. Där fastslås som en grundprincip att endast fordringar som uppkommit före konkursbeslutet får göras gällande.¹⁹ Enligt 100 a § gäller begränsningar i fråga om vissa lönefordringar och liknande.²⁰ Jfr även 37 § fjärde stycket.

Rätten till betalning borgenärerna inbördes skall bedömas enligt bestämmelserna i FRL (se 1 § första st. nämnda lag) och därtill anslutande författningar. Vad som kan ha särskilt avtalats måste givetvis också beaktas. I fråga om möjligheten att begagna fordran till kvittning under konkurs gäller reglerna i 121 § KL – vari ändring föreslagits i Utsökningsrätt X – i tillämpliga delar.²¹

Som framgått i den allmänna motiveringen under 2.4.3 bör något formligt bevakningsförfarande inte förekomma vid förenklad konkurs i motsats till vad som gäller vid ordinär konkurs. I klarhetens intresse har i första stycket tagits upp en uttrycklig bestämmelse om att det för rätt till utdelning i konkursen inte krävs att fordran bevakats. De borgenärer som

¹⁹ Ang. frågan när en fordran skall anses uppkommen se 1911 års betänkande s. 343 f, Lawski s. 184 samt Welamson I s. 439 ff och II s. 111 ff.

²⁰ I U X har föreslagits att 100 § skall ändras i visst hänseende och att 100 a § skall upphävas.

²¹ Se ovan vid rubriken till avsnitt 2.5. Jfr även Welamson I s. 509 f.

kommer i fråga för utdelning utgörs av dem som förvaltaren genom gäldenärens uppgifter eller på annan väg skaffat sig kännedom om. I regel har de tagits upp redan i bouppteckningen men de kan också ha låtit höra av sig under konkursen. Det kan erinras om att lönegarantilagen f. n. förutsätts kunna tillämpas på liknande sätt vid fattigkonkurs.²² En naturlig åtgärd för förvaltaren blir att, innan utdelningsförslaget upprättas, hos vederbörande myndighet ta reda på vilka skattefordringar och liknande som kan göras gällande i konkursen.

Friheten från bevakning vid förenklad konkurs gäller i alla lägen. Vid ordinär konkurs behöver t. ex. en pantavare inte bevaka sin fordran i den mån han endast önskar få betalt ur panten (se 123 § första st., jfr 195 § KL). Om han — för den händelse panten inte räcker till — vill få utdelning som oprioriterad borgenär ur boets övriga egendom, måste han emellertid bevaka sin fordran. Det behöver han däremot inte göra vid förenklad konkurs. Vad nu sagts om pantavare äger motsvarande tillämpning beträffande borgenär som vill använda sin fordran till kvittning (jfr 121 § första st. KL).

Det bör i detta sammanhang erinras om att borgenär, som till äventyrs varit okänd och därför inte beaktats i konkursen, i princip har sin fordran kvar mot gäldenären. Ofta kan fordringen emellertid inte göras gällande. Detta är regelmässigt fallet när gäldenären är ett aktiebolag som upplösts genom konkursen.

I det föregående har framgått att det inte ansetts nödvändigt med ett särskilt system för rättslig prövning av tvistiga fordringar inom det förenklade förfarandet. Vid ordinär konkurs skall rättens ombudsman på borgenärssammanträde söka utreda uppkomna tvistefrågor och nå förlikning. Om förlikning inte träffas, skall saken hänskjutas till rättens prövning (108 och 109 §§). I den mån tvistiga fordringar visar sig föreligga vid förenklad konkurs bör förvaltaren i första hand försöka träffa uppgörelse med de berörda borgenärerna, dvs. sådana som kan komma i fråga för utdelning.²³ En borgenär kan t. ex. förklara sig villig att sätta ned sin påstådda fordran i konkursen till belopp som kan godtas av övriga intressenter. Han kan också vilja avstå från utdelning med förmånsrätt.²⁴ Om uppgörelse inte kan nås och frågan är komplicerad, kan det bli aktuellt att gå över till ordinär konkurs med tillämpning av 186 § i förslaget. Med tanke på den merkostnad och tidsutdräkt som en sådan övergång medför bör förutsättningarna för förlikning i allmänhet vara goda. Även särskild rättegång om den tvistiga fordringen kan tänkas.²⁵ Normalt bör emellertid här avsedda tvistefrågor kunna lösas inom den förenklade konkursens ram. Det ankommer på förvaltaren att på grundval av utredningsmaterialet pröva uppkomna frågor om fordrans existens, storlek och placering i förmånsrättsordningen.

Som sagts förut skall vad som i 133–135 §§ KL föreskrivs om rätt till

²² Se ovan vid rubriken till avsnitt 2.5 not 3 samt prop. 1970:201 s. 83 och 96. Jfr betr. ackord 27 § AckL och U VII s. 110.

²³ Jfr 19 kap. 11 § andra st. ÄB enligt vilket boutredningsman skall söka träffa uppgörelse med borgenärerna, om tillgångarna i dödsboet inte räcker till betalning av boets skulder.

²⁴ Jfr Walin-Rydin s. 15 f och 47 not 13.

²⁵ Se härom närmare Welamson I s. 291 ff och II s. 88.

utdelning vid solidariska skuldförhållanden tillämpas även vid förenklad konkurs.²⁶ Av förevarande första stycke följer emellertid att något bevakningskrav aldrig gäller vid förenklad konkurs. Beträffande lagberedningens förslag till ändrade regler om solidariska skuldförhållanden hänvisas till Utsökningsrätt X s. 36 ff och 194 ff.

Andra bestämmelser av materiellrättslig innebörd som — i rena undantagsfall — kan behöva tillämpas är 136 § (här avses den i U X s. 38 föreslagna lydelsen) och 140 §.²⁷ Det bör i anslutning här till erinras om att s. k. resolutivt villkorade fordringar i KL jämföras med ovillkorliga.²⁸

Om fast egendom, registrerat skepp, luftfartyg eller intecknade reservdelar till luftfartyg med stöd av 70 § andra stycket resp. 71 § femte stycket KL jämföras med 185 b § 1 i förslaget inte sålts, kan utdelning likväl ändå företas. En uttrycklig bestämmelse härom har införts i förevarande lagrum (jfr betr. ordinär konkurs 126 § fjärde st. andra punkten).

Enligt *andra stycket* skall förvaltaren upprätta förslag till utdelning.²⁹ Förslaget skall för varje däri upptagen borgenär ange fordringsbeloppet med den ränta varpå utdelning skall beräknas, fordringens förmånsrätt och utdelningen på fordringen (jfr betr. ordinär konkurs 128 § andra st. KL). I utdelningsförslaget skall inte särskilt anges att viss borgenär ej kunnat komma i fråga för utdelning. Det framgår av att han inte tagits med i förslaget.³⁰

I 128 § tredje stycket KL föreskrivs att utdelningsförslag i ordinär konkurs skall vara åtföljt av redogörelse för förvaltningen av egendom, för vilken de medel som skall delas ut influtit. Av redogörelsen skall framgå hur mycket som influtit för egendomen genom försäljning eller på annat sätt och — om inte hela detta belopp skall delas ut enligt förslaget — för vilka andra ändamål återstoden tagits i anspråk. Om medel som avses i förslaget influtit för egendom vari gällt särskild förmånsrätt, skall de föreskrivna uppgifterna lämnas särskilt för den egendomen.

Enligt förarbetena är den i 128 § tredje stycket föreskrivna redogörelsen nödvändig för att borgenärerna skall kunna bedöma ett utdelningsförslags riktighet i olika hänseenden.³¹ Förvaltningsredogörelsen som sådan kan inte överklagas. Om någon anser att större belopp bort delas ut i konkursen, får han angripa förvaltarens slutredovisning.³²

²⁶ Jfr även 19 § lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag.

²⁷ Att nämnda paragrafer avser materiella frågor jfr Lawski s. 215 och Welamson I s. 571. Betr. 140 § se Welamson I s. 465 och II s. 120 f samt Walin i SvJT 1962 s. 721.

²⁸ Se Welamson I s. 452 f.

²⁹ Utdelningsförslag i konkurs bör inte omfatta medel som genom offentlig myndighets försorg delats ut till konkursborgenär efter exekutiv auktion. Förslaget kan endast avse överskott som därvid kan ha tilldelats konkursförvaltningen. Se Welamson I s. 585.

³⁰ Jfr Welamson I s. 587 och II s. 141.

³¹ 1911 års betänkande s. 372, jfr Lawski s. 218.

³² Se Welamson I s. 431 f och 588 f (jfr s. 592) samt II s. 142. Welamson påpekar att det i praktiken är vanligt — och att det sannolikt också ligger i linje med lagens syfte — att slutredovisningen innehåller alla i 128 § tredje st. avsedda uppgifter och då ersätter den särskilda förvaltningsredogörelsen. Slutredovisningen får i sådant fall den dubbla funktionen att reglera frågan om förvaltarens ansvar och att möjliggöra en bedömning av utdelningsförslagens riktighet. Se även Ekdahl s. 266.

Det finns enligt kommitténs mening ingen anledning att ställa lägre krav vid förenklad konkurs i nyss berörda hänseenden. I andra stycket har därför föreskrivits att vid utdelningsförslaget skall fogas sådan förvaltningsredogörelse som sägs i 128 § tredje stycket. Ofta kan det vid förenklad konkurs räcka med en tämligen summarisk redogörelse. Att förvaltningsredogörelsen under vissa förutsättningar kan ersättas av redovisningen för förvaltningen av boet, se nedan vid punkt 3.

I 138 § KL ges bestämmelser om beräkning av ränta och rabatt på borgenärens fordringar i samband med utdelning i ordinär konkurs.³³ Beträffande fordringar utan förmånsrätt gäller enligt första stycket att, om ränta är utfäst eller eljest lagligen skall utgå,³⁴ ränteberäkningen mellan borgenärerna inbördes skall upphöra från dagen för konkursbeslutet. Om boet räcker till betalning av mer än kapitalbeloppet av alla bevakade fordringar utom sådana som är efterställda enligt 19 § FRL, skall dock ränta beräknas till den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag vari fordringen upptagits är att räkna. I sådant fall skall på fordran, för vilken ränta inte är utfäst eller eljest skall utgå enligt lag, beräknas årlig ränta efter 5 % från konkursbeslutet till den dag från vilken nämnda klandertid skall räknas.

I fråga om fordran som utgår med förmånsrätt gäller enligt 138 § andra stycket att, om ränta är utfäst eller eljest lagligen skall utgå, ränta skall beräknas till den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslaget är att räkna. Undantag görs dock för fall då borgenären lyft betalning i förskott enligt 143 § KL. Om här avsedd fordran inte löper med ränta, skall ändå en årlig ränta efter 5 % beräknas på fordringen från dagen för konkursbeslutet.

Om fordran, som ej löper med ränta före förfallodagen, inte utgår fullt eller med förmånsrätt och fordringen inte var förfallen dagen för konkursbeslutet, skall enligt 138 § tredje stycket utdelningen för fordringen beräknas på det belopp som efter 5 % årlig ränta utgör sådan fordrans värde samma dag (rabatter). För fordran som sagts nu och som utgår fullt eller med förmånsrätt skall — om fordringen inte var förfallen den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslaget skall räknas — utdelning beräknas på det belopp som enligt nyss angivna grund utgör fordringens värde sistnämnda dag. För det fallet att förskottslöftning enligt 143 § ägt rum gäller en särskild bestämmelse.

Kommittén saknar anledning att i denna etapp av sitt arbete se över de ovan redovisade reglerna om ränteberäkning och rabatter. Bestämmelserna kommer att gälla i tillämpliga delar även för utdelningsproceduren vid förenklad konkurs.³⁵ Eftersom något särskilt klanderförfarande inte skall förekomma i samband med utdelningsförslag vid förenklad konkurs (se nedan vid punkt 3), föreslås dock att vad som i 138 § sägs om den

³³ Betr. den närmare innebörden av bestämmelserna se Welamson I s. 455 ff och 516 samt II s. 115 ff.

³⁴ Jfr reglerna om dröjsmålsränta i 9 kap. 10 § handelsbalken. Detta rättsområde ses f. n. över av köplagsutredningen.

³⁵ 138 § KL — liksom 139 § — avser materiella frågor, jfr Lawski s. 215 och Welamson I s. 571.

dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, vid sådan konkurs i stället skall avse dagen för utdelningsförslagets upprättande.

Vad som i första stycket av nämnda paragraf sägs angående kapitalbeloppet av bevakade fordringar kommer — i den mån den åsyftade situationen inträffar i praktiken — vid förenklad konkurs att avse fordringar som kan göras gällande i konkursen (jfr första st. i förevarande punkt 2). I anslutning till punkt 4 nedan framgår vidare att förskottslyftet inte skall förekomma vid förenklad konkurs.

Reglerna om ränte- och rabattberäkning torde inte föranleda några praktiska svårigheter i samband med förenklad konkurs. Normalt kommer endast ett mindre antal — förmånsberättigade — borgenärer i fråga för utdelning. Dessutom behöver bara ett enda utdelningsförslag upprättas.

Vid upprättande av utdelningsförslag i ordinär konkurs skall enligt 139 § KL förmåner som inte utgår i pengar uppskattas efter ortens pris. Fordran på pension, som inte har förfallit till betalning den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, uppskattas till det belopp som motsvarar upplupen del av pensionsutfästelsen nämnda dag. Uppskattningen sker med ledning av 2 och 3 §§ lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. Fordran på ränta eller annan förmån, som skall utgå under någons livstid och inte är förfallen till betalning nämnda dag, uppskattas med ledning av 3 § i sagda lag.

Sådana beräkningar som avses i 139 § kan ibland aktualiseras också vid förenklad konkurs. Som exempel kan nämnas uträkning av kapitalvärdet av fordran på framtida pension med allmän förmånsrätt enligt 12 § FRL. Liksom beträffande 138 § föreslås att vad som sägs om den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag skall räknas, i stället skall avse dagen för utdelningsförslagets upprättande. Den relevanta dagen torde i allmänhet komma att inträffa tidigare vid förenklade än vid ordinarie konkurser.³⁶

Bestämmelser i enlighet med vad som föreslagits ovan har upptagits i tredje stycket av förevarande punkt 2.

Det kan upplysningsvis nämnas att exekutionsväsendets organisationsnämnd den 2 november 1972 (Dnr 171/70) föreskrivit att kapitalvärdet av pensionsfordran med förmånsrätt enligt 12 § FRL vid tillämpning av lönegarantilagen skall vid såväl ordinär konkurs som fattigkonkurs beräknas per den dag som infaller sex månader efter konkursansökningen. Ehuru detta såvitt angår ordinarie konkurser strider mot reglerna i 139 § KL, har nämnden ansett den föreskrivna lösningen kunna godtas med hänsyn till att den är till fördel för arbetstagaren.

I 196 § KL ges vissa speciella regler om rabatter som kan få betydelse för utdelningen i konkurs. Reglerna blir i princip tillämpliga även vid

³⁶ Jfr betr. numera upphävda 17 kap. 6 a § handelsbalken Silfverswärd i TSA 1971 s. 258 f.

förenklad konkurs.³⁷

KL innehåller inte några regler om tidpunkten för beräkning av kursen på fordran i utländskt myntslag. Såvitt angår ordinär konkurs har frågan emellertid prövats i rättspraxis.³⁸ Vid förenklad konkurs synes i förekommande fall naturligtast att — om annat inte föranleds av 7 § lagen (1936:81) om skuldebrev — fordran i utländskt myntslag beräknas efter kursen den dag då utdelningsförslaget upprättas.

Det kan tänkas inträffa att några utdelningsgilla fordringar inte existerar i den förenklade konkursen. Någon gäldenären närstående har t. ex. trätt emellan och betalat alla skulder. Vid ordinär konkurs gäller enligt 124 § KL att, om inte någon fordran har bevakats inom den fastställda bevakningstiden, konkursdomaren genast skall avskriya konkursen. Innan egendomen i boet återställs till gäldenären, skall förvaltaren ur egendomen så långt den räcker betala konkurskostnader och massafordringar. Regleringen skall ses mot bakgrunden av att ett inlett konkursförfarande inte längre har någon funktion att fylla, om det inte finns någon som gör anspråk på utdelning. I det tänkta fallet vid förenklad konkurs får förvaltaren anmäla för konkursdomaren att det inte finns några kända borgenärer i konkursen. Därefter får förfaras på samma sätt som sägs i 124 § KL. Egendomen bör inte återställas till gäldenären förrän beslutet om avskrivning av konkursen vunnit laga kraft. Någon särskild bestämmelse för det här berörda, extrema undantagsfallet torde inte behövas i fråga om förenklad konkurs.

Punkt 3

Det av förvaltaren upprättade utdelningsförslaget med därtill hörande förvaltningsredogörelse måste underkastas någon form av kontroll. Enligt *första stycket* av förevarande punkt skall förvaltaren genast tillställa konkursdomaren utdelningsförslaget jämte den förvaltningsredogörelse som avses i punkt 2 andra stycket. Härigenom får intressenterna möjlighet att ta del av handlingarna hos konkursdomaren. Förvaltaren skall vidare underrätta borgenär som tagits upp i utdelningsförslaget om den utdelning som beräknats för honom i förslaget. Som framgått vid punkt 2 skall de borgenärer som inte får någon utdelning ej tas upp i utdelningsförslaget. Härav följer att förvaltaren inte heller behöver lämna underrättelser till sådana borgenärer. Förfaringssättet överensstämmer i princip med vad som gäller vid ordinär konkurs, se 129 § andra stycket KL.³⁹ I och för sig kunde det finnas fog för att låta underrättelser utgå

³⁷ Att 196 § talar om "anmärkning — — — i vederbörlig ordning" bör ej uppfattas så att paragrafen inte kan tillämpas vid ordinär konkurs, om bevakning inte skett på grund av att fordringen är förenad med panträtt eller återopas till kvittning och därför inte behöver bevakas. Se 1911 års betänkande s. 457, Lawski s. 289 och Welamson I s. 517 not 18. Jfr den generella bevakningsfriheten vid förenklad konkurs.

³⁸ NJA 1922 s. 175 (dagen för utdelningsförslagets framläggande), 1923 A 12 (dagen för utdelningsförslagets uppgörande) och 1937 s. 17 (dagen då utdelningsförslaget enligt kungörelse först är tillgängligt för granskning). Se härtil Welamson I s. 460 f och 516. Jfr även 23 § andra st. AckL.

³⁹ Jfr Welamson I s. 591 f.

även till borgenärer som inte är med i utdelningsförslaget. Mot en sådan ordning talar emellertid kostnadsskäl och det allmänna önskemålet om enkelhet i förfarandet. För den nu berörda borgenärskategorin bör det vara tillräckligt att — som föreslås i det följande — kungörelse om utdelningsförslaget skall utfärdas.

Med hänsyn till bl. a. frågan angående avskrivning av skatt bör övervägas en administrativ föreskrift om att kronofogdemyndigheten i egen-skap av skatteborgenär skall få underrättelse om utdelningsförslag, även om någon utdelning på fordringen inte skall utgå enligt förslaget.

När förvaltaren lägger fram utdelningsförslaget hos konkursdomaren skall han samtidigt avge redovisning för förvaltningen av boet (jfr betr. ordinär konkurs 189 § andra st. KL). Om redovisningen innehåller alla de uppgifter som enligt 185 b § 2 andra stycket i förslaget jämfört med 128 § tredje stycket KL skall ingå i den särskilda förvaltningsredogörelsen, bör redovisningen kunna ersätta nämnda redogörelse. Härigenom nås överensstämmelse med vad som är praxis vid ordinär konkurs.⁴⁰ Som berörts i anslutning till 185 a § 5 i förslaget bör frågan om redovisningens närmare innehåll inte regleras i lagen. I allmänhet är det lämpligt att redovisningen uppställs som en jämförelse med bouppteckningen. Angående klander av redovisning hänvisas till 190 § tredje stycket och 191 § i förslaget. Här skall endast påpekas att klander av redovisningen i princip innefattar krav på ökning av det belopp som över huvud delas ut till borgenärerna. Överklagande av beslut om fastställelse av utdelningsförslag enligt andra stycket i förevarande punkt syftar däremot till ändring av fördelningen mellan borgenärerna av de medel som avsatts för utdelning. Kärandens motpart i process angående klander av redovisningen är förvaltaren. Enligt några äldre rättsfall, som fortfarande kan anses vägledande (se NJA 1874 s. 26, 1877 s. 241 samt 1888 s. 454 och 529), gäller klander av redovisning även till förmån för annan än klaganden. Om medel tillförs boet efter klandertalan, skall de fördelas enligt utdelningsreglerna.⁴¹

Konkursdomaren skall genast låta kungöra att utdelningsförslag enligt 185 b § upprättats och hålls tillgängligt hos honom (jfr betr. ordinär konkurs 129 § första st. KL). Kungörelsen skall tas in i de tidningar i vilka konkursbeslutet kungjorts enligt 185 a § 1 i förslaget. Något formellt klanderförfarande såsom i ordinär konkurs äger inte rum. Med hänsyn till den föreslagna lagstiftningens syfte och tillämpningsområde bör förfarandet i denna del inte göras alltför formbundet. Borgenär som är intresserad kan ta del av utdelningsförslaget i den mån han inte anser sig tillräckligt informerad genom sådan underrättelse från förvaltaren som skall utgå till utdelningsberättigade borgenärer. Om han finner det påkallat, kan han framföra invändningar hos konkursdomaren. Även gäldenären kan vilja anmärka på utdelningsförslaget. Vidare är det tänkbart att massaborgenär vill göra invändning mot förslaget såvitt angår den omfattning i vilken konkursboets medel tagits i anspråk för utdelningen.⁴²

⁴⁰ Se ovan not 32.

⁴¹ Se till det anförda Welamson I s. 429 ff och II s. 180 f.

⁴² Jfr not 44 nedan.

Kommittén har övervägt, om i lagen resp. kungörelsen bör tas in närmare föreskrifter om hur den som vill göra invändningar mot utdelningsförslaget bör förfara. Sådana föreskrifter har emellertid inte syntts praktiskt påkallade för här avsedda fall. Däremot har ansetts lämpligt med en bestämmelse att kungörelsen även skall innehålla upplysning om vad som föreskrivs i andra stycket första punkten (jfr nedan).

Sedan två veckor gått från det att kungörelsen var införd i Post- och Inrikes Tidningar, skall konkursdomaren enligt *andra stycket* första punkten fastställa utdelning i konkursen enligt utdelningsförslaget, om inte fel eller brist som inverkat på någons – i första hand borgenärs eller gäldenärens – rätt kan antas föreligga. Från obetydliga fel eller brister bör härvid kunna bortses.⁴³ Konkursdomaren bör pröva frågan så snart som möjligt efter tvåveckorsfristens utgång. Fel eller brist som yppas efter fristens utgång men före prövningen skall också beaktas. Det är inte meningen att konkursdomaren skall behöva granska och pröva utdelningsförslaget mera ingående, om inte särskild anledning därtill förekommit t. ex. i form av invändning från borgenär. Normalt torde förslagen utan vidare kunna läggas till grund för utdelning.

Beslut om fastställelse av utdelning avser endast fordringarnas rätt till betalning i konkursen och har alltså inga rättsverkningar därutöver. Beslutet kan överklagas i vanlig ordning av den vars rätt är beroende av utdelningen (se 210 § KL och 21 § RBs promulgationslag).⁴⁴ Möjligheten att klaga bör anges i beslutet. Det kan övervägas, om uttrycklig föreskrift härom bör meddelas i administrativ ordning.

Om konkursdomaren inte finner sig böra fastställa utdelning enligt utdelningsförslaget i oförändrat skick, kan han – fränsett möjligheten att föranstalta om övergång till ordinär konkurs enligt 186 § – enligt *andra stycket andra punkten* förfara på två sätt. Det ena är att han gör de ändringar i förslaget som påkallas och fastställer utdelning enligt det sålunda jämkade förslaget. Detta alternativ bör kunna komma till användning inte bara när uppenbara fel eller brister föreligger⁴⁵ utan också i andra situationer, t. ex. när utgången är beroende av rättsliga

⁴³ Jfr Ekdahl s. 278 f. Där sägs att det för bifall till talan om klander av utdelningsförslag i ordinär konkurs inte torde vara tillräckligt att fel kunnat påvisas. Dessutom torde enligt Ekdahl fordras att det för klaganden eller andra är ett någorlunda väsentligt intresse att få felet rättat. Det är nämligen inte rimligt att riva upp ett utdelningsförslag bara därför att ett rent bagatellartat fel påvisats, ett fel som endast i ringa mån inverkar på klagandens eller andra intressenters rätt. I sådant fall bör det enligt Ekdahls mening vara domstolen obetaget att – trots felets obestridliga förhandenvaro – lämna klandertalan utan avseende med motiveringen att felet endast är av ringa betydelse.

⁴⁴ Ang. rätt att klandra utdelningsförslag i ordinär konkurs se 1911 års betänkande s. 373 och Welamson I s. 592 ff. Jfr NJA 1972 s. 565 i fråga om rätt för konkursgäldenär att klandra sådant förslag. Betr. massaborgenärs rätt att klandra utdelningsförslag se NJA 1972 s. 633, jfr Welamson I s. 653 f och Walin i SvJT 1962 s. 723. Förvaltaren har inte rätt att i sådan egenskap föra talan mot konkursdomarens eller högre rätts beslut ang. utdelning i förenklad konkurs (jfr Lawski s. 221 f, Ekdahl s. 273 och Welamson I s. 593 f med not 7, se även NJA 1935 s. 583).

⁴⁵ Jfr t. ex. 17 kap. 15 § första st. RB, 32 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och 19 kap. 18 § andra st. förslaget till utsökningsbalk i U XII.

bedömningar. Ett fall då konkursdomaren i regel bör kunna ändra förslaget föreligger, om han sätter ned det av förvaltaren begärda arvodet. Det utdelningsbara beloppet ökar då i motsvarande mån.

Det är emellertid inte givet att det material som står konkursdomaren till buds är tillräckligt för att han skall kunna besluta om utdelningen. Han kan då begagna sig av den andra av de båda möjligheter som förevarande lagrum erbjuder honom, nämligen att återförvisa ärendet till förvaltaren. Återförvisning av utdelningsförslag till konkursförvaltningen förekommer ofta i samband med ordinär konkurs utan att det finns någon uttrycklig bestämmelse härom.⁴⁶ Det kan också nämnas att 23 kap. 8 § andra stycket ÄB innehåller en föreskrift om återförvisning av ärende angående arvskifte till skiftesmannen.⁴⁷

Vid återförvisning bör konkursdomaren så långt möjligt ange i beslutet, i vilka avseenden utdelningsförslaget behöver ändras. Förvaltaren skall på grundval härav upprätta nytt utdelningsförslag. De förhållanden som rådde vid upprättandet av det ursprungliga förslaget bör härvid vara avgörande, t. ex. i fråga om beräkning av ränta på konkursfordran.⁴⁸ Det omgjorda förslaget skall tillställas konkursdomaren, varjämte förvaltaren skall underrätta i förslaget upptagna borgenärer om beräknad utdelning. Beträffande det nya förslaget skall även i övrigt reglerna i förevarande lagrum äga tillämpning. Bl. a. skall kungörelse om det nya förslaget utfärdas. I och för sig finns inget hinder mot att ett ärende återförvisas från konkursdomaren till förvaltaren mer än en gång.

Mot beslut om återförvisning får enligt förslaget särskild talan inte föras. Däremot kan naturligtvis konkursdomarens beslut om fastställelse av utdelning på grundval av det nya utdelningsförslaget överklagas enligt vanliga regler.

De konkurskostnader som föranleds av att nytt utdelningsförslag skall upprättas och kungöras utgör konkurskostnader i samma mån som kostnaderna för det första förslaget. Detta kan medföra att det första förslaget måste ändras i fråga om kostnaderna.⁴⁹

Med hänsyn till den konstruktion som nu föreslagits i fråga om prövning av utdelningsförslag i förenklad konkurs är det uppenbart att konkursdomarens beslut blir giltigt för och emot alla borgenärer. Någon särskild bestämmelse härom motsvarande 131 § KL torde sålunda inte behövas.⁵⁰

I administrativ ordning bör föreskrivas att, om utdelning inte fastställs enligt förvaltarens utdelningsförslag, underrättelse härom snarast skall sändas till de borgenärer som underrättats om utdelningsförslaget enligt punkt 3 första stycket.

När konkursdomaren beslutar om fastställelse av utdelning, skall han

⁴⁶ Betr. sådan återförvisning se Ekdahl s. 279 f, Welamson I s. 598 f och Walin i SvJT 1962 s. 722.

⁴⁷ Jfr Guldberg-Bergendal, Kommentarer till ärvdabalken, del II, s. 292 f.

⁴⁸ Jfr hänvisningarna i not 46 ovan.

⁴⁹ Jfr Welamson I s. 603.

⁵⁰ Se ang. nämnda paragraf 1911 års betänkande s. 373 f, 1919 års betänkande s. 235 f och Welamson I s. 598.

enligt *tredje stycket* samtidigt besluta om avskrivning av konkursen. I och med att avskrivningsbeslutet vinner laga kraft är konkursen avslutad.

Samtidigt med att beslut om avskrivning meddelas skall arvode och kostnadsersättning till förvaltaren bestämmas, se 187 a § andra stycket i förslaget.

Den omständigheten att en förenklad konkurs handläggs enligt 185 b § i förslaget innebär att boet bedömts räcka till betalning av kostnaderna för ett fortsatt förenklat förfarande och av eventuella massaskulder. Annars skulle konkursen ha avskrivits enligt 185 a § 5. Det är dock inte helt uteslutet att boet i verkligheten visar sig inte räcka till nämnda kostnader och skulder. Någon utdelning till borgenärerna kan då inte komma i fråga. När det gäller ordinära konkurser finns för sådana fall särskilda regler i 187 § i förslaget, vilka syftar till att konkursen så snart som möjligt skall avskrivas. Det kan övervägas, om liknande bestämmelser bör meddelas beträffande förenklad konkurs. Kommittén har emellertid inte ansett saken ha så stor praktisk betydelse vid sådan konkurs att någon uttrycklig lagreglering är motiverad. Om förvaltaren skulle finna att boet inte räcker till betalning av här avsedda kostnader och skulder, är det naturligt att han gör anmälan därom till konkursdomaren med bifogande av redovisning för förvaltningen. Lämpligen bör han dessförinnan samråda med särskilt berörda borgenärer (se 185 a § 2 fjärde st. i förslaget). Finner konkursdomaren anmälningen befogad, har han att besluta om avskrivning av konkursen och även att bestämma arvode och kostnadsersättning till förvaltaren.

Punkt 4

När beslut om fastställelse av utdelning i konkursen har vunnit laga kraft, skall förvaltaren enligt denna punkt så snart som möjligt tillställa utdelningsberättigad borgenär de medel som tillkommer denne enligt beslutet. Detta gäller vare sig det är konkursdomaren eller – efter fullföljd – högre instans som beslutat i saken. I tillämpningsföreskrifterna bör upptas en bestämmelse enligt vilken förvaltaren skall underrättas om när beslut om fastställelse av utdelning vunnit laga kraft.

Vid ordinär konkurs förutsätts att utdelningsberättigad borgenär tar initiativ till lyftning av honom tillkommande medel. Förslaget att förvaltaren i förenklad konkurs själv skall se till att borgenärerna får sin utdelning överensstämmer emellertid med vad som i praktiken brukar ske vid ordinära konkurser.⁵¹ Den föreslagna ordningen skall t. ex. också gälla i alla konkurser enligt det norska förslaget till lag om gjeldsforhandling og konkurs (129 §). Vid förenklade konkurser får förutsättas att förvaltaren känner till eller kan ta reda på de aktuella borgenärernas adresser. Det får överlämnas åt förvaltaren att avgöra på vilket sätt utdelningen skall tillställas borgenärerna. I regel kommer anlitande av post eller bank i fråga. Kostnad för porto och liknande som föranleds av förvaltarens skyldighet att tillställa borgenärerna utdelning bör enligt

⁵¹ Jfr Welamson I s. 607 ff och II s. 144.

kommitténs mening kunna räknas som konkurskostnad.⁵² Det bör tilläggas att kommittén inte har anledning att i denna etapp av sitt arbete revidera reglerna om utdelningsförfarandet i ordinär konkurs.

I de fall då borgenärs fordran är grundad på löpande fordringshandling får förvaltaren se till att handlingen återställs eller förses med anteckning om verkställd betalning. Även särskilt kvitto kan krävas. Bestämmelser härom finns i 21 § skuldebrevslagen, jfr 39 § växellagen (1932:130) och 34 § checklagen (1932:131). I förekommande fall får t. ex. också tillses att ställd säkerhet återlämnas, när fordringen infriats. Att förvaltaren skall handla på angivna sätt följer av hans allmänna skyldighet att förvalta boets medel.⁵³ I den mån närmare regler beträffande hithörande frågor anses behövliga kan de tas upp i tillämpningsföreskrifterna. Jfr 161 § UL, 99 § utsökningskungörelsen (1971:1098) och 14 kap. 19 § förslaget till utsökningsbalk i Utsökningsrätt XII. Det bör beaktas att regler i ämnet saknas för de ordinära konkursernas del.

I 145 a § KL ges vissa bestämmelser om anmälnings- och antecknings-skyldighet i samband med att innehavare av företagsinteckning fått utdelning i konkurs. Under 4.1 nedan föreslås att saken i stället regleras i administrativ ordning.

Förvaltaren är i princip skyldig att göra skatteavdrag på utdelning för lönefordran och liknande anspråk.⁵⁴ Han måste också anses pliktig att i förekommande fall fullgöra arbetsgivares skyldigheter att hålla inne belopp på grund av beslut om införsel eller utmätning i lön.⁵⁵

I fråga om ordinär konkurs gäller enligt 141 § andra stycket KL bl. a. att utdelning inte får lyftas för fordran, som är beroende av sådant villkor som avses i 136 § (s. k. suspensivt villkorad fordran). Detsamma gäller beträffande fordran som är tvistig, ehuru utdelning här i vissa fall får lyftas mot borgen. Liknande principer bör enligt kommitténs mening tillämpas, när förvaltaren skall tillställa borgenärerna medel i förenklad konkurs. Någon möjlighet att i det förenklade konkursförfarandet låta rätten pröva tvistiga fordringar finns inte enligt förslaget. Det kan emellertid tänkas att en fordran, som kan göras gällande i konkursen, är föremål för särskild rättegång mellan gäldenären/konkursboet och borgenären. I förslaget har sålunda tagits in en bestämmelse enligt vilken vad som föreskrivits om tillställande av utdelning inte skall gälla beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller är föremål för rättegång. Liksom i det föregående åsyftas den lydelse av 136 § som

⁵² Det har ansetts att kostnad för t. ex. porto vid översändande av utdelning i ordinär konkurs inte är hänförlig till konkurskostnaderna utan att sådan kostnad skall drabba den utdelningsberättigade. Se 1911 års betänkande s. 378, Lawski s. 240, Ekdahl s. 283 och Welamson I s. 609 med not 5. Det bör emellertid enrinras om att det vid ordinär konkurs i princip är borgenärens egen sak att lyfta utdelningen. Såvitt kommittén känner till behandlas – trots vad nu sagts – berörda kostnader i praktiken i stor utsträckning som konkurskostnader.

⁵³ Jfr 1911 års betänkande s. 378, Lawski s. 239 f, Ekdahl s. 282 ff, Welamson I s. 608 f och NOU 1972:20 s. 209.

⁵⁴ Se regeringsrättens årsbok 1958 ref. 58. Jfr Welamson I s. 609 med not 6.

⁵⁵ Jfr t. ex. 5 § första st. lönegarantilagen och 18 § lönegarantikungörelsen samt prop. 1970:201 s. 78 ff.

föreslagits i Utsökningsrätt X.⁵⁶ När det suspensiva villkoret uppfyllts resp. rättegången blivit slutligt avgjord har förvaltaren att tillställa borgenären denne tillkommande medel. Jfr även vid 185 c § i förslaget.

Borgenär som får utdelning är enligt förslaget berättigad till den ränta som upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. Bestämmelsen, som beträffande ordinär konkurs har sin motsvarighet i 142 § KL, utgör ett komplement till reglerna om ränteberäkning i 138 § KL jämförd med punkt 2 tredje stycket i förevarande paragraf i förslaget. Här avses den ränta som faktiskt har belöpt på fordringen från dagen för utdelningsförslagets upprättande till dess att medlen tillställs borgenären. Av hänvisningen till 58 § första stycket första punkten i 185 a § 2 fjärde stycket i förslaget följer att förvaltaren skall ha boets medel insatta mot ränta i bank. Att detta skall gälla för tiden fram till dess att medlen tillställs borgenärerna torde vara uppenbart och kräver inte någon särskild bestämmelse.⁵⁷

Något behov av regler som möjliggör lyftning av utdelning i förskott finns knappast i förenklade konkurser (se betr. ordinär konkurs 143–145 §§ KL, jfr även 141 §). Dessa konkurser blir normalt inte särskilt långvariga. Löne- och pensionsfordringar kan vid behov tillgodoses förhållandevis snabbt efter konkursbeslutet genom tillämpning av lönegarantilagen.⁵⁸ Om löne- eller pensionsborgenärer tillräckligt fort kan få full betalning direkt ur konkursboets medel, bör tillämpning av lönegarantilagen inte påkallas. Har garantibelopp betalats ut, inträder enligt 10 § nämnda lag staten i arbets- resp. pensionstagarens rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för löne- eller pensionsfordringar tillfaller staten intill samma belopp. Enligt 5 § lönegarantiekungörelsen skall utdelning som sålunda tillfaller staten betalas till länsstyrelsen. Det kan anmärkas att betalning enligt lönegarantilagen i här avsedda fall utgår endast för fordran som blir känd för kronofogdemyndigheten inom ett år från det att konkursen avskrevs (se 3 § lönegarantilagen).

När medel som avsatts för utdelning i ordinär konkurs inte längre finns att lyfta, skall rättens ombudsman enligt 58 § sista stycket KL anmäla detta hos konkursdomaren. Enligt det norska förslaget till lag om gjeldsforhandling og konkurs (129 §) skall förvaltaren lämna skifteretten bevis om att han har tillställt borgenärerna deras utdelning. I fråga om förenklad konkurs gäller enligt förevarande punkt i kommitténs förslag att förvaltaren skall göra anmälan hos konkursdomaren, när medlen tillställts alla utdelningsberättigade borgenärer. Av rättsfallet NJA 1939 s. 551 framgår att konkursdomarens skyldighet att övervaka förvaltningen i konkurs inte upphör med konkursens avslutande.⁵⁹

⁵⁶ Jfr U X s. 207 ff. Betr. det fallet att i utdelningsförslaget upptagen fordran av någon anledning upphört att gälla se Welamson I s. 604 f. Ang. villkorad eller tvistig fordrans ställning vid utmätning se 14 kap. 9 och 10 §§ förslaget till utsökningsbalk i U XII jämte motiv s. 393 ff.

⁵⁷ Jfr däremot 58 § fjärde st. betr. ordinär konkurs, där emellertid lyftning av utdelningen förutsätts ske först på initiativ av borgenär.

⁵⁸ Jfr prop. 1970:201 s. 39 och 70. Betr. förslag till ändringar i lönegarantilagen se nedan under 5.2.2.

⁵⁹ Jfr betr. hithörande frågor Welamson I s. 437 med noterna 3–5.

I 148 § KL ges bestämmelser för det fallet att medel blir tillgängliga för utdelning sedan ordinär konkurs avslutats. Förvaltaren skall då dela ut medlen till borgenärerna och avge redovisning för medelsförvaltningen. Bestämmelserna i KL om utdelning och om redovisning vid slututdelning skall därvid lända till efterrättelse. Efter framställning av rättens ombudsman och förvaltaren äger dock konkursdomaren, om han med hänsyn till kostnaderna för en utdelning finner att sådan inte lämpligen bör äga rum, förordna att medlen i stället för att utdelas skall överlämnas till gäldenären.

Under förarbetena till 148 § påpekades att, så länge tvist som avses i 146 § var oavjord eller annan fråga om möjlig tillgång för konkursboet var svävande, förvaltaren givetvis inte borde anse sig vara skild från sitt uppdrag även om konkursen avslutats. Det ålåg honom att tillvarata boets rätt i sådana ärenden. Skulle förvaltaren avlida eller eljest avgå från befattningen, måste därför annan förvaltare utses.¹

Bestämmelserna i 148 § är tillämpliga bl. a. när det först efter konkursens slut kommer fram att gäldenären hela tiden haft viss tillgång. Vidare kan det t. ex. efter konkursens slut visa sig att medel, som reserverats för eventuella konkurskostnader eller massaskulder eller för suspensivt villkorade konkursfordringar, inte behöver tas i anspråk för angivna ändamål. Reglerna blir givetvis inte tillämpliga om gäldenären förvärvat ny egendom efter konkursens slut, t. ex. genom arbetsförtjänst, gåva eller arv. Sådan egendom ingår inte i konkursboet (se 27 § första st. KL).²

Även när medel blir tillgängliga för utdelning efter avskrivning av förenklad konkurs bör enligt kommitténs mening ges möjlighet till efterutdelning. Efter förebild av 148 § KL upptas regler härom i förevarande 185 c § i förslaget. Förvaltaren skall i här avsedda fall dela ut medlen till borgenärerna och avge redovisning för medelsförvaltningen. Därvid skall reglerna i 185 b § i förslaget om utdelning och redovisning tillämpas. Någon närmare kommentar till förslaget torde inte behövas i detta sammanhang. Det bör emellertid framhållas att konkursdomaren regelmässigt måste på nytt bestämma arvode och kostnadsersättning till förvaltaren.³

Om de nytillkomna medlen är så obetydliga att ett förnyat utdelningsförfarande enligt 185 b § inte lönar sig, ger förslaget möjlighet för konkursdomaren att på framställning av förvaltaren förordna att medlen i stället skall lämnas till gäldenären. I likhet med 148 § KL gäller regeln oberoende av om gäldenären är fysisk eller juridisk person. Det har ansetts att upplösning av ett aktiebolag på grund av konkurs (se 170 § i aktiebolagslagen) ej innebär att bolaget inte vidare kan vara bärare av rättigheter och förpliktelser. Bolaget äger t. ex. fast egendom som varit okänd eller som inte kunnat säljas. I enlighet härmed har ett aktiebolag även ansetts kunna i egenskap av gäldenär komma i besittning av egen-

¹ 1911 års betänkande s. 378 f, jfr Lawski s. 240.

² Jfr Welamson I s. 196 f och 582 samt II s. 140.

³ Jfr Ekdahl s. 285 och Welamson I s. 582 not 2.

dom på grund av regleringen i 148 §, trots att bolaget skall anses upplöst till följd av konkursen.⁴ Liknande problem kan tänkas uppstå t. ex. beträffande ekonomisk förening.

186 §

Denna paragraf ersätter 185 § 5 KL, som innehåller bestämmelser om övergång från fattigkonkurs till ordinär konkurs.¹ I den föreslagna paragrafen regleras det fallet att det under pågående förenklad konkurs visar sig att förutsättningarna för handläggning av konkursen i förenklad form brister. De antaganden som tidigare gjorts om konkursboets beskaffenhet kan ha varit felaktiga. Avvecklingen kan också ha komplicerats på grund av att tillgångar av betydande omfattning tillfallit boet under konkursens gång t. ex. genom arv, gåva eller återvinning. Även andra nya omständigheter kan ha inträffat. I nu berörda fall kan övergång till ordinär konkurs äga rum enligt förevarande paragraf, om övriga villkor som föreskrivs däri är uppfyllda. Övergång enbart på grund av tillskott av nya tillgångar bör dock helst undvikas, om de oprioriterade borgenärerna inte kan påräkna någon utdelning.

Förvaltaren i förenklad konkurs har regelmässigt de bästa förutsättningarna att bedöma, om konkursen i stället bör handläggas som ordinär konkurs. Enligt *första stycket* i paragrafen skall förvaltaren, om han finner att konkursboet inte är av enkel beskaffenhet, genast anmäla detta till konkursdomaren. Anmälningen bör motiveras. Som ytterligare förutsättning för sådan anmälan gäller att boet enligt förvaltarens bedömning räcker till betalning av de konkurskostnader som följer med ordinär konkurs och av eventuella massaskulder (jfr ovan under 2.4.10). Lika väl som framdeles uppkommande konkurskostnader skall tas med i beräkningen skall även framtida massaskulder som är möjliga att förutse beaktas. Om tillgångarna i boet inte anses räcka till sagda konkurskostnader och massaskulder, får konkursen bringas till slut inom det förenklade förfarandets ram.

Konkursdomaren skall pröva förvaltarens anmälan. Om han finner den befogad, skall han genast utfärda kungörelse om ordinär konkurs enligt 19 § KL. Konkursdomaren kan även självant föranstalta om övergång till ordinär konkurs, om det på annat sätt framgått att boet inte är av enkel beskaffenhet samt att boet räcker till betalning av nämnda konkurskostnader och eventuella massaskulder. Borgenär eller gäldenären kan t. ex. ha gjort konkursdomaren uppmärksam på omständigheter som ger anledning att gå över till ordinär konkurs. Se även 185 a § 4 i förslaget. Det ligger i sakens natur att konkursdomaren samråder med förvaltaren, innan han av eget initiativ beslutar om övergång. Förvaltaren

⁴ Se prop. 1941:46 s. 11. Jfr betr. tillämpning av 9 § lönegarantilagen arbetsdomstolens beslut 2/4 1973 nr 9 och 10 samt Svea hovrätts beslut 29/3 1973 nr 2:SÖ 28 (överklagat). I alla tre målen förekom skiljaktiga meningar. Se även Elwing s. 29 f.

¹ Ang. frekvensen av sådana övergångar se ovan under 2.4.7.2.

bör i sin tur höra särskilt berörda borgenärer (jfr 185 a § 2 fjärde st. i förslaget).

Förordnande om övergång till ordinär konkurs bör upptas i särskilt beslut, som kan överklagas.² Även det fallet att konkursdomaren finner anmälan från förvaltaren vara obefogad bör komma till uttryck i särskilt beslut.

Beträffande kungörandet av övergång till ordinär konkurs föreskriver förslaget i överensstämmelse med gällande lag att de tider som enligt 19 § KL skall räknas från konkursbeslutets meddelande i stället skall räknas från dagen för utfärdandet av den här avsedda kungörelsen. Konkursdomaren bör inte bestämma längre tider än vad som motiveras av omständigheterna i det föreliggande fallet. I fråga om kungörelsens offentliggörande gäller bestämmelserna i 20 § KL. Kommittén utgår från den lydelse av 19 och 20 §§ som lagberedningen föreslagit i Utsökningsrätt X.³ Någon ny erinran om att utfärdad kallelse på okända borgenärer inte förfallit genom konkursen behövs uppenbarligen inte.

I regel bör det ganska snart efter det att konkursförvaltningen kommit i gång stå klart, om övergång till ordinär konkurs är påkallad. Kommittén har övervägt att fastställa en tidpunkt efter vilken övergång inte får äga rum, t. ex. sedan viss tid förflutit från bouppteckningens beedigande eller sedan utdelningsförslag upprättats eller kungörelse därom utfärdats. Någon sådan begränsning har emellertid inte ansetts lämplig. I undantagsfall kan komplikationer tänkas uppkomma först på ett sent stadium av det förenklade förfarandet och möjligheten till övergång bör då stå öppen. Förslaget utgår alltså från att konkursdomaren kan besluta om övergång till ordinär konkurs så länge den förenklade konkursen inte avskrivits.

Rättshandlingar som förvaltaren i behörig ordning företagit på konkursboets vägnar under den förenklade konkursen, t. ex. försäljning av egendom, förblir efter övergång till ordinär konkurs bindande. Mot svarande torde gälla f. n. exempelvis för det fallet att god man i fattigkonkurs realiserat egendom för att hindra hastig värdeförstöring.⁴

I saklig överensstämmelse med gällande lag sägs i *andra stycket* att med konkursen även i övrigt skall förfaras så som är föreskrivet om ordinär konkurs. Härefter ligger bl. a. att en rättens ombudsman skall förordnas (se 44 § KL).

Den som utses till förvaltare i förenklad konkurs kommer enligt förslaget att i stor utsträckning också vara kvalificerad att ha hand om förvaltningen i ordinär konkurs. Jfr uttalanden härom ovan under 2.4.7.2. I sådant fall behövs i princip inte något förvaltarbyte efter övergång från förenklad till ordinär konkurs. Även eljest bör man normalt kunna räkna med att en förenklad konkurs, som övergått i ordinär konkurs, inte har komplicerats i så hög grad att den ursprungliga förvaltaren inte kan fortsätta åtminstone som interimsförvaltare i den

² Se SvJT 1969 rf s. 6, jfr SvJT 1973 s. 134. Jfr även NJA 1940 s. 95.

³ Se U X s. 17 ff och 100 ff.

⁴ Jfr ovan under 2.4.7.1.

ordinära konkursen. Med hänsyn till vad nu sagts har i förslaget upptagits en bestämmelse enligt vilken förvaltaren vid övergång skall anses vara utsedd enligt 43 § KL, dvs. till interimsförvaltare. Något särskilt förordnande behöver uppenbarligen inte utfärdas i här avsedda fall (jfr 51 § KL).⁵ När det påkallas av omständigheterna kan annan person utses till slutlig förvaltare vid första borgenärssammanträdet. Om det i undantagsfall blir nödvändigt, kan interimsförvaltaren entledigas enligt 80 § KL och vid behov ersättas med annan interimsförvaltare.⁶

Arvode till förvaltaren kommer efter övergång att bestämmas i den ordning som föreskrivs beträffande ordinär konkurs, se 82–86 a §§ KL. Därvid skall förvaltarens insatser under det förenklade förfarandet givetvis beaktas.⁷

I och för sig föreligger inget hinder mot att flera förvaltare utses, sedan övergång till ordinär konkurs ägt rum (se 41 §, jfr 52 § KL).⁸

Enligt förslaget behöver bouppteckning som sägs i 54 § KL inte upprättas på nytt i den ordinära konkursen (jfr 185 a § 2 andra st. i förslaget). Skulle den förenklade konkursen till äventyrs övergå till ordinär konkurs redan innan någon bouppteckning hunnit upprättas, måste – som också följer av den föreslagna lagtexten – bouppteckning givetvis upprättas efter övergången enligt föreskrifterna i 54 §.

När övergång till ordinär konkurs äger rum, har förvaltaren regelmässigt redan tagit hand om gäldenärens bo. Särskilda åtgärder i detta hänseende blir då inte aktuella. Se 185 a § 2 andra stycket i förslaget, jfr 54 § KL. Däremot måste förvaltaren bl. a. upprätta sådan berättelse som sägs i 55 § KL. Vissa av de uppgifter som denna berättelse skall innehålla har visserligen lämnats redan på grund av bestämmelserna i 185 a § 2 tredje stycket i förslaget. De förut lämnade uppgifterna kan likväl behöva förnyas eller kompletteras och det finns knappast tillräcklig anledning att befria förvaltaren från samma uppgiftsskyldighet i den ordinära konkursen. De tidigare uppgifterna blir emellertid till hjälp vid upprättandet av förvaltarberättelsen. Ibland kan det räcka med att de återges i berättelsen eller bifogas denna. Enligt föreskrift i 55 § skall berättelsen upprättas under inseende av rättens ombudsman.

Lika litet som enligt gällande lag behöver gäldenären eller annan som avlagt bouppteckningsed på nytt fullgöra sådan edgång. Det är uppenbart att sådan erinran som i 20 § femte stycket KL föreskrivs beträffande gäldenärens skyldighet att avlägga bouppteckningsed inte behöver göras, när eden redan avlagts.

⁵ Att interimsförvaltarens namn och adress bör framgå av kungörelse i anledning av övergång, se nedan under 3.3 vid 42 §.

⁶ Om första borgenärssammanträdet är nära förestående, kan det vara onödigt att utse ny interimsförvaltare. Se Lawski s. 129 och Welamson I s. 179.

⁷ Betr. det fallet att interimsförvaltare även förordnats till slutlig förvaltare se NJA 1944 s. 524 och SvJT 1946 rf s. 33. Jfr Lawski s. 168 och Welamson I s. 640. Se även ovan under 2.4.9 not 4.

⁸ Jfr Lawski s. 118.

Paragrafen motsvarar 186 § KL, som avser s. k. efterföljande fattigkonkurs.¹ Här regleras sådana fall då en konkurs börjat som ordinär konkurs eller övergått till sådan konkurs enligt 186 § i förslaget men gäldenärens bo under förfarandets gång visar sig antagligen inte räcka till betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder. Detta läge kan uppstå t. ex. om konkursdomaren tidigare felbedömt boets värde, om förvaltningen bedrivits på ett bristfälligt sätt eller om värdenedsättande omständigheter utanför förvaltningens kontroll inträffat. Paragrafen har behandlats även under 2.4.8. Beträffande frågan om ställande av säkerhet hänvisas till avsnitt 2.4.6. Den föreslagna regleringen ansluter sig i huvudsak till vad som gäller f. n.

Om förvaltaren i ordinär konkurs finner anledning anta² att gäldenärens bo inte räcker till full betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder, skall han enligt *första stycket* i förevarande paragraf genast anmäla detta till konkursdomaren. Det är tydligt att med konkurskostnaderna här avses kostnaderna för den pågående ordinära konkursen. Vid beräkningen skall hänsyn tas inte bara till dittills uppkomna konkurskostnader utan också till de kostnader som skulle följa med ett fortsatt konkursförfarande.³ Föreskriften att även massaskulderna skall beaktas är – som berörts i avsnitt 2.4.10 – en följd av att konkurskostnaderna enligt 188 § i förslaget skall tas ut ur boet före massafordringarna. Liksom beträffande konkurskostnader skall också eventuella framtida massaskulder i konkursen beaktas.

Den föreslagna regleringen innebär i princip att förvaltaren skall agera i så god tid att konkurskostnaderna och massaskulderna kan betalas ur boet. Han får inte dröja med anmälan till konkursdomaren i förlitan på det subsidiära kostnadsansvar som åvilar statsverket enligt 188 § andra stycket i förslaget. Konkursen får inte heller förhållas i förhoppningen att gäldenären skall förvärva ytterligare egendom.⁴ Försummelse från förvaltarens sida i nu berörda hänseenden kan bl. a. föranleda nedsättning av hans arvode.

Frågan om värderingen av tillgångarna i boet har berörts tidigare. Som sagts vid 185 a § 5 i förslaget bör, om det är i hög grad sannolikt att egendom kan komma att återvinnas till boet, värdet av den egendomen beaktas.

Det är uppenbart att tillämpning av förevarande paragraf – liksom av nuvarande 186 § KL – inte bör komma i fråga innan konkursbouppteckning och förvaltarberättelse upprättats. Normalt torde avskrivning enligt paragrafen inte heller bli aktuell förrän gäldenären avlagt bouppteckningsed eller annan fullgjort edgång som förelagts honom enligt 93 § KL.

¹ Antalet konkurser som under åren 1970–1972 avskrevs enligt 124 eller 186 § KL var 160 (dvs. 5,1 % av samtliga avslutade konkurser), 172 (4,7 %) resp. 140 (3,2 %). De konkurser som avskrevs enligt 124 § torde utgöra endast en ringa del av nu nämnda antal. Jfr Bilaga 1 tab. 1 a not 3 och 1 b not 3.

² Jfr ovan vid 185 a § 5 not 33.

³ Jfr vid 185 a § 5 not 35.

⁴ Jfr ovan under 2.4.6 vid not 5.

Något absolut hinder mot avskrivning av konkursen innan ed avlagts föreligger emellertid inte. Detta kan ha praktisk betydelse t. ex. om gäldenären avvikit utan att beediga bouppteckningen.⁵

Liksom enligt gällande lag skall förvaltaren vid sin anmälan foga redovisning för förvaltningen.⁶ Enligt 190 § andra stycket i förslaget gäller redovisningen som slutredovisning.

Av *andra stycket* följer att konkursdomaren skall höra rättens ombudsman över förvaltarens anmälan. På denna punkt överensstämmer förslaget med gällande ordning. Yttrandet från rättens ombudsman skall avse både själva anmälningen och redovisningen. I praktiken torde yttrandet från rättens ombudsman f. n. vanligen vara fogat vid anmälningen till konkursdomaren.⁷

Finner konkursdomaren anmälningen vara befogad, skall han utfärda kungörelse om att konkursboet kan antas inte räcka till betalning av konkurskostnaderna och annan boets skuld, dvs. eventuella massaskulder. Som berörts under 2.4.8 kan konkursdomaren även utan anmälan från förvaltaren ta initiativ till utfärdandet av sådan kungörelse, om det finns annan grund för antagande om boets otillräcklighet. Det är givet att konkursdomaren inte självant bör utfärda kungörelse som nu sagts utan att först ha samrått med förvaltaren och rättens ombudsman.

Av 49 § tredje stycket i förslaget framgår att, om förvaltare eller granskningsman avgår sedan fråga uppkommit om avskrivning av konkursen enligt förevarande 187 §, borgenärssammanträde för utseende av efterträdare inte skall sättas ut så länge frågan är under prövning.

Kungörelse som avses här skall föras in en gång i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som bestämts för offentliggörande av kungörelser om konkursen. Angående ortstidning jfr 202 § andra stycket KL.

Borgenär eller gäldenären har möjlighet att hos konkursdomaren visa att det finns tillgång i boet till betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder. Vederbörande känner t. ex. till en dold tillgång eller kan peka på möjlighet till återvinning av egendom till boet. Vill borgenär eller gäldenären påvisa tillgång, skall han anmäla detta hos konkursdomaren inom en månad från den dag då kungörelsen var införd i Post- och Inrikes Tidningar. Det har synts lämpligt att föreskriva att kungörelsen skall innehålla upplysning härom.⁸ Konkursdomaren får ge borgenären eller gäldenären erforderligt råd om att påvisa tillgången.

Om anmälan från borgenär eller gäldenären eller annan inträffad omständighet – t. ex. upplysning från förvaltaren eller annan om ny tillgång i boet – inte föranleder till antagande att det finns medel till betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder, skall konkursdomaren

⁵ Se betr. gällande rätt NJA II 1921 s. 610 f och Lawski s. 279. Den genomsnittliga avvecklingstiden för de konkurser som under åren 1970 och 1971 avskrevs enligt 186 § KL i de av kommittén undersökta femton tingsrätterna var ungefär ett år (se Bilaga 1 tab. 17).

⁶ Jfr Welamson I s. 426 ff.

⁷ Jfr Lawski s. 279 och Welamson I s. 684 not 2.

⁸ Sådan upplysning torde inte krävas enligt gällande lag. Jfr dock Lawski s. 588.

besluta om avskrivning av konkursen. Han skall samtidigt bestämma arvode och kostnadsersättning till förvaltaren och rättens ombudsman, se 187 a § andra stycket i förslaget.

Enligt sista punkten i andra stycket skall konkursdomaren, om förvaltaren inte enligt första stycket avgett redovisning för förvaltningen, fordra in sådan redovisning och höra rättens ombudsman över den innan konkursen avskrivs. Tillämpning av denna bestämmelse aktualiseras i det — säkerligen mycket ovanliga — fallet att förvaltaren inte själv tagit initiativ till avskrivning av konkursen genom sådan anmälan som avses i första stycket.

I likhet med vad som anses gälla vid tillämpning av 186 § KL skall överskott som i förekommande fall kan finnas kvar i konkursboet, sedan medel tagits i anspråk för betalning av konkurskostnader och eventuella massaskulder, efter avskrivning i här avsedda fall i princip tillställas gäldenären.⁹ Detta bör emellertid inte ske förrän avskrivningsbeslutet vunnit laga kraft. Jfr även ovan vid 185 a § 5 i förslaget. Som påpekas där kan överskottet med gäldenärens samtycke i stället överlämnas till borgenär med bästa rätt.

I överensstämmelse med uttalande i litteraturen beträffande avskrivning enligt 186 § KL utgår kommittén från att försäljning av boets egendom i syfte att betala konkurskostnader och massaskulder vid behov kan äga rum även sedan konkursen avskrivits enligt förevarande 187 § i förslaget.¹⁰

187 a §

Första stycket. I 81 § KL ges bestämmelser om hur konkurskostnader skall fördelas på olika slags egendom i konkursboet. Om det i boet finns egendom som belastas av särskild förmånsrätt, skall enligt 81 § första stycket kostnaden för egendomens vård och försäljning betalas ur avkastningen från och köpeskillingen för egendomen. Detsamma är fallet med det arvode till rättens ombudsman och förvaltare som skall utgå för egendomen enligt 82 och 83 §§ KL. Vad nu sagts gäller dock endast i den mån saken inverkar på de borgenärers rätt som inte har särskild förmånsrätt i egendomen. Sådana kostnader som hänför sig till viss egendom brukar kallas speciella konkurskostnader.

Å andra sidan får enligt 81 § andra stycket inte till skada för någon, som har särskild förmånsrätt i boets egendom eller förmånsrätt som skall beaktas framför den särskilda, ur avkastningen från och köpeskillingen för egendomen betalas annan konkurskostnad än speciell konkurskostnad. Här avses s. k. allmän konkurskostnad. Från denna bestämmelse görs dock det undantaget att, om den särskilda förmånsrätten grundar sig på företagsinteckning, även allmänna konkurskostnader får betalas ur egendomen i den mån boet i övrigt inte lämnar tillgång därtill.¹

⁹ Jfr Lawski i SvJT 1924 s. 298 och Welamson I s. 673.

¹⁰ Jfr under 185 a § 5 vid not 36. Ang. möjlighet att efter avskrivning av konkurs föra talan om återvinning för täckande av konkurskostnad eller massaskuld se rättsfallet NJA 1943 s. 354 (nämnt ovan vid 185 a § 3 not 26) och Welamson I s. 315 f.

¹ Ang. bakgrunden till detta undantag se prop. 1967:113.

I litteraturen har uttalats att massafordringar i detta sammanhang torde vara att jämställa med konkurskostnader.² Denna ståndpunkt står enligt kommitténs mening i överensstämmelse med grunderna för regleringen i 81 §.

Bestämmelserna i 81 § bör i tillämpliga delar gälla även beträffande kostnader för förenklad konkurs. Särskild föreskrift härom upptas i förevarande 187 a § första stycket i förslaget. Av andra stycket framgår att 82 och 83 §§ KL skall ha motsvarande tillämpning vid förenklad konkurs.

Under kommitténs fortsatta arbete kan övervägas, om reglerna i 81 § bör revideras. Bl. a. kan skäl åberopas för att särskild förmånsrätt för hyres- eller arrendefordran enligt 5 § första stycket 1 FRL bör likställas med särskild förmånsrätt på grund av företagsinteckning enligt punkt 2 i samma stycke. I anslutning härtill kan nämnas att lagberedningen i Utsökningsrätt XII föreslagit att hyresvärd eller jordägare med förmånsrätt enligt 5 § första stycket 1 FRL skall jämställas med företagsinteckningshavare vid utmätning för annan borgenärs fordran. Se 9 kap. 12 § förslaget till utsökningsbalk.

I 9 kap. 13 § första stycket (jfr även 14 §) i förslaget till utsökningsbalk ges bestämmelser om betalning av konkursbos kostnader, vilka enligt 81 § KL får tas ut ur egendom som säljs exekutivt under konkurs.

Andra stycket. Det förekommer ibland vid ursprunglig fattigkonkurs att gode mannen tillgodogör sig arvode ur konkursboets egendom utan att yrkande om arvode framställts och prövats.³ I 188 § första stycket KL ges emellertid föreskrifter om att konkursdomaren skall pröva sådant arvode i samband med avskrivning av fattigkonkurs, som uppstått efter ansökan av borgenär.

När förenklad konkurs avskrivs enligt 185 a eller 185 b § i förslaget, bör enligt kommitténs mening konkursdomaren samtidigt bestämma arvode till förvaltaren oavsett om konkursen tillkommit på gäldenärens eller borgenärs ansökan. Härigenom erhålls en garanti mot oskäligt höga arvoden. Detta har betydelse såväl med hänsyn till borgenärernas möjlighet att få utdelning som med tanke på att staten enligt 188 § i förslaget i sista hand skall ansvara för konkurskostnaderna. Att konkursdomaren — och inte rätten — skall bestämma arvodet i här avsedda fall bör inte möta principiella betänkligheter. Ordningen ligger i linje med vad som f. n. gäller beträffande ersättning till god man vid fattigkonkurs (jfr även konkursdomarens roll enligt 86 a § KL). Det bör också erinras om att rätten numera enligt 211 § första stycket KL är domför med en lagfaren domare vid huvudförhandling i mål om konkursarvoden.⁴ I enlighet med det anförda har i andra stycket av förevarande paragraf i förslaget upptagits en föreskrift enligt vilken konkursdomaren, när konkurs avskrivs enligt 185 a eller 185 b §, samtidigt skall bestämma arvode till förvaltaren.

² Se Welamson i SvJT 1952 s. 432 f samt Welamson I s. 652 och II s. 145 not 1.

³ Jfr Welamson I s. 689 f och Elwing s. 178.

⁴ Jfr prop. 1973:30 s. 60 f och 88.

Den omständigheten att vissa smärre åtgärder kan återstå för förvaltaren att vidta (se 185 b § 4 i förslaget) utgör inte något hinder mot att arvode till honom bestäms redan i samband med beslutet om avskrivning av konkursen. Liknande gäller f. n. i fråga om ordinär konkurs.⁵

Vid ordinär konkurs föregås prövning av arvoden till förvaltaren och rättens ombudsman av ett särskilt kungörelseförfarande, se 85 § KL. Enligt kommitténs mening bör kungörelseskyldigheten framdeles kunna reduceras. Denna fråga tas emellertid inte upp i detta sammanhang. Såvitt angår förenklad konkurs synes det inte i något fall vara påkallat att utfärda kungörelse angående arvodet.

I fråga om arvode till förvaltaren i förenklad konkurs skall i övrigt bestämmelserna i 82 och 83 §§, 84 § första stycket samt 86 § KL angående arvode till förvaltare i ordinär konkurs ha motsvarande tillämpning.⁶ Detta innebär följande.

Arvode får inte sättas till högre belopp än som med hänsyn till det arbete uppdraget krävt, den omsorg och skicklighet varmed det utförts samt boets omfattning kan anses utgöra skälig ersättning för uppdraget. Vidare gäller att arvode inte får beräknas efter tid (82 §).⁷ Arvode skall bestämmas till visst belopp i ett för allt. Om det påkallas av föreskrifterna i 81 §, skall dock särskilt arvode beräknas enligt nyssnämnda grunder för egendom som avses i paragrafen. Sådant särskilt arvode kan bestämmas innan arvodesfrågan i övrigt avgörs (83 §).

Arvode bestäms efter framställning från den arvodesberättigade hos konkursdomaren. Sådant framställning skall ange det belopp som yrkas i arvode och — i förekommande fall — i särskilt arvode för viss egendom. Vid framställningen skall fogas redogörelse för det arbete som uppdraget medfört och specificerad räkning som utvisar det yrkade beloppets fördelning på olika förvaltningsåtgärder. Om förvaltare anlitat annan för viss förvaltningsåtgärd — t. ex. upprättande av bouppteckning, utförande av rättegång eller hållande av auktion — och ersättning därför har tillgodoförts denne eller om ersättning för utgifter tillgodoförts förvaltaren, skall detta anges i redogörelsen (84 § första st.). Framställning om arvode behöver i regel inte bli särskilt omfattande vid förenklad konkurs. Lika litet som beträffande ordinär konkurs ges i förslaget någon föreskrift om den tidpunkt då framställning om arvode bör göras.⁸ Eventuellt kan saken böra regleras i administrativ ordning. När konkurs avskrivs enligt 185 a § 5 i förslaget, bör det ofta kunna räcka med att arvodesyrkandet framställs muntligen vid edgångssammanträdet.⁹

Förvaltaren får inte uppbära arvode förrän han avgett slutredovisning för sin förvaltning (86 § KL, jfr 190 § tredje st. i förslaget). Denna ordning har i fråga om ordinär konkurs antagits vara väsentligen föran-

⁵ Jfr Welamson I s. 638 f.

⁶ Betr. arvoden i ordinär konkurs se NJA II 1921 s. 515 ff, Lawski s. 166 ff, Welamson I s. 612 ff och 635 ff samt II s. 149 ff. Av senare rättsfall kan nämnas NJA 1965 s. 408 och SvJT 1965 rf s. 26.

⁷ Ang. innebörden härav se Welamson I s. 620 f.

⁸ Se Lawski s. 168. Jfr även 188 § första st. KL betr. ersättning till god man vid fattigkonkurs.

⁹ Jfr Lawski s. 281.

ledd av önskemålet att påskynda avgivandet av slutredovisning. I likhet med vad som gäller vid ordinär konkurs behöver förvaltaren inte avvakta vare sig att arvodesbeslutet eller att redovisningen vinner laga kraft.¹⁰ Att förvaltaren vid förenklad konkurs inte får lyfta sitt arvode förrän han avgett redovisning kan få praktisk betydelse vid avskrivning enligt 185 a § 5 i förslaget, då det kan tänkas att redovisning för förvaltningen ännu inte föreligger.

Något praktiskt behov av en regel som möjliggör utbetalning av förvaltararvode i avvaktan på att arvode slutligen bestäms föreligger inte beträffande förenklad konkurs. Sådan utbetalning kan visserligen enligt 86 a § KL ske i begränsad utsträckning vid ordinär konkurs. Bestämmelserna i nämnda paragraf har emellertid tillkommit med tanke på konkurser av särskilt vidlyftig och långvarig beskaffenhet.¹¹ Förenklade konkurser kan inte beräknas pågå särskilt länge eller medföra några mera betydande arvodesanspråk.

Arvode till förvaltare som entledigats enligt 185 a § 2 sista stycket i förslaget bör i regel bestämmas i samband med avskrivningsbeslutet. Något hinder att bestämma arvodet genom särskilt beslut tidigare bör emellertid inte finnas.¹² Beträffande det fallet att förenklad konkurs med tillämpning av 186 § i förslaget övergår till ordinär konkurs hänvisas till framställningen vid nämnda paragraf.

I det föregående har endast varit fråga om arvode till förvaltaren med den innebörd detta begrepp har enligt KL.¹³ Beträffande förvaltarens kostnader för uppdragets fullgörande gäller vid ordinär konkurs att dessa i princip inte prövas av domstol annat än efter klander av den som är missnöjd. Denna ordning skall ses mot bakgrunden av att kostnadsposten i allmänhet inte är lika svårbedömd och ömtålig som arvodesposten. Medel som behövs för utbetalning av omkostnader får förvaltaren ta ut ur konkursboet allt eftersom betalningen aktualiseras. De påförs sedan slutredovisningen, som kan klandras.¹⁴

Vid förenklad konkurs kan det hända att förvaltaren inte kan ta ut sina kostnader helt och hållet ur boet. Enligt 188 § i förslaget skall det allmänna då träda in, i den mån konkurssökande borgenär inte skall svara för kostnaden. Med hänsyn härtill bör kostnadsposten enligt kommitténs mening alltid slutgiltigt prövas av konkursdomaren vid förenklade konkurser. Detta bör ske samtidigt med att han prövar arvodesfrågan. Föreskrift härom upptas i förevarande lagrum.¹⁵ Bestämmelsen hindrar inte att förvaltaren — på samma sätt som vid ordinär konkurs — vid behov och i mån av möjlighet tar ut medel för löpande kostnader ur konkursboet under förfarandets gång. Sådana uttag måste framgå av redovisningen för förvaltningen. Förvaltaren får givetvis inte sammanlagt

¹⁰ Jfr Welamson I s. 646 med not 42.

¹¹ Se prop. 1959:139 samt Welamson I s. 646 f och II s. 152.

¹² Jfr Welamson I s. 640 och II s. 151 not 5.

¹³ Jfr Welamson I s. 635 ff.

¹⁴ Jfr Welamson I s. 647 och II s. 148 f.

¹⁵ Kostnader i anledning av uppdrag som god man i fattigkonkurs prövas f. n. av konkursdomaren. Se 188 § första st. KL. Jfr betr. kostnadsställning i samband med ackord 40 § AckL och 171 c § KL.

tillgodogöra sig mer i ersättning för kostnader än som medgetts honom enligt konkursdomarens beslut.

Situationen liknar den som uppkommer, när förvaltararvode vid ordinär konkurs utbetalats a conto med stöd av 86 a § KL. Delbeloppet skall då avräknas på det arvode rätten slutligen bestämmer.¹⁶ Det kan tänkas att konkursdomaren enligt förslaget någon gång fastställer förvaltarens kostnader till lägre belopp än vad denne redan tillgodogjort sig ur boet. I sådant fall får i huvudsak förfaras så som f. n. när kostnadsposten sätts ned efter klander av redovisningen. Förvaltaren kan sålunda bli återbetalningsskyldig.

I likhet med vad som gäller i fråga om arvodet får förvaltaren, när han begär kostnadsersättning, beräkna den kostnad som eventuellt kan återstå för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och kostnadsersättning kan överklagas på vanligt sätt genom besvär, se 210 § KL och 21 § RBs promulgationslag. Beslutet kan däremot inte angripas genom klander av förvaltarens redovisning. Fullföljdsrätt tillkommer – förutom förvaltaren – gäldenären och borgenär vars rätt kan vara beroende av beslutet.¹⁷ Med hänsyn till det subsidiära kostnadsansvar som kan aktualiseras för det allmänna enligt 188 § i förslaget bör även staten ha fullföljdsrätt. I administrativ ordning bör föreskrivas att beslut om arvode och kostnadsersättning alltid skall tillställas lämpligt statligt organ, förslagsvis kronofogdemyndigheten. Även massaborgenär kan tänkas ha berättigat intresse av att överklaga t. ex. beslut om arvode, nämligen när han kan beräknas komma i åtnjutande av belopp varmed arvodet kan bli nedsatt. Se 188 § i förslaget enligt vilken konkurskostnaderna skall utgå ur boet framför massafordringarna.¹⁸

Den högre instansens beslut om nedsättning av arvode eller kostnadsersättning gäller också för den som inte själv överklagat.¹⁹

Härefter skall behandlas det fallet att ordinär konkurs avskrivs enligt 187 § i förslaget, dvs. motsvarigheten till avskrivning enligt 186 § KL.

Det anses att arvode till förvaltare och rättens ombudsman vid avskrivning enligt 186 § KL rätteligen skall bestämmas enligt KLs vanliga regler.²⁰ I enlighet härmed förutsätts för åtnjutande av arvode i princip att arvode efter framställning fastställs av rätten. I praktiken fastställs arvode ibland innan anmälan enligt 186 § KL gjorts eller prövats. Detta är inte alltid så lämpligt, eftersom konkursen kan komma att fortsätta. Det normala har ansetts böra vara att arvodet fastställs av rätten först sedan konkursen avskrivits. Någon kungörelse av arvodesframställningen torde inte behöva utfärdas i sådant fall.

Det förekommer också att förvaltare och rättens ombudsman vid

¹⁶ Se prop. 1959:139 s. 15.

¹⁷ Jfr Welamson I s. 643 f och II s. 151.

¹⁸ Jfr betr. massaborgenärs rätt att klandra utdelningsförslag ovan vid 185 b § 3 not 44.

¹⁹ Se Welamson I s. 644.

²⁰ Se härtill och till det följande Welamson I s. 686 f. Jfr även JO 1947 s. 111 och Lawski i SvJT 1924 s. 297 f.

avskrivning enligt 186 § KL tillgodogör sig arvode utan att frågan på något sätt prövats av konkursdomstolen. Inte heller detta är en tillfredsställande ordning, knappast ens om gäldenären medgett arvodesbeloppen.

Enligt förslaget skall konkursdomaren samtidigt med att konkurs avskrivs enligt 187 § bestämma arvode till förvaltaren och rättens ombudsman. Att låta konkursdomaren i stället för rätten pröva kostnadsfrågan i här avsedda avskrivningsfall bör inte inge principiella betänkligheter.²¹

I övrigt skall 82 och 83 §§, 84 § första stycket samt 86 § KL även här ha motsvarande tillämpning. Utöver vad som ovan anmärkts beträffande nämnda lagrum kan framhållas att, om flera förvaltare utsetts, särskilt arvode skall bestämmas för var och en (82 § första st.) och att rättens ombudsman i princip inte får uppbära arvode förrän slutredovisning avgetts, såvida han inte avgår dessförinnan (86 §).

Något särskilt kungörelseförfarande i arvodesfrågan är inte påkallat i detta sammanhang. Avskrivningsbeslutet innebär att ingen borgenär har rätt till utdelning i konkursen.²²

Så länge konkursen fortfarande handläggs som ordinär konkurs är bestämmelserna i 86 a § KL om betalning av arvode a conto i och för sig tillämpliga.

Med hänsyn bl. a. till statens subsidiära ansvar för konkurskostnaderna enligt 188 § i förslaget bör förutom arvoden även ersättning för kostnad, som uppdragen som förvaltare och rättens ombudsman medfört, samtidigt fastställas av konkursdomaren. Detta gäller även i den mån gottgörelse för kostnad redan tagits ut ur konkursboet. Jfr vad som sagts härom beträffande förenklad konkurs.

Angående arvode och kostnadsersättning till förvaltaren skall konkursdomaren höra rättens ombudsman.²³

Beträffande rätt att föra talan mot beslut om arvode och kostnadsersättning kan hänvisas till vad som ovan sagts i fråga om motsvarande beslut vid förenklad konkurs. Även i förevarande fall bör på administrativ väg föreskrivas att beslutet skall tillställas lämpligt statligt organ.

En konkurs kan också upphöra efter överklagande enligt 26 § KL, avskrivas enligt 124 §, läggas ned enligt 149 § eller avslutas genom ackord (jfr 171 §). KL innehåller inte några särbestämmelser om fastställande av arvode eller kostnadsersättning i sådana fall och någon revidering av lagen på denna punkt synes inte vara praktiskt påkallad.

188 §

Denna paragraf innehåller regler om ansvaret för konkurskostnaderna och om deras förhållande till massaskulder. Den har behandlats närmare i den allmänna motiveringen under 2.4.9 och 2.4.10.

Enligt första stycket skall borgenär, som gjort konkursansökan, vid

²¹ Jfr ovan vid not 4.

²² Jfr 85 § KL och Welamson I s. 686.

²³ Jfr 85 § tredje st. KL samt Welamson I s. 642 och II s. 151 not 4.

avskrivning av förenklad konkurs enligt 185 a § (punkt 5) betala konkurskostnaderna i den mån de inte kan tas ut ur boet. På skäl som anförts under 2.4.9 har borgenärens kostnadsansvar dock begränsats till en tiondel av det basbelopp enligt lagen om allmän försäkring som gällde för månaden innan konkursbeslutet meddelades.

Att sökande borgenär skall ha ett ansvar för kostnaderna i här avsedda konkurser ligger i linje med gällande lag, se 188 § första stycket KL. Enligt nämnda lagrum skall beslut om avskrivning av fattigkonkurs innehålla åläggande för borgenären att betala de av förfarandet föranledda kostnaderna, varvid varje kostnadsbelopp skall anges särskilt. Bland kostnaderna ingår ersättning till gode mannen enligt konkursdomarens prövning. Anledningen till att borgenären i avskrivningsbeslutet skall förpliktas betala kostnaderna är att man härigenom omedelbart får en exekutionstitel mot honom.¹

När förenklad konkurs avskrivs enligt 185 a § i förslaget kan det fortfarande vara ovisst, om och i vilken utsträckning boet räcker till betalning av konkurskostnaderna. Det kan kanske därför ibland vara svårt för konkursdomaren att redan i samband med avskrivningsbeslutet avgöra, om och i vilken mån borgenären bör åläggas att betala konkurskostnader. Med hänsyn härtill och då det erfarenhetsmässigt är relativt sällan som annan borgenär än staten gör konkursansökan i här åsyftade fall², kunde man överväga att avstå från att omedelbart åstadkomma en exekutionstitel mot borgenären. För den händelse han vägrar att betala frivilligt, kan exekutionstitel utverkas genom särskild rättegång.³ Jfr t. ex. bestämmelserna om borgenärs kostnadsansvar i 11 § tredje stycket och 14 § första stycket i förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X samt 111 § sista stycket KL. Se även beträffande ersättning till boutredningsman 19 kap. 19 § andra stycket ÄB.

Kommittén har emellertid stannat för att i nära anslutning till gällande lag föreslå en ordning enligt vilken en exekutionstitel rörande borgenärens betalningsskyldighet genast skall erhållas. Enligt förslaget skall avskrivningsbeslutet, i den mån boet befinns otillräckligt, innehålla åläggande för ansvarig borgenär att betala konkurskostnaderna med den förut nämnda begränsningen. Boets medel skall sälunda i första hand tas i anspråk. Konkursdomaren får bedöma boets tillräcklighet på grundval av bl. a. bouppteckningen, förvaltarens uppgifter och eventuellt föreliggande redovisning. Förvaltarens bedömning av läget bör tillmätas största vikt och hans påstående om boets otillräcklighet bör i allmänhet kunna godtas. Om borgenären är missnöjd med konkursdomarens beslut angående skyldigheten att betala konkurskostnaderna, kan han överklaga detta. I beslutet bör inte behöva anges hur det belopp, som borgenären sammanlagt förpliktas att betala, fördelar sig på olika kostnadsposter.

Skulle det visa sig att de konkurskostnader som borgenären i avskrivningsbeslutet förpliktats betala — mot vad som antagits — kan helt eller

¹ Se 1919 års betänkande s. 249.

² Jfr ovan under 2.4.2.1 vid not 6.

³ Jfr prop. 1972:4 s. 324.

delvis tas ut ur boet, får motsvarande belopp avräknas från borgenärens betalningsskyldighet. I fall då borgenären inte ålagts att betala några kostnader i avskrivningsbeslutet kan något kostnadsanspråk inte riktas mot honom.

Om konkursen tillkommit på ansökan av flera borgenärer, bör de ansvara solidariskt för kostnadsbeloppet intill den föreslagna maximigränsen. Förslaget upptar en uttrycklig bestämmelse härom. Jfr bl. a. 19 kap. 19 § andra stycket ÄB.⁴

Den föreslagna ordningen att konkurskostnaderna skall utgå av allmänna medel, om de inte kan tas ut ur boet eller av ansvarig borgenär, gäller i princip redan enligt 188 § andra stycket KL i fråga om kungörelsekostnader som konkursdomaren förskotterat. Åtminstone tidigare synes länsstyrelserna, som har att göra utbetalningarna av allmänna medel i här åsyftade fall, i regel inte ha krävt någon utredning om boets tillgångar och vartill dessa använts. I de fall då statsverket svarat för kostnaderna subsidiärt efter enskild borgenär synes ha fordrats bevis om misslyckat utmätningsförsök hos denne.⁵ Kostnaden för utverkande av sådant bevis bör också utgå av allmänna medel. Den närmare tillämpningen av förslaget i nu berörda hänseenden bör regleras genom administrativa föreskrifter.

⁴ Betr. flera konkurssökande se även U X s. 98.

⁵ Se Welamson I s. 686, 691 not 12 och 696 not 9. Jfr även t. ex. 145 § andra st. aktiebolagslagen.

Konkursförvaltares kvalifikationer och utseende av förvaltare i ordinär konkurs

3.1 Gällande rätt¹

Enligt 41 § första stycket KL skall en eller flera förvaltare ha hand om konkursgäldenärens bo. Antalet förvaltare bestäms av konkursdomaren. Mer än en förvaltare får inte finnas, om inte konkursdomaren med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet anser att förvaltningen oundgängligen bör delas eller att det eljest i särskilt fall är oundgängligen nödvändigt med mer än en förvaltare. När det gäller utseende av förvaltare enligt 45 eller 48 § (se nedan) får konkursdomaren enligt 41 § andra stycket inte besluta om antalet förvaltare, innan borgenärerna fått tillfälle att yttra sig.

De grundläggande bestämmelserna om *förvaltares kvalifikationer* finns i 42 §. Enligt denna paragraf skall förvaltare äga sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet fordras för förvaltningens behöriga handhavande. Under förarbetena till KL betonades att avseende i första hand borde fästas vid den praktiska dugligheten.² Något krav på att förvaltaren skall vara jurist har inte uppställts i lagen. Den nödvändiga juridiska sakkunskapen har förutsatts skola tillföras konkursförvaltningen genom rättens ombudsman.³ I praktiken utses dock regelmässigt advokat eller annan jurist till förvaltare.⁴ Det kan nämnas att köpmannaföreningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö inrättat ett organ — Ackordscentralen — med uppgift att göra utredning av betalningsinställelser samt ackords- och konkursärenden. Verksamheten bedrivs vid föreningarnas avdelningar för ackords- och konkursärenden. Ackordscentralen har omkring 125 ombud — de flesta advokater — över hela landet. Dessa anlitas i stor utsträckning för förvaltningen i näringsidkares konkurser.⁵ I viss omfattning åtar sig dessutom tjänstemän vid avdelningarna i Göteborg och Malmö uppdrag som konkursförvaltare.

¹ Betr. organisationen och förfarandet i stort vid ordinär konkurs se avsnitt 2.2.1. Ang. utländsk rätt se Bilaga 3.

² Se 1911 års betänkande s. 284.

³ Se Lawski s. 119 och Welamson I s. 174.

⁴ Jfr ovan under 2.4.7.2 vid not 2.

⁵ Ang. Ackordscentralen jfr Kedner s. 73 ff.

Vid sidan av kravet på erforderlig insikt och erfarenhet gäller ett allmänt lämplighetskrav, som kommer till uttryck i 45 § andra stycket.

Den som är omyndig eller i konkurs får enligt nämnda 42 § inte vara förvaltare. Konkursgäldenären kan alltså inte själv vara förvaltare.

Något uttryckligt förbud mot att den som är närstående eller rådgivare till gäldenären utses till förvaltare finns inte. I och för sig föreligger inte heller hinder mot att borgenär utses till förvaltare.⁶ Sådana förhållanden som nu nämnts kan beaktas vid den allmänna lämplighetsprövningen i det särskilda fallet.⁷ Den som är anställd vid domstol, såväl domare som övrig personal, får inte vara konkursförvaltare.

Tidigare gällde särskilda förbud för kronofogdar och vissa andra tjänstemän vid kronofogdemyndigheterna samt för polismän och åklagare att vara konkursförvaltare. Med undantag för åklagare fanns dock möjlighet till dispens.⁸ Sedan dessa särskilda förbud upphävts får tillåtligheten av uppdrag som konkursförvaltare numera bedömas enligt 13 § statstjänstemannalagen (1965:274), jfr 37 § statstjänstemannastadgan (1965:601).

I ursprungliga 42 § KL fanns även bestämmelser enligt vilka bl.a. den som på grund av ådömd straffpåföljd inte fick utöva allmän befattning var utesluten som konkursförvaltare. Dessa bestämmelser har upphört att gälla till följd av lagen (1936:244) om ändring i vissa delar av strafflagen och kungörelsen (1937:203) om upphörande av verkningarna av vissa straffpåföljder. Formellt synes emellertid bestämmelserna alltjämt utgöra del av 42 § (se SFS 1970:848).⁹

I fråga om *utseende av förvaltare* i ordinär konkurs föreskrivs i 43 § KL att konkursdomaren, när konkurs uppstått, utan dröjsmål skall utse förvaltare att ha hand om boet till dess förvaltare utsetts vid första borgenärssammanträdet och, om annan utsetts, denne tillträtt befattningen. Förvaltare som utses enligt 43 § brukar kallas interimsförvaltare. De förut angivna bestämmelserna i 41 § första stycket och 42 § gäller även beträffande sådan förvaltare.

Enligt 45 § första stycket KL skall borgenärerna vid första borgenärssammanträdet välja förvaltare att ha hand om boet i stället för interimsförvaltaren. Paragrafen avser alltså tillsättande av slutlig förvaltare i konkursen. Som borgenärernas beslut gäller den mening varom bland närvarande borgenärer de förenar sig, vilkas fordringar tillsammans utgör största beloppet. Dessutom krävs att dessa borgenärer utgör minst en tredjedel av de röstande. Om beslut inte kan åstadkommas på detta sätt, gäller den mening som konkursdomaren biträder.

⁶ I 47 § KL sägs att borgenär som utsetts till förvaltare eller granskningsman inte får undandra sig uppdraget utan giltigt skäl. Bakgrunden till denna bestämmelse är den risk som ansetts föreligga för att man inte kan få nämnda befattningar tillsatta. Bestämmelsen har numera liten praktisk betydelse. Se 1919 års betänkande s. 207 och Welamson I s. 175. Under 4.1 nedan föreslås att 47 § upphävs.

⁷ Jfr Welamson I s. 173 not 3 och II s. 51 not 1 samt NJA 1970 s. 193.

⁸ Se 34 § kronofogdeinstruktionen enligt SFS 1967:150, 79 § i numera upphävda 1965 års polisinstruktion enligt SFS 1965:686 och 56 § åklagarinstruktionen enligt SFS 1964:739. Nämnda förbudsregler har upphävts per 1/1 1971 (SFS 1970:867, 881 och 882).

⁹ Jfr Lawski s. 119.

Om förvaltningen skall vara delad mellan flera förvaltare, väljs förvaltare särskilt för varje del av förvaltningen.¹⁰

Av intresse i detta sammanhang är även reglerna i 8 kap. KL om borgenärssammanträden. Bl.a. föreskrivs i 180 § att borgenär inte får vid borgenärssammanträde föra talan i fråga rörande boets förvaltning i den mån hans rätt i konkursen — på grund av att hans fordran är förmånsberättigad eller av annan orsak — uppenbarligen inte beror på frågans utgång.¹¹

Konkursdomaren skall enligt 45 § andra stycket se till att behörighets- och lämplighetsvillkoren för förvaltare är uppfyllda. Finner konkursdomaren att den som borgenärerna valt är obehörig eller saknar erforderlig insikt och erfarenhet eller eljest är olämplig, skall han utse annan förvaltare. Något nytt val sker alltså inte.

Förvaltarval kan med giltig verkan äga rum även om bara några enstaka borgenärer med små fordringar inställt sig vid första borgenärssammanträdet. I ett sådant läge har emellertid konkursdomaren särskild anledning att förvissa sig om den valdes lämplighet.¹² Om inte någon borgenär kommer tillstädes, skall konkursdomaren enligt 45 § tredje stycket utse förvaltare.

I praktiken utses i regel interimsförvaltaren till slutlig förvaltare.¹³

I 51 § föreskrivs att konkursdomaren skall utfärda förordnande för förvaltaren.

Konkursdomarens beslut om tillsättande av interimsförvaltare kan i princip överklagas i hovrätten genom besvär (se 210 § KL, jfr 21 § RBs promulgationslag).¹⁴ Med hänsyn till den korta tid som interimsförvaltaren i allmänhet tjänstgör är det likväl i regel meningslöst att klaga över tillsättande av sådan förvaltare.¹⁵ Även av borgenärerna företaget val av slutlig förvaltare och beslut, varigenom konkursdomaren antingen utsett slutlig förvaltare eller biträtt någon av de meningar som kommit fram vid borgenärernas val, kan överklagas (jfr 183 § KL). Klagorätt tillkommer borgenär och torde även tillkomma gäldenären.¹⁶

Val av förvaltare kan komma i fråga även i andra fall än som berörts hittills. Om konkursdomaren efter första borgenärssammanträdet finner att antalet förvaltare måste ökas, skall han enligt 48 § kalla borgenärerna till sammanträde varvid ytterligare förvaltare skall utses. Avgår förvaltare efter första borgenärssammanträdet, skall enligt 49 § borgenärerna kallas för att utse efterträdare. Om en av flera förvaltare avgår, kan konkursdomaren dock efter hörande av rättens ombudsman underlåta att föranstalta om utseende av efterträdare. Vid utseende av förvaltare i de

¹⁰ Betr. val av flera förvaltare, när förvaltningen är odelad, se Welamson I s. 178.

¹¹ Se om bestämmelsen Lawski s. 123 samt Welamson I s. 164 f och II s. 50.

¹² Jfr Lawski s. 124 och Welamson I s. 178 not 2.

¹³ Jfr Lawski s. 120 samt Welamson I s. 176 f och II s. 52.

¹⁴ Enligt 210 § tredje st. skall konkursdomarens beslut omedelbart gå i verkställighet, om inte annat förordnas.

¹⁵ Jfr NJA 1911 s. 567 och Welamson I s. 181.

¹⁶ Se Welamson I s. 181 f. Betr. omfattningen av den högre rättens prövning vid överklagande av förvaltarval m.m. enligt gällande rätt se Welamson I s. 180 f och II s. 53 not 4 samt Walin i SvJT 1962 s. 718. Jfr även NJA 1970 s. 415.

här avsedda fallen har 45 § motsvarande tillämpning.¹⁷

Om slutlig förvaltare har avgått och efterträdare skall utses, kan konkursdomaren enligt 50 § vid behov förordna om befattningens upprätthållande tills nytt val ägt rum. Konkursdomaren kan också utse tillfällig ersättare för förvaltare, när denne har laga förfall eller är försatt ur tjänstgöring.

En i KL oreglerad fråga är, om förvaltaren har rätt att befullmäktiga annan att fullgöra vissa uppgifter som ankommer på förvaltaren (substitutionsrätt), t.ex. att närvara vid borgenärssammanträde eller sluta avtal eller föra talan i rättegång på boets vägnar. I litteraturen förekommer olika uttalanden på denna punkt.¹⁸ Att substitutionsrätt föreligger i viss utsträckning synes vara erkänt med det är oklart hur långt rätten sträcker sig.

Varken interimsförvaltare eller slutlig förvaltare är i sådan egenskap underkastad ämbetsansvar och avses inte heller skola falla under den av ämbetsansvarskommittén föreslagna lagen om disciplinansvar i offentlig tjänst m.m.¹⁹ Beträffande skadeståndsskyldighet för förvaltare kan hänvisas till avsnitt 2.4.7.3.

Visar förvaltare motvilja, oskicklighet eller försummelse vid fullgörandet av sitt uppdrag, kan konkursdomaren enligt 80 § KL — efter gjord anmälan eller självmant — tillhålla honom att fullgöra sina åligganden eller skilja honom från uppdraget. Entledigande får inte ske utan att rättens ombudsman gett uttryck åt sin mening. Efter första borgenärssammanträdet får entledigande inte äga rum förrän borgenärerna vid särskilt sammanträde fått tillfälle att yttra sig. I avvaktan på borgenärernas yttrande har konkursdomaren likväl möjlighet att försätta förvaltaren ur tjänstgöring.

Beträffande vissa kreditinrättnings konkurs finns särskilda bestämmelser. Har bankaktiebolag, sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit kommit i konkurs, gäller bl. a. att bankinspektionen skall förordna ett allmänt ombud att som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare som utses enligt KL. Utan hinder av beslut om delning av förvaltningen har allmänna ombudet rätt att delta i förvaltningen i dess helhet. I fråga om arvode till ombudet gäller KLs regler om arvode till konkursförvaltare.²⁰

I försäkringsbolags konkurs skall försäkringsinspektionen vid behov förordna ett allmän ombud. Har försäkringsbolag som meddelar livförsäkring kommit i konkurs, skall en särskild administration inträda för

¹⁷ Betr. ökning av antalet interimsförvaltare och sådan förvaltares avgång se Welamson I s. 179, jfr Lawski s. 129.

¹⁸ Se Welamson I s. 183 not 3 och II s. 54 not 5 samt Walin i SvJT 1962 s. 718. Jfr även TSA 1963 s. 219 och NJA 1973 s. 42.

¹⁹ Se SOU 1972:1 s. 209 f. Jfr ovan under 2.2.1.

²⁰ Se 9 § Kp, lagen (1956:217) om vissa kreditinrättnings konkurs, 158 § 2 mom. lagen (1955:183) om bankrörelse, 82 § 2 mom. lagen (1955:416) om sparbanker och 77 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen. — Det kan nämnas att de särskilda reglerna ang. konkursförvaltning i förordningen (1880:36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs numera har upphört att gälla. Se 2 och 9 §§ lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken. Jfr prop. 1970:145 s. 251 ff.

tillvaratagande av försäkringstagarnas rätt. Förvaltningen av administrationsboet åligger försäkringsinspektionen.²¹

3.2 Allmän motivering

3.2.1 Utgångspunkter

Det närmaste ansvaret för förvaltningen i ordinär konkurs ligger på konkursförvaltaren. Kontrollen över förvaltarens verksamhet utövas i första hand av rättens ombudsman, som också deltar i förvaltningen på olika sätt. Konkursförvaltningen i stort kan sägas grunda sig på ett samspel mellan förvaltaren och rättens ombudsman.

Som nämnts under 2.4.7.3 tas frågan om kontrollen över förvaltningen vid ordinära konkurser inte upp i denna etapp av kommitténs arbete. Kommittén har emellertid förutskickat att institutet rättens ombudsman framdeles kan komma att ersättas av ett annat allmänt organ. Den omständigheten att kontrollfrågan anstår t.v. hindrar inte att de i direktiven angivna frågorna om förvaltares kvalifikationer och om utseende av förvaltare kan tas upp redan i detta sammanhang. För denna ordning talar bl.a. sambandet med de föreslagna reglerna om förenklad konkurs. Frågan om förvaltarens allmänna ställning i konkursen är beroende av hur kontrollen över förvaltningen anordnas och bör därför övervägas samtidigt med tillsynsfrågan. Då kan även frågan om antalet förvaltare prövas.

Kommitténs direktiv innehåller uttalanden om vilka krav som bör kunna ställas på en konkursförvaltare och hur han bör utses. Sålunda sägs att den bästa garantin för en effektiv och objektiv förvaltning är att förvaltaruppdragen anförtros åt kvalificerade personer som har tillräckliga resurser för verksamheten. En förvaltare bör sålunda ha god juridisk och ekonomisk sakkunskap men det är också viktigt att han till sitt förfogande har en effektiv kontorsorganisation för bokföring och redovisning i anledning av uppdraget. Det ifrågasätts, om kravet på ekonomisk sakkunskap och effektiv kontorsorganisation blir tillräckligt tillgodosett med nuvarande ordning. Särskilt reglerna om förvaltarval sägs böra uppmärksammas i detta sammanhang och det bör övervägas, om inte det allmänna bör få större inflytande över förvaltarvalet än f.n. Det erinras om att flera förvaltare vid behov kan utses.

Som framgått förutsätter direktiven att ett system med särskilt utsedda konkursförvaltare skall behållas (jfr ovan under 2.4.7.2). Denna förutsättning ligger sålunda till grund för kommitténs överväganden i förvaltarfrågan.

En företagskonkurs berör inte sällan viktiga arbetsmarknads- och regionalpolitiska intressen. Hur dessa skall tillgodoses är emellertid en fråga som måste ses ur ett vidare perspektiv än enbart från konkursrättsliga utgångspunkter. Samma problem kan f. ö. aktualiseras vid betalnings-

²¹ Se 8 § Kp samt 291 och 296-299 §§ lagen (1948:433) om försäkringsrörelse.

svårigheter som inte lett till konkurs, t. ex. i samband med ackordsförhandling.

Saken togs upp i en motion vid 1972 års riksdag (nr 1328). Enligt motionen var det viktigt att behovet av information och inflytande för de anställda eller för staten eller kommun uppmärksammades även i andra hänseenden än från borgenärssynpunkt. Det föreslogs att anställdas, stats och kommuns inflytande vid ackords- och konkursförfarande skulle utredas. Näringsutskottet (NU 1972:59) hänvisade i anledning av motionen till 1968 års lokaliseringsutrednings förslag att en central förhandlingsmyndighet, som skall samordna uppföljningen och bevakningen av olika statliga ekonomiska engagemang, skall inrättas.¹ Enligt utskottets mening överensstämde utredningens förslag med de i motionen framställda önskemålen om ökat inflytande för samhället och för de anställda i samband med ackord och konkurs. Det påpekades att den centrala uppföljningsmyndigheten skulle ha till huvuduppgift att förhandla med olika intressenter i företagen och att de anställda självfallet hörde till dem. Utskottet hemställde om avslag på motionen och detta bifölls av riksdagen. Frågan om central uppföljning och bevakning av statens fordringar i företag, som fått statligt regionalpolitiskt stöd, har t.v. lösts genom att en expertgrupp inrättats inom inrikesdepartementet. Gruppen har till uppgift att som försöksverksamhet centralt samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar m.m.² Uppföljnings- och bevakningsverksamheten på det regionala planet har försöksvis knutits till länsstyrelserna.³

3.2.2 Förvaltares kvalifikationer

Bestämmelserna i KL om förvaltningen i konkurs är i allt väsentligt oförändrade sedan lagens tillkomst år 1921. Förutsättningarna för konkursförvaltningen har emellertid ändrats som en följd av den fortskridande utvecklingen i samhället. Tekniska, ekonomiska och andra förändringar inom näringslivet har medfört att konkursförvaltning många gånger kan vara mer komplicerad än förr. Detta ställer ökade krav på förvaltaren. Även om rättens ombudsman deltar i avgörandet av viktigare förvaltningsfrågor är resultatet av konkursen i första hand beroende av förvaltarens insatser.

Förvaltaren kan ställas inför invecklade problem redan när han skall utreda gäldenärens tidigare verksamhet och boets ställning vid konkursens början. Härvid aktualiseras ofta såväl juridiska som företagsekonomiska och bokföringstekniska frågor. Juridiska frågor uppkommer t.ex. när förvaltaren skall pröva, om egendom kan återvinnas till konkursboet och om gäldenären kan misstänkas för brottsligt förfarande. Många gånger föreligger spörsmål på det arbets- och socialrättsliga området.

Sedan boet utretts, skall det i princip avvecklas. Det kan härvid finnas skäl att driva gäldenärens rörelse vidare en tid för konkursboets räkning. I detta hänseende är lagstiftningen om uppsägningstider av betydelse. För att avvecklingen skall ge så gynnsamt resultat som möjligt är det från såväl borgenärernas som gäldenärens synpunkt angeläget att förvaltaren

¹ Se lokaliseringsutredningens betänkande Om uppföljningen av stödföretag m.m. (Ds In 1971:8).

² Se prop. 1973:1 Bil. 13 s. 149 f.

³ Se bl. a. prop. 1973:50 s. 54 ff.

har ekonomisk sakkunskap och affärserfarenhet. Kunskaper om bokföring och redovisning är också nödvändiga. Om konkursboets bokföring är otillförlitlig, finns det t.ex. risk för att förvaltaren på grund av dålig överblick fortsätter en förlustbringande rörelse. För att förvaltarens verksamhet skall kunna bedrivas rationellt måste han ha en ändamålsenlig kontorsorganisation till sitt förfogande. Det är uppenbart att juridiska kunskaper är betydelsefulla även vid avvecklingen.

Det har förekommit anmärkningar mot det sätt varpå konkursförvaltningen ibland bedrivs enligt nuvarande ordning. I en motion vid 1962 års riksdag begärdes t.ex. utredning om nya former för konkursförvaltning och tillsyn över förvaltningen. Bl.a. sades att boutredningen och avvecklingen i konkurser ofta tog onödigt lång tid. Detta berodde på att förvaltaren i vissa fall saknade affärsutbildning och ekonomisk erfarenhet. Ett annat skäl till dröjsmålen var att förvaltaren på grund av andra uppdrag inte odelat kunde ägna sig åt en snabb avveckling av konkursen. Som en tänkbar ordning angavs att man i samarbete med näringslivets organisationer inrättade konkursförvaltningsbyråer länsvis och att uppdraget som rättens ombudsman anförtroddes åt länsstyrelsen. Motionen remissbehandlades och mötte stark kritik. Första lagutskottet¹ fann inte någon utredning vara påkallad och denna ståndpunkt godkändes av riksdagen.

I remissyttrande över lagberedningens betänkande Utsökningsrätt X har TCO hävdad att konkursärenden ofta behandlas mindre effektivt än vad som är önskvärt. Detta beror enligt TCO på att de advokater som anlitas som förvaltare ofta har tung arbetsbörda och i många fall är speciellt inriktade på brottmål. Det anses inte kunna begäras av sådana förvaltare att de i stora och svåröverskådliga konkurser skall kunna tillvarata borgenärernas intressen på ett tillfredställande sätt. Enligt TCOs mening kan övervägas, om inte samhället bör överta uppgiften som konkursförvaltare genom att särskilt utbildad personal knyts till tingsrätten eller kronofogdemyndigheten.²

Vid remissbehandlingen av nämnda betänkande har frågan om konkursförvaltning berörts även av Familjeföretagens förening. Föreningen påpekar att det är av stor betydelse att förvaltare har praktiskt och affärsmässigt kunnande. Ofta behövs ekonomisk sakkunskap, om man utan onödiga förluster t.ex. skall avyttra en rörelse eller dela upp ett konkursbos verksamhet på olika grenar. En konkurs är, framhåller föreningen, först och främst ett instrument att skydda borgenärer och samhället mot ytterligare kapitalförstöring.

Som framgått ifrågasätts i kommitténs direktiv, om de krav som bör ställas på en konkursförvaltare är tillräckligt tillgodosedda enligt gällande ordning.

Kommittén finner det angeläget att man försöker åstadkomma en ordning enligt vilken förvaltningen i konkurser alltid anförtros åt sådana advokater eller andra personer som har tillräckliga kvalifikationer för

¹ Se 1LU 1962:22.

² Jfr ovan under 3.2.1

uppgiften. Principen bör vara att inga andra än de som är särskilt inriktade på affärsjuridik och har praktiska erfarenheter av det ekonomiska livet skall komma i fråga som konkursförvaltare. I denna kategori bör den som specialiserat sig på och har erfarenhet av konkursförvaltning i första hand utses. Ett grundläggande krav bör vara att vederbörande har resurser att sköta bokföring och redovisning på ett effektivt och tillförlitligt sätt.

Enligt gällande lag behöver förvaltaren inte vara jurist. Som nämnts under 3.1 har det förutsatts att den juridiska sakkunskapen skall tillhandahållas genom rättens ombudsman. Det är emellertid – oavsett hur kontrollfrågan senare kommer att lösas – viktigt att även förvaltaren har juridiska kunskaper. Att uppställa ett ovillkorligt krav på att han skall vara lagfaren, dvs. ha avlagt juris kandidatexamen (jfr SFS 1964:29), synes dock inte nödvändigt. Även annan som har erforderliga juridiska kunskaper bör sålunda i undantagsfall kunna utses. Kommittén föreslår därför att i KL införs en regel att förvaltare bör vara lagfaren. Motsvarande bestämmelse gäller enligt 3 § första stycket AckL i fråga om god man vid ackord.³ I konkurser där flera förvaltare utses kan det ibland räcka att någon är lagfaren, medan de övriga kan företräda annan sakkunskap.

Förut har framgått att uppdragen som konkursförvaltare bör anförtros åt personer som har ekonomiska kunskaper och erfarenheter från affärslivet. Det är vanskligt att i lagtexten ange kvalifikationskraven i detalj och kommittén har inte heller ansett detta vara behövligt. Det bör räcka med en allmän föreskrift att förvaltaren skall ha den insikt och erfarenhet som uppdraget kräver. Denna metod används i gällande KL. Motsvarande krav uppställs också i 3 § första stycket AckL beträffande god man. Kommittén föreslår sålunda en bestämmelse av angivna innehåll. Genom kommitténs förslag nedan under 3.2.3 att konkursdomaren skall tillsätta även slutlig förvaltare skapas bättre förutsättningar för att de angivna kvalifikationskraven blir beaktade vid tillämpningen av bestämmelsen.

Av kvalifikationskraven följer att allmänpraktiserande jurister utan särskild inriktning på affärsjuridik inte bör komma i fråga för uppdrag som konkursförvaltare. På mindre orter finns det ibland bara sådana allmänpraktiserande jurister. När så är fallet på den ort där konkursen är anhängig bör en affärsjurist från annan ort utses. Med nutida kommunikationer innebär avstånden sällan någon nämnvärd praktisk olägenhet. Vinsten av att ett konkursbo förvaltas av en sakkunnig och erfaren person överväger i regel den kostnadsökning som resorna m.m. kan medföra. Någon gång kan förhållandena motivera att en person med speciella förutsättningar förordnas till förvaltare. Vederbörande äger kanske särskild förtrogenhet med gäldenärens bransch. Det bör dock framhållas att en förvaltare vid behov alltid kan anlita utomstående experter på olika områden, t.ex. vid försäljning av egendom av speciellt slag.

Allmänt sett bör eftersträvas en ordning enligt vilken uppdragen som förvaltare i de ordinära konkurserna vid en tingsrätt fördelas inom en

³ Jfr prop. 1970:136 s. 51 f, 71 och 87.

mindre grupp av advokater eller andra, vilka kan betecknas som specialister på området. Denna ordning lär redan nu tillämpas på många håll i landet. Det förekommer dock att uppdragen som förvaltare i ordinära konkurser fördelas i viss turordning mellan samtliga advokater på orten. Ett sådant system är enligt kommitténs mening inte lämpligt.

Kommittén har i kapitel 2 ovan föreslagit att konkurser av enklare beskaffenhet skall handläggas i förenklad form. Beträffande förvaltare i sådana konkurser har lämnats synpunkter under 2.4.7.2. Där har bl.a. anmärkts att uppdrag som förvaltare i förenklade konkurser i allmänhet bör anförtros åt dem som anlitas som förvaltare i ordinära konkurser.

En konkursförvaltare bör åtnjuta borgenärernas förtroende. Krav på borgenärernas förtroende har beträffande god man i samband med ackordsförfarande särskilt angetts i lagtexten, se 3 § första stycket AckL. Kommittén föreslår att motsvarande villkor tas upp i KL. Meningen är inte att vilka skäl som helst skall föranleda att en förvaltare anses sakna borgenärernas förtroende. Hänsyn bör tas endast till sakligt grundade invändningar. Att en eller annan borgenär är missnöjd är inte heller tillräckligt för att diskvalificera en förvaltare.⁴

Dessutom bör upptas en föreskrift om att vederbörande även i övrigt skall vara lämplig för det ifrågavarande uppdraget. I detta allmänna lämplighetskrav ingår det förut berörda kravet på en ändamålsenlig kontorsorganisation. Inte heller detta krav har sålunda ansetts behöva anges särskilt i lagtexten.

Även andra omständigheter måste beaktas vid lämplighetsprövningen. Några skall här beröras.

Enligt KL föreligger i och för sig inget hinder mot att borgenär utses till förvaltare. Att så sker torde dock vara sällsynt. Vanligare är att viss eller vissa borgenärers ombud i konkursen blir förvaltare. Med hänsyn till övriga borgenärers intressen är en sådan ordning ofta olämplig. Detta behöver emellertid inte vara fallet i alla lägen. Om det bara finns en borgenär — t.ex. innehavare av företagsinteckning — eller om ingen borgenär i konkursen har någon erinran mot att ett borgenärsombud anförtros förvaltaruppdraget, möter knappast några principiella betänkligheter. Kommittén har därför inte ansett sig böra föreslå något förbud mot att borgenär eller den som i konkursen företräder borgenär utses till förvaltare. Liksom beträffande andra fall, där det finns anledning att befara att förvaltaren kan komma att gynna en borgenär framför andra, får frågan prövas vid bedömningen av om vederbörande är lämplig för det aktuella uppdraget.

Enligt kommitténs mening bör den som uppnått 67 års ålder normalt inte utses till förvaltare.⁵ Någon särskild lagregel härom torde inte behövas. Att vederbörande under konkursens gång kan komma att överskrida nämnda åldersgräns bör inte utgöra något hinder mot att han utses och fullföljer sitt uppdrag.

I KL föreskrivs att den som är omyndig eller försatt i konkurs inte får vara konkursförvaltare. Denna föreskrift har utgått i förslaget. Att sådan

⁴ Jfr Walin-Gregow s. 27.

⁵ Det kan erinras om att innehavare av ordinarie domartjänst skall avgå senast vid 67 års ålder. Jfr även 5 § första st. stadgan (1964:679) om notarius publicus.

person inte kan komma i fråga som förvaltare är med hänsyn till det allmänna lämplighetskravet ändå uppenbart.⁶ I lämplighetskravet får även anses ligga att förvaltaren skall ha ordnad ekonomi.⁷

KL innehåller inte något förbud mot att släkting, rådgivare eller annan gäldenären närstående utses till konkursförvaltare. Sådana omständigheter kan emellertid beaktas vid den allmänna lämplighetsprövningen. Vid lagberedningens enkät fann Stockholms rådhusrätt det tveksamt, om konkursdomaren utan uttryckligt lagstöd hade rätt att underkänna en av borgenärerna vald förvaltare på grund av att denne före konkursen fungerat som gäldenärens juridiska rådgivare. Frågan är inte utan praktisk betydelse. Det är nämligen inte ovanligt att gäldenären, när han själv gör konkursansökan, föreslår viss person till förvaltare.⁸

Enligt kommitténs mening bör efter mönster av 3 § andra stycket i AckL föreskrivas att till konkursförvaltare inte får utses någon som står gäldenären nära eller är beroende av honom. Bedömningen får göras på grundval av de faktiska omständigheterna i det särskilda fallet. Det är inte bara släktskap som skall ha betydelse. En nära vän till gäldenären kan vara lika olämplig som en släkting. Den som t.ex. är nära släkt med en föreståndare för rörelse som gäldenären drivit bör inte heller anlitas som förvaltare.⁹

För att rådgivare till gäldenären skall anses obehörig förutsätts enligt förslaget — bortsett från närståendefallet — att han intar beroendeställning i förhållande till gäldenären. Egenskapen av rådgivare ger ej alltid upphov till ett beroendeförhållande. Det finns emellertid knappast tillräckliga skäl att generellt förbjuda en gäldenärens rådgivare att vara förvaltare. I och för sig innebär det vissa fördelar att boet utreds av någon som är insatt i gäldenärens ekonomiska förhållanden. Gäldenärens rådgivare är dock inte lämplig som förvaltare, om det kan råda tvekan om hans objektivitet.¹⁰ Detta torde för det mesta vara fallet, om rådgivaren biträtt gäldenären under en längre tid före konkursutbrottet.

Om det å andra sidan finns anledning att misstänka att någon står i motsatsförhållande till gäldenären, bör han inte utses till förvaltare. En företrädare för en konkurrent till gäldenären bör t.ex. inte komma i fråga.

Det i KL upptagna förbudet för den som är anställd vid domstol att vara konkursförvaltare bör behållas. Som framgått riktar sig förbudet inte bara mot domare utan också mot all annan domstolspersonal. Förbudet är inte inskränkt till den domstol där konkursen är anhängig utan avser domstolar över lag.

⁶ Jfr 3 § AckL betr. god man. Lagberedningen fann det onödigt med en uttrycklig föreskrift om att god man inte får vara omyndig eller i konkurs (se U VII s. 89). Departementschefen ansåg emellertid att myndighet borde tas upp som behörighetskrav för god man men att villkoret, att gode mannen inte får vara försatt i konkurs, inte behövde särskilt anges (prop. 1970:136 s. 88). Härtill bör anmärkas att något allmänt lämplighetskrav inte uppställs i 3 § AckL.

⁷ Vid Stockholms tingsrätt har konkursdomaren tillgång till restlängd. Personer som tagits upp i denna förordnas inte till konkursförvaltare.

⁸ Jfr Welamson I s. 141 och 176 f.

⁹ Jfr U VII s. 89 och prop. 1970:136 s. 88.

¹⁰ Jfr prop. 1970:136 s. 88, Welamson I s. 176 not 2 samt det danska betänkandet s. 206 och 266. Se också Wiklund, God advokatsed s. 211 ff.

Bestämmelser av det innehåll som föreslagits ovan återfinns i 42 § i KLförslaget.

En viktig fråga är naturligtvis, om tillräckligt antal kvalificerade personer kommer att stå till förfogande för uppdrag som förvaltare i ordinära konkurser. I dagens läge finns det på de flesta större orter tillgång på personer som är lämpliga som konkursförvaltare. Överallt är emellertid läget inte lika gynnsamt. Det finns dock anledning att utgå från att den samlade tillgången på kvalificerade krafter i landet blir tillfredsställande.

En garanti för att endast verkligt kvalificerade personer utses till konkursförvaltare skulle möjligen kunna erhållas genom att man införde någon form av auktorisation. Förebild till en sådan ordning finns i Frankrike. Där finns en yrkeskår av konkursförvaltare och uppdragen tilldelas dem som är uppförda på särskilda listor hos domstolarna. På listorna upptas i huvudsak de som efter viss lärotid och särskild prövning fått inträde i kåren.¹¹ Det synes emellertid inte finnas tillräckliga skäl att hos oss införa ett system med auktoriserade eller eljest på förhand godkända konkursförvaltare. En sådan ordning gäller inte heller i de andra nordiska länderna.

3.2.3 Utseende av förvaltare i ordinär konkurs

Enligt 1767 års förklaring om "hwad wid fallisementen samt cessions- och concurstwister hädanefter bör i akt tagas" bestämde borgenärerna vem som skulle ha hand om boets förvaltning.¹ Samma ordning rådde i huvudsak enligt 1862 års konkurslag. Enligt denna lag fanns tre förvaltningskedan. Under det första skedet, som inte fick räcka längre än tre veckor, skulle bl.a bouppteckning upprättas. Rätten eller domaren skulle förordna någon att ta hand om boet under denna period. Under nästa skede, som varade fram till sista dagen för bevakning (inställelsedagen), förvaltades boet av gode män vilkas viktigaste uppgift var att förbereda boets realisation. Gode männen valdes av borgenärerna men rätten eller domaren fick under vissa omständigheter utse god man vid sidan av de valda personerna. Under sista skedet förvaltades boet av sysslomän, som skulle realisera boet. Även sysslomännen valdes av borgenärerna. Rätten eller domaren hade ingen befogenhet att utse syssloman.²

Genom gällande KL har borgenärernas bestämmanderätt i fråga om utseende av slutlig förvaltare modifierats något. Konkursdomaren har fått rätt att underkänna den av borgenärerna valda förvaltaren och utse annan i stället. Beträffande bakgrunden till denna reglering kan i korthet upplysas följande.

Under förarbetena till KL ägnades stor uppmärksamhet åt frågan, om borgenärerna skulle behålla sin bestämmanderätt över tillsättandet av

¹¹ Se Bilaga 3.

¹ Se 1911 års betänkande s. 236. 1767 års förklaring har betecknats som vår första egentliga konkurslag (jfr Welamson I s. 13).

² Se 1911 års betänkande s. 249 ff.

konkursförvaltare. 1907 års konkurslagstiftningskommitté föreslog att konkursdomaren vid konkursens början skulle utse förvaltare för hela konkursförfarandet men att borgenärerna skulle ha viss rätt att vid första borgenärssammanträdet utse annan förvaltare. Enligt kommittéförslaget skulle institutionen rättens ombudsman avskaffas och borgenärerna få tillsätta kontrollorganet bestående av ett borgenärsutskott.³ Anledningen till förslaget var vissa missförhållanden, som delvis hängde samman med borgenärernas så gott som obegränsade befogenhet att tillsätta förvaltare.⁴ Erfarenheten hade visat att borgenärerna inte hade något större intresse för vem som utsågs till förvaltare utan ofta överlämnade fullmakter till personer, som erbjudit sig att företräda borgenärerna utan ersättning. Dessa ombud, som inte sällan saknade tillräckliga kvalifikationer för förvaltaruppdraget, kunde vid förvaltarvalet rösta på sig själva och därigenom bli tillförsäkrade rikliga arvoden. Detta fullmaktssystem var en av orsakerna till att konkursutredningarna i många fall blev oskäligt dyra.

Tanken att flytta befogenheten att utse förvaltare från borgenärerna till konkursdomaren mötte kritik från näringslivets organisationer.⁵ Bl.a. trodde de inte att konkursdomarna hade den kännedom om det praktiska affärslivet som var nödvändig vid utseende av förvaltare. Denna misstro var ett av de främsta skälen till att man slutligen stannade för att i stort sett låta borgenärerna behålla befogenheten att tillsätta förvaltare.⁶ Det ansågs möjligt att med andra medel, bl.a. konkursdomarens vetorätt, komma till rätta med missförhållandena. Domstolsorganisationen befanns ej heller vara rustad för en ordning enligt vilken konkursdomaren skulle utse förvaltare. En sådan ordning ansågs kräva att konkursdomstolen fick möjlighet att från början själv leda och kontrollera hela konkursförfarandet. För detta ändamål fordrades att domstolen fick en särskilt lämpad sammansättning. Denna omläggning ansågs inte kunna ske annat än i samband med en allmän rättegångsreform.⁷ En ytterligare omständighet som talade för att borgenärerna skulle få behålla rätten att utse förvaltare var att de ansågs vara närmast berättigade att själva iakttä sina intressen gentemot en insolvent gäldenär.⁸

I KL behölls rättens ombudsman som kontrollorgan. Han skulle liksom förut tillsättas av konkursdomaren men fick vidgade befogenheter. Det ansågs att förvaltnings- och kontrollorganen inte borde utses av samma uppdragsgivare, eftersom kontrollen kunde bli lidande på det.⁹

Av redogörelsen för förvaltningsorganisationen enligt utländsk rätt i Bilaga 3 framgår att i Danmark, Finland, England och USA den

³ Se 1911 års betänkande s. 259 ff.

⁴ Jfr prop. 1920:82 s. 149 och Olivecrona s. 28 f.

⁵ Kritiken kom till uttryck bl.a i yttranden över ett preliminärt förslag av konkurslagstiftningskommittén, vilket gick längre än det slutliga förslaget. Enligt det preliminära förslaget skulle befogenheten att tillsätta förvaltare helt och hållet överlämnas åt konkursdomaren utan rätt för borgenärerna att välja annan person i stället. En redogörelse för kritiken mot det preliminära förslaget finns i 1919 års betänkande s. 186 f.

⁶ Se prop. 1920:82 s. 152 och 1LU 1921:22 s. 9.

⁷ Se prop. 1920:82 s. 151 f. Det kan nämnas att domarkåren var obenägen att ta på sig ansvaret att utse förvaltare.

⁸ Se prop. 1920:82 s. 153.

⁹ Se prop. 1920:82 s. 150, jfr 1911 års betänkande s. 271.

ordningen gäller att konkursdomstolen utser interimsförvaltare, medan befogenheten att utse slutlig förvaltare ligger hos borgenärerna. Borgenärernas val kan dock underkännas, om den valde anses olämplig. I Norge utser konkursdomstolen både interimsförvaltare och — efter borgenärernas hörande — slutlig förvaltare. I Frankrike finns inte någon särskild interimsförvaltare. Förvaltare för hela konkursförfarandet utses av konkursdomstolen i samband med konkursbeslutet. Västtyskland intar en mellanställning. Där utser domstolen förvaltare vid konkursens början för hela förfarandet men borgenärerna har rätt att vid första borgenärssammanträdet ersätta den av domstolen utsedda förvaltaren med en annan.

Den enligt KL gällande ordningen innebär som framgått under 3.1 att interimsförvaltare utses av konkursdomaren i samband med konkursbeslutet och att slutlig förvaltare i princip väljs av borgenärerna vid första borgenärssammanträdet.

Det torde inte råda delade meningar om att interimsförvaltaren bör utses av konkursdomaren. Kommittén föreslår inte heller någon ändring i fråga om tillsättande av sådan förvaltare. Av 186 § andra stycket i förslaget följer dock att interimsförvaltare inte behöver särskilt utses, när konkursen tidigare handlagts som förenklad konkurs. Den som konkursdomaren förordnat som förvaltare i den förenklade konkursen blir efter sådan övergång automatiskt interimsförvaltare.

Vad som däremot kan diskuteras är formerna för utseende av slutlig förvaltare. Det är han som förvaltar boet under konkursens huvudskede, då bl.a. realisation av egendom och utdelning till borgenärerna äger rum.

Under 3.2.2 har belysts vikten av att endast väl kvalificerade personer kommer i fråga för förvaltaruppdraget. Gällande ordning innefattar inte garantier för att till slutlig förvaltare alltid utses personer som fyller måttet. Konkursdomaren skall visserligen se till att den som borgenärerna har valt är behörig och lämplig. I praktiken krävs emellertid starka skäl för att konkursdomaren skall underkänna den av borgenärerna utsedda förvaltaren.

Den nuvarande ordningen kan också ge upphov till misstankar om att förvaltaren gynnar de borgenärer som valt honom. Det är inte ovanligt att en förvaltare varit ombud för någon borgenär i konkursen och inför förvaltarvalet skaffat sig fullmakter från ytterligare borgenärer, vilket gjort det möjligt för honom att välja sig själv till förvaltare.¹⁰ Även i detta hänseende torde det i praktiken krävas mycket för att konkursdomaren skall ingripa. Det finns knappast belägg för att missförhållanden förekommer i någon nämnvärd omfattning. Emellertid är det angeläget att risken för partiskhet i förvaltningen så långt möjligt undanröjs.

Vad som här och i det föregående avsnittet sagts om angelägenheten av att till förvaltare endast utses personer, som är kvalificerade och opartiska, talar för att slutlig förvaltare bör tillsättas av konkursdomaren. En

¹⁰ Jfr Welamson I s. 178 not 2. I advokatsamfundets regler om god advokatsed sägs uttryckligen (6 § andra st. 2) att det är tillåtet för advokat, som utsetts till interimsförvaltare eller som företräder borgenär i konkursen, att hos borgenärerna hemställa om fullmakt att utöva vederbörandes rösträtt vid förvaltarvalet. Se även Wiklund, a. a. s. 101 ff.

sådan ordning skulle också ligga i linje med kommitténs direktiv enligt vilka bör övervägas, om inte det allmänna bör få större inflytande över förvaltarvalet än f.n.

Kommittén har under 2.4.9 föreslagit att staten i sista hand skall ansvara för konkurskostnaderna. I fråga om ordinär konkurs kan sådant ansvar aktualiseras t. ex. när konkursen avskrivs enligt 187 § i förslaget. Även om sådana fall torde bli ovanliga utgör likväl kostnadsansvaret ett skäl för att ge det allmänna större inflytande vid utseende av slutlig förvaltare. Detta är också en anledning att låta konkursdomaren utse förvaltaren.

Under förarbetena till KL ansågs det betänkligt att konkursdomaren skulle utse både den slutliga förvaltaren och kontrollorganet rättens ombudsman. Det befarades att kontrollen skulle bli ineffektiv. Numera finns det emellertid knappast anledning att tro att rättens ombudsman skulle utöva en mindre energisk kontroll över förvaltningen enbart därför att förvaltaren utses av konkursdomaren. Det bör också erinras om att rättens ombudsman framdeles kan komma att ersättas av ett annat allmänt organ för tillsynen över förvaltarens verksamhet.

Som framgått återopades under förarbetena till KL bl.a. att borgenärerna själva borde få iaktta sina intressen mot en insolvent gäldenär och att de därför också borde ha rätt att utse förvaltare. Tanken att konkursförvaltning är en borgenärernas angelägenhet och att det ligger i sakens natur att förvaltaren tillsätts av borgenärerna framfördes även i vissa remissyttranden över den under 3.2.2 berörda riksdagsmotionen.¹¹

Det egentliga syftet med konkurs är visserligen att tillgodose borgenärernas intressen. Härav följer emellertid inte nödvändigtvis att förvaltningen skall anförtros åt någon som borgenärerna valt. Huruvida konkursdomaren eller borgenärerna bör tillsätta slutlig förvaltare är en fråga om vad som är mest ändamålsenligt. Att konkursförvaltningen blir effektiv är av betydelse inte bara för borgenärerna utan också för gäldenären. Även från allmän synpunkt är det av vikt att ett väl fungerande konkursförfarande står till buds. Genom att konkursdomaren får utse slutlig förvaltare erhålls bättre garanti för att endast tillräckligt kvalificerade personer kommer i fråga.

Hänsynen till borgenärerna kräver emellertid att de bereds möjlighet att lägga fram sina synpunkter beträffande personvalet. Härigenom får också konkursdomaren säkrare underlag för sitt ställningstagande. Någon praktisk möjlighet att höra borgenärskollektivet i förvaltarfrågan redan i anslutning till konkursbeslutet finns inte. Vid första borgenärssammanträdet ges emellertid ett naturligt tillfälle att inhämta borgenärernas mening. Därvid bör stor vikt fästas vid vad de borgenärer som särskilt berörs av konkursen anför i förvaltarfrågan. Till denna kategori hör i första hand de borgenärer som har betydande fordringar och som på grund av förmånsrätt eller eljest kan påräkna utdelning i konkursen. Som exempel kan nämnas företagsintekningshavare med särskild förmånsrätt enligt 5 § FRL och staten — företräd av kronofogdemyndighet — som innehavare av skattefordringar med allmän förmånsrätt enligt 13 § FRL.

¹¹ Se 1LU 1962:22 s. 4 f, 8, 13 och 15.

F.n. brukar konkursdomaren till interimsförvaltare utse någon som även kan fungera som slutlig förvaltare. I allmänhet blir interimsförvaltare också vald till slutlig förvaltare. Från effektivitets- och kostnadssynpunkter är det en fördel att personbyte kan undvikas och konkursdomaren bör därför även i fortsättningen sträva efter att till interimsförvaltare utse någon som kan ha hand om förvaltningen i dess helhet. Detta innebär emellertid inte att man bör avskaffa det nuvarande systemet med interimsförvaltare och slutlig förvaltare. Genom att definitiv förvaltare inte behöver utses förrän vid första borgenärssammanträdet vinner man inte bara fördelen att kunna höra borgenärerna i saken. Konkursboets omfattning och beskaffenhet har dessutom hunnit klarna så att man säkrare kan bedöma, vilken insikt och erfarenhet som förvaltningsuppdraget kräver. Det kan t.ex. visa sig att konkursen fordrar sådana specialkunskaper att annan än interimsförvaltaren bör utses till slutlig förvaltare. Ett annat skäl att inte utse interimsförvaltaren kan vara att det kommit fram omständigheter som gör att hans opartiskhet kan sättas i fråga. Förvaltarbyte kan också aktualiseras vid överflyttning av konkurs enligt 6 § andra stycket förslaget till ändring i KL enligt Utsökningsrätt X. Intresset att förvaltaruppdraget handhas av samma person under hela konkursen bör inte avhålla konkursdomaren från att utse någon annan till slutlig förvaltare, när det påkallas av omständigheterna.

På grund av vad som sagts ovan föreslår kommittén att konkursdomaren skall vid första borgenärssammanträdet, efter hörande av närvarande borgenärer, utse slutlig förvaltare att ha hand om konkursboet i stället för interimsförvaltaren. En bestämmelse av detta innehåll upptas i 45 § i förslaget.¹²

Den föreslagna ordningen kommer att gälla även i sådana fall då flera slutliga förvaltare utses (se 41 § KL).

Om konkursförvaltningen skall vara delad, skall konkursdomaren enligt 45 § i förslaget utse slutlig förvaltare för varje del av förvaltningen.

3.2.4 Vissa andra frågor

Enligt 50 § andra stycket KL äger konkursdomaren utse tillfällig ersättare för förvaltare, när denne har laga förfall eller är försatt ur tjänstgöring. Vid lagberedningens enkät framförde två rådhusrätter önskemål om en ordning enligt vilken ständig ersättare (vikarie) för förvaltaren kunde utses. Flera remissinstanser ansåg dock att den nuvarande regleringen erbjöd tillräckliga möjligheter att täcka behovet av ersättare.¹

Det kan inskjutas att 3 § tredje stycket AckL innehåller en föreskrift om att ersättare för gode mannen skall förordnas, om det anses erforderligt. Bestämmelserna om god man i lagen gäller även för ersättare.

Frågan om ersättare för konkursförvaltare har samband med spärrmå-

¹² Regleringen överensstämmer med vad som gäller och föreslagits skola gälla i Norge (se Bilaga 3).

¹ Vid enkäten frågades i första hand, om det fanns behov av vikarie för rättens ombudsman.

let, i vilken utsträckning förvaltaren har rätt att genom fullmakt sätta annan i sitt ställe. Saken är inte reglerad i KL. Som framgått under 3.1 kan det diskuteras hur långt substitutionsrätten sträcker sig. I praktiken är det vanligt att förvaltare befullmäktigar annan person — t.ex. någon på samma advokatbyrå som förvaltaren — att utföra förvaltaruppgifter. Fullmakten kan gälla förvaltningen i dess helhet under en begränsad tid eller någon särskild åtgärd, såsom att inställa sig vid borgenärssammanträde. Denna praxis har såvitt bekant inte medfört några olägenheter.

Vid den nämnda enkäten uttalade advokatsamfundet att synnerligen stora praktiska svårigheter skulle uppstå, om det skulle vara förbjudet för en konkursförvaltare att ställa ombud för sig. Enligt advokatsamfundets mening borde förvaltaren ha rätt att vid alla tillfällen sätta annan i sitt ställe.

En rimlig ståndpunkt är enligt kommitténs mening att konkursförvaltaren vid behov kan på eget ansvar befullmäktiga annan person att utföra vissa åligganden, t.ex. sluta avtal eller föra talan i rättegång på boets vägnar. I trängande fall bör förvaltaren också kunna sätta annan i sitt ställe vid borgenärssammanträde. Som en allmän regel bör gälla att förvaltaren alltid själv skall ta ställning till mera betydelsefulla frågor. Det bör understrykas att förvaltaren kan bli ansvarig för skada som förorsakas av ombudet. Missbruk av substitutionsmöjligheten kan vidare föranleda att förvaltaren entledigas och kan också inverka på arvodesprövningen.

Möjligheten att enligt KL utse ersättare för konkursförvaltare är som framgått begränsad. Ersättare kan sålunda förordnas först sedan behov visats föreligga i viss uppkommen situation. Det krävs då att förvaltaren har laga förfall eller är försatt ur tjänstgöring. Vidare är förordnandet endast tillfälligt. Frågan är då, om det nu efter mönster av AckL bör införas möjlighet att förordna ständig ersättare för förvaltaren.

En ordning med ständiga ersättare torde inte fylla något större praktiskt behov. Om det redan från början kan antas att den tilltänkta förvaltaren kommer att i stor utsträckning vara förhindrad att fullgöra sina åligganden (t.ex. på grund av utlandsvistelse), bör han i princip inte utses. I övrigt torde behovet av ersättare vara tillräckligt tillgodosett genom möjligheten för förvaltaren att ställa ombud för sig eller att utverka förordnande av tillfällig ersättare enligt 50 § andra stycket KL.

Mot bakgrund av det nu anförda har kommittén inte ansett tillräckliga skäl föreligga att lägga fram förslag om att ständig ersättare för konkursförvaltare skall kunna utses.

Enligt 46 § KL äger borgenärerna, sedan förvaltarvalet ägt rum, vid första borgenärssammanträdet välja granskningsmän med uppgift att övervaka förvaltningen på borgenärernas vägnar. Bestämmelserna är utformade så, att granskningsman skall kunna tillsättas av en borgenärsminoritet som blivit besegrad vid förvaltarvalet.² Granskningsmän förekommer sällan i praktiken. Kommitténs under 3.2.3 framlagda förslag att konkursdomaren skall överta borgenärernas uppgift att utse förvaltare

² Se 1919 års betänkande s. 199 f och prop. 1920:82 s. 155. Jfr även under 2.2.1.

innebär att den ursprungliga grunden för granskningsmännens funktion rubbas. Detta hindrar emellertid inte att bestämmelserna om granskningsmän tills vidare kan stå kvar oförändrade. Det blir anledning att återkomma till granskningsmännen, när kommittén skall behandla frågan om kontrollen över förvaltningen i ordinära konkurser.

De allmänna reglerna i 8 kap. KL om borgenärssammanträden gäller f.n. i princip även vid förvaltarval. I några av dessa bestämmelser regleras rätten att föra talan vid borgenärssammanträde. Enligt 179 § första stycket gäller bl. a. att den som vill föra talan i fråga om boets förvaltning skall uppge beloppet och beskaffenheten av sin fordran samt såvitt möjligt förete de handlingar på vilka fordringen grundas. I andra stycket av samma paragraf sägs att talan inte får föras för fordran, som uppenbarligen är ogrundad. Enligt 180 § första stycket får borgenär inte föra talan i fråga rörande förvaltningen, i den mån hans rätt i konkursen uppenbarligen inte är beroende av frågans utgång. I det föregående har föreslagits att val av förvaltare inte längre skall äga rum. I stället skall konkursdomaren vid första borgenärssammanträdet utse förvaltare efter borgenärernas hörande. Den som i enlighet med den föreslagna ordningen uttalar sig vid sammanträdet i fråga om utseende av förvaltare kan inte anses "föra talan" i saken. De angivna bestämmelserna blir alltså inte tillämpliga.

Konkursdomarens beslut om tillsättande av konkursförvaltare kan överklagas i hovrätten genom besvär. Beslutet går emellertid i princip i omedelbar verkställighet. Den högre rättens prövning är obegränsad. Detta innebär att rätten får pröva inte bara om den utsedde är behörig och lämplig för uppdraget utan också om annan än den utsedde bör förordnas såsom mera lämplig.³ Rätt att överklaga konkursdomarens beslut bör tillkomma såväl borgenär som gäldenären.

Som nämnts under 3.1 handlar konkursförvaltare inte under ämbetsansvar. Detta gäller oavsett om han är interimsförvaltare eller slutlig förvaltare. Ämbetsansvarskommittén har föreslagit att ämbetsansvaret skall ersättas av ett nytt sanktionssystem, som regleras genom en lag om disciplinansvar i offentlig tjänst m.m. Samma kommitté har angett vissa uppdragstagare som bör falla utanför den nya disciplinlagens tillämpningsområde. Bland dem sägs givetvis ingå sådana som — ehuru de har sina uppdrag reglerade i författning och är förordnade av offentliga organ — dock är att anse som uppdragstagare hos enskilda rättssubjekt och som redan till följd därav faller utanför disciplinlagen. Hit hänförs emellertid också sådana som visserligen innehar offentliga uppdrag men som i första hand får anses representera enskilda intressen. Som exempel på ifrågasvarande uppdragstagare nämns såväl av konkursdomare förordnad interimsförvaltare som av borgenärerna vald slutlig förvaltare.⁴ Den omständigheten att konkursdomaren enligt vad som föreslagits ovan skall utse slutlig förvaltare efter borgenärernas hörande synes inte medföra någon ändring av förvaltarens ställning i nu berörda hänseende. Förvaltaren skall nämligen fortfarande i första hand företräda konkursborgenärernas intressen.

³ Jfr under 3.1 not 16.

⁴ SOU 1972:1 s. 209 f.

Under 2.4.7.3 har framgått att konkursförvaltare kan bli personligen skadeståndsskyldig för fel eller försummelse. Genom den nytilkomna skadeståndslagen (1972:207) har det allmänna tagit på sig visst skadeståndsansvar i samband med fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande bl.a. staten svarar. Av förarbetena till skadeståndslagen framgår att konkursförvaltares åtgärder inte är att hänföra till myndighetsutövning. Härvid har inte gjorts skillnad mellan interimsförvaltare och slutlig förvaltare.⁵ Inte heller i nu angivna hänseende torde förslaget att konkursdomaren skall utse slutlig förvaltare medföra någon ändring. Förslaget innebär ju inte att förvaltarens funktion som borgenärernas förtroendeman ändras.

3.3 De grundläggande bestämmelserna (42 och 45 §§)

42 §

Bestämmelserna i denna paragraf har behandlats i den allmänna motivationen under 3.2.2.

Beträffande kravet att förvaltaren åtnjuter borgenärernas förtroende kan anmärkas att konkursdomaren naturligtvis inte alltid kan veta, om så är fallet. Detta gäller åtminstone vid utseende av interimsförvaltare. I och för sig hade det kanske varit lämpligare med en regel enligt vilken förvaltaren skall kunna *antas* åtnjuta borgenärernas förtroende.¹ Med hänsyn till utformningen av 3 § första stycket i AckL har kommittén emellertid stannat vid den föreslagna lydelsen av lagtexten.

Ett spørsmål är, om den som är likvidator i ett aktiebolag skall få utses till förvaltare i bolagets konkurs. I rättsfallet NJA 1970 s. 193 har frågan besvarats nekande. I det där aktuella fallet hade den presumtiva förvaltaren fortfarande kvar uppdraget som likvidator. Det synes emellertid inte givet att en person, som varit likvidator men frånträtt detta uppdrag, ovillkorligen skall vara utesluten som förvaltare i bolagets konkurs. Ett exempel kan här nämnas. En advokat förordnas till likvidator i ett aktiebolag, som han förut inte haft något samröre med. Det står genast klart för honom att konkurs är den enda utvägen. Om han då frånträder uppdraget som likvidator, bör det inte vara otänkbart att han utses till förvaltare i konkursen. Från praktisk synpunkt kan en sådan lösning ibland vara en fördel.

Bestämmelserna i 42 § andra stycket KL om obehörighet på grund av ådömd straffpåföljd m.m. har utmönstrats i förslaget (se ovan under 3.1).

Om någon omständighet som utgör hinder mot att en person utses till konkursförvaltare skulle inträffa i fråga om en redan utsedd förvaltare, skall han entledigas.

Kvalifikations- och behörighetskraven gäller såväl interimsförvaltare som slutlig förvaltare. Enligt 43 § KL skall konkursdomaren utan dröjsmål utse interimsförvaltare. Som påpekats under 3.2.3 bör till sådan förvaltare utses någon som kan antas vara lämpad även såsom slutlig förvaltare.

⁵ Prop. 1972:5 s. 506 f och 510 f.

¹ Jfr Walin-Gregow s. 27 not 1.

Tidigare har framhållits att förvaltare i första hand bör utses inom en mindre grupp av personer som är specialiserade på konkursförvaltning. Konkursdomaren bör fortlöpande rådgöra med olika organisationer och myndigheter, bl.a. kronofogdemyndigheten på orten, angående vilka som i allmänhet bör anlitas. I regel kommer advokater i fråga men att vederbörande är advokat är i och för sig inte tillräckligt.² Som redan påpekats kan förvaltare ibland behöva tas från annan ort.

Det är inte ovanligt att gäldenären eller borgenär i samband med konkursansökan föreslår viss person till förvaltare. Om den föreslagne tillhör den nyss nämnda gruppen, behöver någon tvekan om hans allmänna kvalifikationer inte föreligga. Konkursdomaren bör likväl i förvaltarfrågan samråda med de borgenärer som enligt vad som är känt har mer betydande fordringsanspråk i konkursen. Eftersom interimsförvaltare skall tillsättas utan dröjsmål, kan samråd emellertid inte alltid hinnas med. Borgenär är kanske inte anträffbar. När kronofogdemyndigheten ingår bland de nämnda borgenärerna, bör myndighetens uppfattning dock alltid inhämtas. Anser sig konkursdomaren inte böra godta den föreslagne, får till interimsförvaltare utses någon ur den krets som brukar anlitas som förvaltare vid tingsrätten. Detsamma gäller när något förslag till förvaltare inte lämnats. Även i sådana fall bör vad som nyss sagts om samråd med borgenärer givetvis tillämpas.

När det gäller tillsättande av slutlig förvaltare kan särskilt vad borgenärerna anför vid första borgenärssammanträdet ge konkursdomaren anledning att utse annan än interimsförvaltaren. Skälet till att närvarande borgenärer skall höras vid nämnda sammanträde är just att de skall ha möjlighet att påverka tillsättandet av slutlig förvaltare i konkursen.

Enligt KL behöver kungörelse om konkursen inte innehålla uppgift om vem som förordnats till förvaltare enligt 43 §, dvs. interimsförvaltare (se 19 §). Inte heller i de underrättelser om konkursen som skall utgå till alla kända borgenärer behöver sådan uppgift lämnas (20 §). Den som är intresserad får vända sig till konkursdomstolen. Enligt kommitténs mening är det önskvärt att konkurskungörelsen även innehåller uppgift om interimsförvaltarens namn och adress. Detta får dock inte föranleda att kungörelsen fördröjs. Eventuellt kan det räcka att uppgift om förvaltaren framgår av underrättelserna till borgenärerna. Saken bör regleras genom administrativa föreskrifter.³

Vid övergång från förenklad till ordinär konkurs skall enligt 186 § andra stycket i förslaget förvaltaren i den förenklade konkursen automatiskt bli interimsförvaltare. Även kungörelse i anledning av sådan övergång bör lämpligen innehålla uppgift om interimsförvaltarens namn och adress.

Att utfärda särskild kungörelse eller särskilda underrättelser angående slutlig förvaltare synes inte påkallat vare sig det är interimsförvaltaren

² I prop. 1970:136 s. 88 har departementschefen anslutit sig till lagberedningens uttalande att en advokat inte villkorslöst bör godtas som god man enligt AckL. Jfr även 21 kap. 5 § RB.

³ Jfr ovan under 2.5 vid 185 a § 1 betr. förvaltare i förenklad konkurs.

eller annan person som utses. Motsvarande gäller, om byte av interimsförvaltare någon gång skulle äga rum.

45 §

Beträffande denna paragraf kan hänvisas till den allmänna motiveringen under 3.2.3.

Innan konkursdomaren utser slutlig förvaltare i konkursen skall han höra de borgenärer som personligen eller genom ombud infunnit sig vid första borgenärssammanträdet. Borgenär som inte kan inställa sig är oförhindrad att dessförinnan skriftligen ange sina synpunkter i förvaltarfrågan. Konkursdomaren bör vid första borgenärssammanträdet redogöra för sålunda framförda synpunkter.

I 45 § tredje stycket KL ges en regel för det fallet att ingen borgenär infinner sig vid första borgenärssammanträdet. Förvaltare skall då utses av konkursdomaren. Någon motsvarande föreskrift behövs inte i förslaget. Det är givet att den omständigheten att inga borgenärer infunnit sig vid sammanträdet inte skall föranleda uppskov med tillsättandet av slutlig förvaltare.

I de underrättelser som enligt 20 § KL skall utgå till borgenärerna bör lämpligen anges att slutlig förvaltare skall utses vid första borgenärssammanträdet.¹

¹ Jfr U X s. 101 med not 5.

4.1 Övriga ändringar i KL

Inledningsvis bör beträffande ändringarna i 7, 11, 19, 54, 55 och 209 §§ framhållas att kommittén utgått från dessa paragrafers lydelse enligt lagberedningens förslag till ändringar i KL i Utsökningsrätt X.

7 och 11 §§

De föreslagna ändringarna i dessa paragrafer har behandlats i den allmänna motiveringen under 2.4.5. Som framgått där har ändringarna sin grund i önskemålet att ge konkursdomaren bättre underlag för prövning av om konkursen bör handläggas i ordinär eller i förenklad form.

19 §

I ett nytt femte stycke i denna paragraf föreskrivs att konkurs varom kungörelse utfärdats enligt paragrafen utgör ordinär konkurs. Angående bakgrunden till föreskriften kan hänvisas till den allmänna motiveringen under 2.4.4. Vidare erinras i det nya stycket om att konkurs enligt 185 § i förslaget i vissa fall i stället skall handläggas som förenklad konkurs.

46 §

Ändringen i denna paragraf är en följd av den föreslagna ändringen av reglerna i 45 § KL om utseende av slutlig förvaltare. Paragrafen har även berörts i den allmänna motiveringen under 3.2.4.

(47 §)

I 47 § KL sägs att borgenär, som utsetts till förvaltare eller granskningsman, inte får undandra sig uppdraget utan giltigt skäl. Bestämmelsen, som har ringa praktisk betydelse, utgår från nuvarande ordning enligt vilken slutlig förvaltare och granskningsmän väljs av borgenärerna. Beträffande slutlig förvaltare ändras förutsättningen för bestämmelsen i och

med att sådan förvaltare enligt kommitténs förslag inte skall väljas av borgenärerna utan utses av konkursdomaren. Man behöver inte räkna med att konkursdomaren till förvaltare utser en borgenär mot dennes vilja. Regleringen i 47 § är därför överflödigt såvitt angår förvaltaruppdrag. Även i fråga om uppdrag som granskningsman synes bestämmelsen kunna avvaras. Att en granskningsman utses mot sin vilja torde knappast förekomma. Det bör också erinras om att en granskningsman inte tillförsäkrats rätt till arvode (jfr ovan under 2.2.1). På grund av det anförda föreslår kommittén att 47 § upphävs.

48–50 §§

Ändringarna i 48 §, 49 § i vad avser första stycket och 50 § är föranledda av förslaget till ändring i 45 § KL.

I 49 § har tillagts ett tredje stycke, som i sak motsvarar 187 § KL. Den föreslagna ändrade lydelsen skall ses mot bakgrunden av att konkursdomaren enligt 187 § i förslaget – motsvarande 186 § KL – beretts möjlighet att utan anmälan av förvaltaren ta initiativ till avskrivning av ordinär konkurs, när boet kan antas inte räcka till betalning av konkurskostnaderna och eventuella massaskulder. Med ”fråga uppkommit” om avskrivning av konkursen enligt 187 § i förslaget avses dels det fallet att förvaltaren gjort sådan anmälan som sägs i första stycket i sistnämnda paragraf, dels det undantagsfallet att fråga om avskrivning aktualiserats på annat sätt.

Beträffande ändringen i 50 § kan påpekas att första stycket i paragrafen enligt vad som framgår av gällande lydelse endast avser slutlig förvaltare. Det är med andra ord bara tiden efter första borgenärsammansträdet som är aktuell. Ett förtydligande på denna punkt har blivit nödvändigt i förslaget.

54 §

I första stycket av denna paragraf ges bl.a. regler om bouppteckning vid ordinär konkurs, vilka genom hänvisning i 185 a § 2 andra stycket i förslaget blir tillämpliga även vid förenklad konkurs. Kommittén föreslår det tillägget att förvaltaren i bouppteckningen skall ange i vad mån skuld avser lön eller pension. Uppgift i sådant hänseende skall enligt gällande lag lämnas i bouppteckningen vid fattigkonkurs. Föreskrift härom togs in i 185 § 2 KL i samband med lönegarantilagens tillkomst år 1970. Uppgift om huruvida skuld avser lön eller pension har nämligen betydelse för tillämpning av lönegarantilagen vid fattigkonkurs. Detsamma kommer att gälla beträffande tillämpning av lönegarantilagen i samband med det nya institutet förenklad konkurs.¹ Även vid ordinär konkurs är det emellertid av värde att bouppteckningen innehåller uppgift om huruvida skuld avser lön eller pension. Detta gäller inte minst när tillämpning av 7 § andra stycket lönegarantilagen blir aktuell. Där regleras f.n. det fallet att konkursdomaren mottagit anmälan enligt 186 § KL utan att underrättel-

¹ Jfr ovan under 2.5 vid 185 a § 2 andra st.

se som avses i 6 § lönegarantilagen lämnats dessförinnan. Jfr förslag till följdändringar i 7 § lönegarantilagen under 5.2.2 nedan. Om konkursdomaren i det läge som avses i 7 § andra stycket lönegarantilagen enligt den föreslagna lydelsen finner anledning anta att fordran som omfattas av lönegarantin kan göras gällande, skall han genast underrätta kronofogdemyndigheten härom. Genom att bouppteckningen skall innehålla uppgift om löne- eller pensionsskulder har konkursdomaren underlag för sin bedömning oberoende av om förvaltaren gjort anmälan eller ej (jfr 4 § lönegarantikungörelsen).

Det föreslagna tillägget i 54 § medför också den fördelen att gemensamma bestämmelser kommer att gälla i fråga om bouppteckningens innehåll vid ordinära och förenklade konkurser.

55 §

I denna paragraf föreslås ett tillägg enligt vilket i förvaltarberättelsen i ordinär konkurs skall särskilt anmärkas, om egendom frångått gäldenären under sådana förhållanden att den kan bli föremål för återvinning. Det är viktigt att återvinningsmöjligheterna utreds och klarläggs på ett tidigt stadium av konkursen. Se även under 2.4.7.1 och 2.5 vid 185 a § 2 tredje stycket i förslaget.

58 §

Enligt första stycket första punkten i denna paragraf i dess nuvarande lydelse skall pengar som flyter in under förvaltningen, i den mån de inte behövs för betalning av löpande utgifter, av förvaltaren inom en vecka sättas in i bank mot ränta på konkursboets räkning. Banken skall godkännas av rättens ombudsman. Kravet på sådant godkännande har utgått i förslaget. Anledningen är främst att det synts praktiskt att låta regleringen i första stycket första punkten bli i huvudsak tillämplig också vid förenklad konkurs, där någon rättens ombudsman inte finns (se 185 a § 2 fjärde st. i förslaget). Även fränsett detta synes ett krav på att rättens ombudsman skall godkänna den bank som förvaltaren vill anlita numera vara överflödigt. I praktiken torde det sällan förekomma att förvaltaren inhämtar uttryckligt godkännande från rättens ombudsman i förevarande hänseende.¹

88 och 90 §§

I 88 § KL ges regler angående gäldenärens personliga rörelsefrihet under konkursen. De uppgifter som enligt paragrafen f.n. ankommer på rättens ombudsman bör enligt kommitténs mening utan olägenhet i stället kunna fullgöras av förvaltaren. I praktiken torde det regelmässigt vara han som har det reella avgörandet i här avsedda frågor. Genom att uppgifterna förs över från rättens ombudsman till förvaltaren kan regleringen också – och detta utgör skälet till att kommittén nu lägger fram ändringsförslag i

¹ Jfr Welamson I s. 365 not 6.

ämnet — vinna tillämpning vid förenklad konkurs (se 185 a § 4 andra st. i förslaget). Kommittén föreslår alltså den ändringen i 88 § att förvaltaren skall överta de uppgifter som enligt gällande lydelse ankommer på rättens ombudsman. Vid tillämpningen av reglerna bör förvaltaren givetvis bl.a. ta hänsyn till beskaffenheten av den aktuella konkursen.

För den händelse att det vid ordinär konkurs finns två eller flera förvaltare gäller reglerna i 52 § KL.

Som en följd av den föreslagna ändringen i 88 § har vissa ändringar även måst göras i 90 §. Andra punkten i det nya första stycket av sistnämnda paragraf blir tillämplig endast i ordinär konkurs.

Lämpligen bör förvaltaren i frågor som avses i 88 § meddela sitt beslut skriftligen med angivande av att gäldenären enligt 90 § kan hänskjuta frågan till konkursdomarens prövning, om han är missnöjd.

Lagberedningen har i betänkandet Utsökningsrätt XII föreslagit att sådant reseförbud som kan meddelas enligt UL eller RB till säkerställande av ekonomiska anspråk skall avskaffas. Beredningen har sagt sig däremot inte ämna föreslå någon ändring i KLs regler om reseförbud m.m. för konkursgäldenär.¹ Det kan förutsättas att sambandet mellan bestämmelserna om reseförbud i UL och RB samt föreskriften om upphörande av sådant förbud i 96 § KL² uppmärksammas vid utarbetandet av följdändringar i anslutning till den föreslagna utsökningsbalken. (Samtidigt kan beaktas att hänvisningen i 97 § andra st. KL rätteligen bör avse 65 § 1 mom. 7 UL, motsvarande 6 kap. 1 § 7 förslaget till utsökningsbalk. Jfr prop. 1971:12 s. 21.)

(145 a §)

Om betalning utfallit på kapitalbeloppet av fordran till säkerhet för vilken företagsinteckning har meddelats, skall rättens ombudsman enligt 145 a § KL anmäla detta till inskrivningsdomaren och därvid sända in föreliggande utdelningsförslag eller annan handling som visar fördelningen. Åtgärderna skall vidtas sedan tiden för klander mot utdelningsförslaget gått till ända eller väckt klander avgjorts genom beslut som vunnit laga kraft. Kan det antas att ytterligare betalning kommer att tilläggas inteckningshavaren, skall dock med anmälan anstå tills det blivit avgjort, om sådan betalning skall utgå. Slutligen föreskrivs att, när inteckningshavaren lyfter betalning, anteckning härom skall göras på inteckningshandlingen.

Reglerna i 145 a § KL infördes samtidigt med lagen (1966:454) om företagsinteckning och bör jämföras med 14 § i nämnda lag.³ Enligt detta lagrum blir, om företagsintecknad egendom säljs på grund av utmätning eller i konkurs och betalning utfaller på kapitalbeloppet av intecknad fordran, inteckningen utan verkan till motsvarande belopp. Jfr även 29 § andra stycket lagen om företagsinteckning och 10 § 8 kungörelsen (1966:455) med tillämpningsföreskrifter till samma lag.

¹ U XII s. 109 f och 455 f. Jfr Elwing s. 121.

² Jfr NJA II 1921 s. 531, Lawski s. 180 samt Welamson I s. 133 och 335.

³ Betr. förarbetena till 145 a § KL se SOU 1966:7 s. 113 f och prop. 1967:16 s. 175 f.

Den situation som avses i 145 a § KL kan bli aktuell även vid förenklad konkurs. I sin nuvarande avfattning kan lagrummet dock inte tillämpas vid sådan konkurs. Kommittén föreslår emellertid inga härav föranledda ändringar i paragrafen. I stället föreslås att denna upphävs och att här berörda frågor — i likhet med vad som skett beträffande fall som avses i 63 § utsökningskungörelsen (1971:1098) — regleras i administrativ ordning.⁴ De administrativa föreskrifterna får utformas så, att de kan tillämpas även vid förenklad konkurs.

I sammanhanget kan nämnas att styrelsen för advokatsamfundet i skrivelse den 15 december 1972 till utredningen angående företagsinteckning bl.a. har anfört följande.⁵

I samband med införandet av lagstiftningen om företagsinteckning har 145 a § införts i konkurslagen innebärande att rättens ombudsman skall, om betalning utfallit å kapitalbeloppet av fordran till säkerhet för vilken företagsinteckning meddelats, meddela detta till vederbörande inskrivningsdomare. Bestämmelsen torde ha anknytning närmast till 14 § lagen om företagsinteckning. Ifrågavarande bestämmelse i konkurslagen har föranlett åtskillig extra omgång i samband med upprättandet av utdelningsförslag i konkurser och medför besvär och merarbete såväl för konkursförvaltningen som för vederbörande inskrivningsdomare. Styrelsen ifrågasätter om det finns skäl att bibehålla denna föreskrift, som tvingar konkursförvaltningen att göra särskild köpeskillingsfördelning i utdelningsförslaget eller i annan handling avsedd att inges till inskrivningsdomaren. I vart fall torde stadgandet då det gäller konkursfallen sakna praktisk betydelse. Det är möjligt men osäkert om bestämmelsen kan vara av intresse i utmätningsfallen. I en näringsidkares konkurs torde det sakna allt intresse att hos vederbörande inskrivningsdomare notera huruvida betalning utfallit helt eller delvis på någon företagsinteckning. Företagsinteckningarna kan i praktiken inte efter konkursen användas, om konkursgäldenären är ett aktiebolag, som upphör i och med konkursens avslutande. Om gäldenären är en privatperson, kan visserligen teoretiskt tänkas att i gäldenärens konkurs företagsintecknad egendom lämnas osåld eller att konkursen ger överskott som medför att företagsintecknad egendom allt fortfarande finns kvar. Överskottsfallet kan också tänkas om gäldenären är ett aktiebolag. I dylika fall, då sålunda gäldenären skulle komma att behålla företagsintecknad egendom, skulle följaktligen inteckningarna fortfarande kunna ha ett intresse. Dessa fall måste emellertid vara så utomordentligt sällsynt förekommande att de inte motiverar att konkursförvaltningarna och inskrivningsdomarna åläggs det rätt betydande merarbete som 145 a § konkurslagen innebär och som tvingar konkursförvaltningarna att i motsats mot vad som gällde före 1967 göra noggranna specifikationer över företagsinteckningarna och för var och en ange huruvida betalning utgått eller inte. I praktiken torde bestämmelsen av konkursfunktionärerna anses vara helt utan praktisk nytta.

Styrelsen föreslår att det utreds om nyssnämnda bestämmelse bör bibehållas och ifrågasätter om inte bestämmelsen kan bortfalla och ersättas med en föreskrift av innebörd att konkursdomaren alternativt rättens ombudsman skall underrätta inskrivningsdomaren om att konkurs inträffat samt att rättens ombudsman skall underrätta konkursdomaren för det fall att vid konkursens avslutande företagsintecknad egendom

⁴ Jfr förslag i U X om att bestämmelserna i 21 §, 26 § andra st. och 198 § KL skall föras över till administrativ författning.

⁵ Se TSA 1973 s. 50.

lämnats osäld. I det sistnämnda fallet kan det tänkas att rättens ombudsman bör göra en specificering av inteckningarna med angivande av de betalningar som utfallit på dessa.

183 §

Ändringen är en följd av den föreslagna ändringen i 45 § KL.

189 §

Paragrafen är och kommer även efter införande av det nya institutet förenklad konkurs att vara tillämplig endast i fråga om redovisning vid ordinär konkurs. Det har syntts lämpligt att i lagtexten särskilt markera att reglerna bara gäller i samband med sådan konkurs.

190 §

Bestämmelsen i första stycket första punkten om förvaltarens skyldighet att avge redovisning till gäldenären, när högre rätt upphävt konkursbeslutet, blir tillämplig oberoende av om konkursen handlagts som ordinär eller som förenklad konkurs.

Om medel blir tillgängliga för utdelning sedan förenklad konkurs avskrivits, skall förvaltaren enligt 185 c § i förslaget dela ut medlen till borgenärerna och avge redovisning. Härvid skall bestämmelserna om utdelning och redovisning i 185 b § i förslaget tillämpas. Efter framställning av förvaltaren kan konkursdomaren dock under viss förutsättning förordna att medlen i stället för att delas ut skall överlämnas till gäldenären. Regleringen i nämnda 185 c § överensstämmer i princip med den som gäller vid motsvarande situation i samband med ordinär konkurs, se 148 § KL. Enligt nuvarande lydelse av första stycket andra punkten i förevarande 190 § skall, när medel enligt 148 § KL överlämnas till gäldenären, förvaltaren ofördröjligen avge redovisning till denne. Kommittén föreslår att samma ordning skall gälla, när medel överlämnas till gäldenären enligt 185 c § i förslaget.

I andra stycket av förevarande paragraf har hänvisningen till 186 § ersatts med hänvisning till nya 187 §.

Huvudbestämmelserna om förvaltarens skyldighet att avlämna redovisning vid förenklad konkurs återfinns i 185 a och 185 b §§ i förslaget. Enligt 185 a § skall förvaltaren avge redovisning till konkursdomaren om han entledigas (punkt 2 sista st.) och när konkursen avskrivs (punkt 5 andra st.). Enligt 185 b § (punkt 3 första st.) skall förvaltaren tillställa konkursdomaren redovisning samtidigt med utdelningsförslaget. Ehuru i princip endast en redovisning skall avges av förvaltaren vid förenklad konkurs, har det av systematiska skäl syntts lämpligt att som ett nytt tredje stycke i förevarande 190 § föreskriva att redovisning som nu sagts skall gälla som slutredovisning.

I denna paragraf ges regler om klander av förvaltarens redovisning. Gällande lydelse av paragrafen synes utgå från att klanderrätt tillkommer endast gäldenären och konkursborgenär. Det kan emellertid hända att även massaborgenär vill angripa redovisningen.¹ Med hänsyn till statsverkets subsidiära kostnadsansvar enligt 188 § i förslaget kan också staten i undantagsfall tänkas vilja göra invändningar mot redovisningen, alldeles oavsett om staten har ställning av borgenär i konkursen eller ej (jfr f.n. statens ansvar enligt 188 § andra st. KL). Frågan huruvida särskilda bestämmelser i nu berörda avseende bör införas har samband med utformningen av redovisningsreglerna över lag och övervägandena i denna del torde kunna anstå till kommande etapp av kommitténs arbete.

När redovisning i förenklad konkurs tillställs konkursdomaren, dvs. i sådana fall som avses i 190 § tredje stycket i förslaget, skall klandertiden enligt förslaget räknas från det att redovisningen kom in till konkursdomaren.

205 §

Om gäldenären byter hemvist under konkursen, skall enligt gällande lydelse av förevarande paragraf rättens ombudsman göra anmälan hos konkursdomaren om det nya hemvistet. Enligt förslaget skall denna anmälningskyldighet i stället fullgöras av förvaltaren. Bestämmelsen kan därigenom tillämpas även vid förenklad konkurs. Den föreslagna ändringen har samband med 88 § i förslaget.

209 §

Paragrafen innehåller regler om att konkursdomaren i vissa fall kan handla trots att han är jävig. Bestämmelserna måste jämkas som en följd av att institutet förenklad konkurs enligt förslaget skall ersätta bl.a. de nuvarande ursprungliga fattigkonkurserna. Lika litet som en jävig konkursdomare i ordinär konkurs får utse interimsförvaltare enligt 43 § KL bör han få utse förvaltare vid förenklad konkurs enligt 185 a § 2 i förslaget. Han får i stället uppdra åt lämplig person att ta vård om boet intill dess förvaltare blir utsedd av ojävig konkursdomare.² Förevarande paragraf föreslås ändrad i enlighet med vad som nu sagts.

210 §

I 210 § tredje stycket KL anges vissa beslut av konkursdomaren som skall lända till omedelbar efterrättelse, om inte annat förordnas.³ Till denna

¹ Ang. sådan möjlighet se Welamson i SvJT 1958 s. 373 f och Welamson I s. 653 f. Jfr ang. rätt att klandra utdelningsförslag avsnitt 2.5 vid 185 b § 3 not 44 samt betr. rätt att föra talan mot beslut om arvode och kostnadsersättning till förvaltare och rättens ombudsman samma avsnitt vid 187 a § andra st.

² Ang. ersättning till bovårdare se Lawski s. 297.

³ Av lagberedningen i U X föreslagen ändring i 210 § KL har inte beaktats.

grupp av beslut har i förslaget fogats förordnande eller enledigande av förvaltare vid förenklad konkurs enligt 185 a § 2 (se första och sista st.) i förslaget.

Som angetts ovan under 2.5 vid 185 § anses det ligga i sakens natur att beslut som avser handläggningen skall tillämpas tills vidare utan hinder av överklagande.

218 §

I denna paragraf föreslås ett tillägg enligt vilket konkursdomaren skall underrätta allmänna åklagaren, om förvaltaren vid förenklad konkurs enligt 185 a § 2 tredje stycket i förslaget anmärkt att det finns anledning anta att gäldenären gjort sig skyldig till brott mot sina borgenärer. Se även ovan under 2.4.7.1.

4.2 Övergångsbestämmelser

I övergångshänseende föreslås att äldre bestämmelser i KL fortfarande skall gälla i fråga om konkurs, i vilken konkursbeslutet meddelats föredagen för ikraftträdandet.

5.1 Inledning

I detta kapitel framläggs under 5.2–5.8 förslag till följdändringar i andra lagar än KL. Under 5.9 behandlas viss annan lagstiftning i vilken ändring inte påkallas.

Även ett par administrativa författningar måste ändras. Detta är fallet med instruktionen (1973:249) för de allmänna advokatbyråerna, se 4 § (jfr ovan avsnitt 2.4.7.2). Vidare krävs mindre justeringar i vissa av de formulär som avses i kungörelsen (1970:861) om dagbok och akter i konkurs- och ackordsärenden. Beträffande lönegarantikungörelsen hänvisas till avsnitt 5.2.2 nedan.

5.2 Lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs

5.2.1 Gällande ordning

Genom lönegarantilagen har staten i betydande utsträckning åtagit sig ansvaret för arbetstagares och deras anhörigas löne- och pensionsfordringar m. m. hos arbetsgivare som gått i konkurs. Lönegarantin omfattar enligt 2 § i lagen fordringar som är förenade med förmånsrätt enligt 11 eller 12 § FRL. Beträffande fordringar med förmånsrätt enligt 11 § FRL är garantin maximerad till ett belopp som motsvarar fem gånger basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Garantin avser också kostnad som förmånsberättigad arbetstagare (anhörig) haft för konkursansökan och kostnad som han vid avskrivning av konkurs enligt 185 § KL ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Vad angår den formella sidan av lönegarantin tillämpas olika system i ordinära konkurser och i fattigkonkurser. I huvudsak gäller följande.

I fråga om *ordinär konkurs* föreskrivs i 3 § i lagen att betalning enligt garantin utgår endast för fordran som bevakats i konkursen. Enligt 4 § skall vad arbetstagaren får lyfta med tillämpning av 143 § KL avräknas från vad som annars skulle ha utgått enligt garantin. Av 5 § lönegarantilagen, jämförd med 1 § lönegarantikungörelsen, följer att garantibelopp skall betalas av länsstyrelsen. Garantibelopp får inte betalas ut förrän konkursbeslutet har vunnit laga kraft och inte heller förrän arbetstaga-

rens fordran har förfallit till betalning. Belopp som avser fordran på lön för uppsägningstid får betalas efter hand under uppsägningstiden. När bevakad fordran som omfattas av garantin lämnats utan anmärkning i konkursen eller senare blivit utdelningsgill, skall konkursförvaltaren enligt 6 § utan dröjsmål underrätta länsstyrelsen. Lönegarantin är sålunda i ordinära konkurser knuten till bevaknings- och anmärkningsförfarandet.¹

För *fattigkonkurs*, där någon bevaknings- och anmärkningsprocedur inte förekommer, ges särskilda regler i 7–9 §§. Om konkurs handläggs enligt 185 § KL och det finns anledning anta att fordran som omfattas av garantin kan göras gällande (jfr 185 § 2 KL), skall konkursdomaren enligt 7 § första stycket genast underrätta vederbörande kronofogdemyndighet. Sedan tid för gäldenärens edgång har bestämts, skall myndigheten underrättas därom. Myndigheten har behörighet som borgenär, även om staten inte har någon fordran hos gäldenären. Vad nu sagts om fattigkonkurs skall enligt 7 § andra stycket gälla i tillämpliga delar, när konkursdomaren i ordinär konkurs tagit emot anmälan som avses i 186 § KL utan att förvaltaren dessförinnan lämnat underrättelse till länsstyrelsen enligt 6 § lönegarantilagen.

I fall som avses i 7 § utgår betalning enligt lönegarantin endast för fordran som blir känd för kronofogdemyndigheten inom ett år från det att konkursen avskrevs, se 3 §.

I 8 § föreskrivs att kronofogdemyndighet som får underrättelse enligt 7 § skyndsamt skall pröva i vad mån betalning enligt garantin skall utgå för fordran i konkursen.² Detta gäller även när fordran i konkursen blir känd för myndigheten på annat sätt. Kronofogdemyndigheten skall utan dröjsmål underrätta utbetalningsmyndigheten, dvs. länsstyrelsen, angående fordran som funnits vara betalningsgrundande.

Bestrider arbetsgivaren att arbetstagaren har fordran och framgår inte vid kronofogdemyndighetens prövning att fordringen föreligger, skall myndigheten enligt 9 § hänvisa arbetstagaren att inom en månad väcka talan mot arbetsgivaren vid äventyr att arbetstagaren förlorar sin rätt till betalning enligt garantin.³ Vad nu sagts gäller även när arbetsgivaren bestrider en del av fordringen. Om kronofogdemyndigheten i annat fall finner att arbetstagarens fordran inte omfattas av garantin, får arbetstagaren föra talan mot beslutet genom besvär. Beträffande sådan besvärstalan skall bestämmelserna i UL om klagan över utmätning i allmänhet tillämpas. Mot hovrätts beslut får dock talan inte föras.

Enligt 10 § inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären i fråga om utbetalat garantibelopp. Utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar, som omfattas av garantin, tillfaller staten intill detta belopp. Regleringen innebär inte bara att staten övertagit arbetstagarens fordran intill utbetalat belopp utan också att staten intill samma belopp

¹ Jfr prop. 1970:201 s. 37 f och 69.

² Med fordran i konkursen avses sådan fordran som hade kunnat bevakas i ordinär konkurs. Det krävs inte att fordringen anmälts i fattigkonkurs för att den skall godkännas enligt 8 §. Som framgått förekommer inte något bevakningsförfarande vid fattigkonkurs.

³ Betr. rättsfall se ovan avsnitt 2.5 vid 185 c § i förslaget not 4.

har företrädesrätt framför arbetstagaren till den utdelning som utfaller på konkursfordringen.

I 11 § ges regler beträffande överlåtelse av fordran som omfattas av lönegarantin. 12 § innehåller bestämmelser för fall då någon genom oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att betalning enligt lönegarantilagen utgått obehörigen eller med för högt belopp eller då någon i annat fall uppburit ersättning obehörigen eller med för högt belopp och han skäligen bort inse detta. Vad som utgetts för mycket skall då i princip betalas tillbaka.

Lönegarantilagen kompletteras av tillämpningsföreskrifter i lönegarantikutgåelsen.

5.2.2 Kommittén

Det ankommer inte på kommittén att föreslå andra ändringar i lönegarantilagen än sådana som påkallas av KLförslaget.¹

Utformningen av lönegarantisystemet vid ordinära konkurser berörs inte av KLförslaget. Den föreslagna ordningen med förenklade konkurser kräver däremot jämkningar. Som framgått skall de förenklade konkurserna ersätta fattigkonkurserna och vissa enklare ordinära konkurser enligt gällande lag.

En central fråga är, vilket organ som vid förenklad konkurs skall pröva i vad mån betalning enligt lönegarantin skall utgå för fordran i konkursen. I likhet med vad som gäller beträffande fattigkonkurserna skall något bevaknings- och anmärkningsförfarande inte förekomma vid förenklade konkurser. Prövningen kan alltså inte — som vid ordinär konkurs — knytas till ett sådant förfarande.

Under förarbetena till lönegarantilagen berördes möjligheten att låta gode mannen i fattigkonkurserna pröva, om betalning av löne- eller pensionsfordringar skulle utgå enligt garantin. I propositionen framhölls att det skulle kräva ganska vidlyftiga ändringar i konkurslagstiftningen, om gode mannen skulle anlitas som verkställande organ i fattigkonkurser. God man skulle sålunda alltid behöva förordnas i fattigkonkurs där det finns löne- eller pensionsskuld. Dessutom måste sådan ändring göras att arvudet till gode mannen alltid blir säkerställt. Det ansågs mest ändamålsenligt att bygga upp förfarandet som en administrativ prövning hos kronofogdemyndigheterna.²

Enligt KLförslaget skall förvaltare i princip alltid finnas vid förenklade konkurser och han är tillförsäkrad arvode, ytterst av allmänna medel. Försättningarna har med andra ord ändrats. Enligt kommitténs mening kan det emellertid inte komma i fråga att beträffande sådana förenklade konkurser som närmast motsvarar fattigkonkurserna — dvs. de konkurser som blir avskrivna enligt 185 a § i KLförslaget — överge det numera inarbetade systemet med administrativ prövning hos kronofogdemyndigheterna. Det bör särskilt framhållas att det vid avskrivning av förenklad

¹ LO och TCO har i gemensam skrivelse 10/9 1973 till chefen för inrikesdepartementet föreslagit vissa förbättringar i lönegarantisystemet.

² Prop. 1970:201 s. 72, jfr s. 50 f.

konkurs enligt nämnda 185 a § aldrig blir aktuellt att pröva löne- eller pensionsfordran i själva konkursen, eftersom någon utdelning inte äger rum.

Man kunde möjligen överväga att låta förvaltaren pröva löne- och pensionsfordringar enligt garantin i de förenklade konkurser där utdelning förekommer och där den rätt till betalning i konkursen som följer med fordringarna ändå måste prövas. Här avses alltså de förenklade konkurser som löper vidare enligt 185 b § i förslaget. Med den nu antydda lösningen skulle man få tre olika system: ett för 185 a §-fallen där prövningen ankommer på kronofogdemyndighet, ett för 185 b §-fallen där förvaltaren prövar och ett för ordinära konkurser som bygger på bevaknings- och anmärkningsproceduren. Detta synes opraktiskt och medför risk för att utbetalning av lönegarantimedel i 185 b §-fallen fördröjs. Gränsen mellan förenklade konkurser som avskrivs enligt 185 a § och de som avskrivs enligt 185 b § är också flytande. Enligt kommitténs mening är det mest ändamålsenligt att kronofogdemyndigheterna i alla förenklade konkurser får i administrativ ordning avgöra, om betalning enligt lönegarantin skall utgå för fordran i konkursen.

Den förordade regleringen innebär i fråga om förenklade konkurser som ger utdelning att förvaltaren eller, i sista hand, konkursdomaren skall pröva den med löne- eller pensionsfordran förenade betalningsrätten i själva konkursen. På kronofogdemyndigheten ankommer att avgöra, om fordringen skall ge rätt till betalning enligt garantin. Prövning av den rätt som tillkommer fordran i konkursen måste alltid ske med beaktande av övriga borgenärs intressen. De konkurrerande borgenärerna måste också ha möjlighet att genom fullföljd av talan angripa beslut om fastställelse av utdelning i konkursen på grund av löne- eller pensionsfordran.

I avsnitt 2.5 har vid 185 b § 4 i förslaget berörts det fallet att utdelningsgilla löne- eller pensionsfordringar föreligger i förenklad konkurs. Om full betalning av dessa fordringar hunnit utgå ur konkursboets medel, behöver lönegarantilagen inte tillämpas. Har åter belopp betalats ut enligt garantin, inträder staten enligt 10 § lönegarantilagen i arbets- resp. pensionstagarens rätt till betalning i konkursen. Enligt 16 § lönegarantikungörelsen kan kronofogdemyndighet förordnas att i fråga om statens rätt på grund av betalning av lönegarantibelopp företräda staten i konkursen. Såvitt angår lönegarantin kan staten i konkursen sägas ha ställning som legal borgensman.³

Av 185 b § 4 i förslaget följer att förvaltaren i förenklad konkurs snarast möjligt skall tillställa borgenärerna de medel som tillkommer dem enligt lagakraftvunnet beslut om fastställelse av utdelning i konkursen. I den mån lönegarantibelopp har betalats ut av länsstyrelsen — varom förvaltaren skall underrättas enligt 17 § lönegarantikungörelsen — skall utdelning som enligt 10 § lönegarantilagen tillfaller staten i konkursen betalas till länsstyrelsen, se 5 § lönegarantikungörelsen.

Kronofogdemyndigheterna kommer att åsamkas visst merarbete genom att de skall ha hand om lönegarantifrågor även i en del av sådana

³ I prop. 1970:201 s. 70 har lönegarantin betecknats som ett legalt borgensansvar för staten.

konkurser som f. n. handläggs i ordinär form. Det är troligt att de ökade arbetsuppgifterna i huvudsak kan utföras med utnyttjande av tillgängliga personalresurser. Under alla förhållanden bör den erforderliga personalförstärkningen bli mycket begränsad.

Vad beträffar lagtexten föreslås i 2 § lönegarantilagen endast den ändringen i andra stycket att 185 § KL ersätts med 185 a §.

I 7 § bör som förutsättning för tillämpning av paragrafen anges att konkursen handläggs som förenklad konkurs. Första stycket har i förslaget ändrats i enlighet härmed.⁴

Ändringar i andra stycket har föranletts av den delvis ändrade ordning för avskrivning av ordinära konkurser som skall gälla enligt 187 § KL-förslaget. Avskrivning av ordinär konkurs i anledning av brist på tillgångar skall sålunda kunna äga rum inte bara efter anmälan från förvaltaren utan också efter konkursdomarens eget initiativ.

I förtydligande syfte har till ordet anmälan i andra stycket fogats "från konkursförvaltaren". I berörda 187 § KL-förslaget – liksom i 186 § KL – talas nämligen även om anmälan av annat slag varom inte är fråga här.

Övergångsvis skall enligt förslaget gälla samma reglering som enligt KL-förslaget.

En del mindre följdändringar behöver också göras i lönegarantiekungörelsen. I 4 § bör sålunda "186 §" KL ersättas med "187 §". Med hänsyn till den i avsnitt 4.1 ovan föreslagna ändringen i 54 § KL skulle 4 § lönegarantiekungörelsen möjligen kunna utgå (jfr dock 6 § i kungörelsen). 6 § behöver omarbetas med beaktande av 54 § och 185 a § 2 i KL-förslaget. I 7 § bör i första stycket 2 "185 § 5" KL ersättas med "186 §". Beträffande 10 § kan övervägas, om inte konkursförvaltaren bör särskilt nämnas bland dem som kronofogdemyndigheten skall höra vid prövning enligt 8 § lönegarantilagen. I de förenklade konkurser som avskrivs enligt 185 a § i KL-förslaget, där någon utdelning i konkursen inte kommer i fråga, kan det dock ofta vara onödigt att koppla in förvaltaren på prövningen av lönegarantifrågor. Slutligen kan med avseende på 17 § ifrågasättas, om inte orden "och, när konkursförvaltare är förordnad, denne" kan ersättas med "och konkursförvaltaren" (jfr 18 § andra st.).

5.3 Lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom och lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

I 13 § första stycket lagen om exekutiv försäljning av fast egendom föreskrivs att, om fastigheten hör till konkursbo, borgenär som i konkursen bevakat fordran med panträtt eller bättre förmånsrätt i fastigheten kan begära att denna säljs för hans fordran. Som villkor gäller dock att hans rätt till betalning ur fastigheten är ostridig eller styrks. Enligt andra stycket i paragrafen skall borgenär som vill ansluta sig

⁴ Hänvisningen i 7 § första st. lönegarantilagen till 7 § första st. KL bör, om förslaget till ändring i KL enligt U X tas som utgångspunkt, i stället avse 5 § första st. KL. Jfr U X s. 11.

anmäla det hos överexekutor senast två veckor före bevakningssammanträdet.

I 5 § förslaget till lag om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. enligt lagrådsremissen den 26 april 1972 har för det fallet att skepp ingår i konkursbo tagits upp bestämmelser om anslutningsrätt för bl. a. borgenärer med särskild förmånsrätt i skeppet. För sådan anslutningsrätt förutsätts inte att fordran har bevakats i konkursen.¹ Det är tillräckligt, om borgenärens rätt till betalning ur skeppet är ostridig eller styrks. I överensstämmelse med denna ordning har lagberedningen i Utsökningsrätt XII föreslagit att kravet på bevakning skall slopas som förutsättning för anslutningsrätt, när fastighet som ingår i konkursbo skall säljas exekutivt.² Sålunda upptar 13 kap. 13 § i förslaget till utsökningsbalk, som utgör motsvarigheten till 13 § i gällande fastighetsförsäljningslag, inte något krav på bevakning.

Enligt kommitténs förslag till ändring i KL skall något bevakningsförfarande inte förekomma vid förenklad konkurs. Bevakningskravet i 13 § fastighetsförsäljningslagen kan därför inte upprätthållas, när fastighet skall säljas exekutivt under förenklad konkurs. Som framgått försvinner denna komplikation vid genomförande av lagberedningens förslag till utsökningsbalk. Kommittén har emellertid ansett sig böra lägga fram förslag till lösning med utgångspunkt i nu gällande rätt. I saklig överensstämmelse med 5 § i förslaget till skeppsförsäljningslag och 13 kap. 13 § i förslaget till utsökningsbalk föreslår kommittén sålunda att kravet på bevakning i 13 § fastighetsförsäljningslagen utgår.

Vad som nu sagts om 13 § fastighetsförsäljningslagen har motsvarande tillämpning i fråga om 5 § lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. Även här föreslår kommittén således att bevakningskravet får utgå. Detta överensstämmer med regleringen i 11 kap. 5 § beträffande registrerat skepp och 12 kap. 1 § angående registrerat luftfartyg m. m. i förslaget till utsökningsbalk enligt Utsökningsrätt XII.

Övergångsregleringen har samordnats med vad som skall gälla övergångsvis i fråga om KL-förslaget.

5.4 Lagen (1921:244) om utmätningsed

Som framgått i avsnitt 2.4.2.2 har lagberedningen avsett att lagen om utmätningsed skall upphävas i samband med genomförandet av förslaget till utsökningsbalk.³ Då det kommer att dröja en tid innan detta hinner ske, utgår kommittén vid sina överväganden i det följande från att lagen fortfarande gäller.

Enligt 13 § första stycket lagen om utmätningsed behöver gäldenär som avlagt utmätningsed inte inom tre år på nytt avlägga sådan ed, om det inte görs sannolikt att ny tillgång tillfallit honom efter edgången. Detsamma gäller enligt andra stycket, när gäldenären avlagt bouppteckningsed i konkurs som avskrivits enligt 185 eller 186 § KL eller avslutats genom slututdelning utan att ej förmånsberättigade borgenärer erhållit

¹ Betr. motiven se U XI s. 46 och nämnda lagrådsremiss under 3.6.2.

² Se U XII s. 375. Jfr prop. 1971:20 s. 207.

³ Jfr U XII s. 103, 114, 232 och 592.

full betalning. I dessa fall räknas tiden från det att konkursen upphörde.

Reglerna om avskrivning i 185 och 186 §§ KL motsvaras i KLförslaget av bestämmelser i 185 a och 187 §§. Hänvisningen i 13 § lagen om utmätningssed bör ändras i enlighet härmed. Även det fallet att gäldenär avlagt ed i konkurs som upphört genom avskrivning enligt 185 b § i KLförslaget utan att oprioriterade borgenärer fått full betalning måste beaktas. Kommittén föreslår att bestämmelserna i förevarande 13 § första stycket får gälla — förutom när gäldenären avlagt bouppteckningssed i konkurs som avskrivits enligt 185 a eller 187 § KLförslaget — när han avlagt sådan ed i konkurs som avslutats på annat sätt utan att ej förmånsberättigade borgenärer fått full betalning. Förslaget innebär viss utvidgning i förhållande till gällande lag.

I övergångshänseende föreslås samma reglering som enligt KLförslaget.

5.5 Förordningen (1845:50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Enligt 3 § första stycket lösöreköpsförordningen skall i visst fall med avseende på säljarens konkurs vad som föreskrivs i 39 § KL om återvinning av lös egendom till konkursbo ha motsvarande tillämpning. Kommittén föreslår att hänvisning också görs till 185 a § 3 i KLförslaget. Någon särskild övergångsreglering synes inte vara påkallad.

Det bör påpekas att i Utsökningsrätt XII (s. 593 f) tagits upp fråga om avskaffande av lösöreköpsförordningen.

5.6 Lagen (1927:77) om försäkringsavtal

I 117 § i denna lag ges bestämmelser av återvinningsliknande natur.¹ Enligt paragrafen kan vissa oskäligen premiebetalningar som försäkrings-tagaren/konkursgäldenären gjort under de tre senaste åren före konkursansökningen eller därefter krävas åter. En särskild regel gäller för det fallet att konkursen föregåtts av förordnande av god man enligt AckL.

Enligt första stycket andra punkten i 117 § skall, om försäkrings-tagaren inte lämnar konkursboet samtycke till att kräva ut vad han erlagt för mycket, boet för prövning av dess rätt instämma försäkringstagaren inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Regleringen tar uppenbarligen sikte på ordinära konkurser. Tidsfristen överensstämmer med den som f. n. enligt 39 § KL normalt gäller för återvinningstalan i ordinär konkurs.

Enligt KLförslaget skall återvinningstalan kunna föras vid förenklad konkurs. Sådan talan får väckas så länge konkursen inte avskrivits, se 185 a § 3. Samma ordning bör gälla beträffande talan som avses i förevarande 117 § och kommittén föreslår ett tillägg till paragrafen av denna innebörd.

Övergångsregler är inte behövliga.

¹ Lagberedningen har i UX (s. 46 och 224) föreslagit vissa ändringar i 117 §, vilka står i samband med de i samma betänkande föreslagna återvinningsreglerna.

5.7 Lagen (1944:705) om aktiebolag och lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar

I 131 § aktiebolagslagen meddelas bestämmelser om rätt för aktiebolags konkursbo att föra talan mot styrelseledamot, verkställande direktör och andra till bolaget knutna personer. Bestämmelserna bygger på 128–130 §§, där bolagets rätt att föra talan mot berörda personer regleras. Om konkursansökningen gjorts inom två år från den bolagsstämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen lades fram, får konkursboet enligt första stycket i 131 § väcka talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör angående förvaltningen trots att ansvarsfrihet beviljats. Även mot stiftare, revisor, granskare eller aktieägare får konkursboet enligt andra stycket väcka talan under förutsättning att konkursansökningen gjorts inom de tidsfrister som för olika fall gäller beträffande bolagets rätt att väcka motsvarande talan. Enligt tredje stycket skall konkursboet väcka sin talan inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, om tiden för väckande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, före utgången av denna tid. Försummas det, har konkursboet förlorat sin rätt till talan. Några särskilda bestämmelser om talerätt för konkursboet, när bolagets konkurs handläggs som fattigkonkurs, finns inte.

Regleringen angående konkursbos talerätt bör beakta även det fallet att bolagets konkurs handläggs i förenklad form. I överensstämmelse med det i avsnitt 5.6 föreslagna tillägget i 117 § lagen om försäkringsavtal föreslås därför ett tillägg i förevarande 131 § tredje stycket enligt vilket här åsyftad talan vid förenklad konkurs skall väckas av konkursboet innan konkursen avskrivs.

Motsvarighet till gällande 131 § finns i 145 § andra stycket i aktiebolagsutredningens förslag till ny aktiebolagslag enligt SOU 1971:15.

Enligt 169 § tredje stycket aktiebolagslagen skall, när aktiebolags konkurs avslutats, konkursförvaltaren ofördröjligen meddela detta till registreringsmyndigheten med angivande huruvida överskott finns eller ej. Om förvaltare inte är tillsatt, vilket inträffar vid fattigkonkurs, skall sådan anmälan göras av konkursdomaren. KLFörslaget medför att förvaltare skall tillsättas i alla aktiebolagskonkurser. Den nyss berörda bestämmelsen att konkursdomaren, när förvaltare saknas, skall göra anmälan om konkursens avslutande blir sålunda överflödig. Bestämmelsen kan emellertid stå kvar i avvaktan på genomförandet av aktiebolagsutredningens förslag. Enligt 152 § tredje stycket i detta skall anmälningskyldigheten åvila konkursdomaren i alla konkurser.

I 66 § lagen om ekonomiska föreningar ges bestämmelser om rätt för sådan förenings konkursbo att föra talan mot styrelseledamot m. fl. angående förvaltningen. Regleringen överensstämmer i sak med vad som föreskrivs i 131 § aktiebolagslagen. Kommittén föreslår sålunda motsvarande ändring i nämnda 66 §.

Det kan upplysas att konkursdomaren enligt 93 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar alltid skall anmäla, när sådan förenings konkurs avslutats.

Det finns inget behov av någon övergångsbestämmelse i anslutning till

de föreslagna ändringarna i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar.

5.8 Jordabalken

Om hyresgäst går i konkurs, får konkursboet enligt 12 kap. 31 § första stycket jordabalken säga upp hyresavtalet. Beträffande bostadslägenhet fordras dock att gäldenären samtycker till uppsägningen eller att rättens ombudsman godkänner denna. Av fjärde stycket följer att hyresvärden har rätt till ersättning för skada på grund av uppsägning enligt första stycket.

Under förarbetena till nämnda bestämmelser framhöll lagberedningen i fråga om bostadslägenheter att dessa som regel inte hade något intresse för hyresgästens konkursbo, medan hyresgästen/gäldenären själv kunde ha största behov av lägenheten. Beredningen ansåg det skäligt att konkursboets uppsägningsrätt begränsades av hänsyn till hyresgästen/gäldenären. Denne borde inte förlora sin bostad utan tvingande skäl. I undantagsfall kunde det dock enligt beredningens mening vara till beaktansvärd skada för boet, om hyresavtalet inte sades upp. Som exempel angavs att hyran var mycket stor och skulle komma att bevakas i konkursen. Beredningen föreslog den medelvägen att det beträffande bostadslägenhet skulle för uppsägning från boets sida krävas gäldenärens samtycke, om inte rättens ombudsman biträdde uppsägningen. Rättens ombudsman fick enligt beredningen förutsättas bedöma frågan på objektiva grunder.¹

Regeln i 12 kap. 31 § första stycket angående medverkan av rättens ombudsman kan uppenbarligen inte tillämpas när hyresgästens konkurs handläggs som fattigkonkurs. Någon rättens ombudsman förekommer inte i sådan konkurs.

Inte heller vid förenklad konkurs enligt KLförslaget skall någon rättens ombudsman finnas. Med hänsyn till de förenklade konkursernas vidsträckta tillämpningsområde — innefattande även fall av utdelning till borgenärerna — har kommittén funnit lämpligt att föreslå en särskild regel om rätten för hyresgästs konkursbo att i samband med sådan konkurs säga upp avtal om bostadslägenhet. Enligt förslaget till ändring i förevarande 12 kap. 31 § fordras gäldenärens samtycke till uppsägningen. Det bör påpekas att hyresfordran avseende bostadslägenhet inte är förenad med förmånsrätt.

För enhetlighetens skull kunde man överväga att låta den nu föreslagna ordningen gälla även i de ordinära konkurserna. Hänsynen till hyresgästen/gäldenären talar för en sådan lösning. Dennes medgivande skulle sålunda alltid krävas för uppsägning av hyresavtal beträffande bostadslägenhet. Kommittén har emellertid inte ansett sig böra för sin del lägga fram förslag till mer omfattande ändringar i hyreslagstiftningen än som är

¹ U IX s. 187 f. Jfr remissyttrande av Hyresgästernas riksförbund i prop. 1970:142 s. 154 och uttalande av departementschefen i samma prop. s. 155. Ang. utmätningsfrihet för hyresrätt och bostadsrätt se 65 § 1 mom. 5 och 6 UL (motsvarande 6 kap. 1 § 5 och 6 i förslaget till utskökningsbalk enligt U XII).

föranledda av KLförslaget.

Några övergångsregler i anslutning till den föreslagna lagändringen behövs inte.

5.9 Förhållandet till vissa andra lagar

På flera håll i lagstiftningen ges bestämmelser för det fallet att konkursgäldenären är gift och äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. Här avses äktenskap som har ingåtts före den 1 januari 1921 och på vilka gällande giftermålsbalks regler inte gjorts tillämpliga.¹ Antalet vid årsskiftet 1970/71 bestående äktenskap som ingåtts före nämnda dag har uppskattats till omkring 42 000. Hur många av dessa som förts över till nuvarande giftermålsbalks regelsystem är inte känt men det torde röra sig om ett litet antal.² Konkurs i samband med äldre äktenskap omfattar alltid båda makarnas egendom.

I 7 § *lagen (1921:226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas (Kp)* föreskrivs vissa avvikelser från KL, när gäldenären är gift och äldre giftermålsbalken gäller i fråga om makarnas förmögenhetsförhållanden. Om makarnas bo avträtts till konkurs, skall konkursdomaren enligt punkt 4 vid första borgenärssammanträdet förordna en god man att biträda hustrun. Sådant förordnande får dock inte meddelas mot hustruns bestridande. Gode mannen skall med avseende på konkursen och vad som har samband därmed bevaka hustruns talan, om den inte utförs av henne själv. Regleringen utgår från att konkursen handläggs i ordinär form. God man förutsätts sålunda inte skola förordnas enligt sagda lagrum, om konkursen handläggs som fattigkonkurs.

Enligt kommitténs mening föreligger inte något praktiskt behov av att göra bestämmelserna i 7 § 4 Kp tillämpliga även vid förenklad konkurs. De fall som avses i lagrummet torde ytterst sällan aktualiseras. Därtill kommer att ett särskilt biträde åt hustrun bör kunna undvaras i de små och enkla konkurser som omfattas av det förenklade förfarandet.

I 7 § 5 Kp berörs den situationen att gäldenärens hustru sökt undanskiftande. Konkursdomaren skall då underrätta hustrun eller god man som förordnats för henne om innehållet i kungörelse enligt 111 § KL, dvs. i anledning av efterbevakning. Rättens ombudsman skall ofördröjligen efter utfärdandet av den i 129 § KL avsedda kungörelsen om att utdelningsförslag upprättats sända meddelande om innehållet i kungörelsen till hustrun eller gode mannen. Även denna reglering förutsätter att det är fråga om ordinär konkurs. Som framgår i det följande synes någon särreglering med avseende på förenklad konkurs inte vara praktiskt motiverad.

Lagen (1898:64 s. 10) om boskillnad gäller fortfarande i fråga om äldre äktenskap. Den torde dock numera tillämpas mycket sällan.

Vad som i 17 § första stycket nämnda lag sägs om bevakning vid konkurs bör såvitt angår förenklad konkurs jämföras med 185 b § 2 första stycket andra punkten i KLförslaget.

¹ Jfr bl. a. 5 § 8 mom. i lagen om införande av nya giftermålsbalken.

² Se LU 1972:6 s. 11.

I 27–31 §§ ges särskilda regler om förfarandet vid boskillnad och undanskiftande i sammanhang med konkurs. Bestämmelserna utgår från att konkursen handläggs som ordinär konkurs och alltså inte som fattigkonkurs. Bl. a. anknyts till bevaknings- och anmärkningsförfarandet i konkursen. Om boskillnadsansökan ges in medan fattigkonkurs pågår, har konkursdomaren ansetts böra förfara så att han låter ansökningen vila tills det blir klart huruvida fattigkonkursen skall avskrivas enligt 185 § 4 KL eller övergå till ordinär konkurs enligt 185 § 5. Avskrivs konkursen, behandlas boskillnadsansökningen som om konkurs inte förekommit. Om konkursen övergår till ordinär konkurs, träder nyss berörda bestämmelser i boskillnadslagen i tillämpning.³

När konkurs handläggs som förenklad konkurs enligt KLförslaget kan i enlighet med det nyss angivna förfarings sättet boskillnadsansökningen vila tills det blir klart, om konkursen skall avskrivas enligt 185 a § i förslaget eller ej. Beslutas om avskrivning enligt nämnda paragraf, kan med ansökningen vidare förfaras som om konkursen inte ägt rum. Sker övergång till ordinär konkurs enligt 186 § i KLförslaget, gäller 27–31 §§ boskillnadslagen. Man bör enligt kommitténs mening inte behöva räkna med att det blir aktuellt med ett förfarande enligt 185 b § KLförslaget i här avsedda fall.

Vad som nu sagts i anslutning till 27–31 §§ boskillnadslagen synes vara i princip tillämpligt även beträffande 7 § 5 Kp och 7 § 7 mom. lagen (1933:315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte.

Lagen (1956:217) om vissa kreditinrättnings konkurs innehåller särskilda föreskrifter för det fallet att bankaktiebolag, sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit råkar i konkurs. I *lagen (1955:183) om bankrörelse* meddelas en del bestämmelser med avseende på bankaktiebolags konkurs. I 109 § regleras bl. a. konkursboets rätt att föra talan mot styrelseledamot m. fl. angående förvaltningen. Regleringen bygger på aktiebolagslagens bestämmelser i ämnet (se avsnitt 5.7 ovan). Enligt 144 § tredje stycket lagen om bankrörelse åligger det konkursförvaltare, när konkurs avslutats, att ofördröjligen sända meddelande därom för registrering. 158 § 2 mom. innehåller regler om allmänt ombud i konkurs. Reglernas huvudsakliga innehåll har redovisats under 3.1. Här kan tilläggas att allmänna ombudet äger beträffande medförvaltare göra sådan anmälan som sägs i 80 § KL. Även *lagen (1955:416) om sparbanker* och *lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen* innehåller särskilda bestämmelser om konkurs.⁴

Den nu redovisade regleringen rörande olika bankinstitut är genomgående avpassad enbart för ordinär konkurs och alltså inte för fattigkonkurs. Vad angår bankaktiebolag upptog det utredningsförslag som låg till grund för lagen om bankrörelse en bestämmelse om skyldighet för

³ Se Lawski s. 510.

⁴ Se 60 § (talan av konkursboet) och 82 § 2 mom. (allmänt ombud) i lagen om sparbanker. I 44 § andra st. kungörelsen (1955:422) om sparbanker finns en föreskrift om meddelande, när konkurs avslutats. Bestämmelserna överensstämmer med regleringen i lagen om bankrörelse. En bestämmelse om allmänt ombud vid konkurs finns i 77 § lagen om jordbrukskasserörelsen.

konkursdomaren att, om konkursförvaltare inte var tillsatt, sända meddelande om konkursens avslutande för registrering. Departementschefen ansåg emellertid att en sådan bestämmelse saknade praktisk betydelse vid bankaktiebolags konkurs och den togs inte upp i lagen.⁵ Det är också verklighetsfrämmande att räkna med att bankaktiebolags konkurs skall bli behandlad som fattigkonkurs. Detsamma gäller beträffande övriga nämnda bankinstitut.

Inte heller handläggning av konkurs i förenklad form enligt kommitténs förslag torde någonsin vara motiverad när konkursgäldenären är bankaktiebolag, sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit. I den ovan berörda lagstiftningen angående sådana bankinstitut bör reglerna om förenklad konkurs därför inte behöva beaktas.

Särskilda bestämmelser om försäkringsbolags konkurs finns i *lagen (1948:433) om försäkringsrörelse*. Utöver de under 3.1 berörda reglerna om allmänt ombud i försäkringsbolags konkurs och om särskild administration, när livförsäkringsbolag gått i konkurs, innehåller lagen även andra föreskrifter av konkursrättslig natur. Enligt 160 § tredje stycket skall, när försäkringsaktiebolags konkurs avslutats, anmälan för registrering ofördröjligen göras av konkursförvaltaren eller, om förvaltare inte tillsatts, av konkursdomaren. Beträffande ömsesidigt försäkringsbolags konkurs finns en likalydande bestämmelse i 255 § tredje stycket. Av KLförslaget följer att förvaltare alltid måste utses i försäkringsbolags konkurs. Den ändring som till följd härav bör göras i de nyss nämnda reglerna kan emellertid anstå till dess att motsvarande ändring görs i aktiebolagslagen (se ovan under 5.7 betr. 169 § tredje st.).

I övrigt tar bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse sikte utslutande på ordinärt konkursförfarande. Se 123 och 223 §§ (talan av konkursboet mot styrelseledamot m. fl.), 202 och 203 §§ (uttaxering på delägarna vid ömsesidigt försäkringsbolags konkurs) samt 291 § (allmänt ombud). Lika litet som i fråga om banklagstiftningen finns det enligt kommitténs mening något praktiskt behov av att i lagen om försäkringsrörelse beakta reglerna i KLförslaget om förenklad konkurs.

⁵ Se SOU 1952:2 s. 62 (143 § tredje st.) och prop. 1955:3 s. 225. Jfr Westerlind, *Banklagen* s. 430.

Inledning

Enligt gällande lag skall ett summariskt konkursförfarande, s. k. fattigkonkurs, tillgripas när tillgångarna i boet inte räcker till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs och säkerhet för dem ej ställs. Förfarandet är bristfälligt i flera hänseenden. Gode mannen i konkursen har endast begränsade befogenheter och skyldigheter. Bl. a. kan talan om återvinning inte föras. Inte heller skall undersökas, om gäldenärsbrott kan antas föreligga. Gode mannen riskerar också att bli utan ersättning för sitt arbete.

Gränsdragningen mellan summariskt och ordinärt konkursförfarande synes dessutom inte ändamålsenlig. Vilken handlägningsform som skall användas är i princip beroende endast av om boet räcker till någon utdelning eller ej. Boets beskaffenhet i övrigt saknar sålunda betydelse. Detta medför att många konkurser, där tillgångarna är begränsade och utredningen enkel, måste handläggas i onödigt tids- och kostnadskrävande former.

I betänkandet framläggs förslag om ett nytt summariskt förfarande för små och enkla konkurser. Förfarandet, kallat förenklad konkurs, skall träda i stället för de nuvarande fattigkonkurserna och vissa av de konkurser som enligt gällande lag skall handläggas i ordinär form.

Den huvudsakliga innebörden av den föreslagna reformen kan i korthet sammanfattas så: Fattigkonkurserna ersätts av ett effektivare och mer användbart förfarande. De enklare ordinära konkurserna enligt nuvarande ordning ersätts av ett förfarande som typiskt sett är smidigare, snabbare och billigare.

Reformen får stor praktisk betydelse. Under åren 1971 och 1972 avslutades sammanlagt 3 686 resp. 4 366 konkurser i landet. Av dessa var 2 237 (60,7 %) resp. 2 818 (64,5 %) fattigkonkurser. Antalet fattigkonkurser uppgår sålunda numera till ungefär två tredjedelar av alla konkurser. Hela denna grupp av konkurser kommer att omfattas av det nya förfarandet. Därtill kommer de berörda ordinära konkurserna. Kommittén räknar med att omkring 600 av sådana konkurser som under rådande förhållanden årligen handläggs i ordinär form i stället skall kunna

handläggas i förenklad ordning. Detta motsvarar mer än en tredjedel av det totala antalet ordinära konkurser.

Vidare föreslås nya regler om ansvaret för konkurskostnaderna och om företrädesordningen mellan sådana kostnader och massafordringar.

Dessutom framläggs förslag i fråga om konkursförvaltares kvalifikationer och om utseende av förvaltare i ordinär konkurs.

Kommittén föreslår också en del andra ändringar i konkurslagen jämte följdändringar bl. a. i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs.

Förenklad konkurs

Enligt förslaget skall en konkurs handläggas som förenklad konkurs, när det finns anledning att anta att gäldenärens bo inte räcker till betalning av kostnaderna för en ordinär konkurs. Förenklad handläggning skall äga rum även i andra fall, om boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden kan antas vara av enkel beskaffenhet. Kommittén anser att förenklat förfarande normalt inte bör tillgripas, om tillgångarnas värde kan antas överstiga summan av sju basbelopp enligt lagen om allmän försäkring (dvs. f. n. 55 300 kr).

Konkursdomaren skall bestämma handlägningsform i samband med att konkurs beslutas.

Förvaltare skall regelmässigt utses i förenklade konkurser. Han skall i stort sett ha samma befogenheter och skyldigheter som en förvaltare i ordinär konkurs. Bl. a. skall han lämna uppgift om orsakerna till gäldenärens obestånd i den mån de kunnat utredas. Han skall också uppge, om egendom kan återvinnas till boet och om gäldenären kan antas ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna. Både förvaltaren och borgenär skall kunna föra talan om återvinning i samband med förenklad konkurs. Enligt kommitténs mening finns det anledning att se över lagstiftningen om gäldenärsbrott och därmed sammanhängande frågor.

När det finns egendom i boet skall förvaltaren sälja den. Om gäldenären drivit rörelse, kan förvaltaren låta denna fortsättas t. v. för boets räkning. Sedan all boets egendom förvandlats i pengar skall, i den mån medlen inte behövs för betalning av konkurskostnaderna eller massafordringar, utdelning till borgenärerna äga rum i enlighet med den rätt till betalning som enligt lag eller eljest tillkommer dem.

Borgenär behöver inte bevaka sin fordran för att få rätt till utdelning i konkursen. I allmänhet räcker boet i här avsedda fall inte till betalning av fordringar utan förmånsrätt. Det har med hänsyn härtill ansetts vara vilseledande och föranleda onödigt arbete att låta borgenärerna över lag bevaka. Vilka utdelningsberättigade fordringar som finns skall i princip utredas av förvaltaren.

Förslag till utdelning skall upprättas av förvaltaren och tillställas konkursdomaren. Sedan ett kungörelseförfarande ägt rum, skall konkursdomaren pröva utdelningsförslaget. Förvaltaren skall självständigt tillställa borgenärerna deras utdelning i konkursen.

Uppdraget som förvaltare i förenklad konkurs skall anförtros åt någon som uppfyller samma kvalifikationskrav som enligt förslaget skall gälla för förvaltare i ordinär konkurs. I regel torde advokater eller andra

juridiskt utbildade personer komma i fråga. Såväl enskilda som allmänna advokatbyråer skall kunna anlitas. Förvaltare utses av konkursdomaren.

En av kommitténs ledamöter har i avgiven reservation föreslagit kronofogdemyndigheterna som förvaltningsorgan i de förenklade konkurserna (se s. 206 ff). Kommitténs majoritet har ställt sig avvisande till en sådan ordning (se närmare avsnitt 2.4.7.2).

Vad angår kontrollen över förvaltningen anser kommittén att någon rättens ombudsman inte behövs i förenklade konkurser. Enligt kommitténs mening kan skäl anföras för att rättens ombudsman i ordinära konkurser skall ersättas med ett annat allmänt tillsynsorgan, t. ex. kronofogdemyndighet. Denna fråga tas emellertid inte upp i denna etapp av utredningsarbetet.

Enligt uttrycklig bestämmelse i förslaget skall förvaltaren i viktigare frågor höra sådana borgenärer som särskilt berörs av förvaltningen. Genom att borgenär eller företrädare för borgenär — såsom kronofogdemyndighet eller arbetstagarorganisation — på detta sätt får insyn i förvaltningen kan han bättre tillvarata sin rätt.

Den yttersta kontrollen över förvaltningen utövas av konkursdomaren. Kommittén betonar vikten av att denne har tillräckliga kvalifikationer för uppgiften.

Arvode och kostnadsersättning till förvaltaren skall bestämmas av konkursdomaren.

En förenklad konkurs skall under vissa förutsättningar kunna övergå till ordinär konkurs, om boet mot vad som från början antagits visar sig inte vara av enkel beskaffenhet.

Konkurskostnader och massafordringar

Enligt förslaget skall kostnaderna för en konkurs, bl. a. ersättning till förvaltaren, i första hand utgå ur konkursboets egendom. Om konkurs uppstått på ansökan av borgenär, skall han i vissa förenklade konkurser svara i andra hand för kostnaderna intill ett maximerat belopp. Kostnader som inte kan tas ut ur konkursboet eller av ansvarig borgenär skall utgå av allmänna medel.

Konkurskostnaderna skall betalas ur boet framför massafordringar.

Kommittén beräknar att kostnadsökningen för det allmänna till följd av det föreslagna kostnadsansvaret blir relativt blygsam (se avsnitt 2.4.11).

Konkursförvaltares kvalifikationer m. m.

Kommittén har sökt få till stånd en ordning enligt vilken förvaltningen i ordinära konkurser alltid anförtros åt personer med tillräckliga kvalifikationer för uppdraget. Som grundprincip anges att endast de som är särskilt inriktade på affärsjuridik och har praktiska erfarenheter av det ekonomiska livet skall komma i fråga som konkursförvaltare. I denna kategori bör den som specialiserat sig på och har erfarenhet av konkursförvaltning företrädesvis utses. Ett grundläggande krav är vidare att vederbörande har resurser att sköta bokföring och redovisning på ett

effektivt och tillförlitligt sätt. Enligt kommitténs mening bör man sträva efter att uppdragen som förvaltare i de ordinära konkurserna fördelas inom en mindre grupp av advokater eller andra, vilka kan betecknas som specialister på området.

De krav som bör ställas på en förvaltare har inte i detalj kommit till uttryck i den föreslagna lagtexten. Det har ansetts räcka med kompletterande motivuttalanden. Detta bör ses bl. a. mot bakgrunden av att slutlig förvaltare i ordinär konkurs enligt kommitténs förslag skall utses av konkursdomaren (se nedan). I lagförslaget anges endast att förvaltare bör vara lagfaren samt att han skall ha den insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, åtnjuta borgenärernas förtroende och även i övrigt vara lämplig för uppdraget. Vidare föreskrivs att till förvaltare inte får utses någon som står gäldenären nära eller är beroende av honom eller som är anställd vid domstol.

Enligt gällande lag skall borgenärerna vid ordinär konkurs som regel själva utse slutlig förvaltare. Detta sker genom val vid första borgenärs-sammanträdet. Kommittén föreslår att slutlig förvaltare skall utses av konkursdomaren, dock först sedan borgenärerna fått tillfälle att yttra sig vid nämnda sammanträde. För att personbyte skall undvikas bör enligt kommittén konkursdomaren redan när han tillsätter interimis-förvaltare samråda med mera betydande borgenärer, i den mån dessa är kända och hinner nås.

Reservation

Av ledamoten Gabrielsson

Förvaltningsorgan i förenklade konkurser

I frågan om vem som skall handha förvaltningen i förenklade konkurser förordar jag en annan lösning än den som föreslagits av kommitténs övriga ledamöter. Kommittémajoritetens förslag innebär att till förvaltare i förenklad konkurs kommer att utses advokat (advokatalternativet). På de skäl som jag redovisar i det följande bör enligt min mening förvaltarskapet i stället överlätas på kronofogdemyndighet (kronofogdemyndighetsalternativet). Jag har vid utarbetandet av reservationen biträtt av experterna Eneström och Wilhelmsson.

1 Inledning

Kommittén har utgått från principen att konkursförfarandet skall gestaltas efter tillgångarnas värde och beskaffenhet i övrigt. I överensstämmelse härmed föreslås att det summariska konkursförfarandet skall användas när boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden kan antas vara av enkel beskaffenhet.

Principen att konkursförfarandet skall utformas efter boets beskaffenhet inverkar självfallet också på valet av förvaltningsorgan i förenklad konkurs. Detta behöver inte ha större kvalifikationer än som svarar mot de olika förvaltningsuppgifternas svårighetsgrad. Med hänsyn till att antalet konkurser är begränsat bör förvaltningsuppgifterna koncentreras till organ som har erfarenheter från liknande uppgifter i andra sammanhang. Vidare är det angeläget att kostnaderna i det summariska förfarandet hålls nere. Mot denna bakgrund anser jag — som jag närmare skall utveckla i det följande — att de lokala exekutionsorganen, dvs. kronofogdemyndigheterna, är lämpligast som förvaltare i förenklad konkurs. De skäl som kommitténs majoritet åberopar till stöd för förslaget om advokater som förvaltare har inte sådan tyngd, att det finns anledning att till förvaltare välja annan än den som från nyss nämnda utgångspunkter är lämpligast. Jag förordar således att kronofogdemyndighet skall vara förvaltare i förenklad konkurs. En sådan reform ligger i linje med den uppbyggnad av kronofogdemyndigheterna som skett efter förstatligandet av exekutionsväsendet år 1965 och som alltså äger rum.

2 Statens dominerande engagemang i de små konkurserna

Förenklad konkurs får antas komma att omfatta dels alla konkurser som enligt gällande regler skulle handlagts såsom fattigkonkurser, dels ett antal konkurser som inom det nuvarande systemet skulle handlagts som ordinära konkurser. Kommitténs undersökningar utvisar att skatteskulderna spelar en synnerligen betydelsefull roll i fattigkonkurserna (2.4.7.2). Även om skatteskulderna inte väger lika tungt i övriga konkurser kommer staten utan tvivel att ha ett klart dominerande engagemang i de konkurser som enligt förslaget skall handläggas i förenklad ordning.

Av kommitténs undersökningar framgår vidare att det är staten som under indrivningen av sina skattefordringar tar initiativet till det stora flertalet här aktuella konkurser. Här är inte bara siffror över hur sökandena fördelar sig beträffande beslutade konkurser av intresse (2.4.2.1). Det bör också nämnas att statens konkursansökningar fullföljs endast till omkring två tredjedelar (2.4.2.1 not 11). Den återstående tredjedelen konkursansökningar återkallas på grund av att gäldenären betalar sin skuld eller begär och erhåller betalningsanstånd eller liknande. Konkursansökan från statens sida kan ses som en yttersta åtgärd under indrivning av skattefordringar hos en gäldenär. Skatteindrivningen ombesörjs av kronofogdemyndighet.

Skatteindrivningen inleds med att gäldenärens ekonomiska förhållanden utreds. Genom besök hos gäldenären och på annat sätt får kronofogdemyndigheten uppgifter om gäldenärens tillgångar och skulder och dessutom försörjningsförmåga och underhållsplikt eller, i fråga om näringsidkare, balansräkning och beräknade rörelseresultat. Under det fortsatta indrivningsarbetet vidtar kronofogdemyndigheten de åtgärder som behövs för att slutgiltigt förverkliga det allmännas betalningsanspråk. Åtgärderna är antingen av förhandlingsmässig eller exekutiv karaktär. Till de förra räknas överläggningar med gäldenären om tid och sätt för betalning, påminnelser om ej fullgjorda betalningsåtaganden, allmän rådgivning till gäldenären som kan befordra hans förmåga och vilja att betala skulden samt prövning av fråga om ackord. De exekutiva åtgärderna utgörs av bl. a. utmätning, införsel, kvarstad eller liknande samt ansökan om utmätningssed och konkurs. Hit hör också sådana åtgärder som att under gäldenärens konkurs delta i valet av förvaltare, bevaka det allmännas fordringar, yttra sig över frågor som förvaltaren underställt myndigheten samt från statsverkets synpunkt granska förvaltarens utdelningsförslag och pröva om detta bör godtas.

Kronofogdemyndigheten får således under skatteindrivningen goda kunskaper om gäldenären och hans ekonomiska förhållanden. Detta gäller dock i mindre grad i storstadsdistrikten där det kan vara förenat med svårigheter att anträffa gäldenären på uppgiven adress.

Det härsagda talar för att det är en rationell ordning att låta kronofogdemyndigheten handha förvaltarskapet i förenklad konkurs.

3 Kronofogdemyndigheten särskilt lämplig att handlägga förvaltningsuppgifterna

Inom kommittén råder enighet om att kronofogdemyndigheten är kompetent att ha hand om de förvaltningsuppgifter som i allmänhet förekommer vid förenklad konkurs. Jag vill gå ett steg längre och hävda att kronofogdemyndigheten är särskilt lämplig att vara förvaltare i förenklad konkurs. Till stöd för min uppfattning härvidlag kan följande framhållas i fråga om kronofogdemyndighetens personalorganisation och förvaltningsuppgifternas anknytning till kronofogdemyndighetens nuvarande arbetsuppgifter.

Personalen inom kronofogdemyndigheten kan med hänsyn till utbildning och arbetsuppgifter föras till tre skilda karriärer, nämligen kronofogdekarriären, exekutionskarriären och kontors- eller biträdeskarriären. Kronofogde är utmätningsman enligt utsökningslagen och i denna egenskap ensam behörig att verkställa exekutiva förrättningar. För tillträde till kronofogdekarriären krävs juris kandidatexamen jämte fullständig tingsutbildning. Kronofogdarna har vidsträckta möjligheter att delegera utmätningsmannagöromålen och handlägger själva endast de mera kvalificerade uppgifterna. Delegation sker till personal i exekutionskarriären, dvs. personal som inte är lagfaren men som fått speciell utbildning för det exekutiva arbetet. Exekutionskarriären omfattar ungefär hälften av exekutionsväsendets hela personalstyrka. Till denna karriär hör kronokommissarier, förste kronoassistenter och kronoassistenter. Kontors- eller biträdeskarriären omfattar också en mycket betydande personalstyrka. Det stora behovet av kontors- eller biträdespersonal är en följd av att registrerings-, bokförings- och redovisningsgöromålen vid kronofogdemyndigheten är komplicerade och har en avsevärd omfattning (kronofogdemyndigheten har normalt mellan 100–150 olika delkonton att behandla i sina räkenskaper).

Förvaltningsuppgifterna i förenklad konkurs är av mycket skiftande slag. Uppgifterna är till övervägande del enkla. I den mån uppgifterna är kvalificerade torde de vara av juridisk karaktär. En konkurs som innehåller kvalificerade förvaltningsuppgifter av ekonomisk eller affärs-mässig natur får antas göra det nödvändigt med ordinär handläggning. Beträffande de olika förvaltningsuppgifterna vill jag här i korthet framhålla följande.

Inledande förvaltningsuppgifter. Här avses sådana uppgifter som att ta kontakt med gäldenären, utreda om gäldenären har någon utmätningsbar egendom (konkursboet omfattar endast sådan gäldenären tillhörig egendom som kan utmätas) och i så fall ta hand om denna, gå igenom bokföringsmaterial etc. Uppgifter av liknande slag förekommer vid t. ex. utmätning. Har konkursen föregåtts av skatteindrivning mot gäldenären eller har utmätningsförsök annars gjorts hos denne är det avsevärt lättare för kronofogdemyndighet än annan att fullgöra uppgifterna. Det kan nämnas att till grund för många konkursbeslut ligger kronofogdemyndighets bevis om att gäldenären saknar utmätningsbara tillgångar.

Upprättande av bouppteckning m. m. samt närvaro vid edgångssammanträde. Även arbetet med bouppteckningen blir med kronofogdemyn-

dighetsalternativet betydligt enklare i de fall gäldenären varit utsatt för skatteindrivning omedelbart före konkursen eller det annars har gjorts utmätningsförsök hos honom. Kronofogdemyndigheten har då redan vid konkursbeslutet betydelsefulla uppgifter om gäldenärens ekonomiska förhållanden. Vid edgångssammanträde skall prövas om gäldenärens bo räcker till betalning av konkurskostnaderna. Kronofogdemyndigheterna har stor erfarenhet av liknande uppgifter vid t. ex. utmätning. Kronofogdemyndigheten är f. ö. redan nu bl. a. med hänsyn till förekomsten av lönegarantiärenden närvarande vid ett stort antal edgångssammanträden i summariskt handlagda konkurser.

Utredning om orsaken till obeståndet, återvinningsmöjligheter och gäldenärsbrott. Kommittén utgår från att det beträffande förenklad konkurs ofta kan räcka med summarisk utredning om anledningen till gäldenärens obestånd samt om återvinningsmöjligheter och ev. gäldenärsbrott. Ibland kan det emellertid vara befogat med en mera ingående utredning i angivna hänseenden. Beträffande utredningen om återvinningsmöjligheter bör framhållas att kronofogdemyndigheten avses få liknande uppgifter enligt lagberedningens förslag till utsokningsbalk i samband med att möjlighet öppnas till återvinning vid utmätning (2.4.2.2). Uppkommer fråga att väcka talan om återvinning eller blir konkursboet på annat sätt indraget i rättegång kan vid behov advokat förordnas att föra boets talan.

I sammanhanget bör beaktas att kronofogdemyndighet effektivare än advokat kan uppmärksamma olika former av skatteflykt som kan ha föregått en konkurs. Den omständigheten att kronofogdemyndighet kan väntas ägna särskilt intresse åt frågor av denna art är närmast något som från allmän synpunkt talar till förmån för kronofogdemyndighetsalternativet.

Diverse förvaltningsuppgifter. Här avses sådana uppgifter som att sälja boets egendom och driva in utestående fordringar. Dessa uppgifter är typiska för exekutiv verksamhet. Beträffande indrivningen bör emellertid beaktas, att konkursgäldenären som regel inte har någon exekutionstitel mot den för fordringen betalningsansvarige. Om denne inte betalar frivilligt kan det därför bli fråga om att söka utverka en sådan. Endast undantagsvis torde det dock löna sig att processa om saken. I sammanhanget kan nämnas att besväret med process i huvudsak faller bort såvida förslaget om överflyttning av den summariska betalningsprocessen (lagsökning och betalningsföreläggande) till kronofogdemyndighet förverkligas (Ds Ju 1972:20).

Det kan vidare bli fråga om att fortsätta gäldenärens rörelse och att försöka sälja denna. I arbetet med att driva rörelse och sälja denna kan ligga uppgifter såsom förhandling med och uppsägning av personal, utbetalning av löner, handläggning av skattefrågor och förhandling om hyres- eller arrendekontrakt. Kronofogdemyndigheten har redan i sin nuvarande verksamhet erfarenhet av sådana arbetsuppgifter. Det förekommer exempelvis att kronofogdemyndigheten under skatteindrivningen låter en rörelse drivas vidare under kontroll av myndigheten. Under tiden försöker kronofogdemyndigheten medverka till frivillig överlåtelse av rörelsen. I fråga om de juridiska aspekterna kan nämnas att kronofogdemyn-

digheten har att bedöma arbetsrättsliga frågor vid handläggning av lönegarantiärenden samt hyres- och arrenderättsliga frågor vid t. ex. utmätning.

Utdelning och redovisning m. m. Enligt kommittéförslaget skall konkursförvaltaren upprätta förslag till utdelning i sådan förenklad konkurs där det finns tillgångar. Utdelningsförfarandet påminner om motsvarande förfarande hos kronofogdemyndigheten efter utmätning när flera borgenärer konkurrerar om betalning. En köpeskillingsfördelning efter utmätning kan vara mycket komplicerad, t. ex. när exekutionen avsett företagsintecknad egendom. Utdelning efter förenklad konkurs torde däremot knappast bli särskilt komplicerad.

Kommittén föreslår vidare att förvaltaren i förenklad konkurs skall lämna redovisning över förvaltningen till konkursdomaren. Förslaget går bra ihop med kronofogdemyndighetsalternativet. Kronofogdemyndigheten har beträffande bokförings- och medelsplacering mycket goda resurser.

Det är emellertid tveksamt om konkursdomaren verkligen skall behöva befatta sig med utdelning och redovisning och om inte kronofogdemyndighetens beslut i dessa hänseenden skall kunna angripas med exekutiva besvär. Vidare kan ifrågasättas om en ordning med prövning av förvaltaranspråk bör användas även med kronofogdemyndighet som förvaltare. En annan tänkbar ordning är att täcka statens kostnader i sammanhanget med fasta avgifter.

4 Särskilda fördelar med kronofogdemyndighetsalternativet

4.1 Bättre samordning av utmätning och konkurs

Förhållandet mellan utmätning och konkurs har stor praktisk betydelse. Det är sålunda vanligt att egendom är utmätt hos den som går i konkurs. Ofta har utmätningen ägt rum så lång tid före konkursen (mer än trettio dagar innan konkursansökningen gjordes) att den förmånsrätt som vunnits genom utmätningen inte kan återvinnas utan står fast. Särskilt vanligt är att egendom vid konkursutbrottet är utmätt för skatter och allmänna avgifter. Vid sådan utmätning behöver nämligen fastställda tidsfrister för försäljning av utmätt egendom inte iakttas.

Är egendom utmätt när gäldenären försätts i konkurs, skall utmätningförfarandet i princip fortgå. Om all gäldenärens egendom är utmätt, finns kanske inte ens säkerhet för allmänna konkurskostnader i boets egendom. Om den förmånsrätt som vunnits genom utmätningen skall stå fast är nämligen konkursboets möjligheter att få del i köpeskillingen för den utmätta egendomen mycket små. Endast under förutsättning att försäljningen av den utmätta egendomen inbringar mera än utmätningssökandens fordran och kostnaderna för förfarandet skall sålunda redovisning ske till konkursboet.

Det anförda innebär att det finns konkurser som är tillgångskonkurser endast i formellt hänseende. I realiteten är de genom att egendomen är utmätt tillgångslösa konkurser eller konkurser där tillgångarna till betydande del är undandragna konkursborgenärerna. Förvaltningen av en

konkurs av detta slag måste samordnas med den fortsatta handläggningen i utmätningsmålet. Med kronofogdemyndigheten som förvaltare i förenklad konkurs underlättas samordning av konkursförvaltning och utmätningsförfarande till fördel för den exekutiva verksamheten i dess helhet.

4.2 Kortare väntetid för lyftning av lönegarantibelopp

Genom reformen med statlig lönegaranti vid konkurs fick kronofogdemyndigheten nya arbetsuppgifter. I fattigkonkurser har myndigheten att pröva existensen av betalningsgrundande löne- och pensionsskulder samt påkalla utbetalning av garantibelopp. Kronofogdemyndigheten underrättas ofta om löne- och pensionsskulder först sedan den i konkursen förordnade gode mannen upprättat bouppteckning och gett in denna till konkursdomaren. Härigenom fördröjs prövningen av löne- och pensionsskulder ganska avsevärt.

Enligt kommittéförslaget skall förvaltaren vid förenklad konkurs bl. a. utreda och fastställa gäldenärens skulder. Såvitt gäller löne- och pensionsskulder har kronofogdemyndigheten genom lönegarantilagen vana vid denna arbetsuppgift. Kronofogdemyndigheten avses handha lönegarantifall vid alla former av förenklad konkurs, dvs. också när det finns utdelningsbar egendom. Kronofogdemyndigheten kommer därigenom att tillföras ett ökat antal lönegarantiärenden. Det kan antas att prövningen av löne- och pensionsskulder genomsnittligt sett är mera komplicerad än motsvarande prövning av andra typer av skulder. Prövningen av löne- och pensionsskulder bör med kronofogdemyndigheten som förvaltare kunna komma igång betydligt tidigare än f. n. Detta i sin tur bör leda till att arbetstagarna snabbare än f. n. får lyfta garantibelopp i de fall löne- och pensionsskulderna godkänns.

4.3 Större intensitet i förvaltningen och snabbare avveckling

Kommittémajoriteten framhåller till förmån för advokatalternativet att advokaterna är väl förtrogna med frågor som har samband med konkursförvaltning. Påståendet är enligt min mening riktigt endast såvitt avser de advokater som specialiserat sig på konkursförvaltning och som i regel är verksamma i de större städerna. I övrigt fungerar som regel allmänpraktiserande advokater som konkursförvaltare. Dessa torde i allmänhet inte ha de exekutionsrättsliga kunskaper och personella resurser som ibland kan komma att krävas för att en förenklad konkurs skall kunna avvecklas snabbt och effektivt.

Kommittémajoritetens förslag syftar till att i såväl ordinära som förenklade konkurser skall mera än f. n. till förvaltare utses advokater som är specialiserade på konkursförvaltning. Förslaget förutsätter dock att allmänpraktiserande advokater — såväl enskilt verksamma som sådana som är knutna till allmänna advokatbyråer — i viss utsträckning skall komma i fråga som förvaltare i förenklad konkurs.

Detta innebär betydande risk för att till förvaltare i förenklad konkurs kan komma att utses advokat som saknar exekutionsrättsliga kunskaper

och erforderliga personella resurser. Önskemålet att förenklad konkurs skall avvecklas snabbt och effektivt blir under sådana förhållanden inte tillgodosett. Till detta kommer den olägenheten att vid en eventuell övergång till ordinär konkurs förvaltaren måste bytas ut.

Jag vill för min del framhålla att med kronofogdemyndighet som förvaltare i förenklad konkurs förvaltningsuppgifterna kommer att utövas med tillfredsställande exekutionsrättslig sakkunskap i hela landet. Förvaltningsuppgifterna kan efter svårighetsgrad delas upp på de olika personalkategorierna (Bilaga 4). Centralmyndigheten för exekutionsväsendet (riksskatteverket), som bedriver omfattande utbildningsverksamhet i vilken redan nu ingår konkursrättsliga frågor, kan lätt utvidga denna till att omfatta de här aktuella förvaltningsuppgifterna. Om utbildningsverksamheten vill jag framhålla följande.

Utbildningsverksamheten avser reguljär utbildning, fortbildning och specialutbildning samt informations- och studiekurser. Den reguljära utbildningen utgör förutsättning för att ernå befordringstjänster inom kronofogdemyndigheterna. Genom fortbildningen vidmakthålls och stärks tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter. Specialutbildningen avser att ge speciella kunskaper åt personal, som tilldelats sådana arbetsuppgifter för vilka den reguljära utbildningen inte är tillräcklig.

Utbildning sker bl. a. genom kronofogdekurs (8 veckor), kronoassistentkurs i två avsnitt (vardera 6 veckor), kompletterande kronoassistentkurs till grundutbildning (4 veckor), högre obligatorisk kurs för exekutiva tjänstemän (7 veckor) samt kronokommissariekurs (4 veckor). För biträdespersonal anordnas dels specialutbildning för arbetsledande personal, dels en grundkurs.

Tyngdpunkten i kronofogdekursen läggs på sådana ämnen som administration, bokföring med revisionslära och redovisning samt utökningsrätt, med ett planerat utökat antal lektionstimmar i bl. a. konkursrätt. I kronoassistentkursen ägnas ett stort antal timmar åt utbildning i bokföring, civilrätt och processrätt, bl. a. i konkursrätt. Den högre kursen för exekutiva tjänstemän ägnar stort utrymme åt utbildning i ämnen som civilrätt, särskilt associationsrätt, utökningsrätt och konkursrätt. Tyngdpunkten i kronokommissariekursen läggs främst på ämnen som administration och förvaltningskunskap samt associationsrätt och bokförings- och revisionslära.

Centralmyndigheten bedriver även information och utbildning i blankettkunskap och har sedan riksskatteverket blivit centralmyndighet fått utökade resurser. Arbetsorganisationen vid kronofogdemyndigheten har rationaliserats och utvecklats genom omfattande blankettrutiner och bokförings- och redovisningssystem. En utökning och förstärkning av detta system kommer att vidareutvecklas. Man kan sålunda förvänta sig att centralmyndigheten kommer att tillse att kronofogdemyndigheten bedriver förvaltaruppgifterna med hjälp av centralt utarbetade blanketter och andra kontorsmässiga hjälpmedel. De nu åberopade omständigheterna kan i jämförelse med advokatalternativet generellt sett antas medföra större intensitet i förvaltningen med snabbare avveckling som följd.

5 Inget hinder med hänsyn till kronofogdemyndighetens fiskala funktion

Kronofogdemyndigheten har i sin exekutiva verksamhet två funktioner, en judiciell och en fiskal. För kommittémajoriteten är den fiskala

funktionen av väsentlig betydelse i förevarande sammanhang. Kronofogdemyndighetens ställning som företrädare för staten vid indrivning av skatt anses sålunda diskvalificera myndigheten som förvaltare. Enligt min mening har betydelsen av kronofogdemyndighetens fiskala funktion överdrivits. Jag vill härom anföra följande.

En konkurs brukar betecknas som generalexekution. Det innebär att gäldenärens bo skall avvecklas till förmån för samtliga gäldenärens borgenärer. Vid avvecklingen blir motsatsförhållandet mellan borgenärer och gäldenär av underordnad betydelse. Här finns alltså ingen direkt motsvarighet till den konflikt som under kronofogdemyndighetens skatteindrivning kan uppkomma mellan intresset av effektiv skatteindrivning och intresset av att gäldenären behandlas opartiskt i de judiciella avgörandena. Kommittémajoriteten har inte heller något att erinra mot kronofogdemyndigheten som förvaltare i konkurser där skulderna uteslutande består av skatteskulder eller andra skulder till staten (2.4.7.2). Inte heller förekommer normalt vid avvecklingen några konkurrerande borgenärsintressen. De åtgärder som skall vidtas — omhändertagande och utredning av gäldenärens bo, försäljning av egendom m. m. — kan utföras mer eller mindre effektivt men i allmänhet inte till fördel för några och till nackdel för andra borgenärer. Ett undantag härifrån utgör bedömningen av om någon eller några rättshandlingar som gäldenären ingått kan återvinnas till konkursboet. Det kan exempelvis gälla att avgöra om en borgenär, då han tog emot betalning, hade skälig anledning anta att gäldenären var på obestånd. Det bör emellertid uppmärksammas att återvinningstalan kan väckas inte bara av förvaltaren utan även av borgenär. Sedan avveckling skett och gäldenärens egendom förvandlats till pengar skall medlen fördelas. I förenklad konkurs ankommer det enligt kommittéförslaget i första hand på förvaltaren att avgöra vilka fordringar som skall ge rätt till betalning och företrädesrätten mellan fordringarna inbördes. Det kan tyckas som om det därvid fanns utrymme för att gynna en borgenär på de andras bekostnad. Det måste emellertid understrykas att förvaltarens avgörande skall grundas på det material parterna tillhandahåller och ske enligt lag. Förvaltarens förslag till utdelning skall dessutom kunna överklagas.

Det anförda innebär att kronofogdemyndighetens fiskala funktion är av underordnad betydelse vid konkursförvaltning. Några svårigheter att skapa särskilda anordningar till enskilda borgenärs skydd föreligger inte. Anordningarna kan lämpligen gälla att den som är missnöjd i något hänseende men som inte anser sig kunna få gehör för sina synpunkter hos kronofogdemyndigheten skall få anmäla förhållandet hos konkursdomaren. En borgenär som genom försummelse från kronofogdemyndighetens sida lider skada bör kunna bli berättigad till ersättning. Jag vill i sammanhanget också erinra om den offentlighet som i överensstämmelse med svensk förvaltningstradition måste prägla kronofogdemyndighetens verksamhet som konkursförvaltare.

Jag vill här framhålla att det nuvarande systemet med advokater som konkursförvaltare inte går fritt från kritik från nu aktuella synpunkter. Sålunda gäller att de advokater eller andra personer som väljs till konkursförvaltare utanför de större städerna i allmänhet är köpmanna-

föreningarnas ordinarie platsombud. Vid sidan av sin egenskap av köpmannaföreningarnas ombud kan de kanske ibland stå i uppdragsförhållande till någon eller några av de enskilda borgenärerna. Enligt advokatsamfundet strider det f. ö. inte mot god advokatsed att ett borgenärsombud verkar för att bli utsedd till konkursförvaltare (3.2.3 not 10). Den "bindning" som i dessa fall finns mellan platsombudet och den enskilda borgenären bör diskvalificera honom som konkursförvaltare i högre grad än kronofogdemyndighetens fiskala funktion diskvalificerar myndigheten. Sålunda gäller att staten måste anses ha en särställning som borgenär. Detta sammanhänger med den offentliga kontroll som statlig verksamhet är underkastad. I linje härmed ligger att tjänstemän hos kronofogdemyndighet till skillnad från advokater inte kan ha något personligt intresse av att konkursförvaltningen utövas på visst sätt.

I sammanhanget är den nuvarande bestämmelsen i 47 § konkurslagen av intresse. Den innebär att borgenär som utsetts till förvaltare inte utan giltigt skäl får undandra sig uppdraget. Som kommittén framhållit har bestämmelsen tillkommit i en tid då tillgången på personer lämpliga för uppdraget som konkursförvaltare inte var så stor som nu (3.1 not 6). Det hindrar inte att bestämmelsen ger uttryck åt den enligt min mening riktiga tanken att det i och för sig inte är några olägenheter förenade med borgenär eller ställföreträdare eller ombud för borgenär som konkursförvaltare. Avgörande i förvaltarfrågan bör vara om förvaltaren åtnjuter borgenärernas förtroende. Konkursdomaren skall visserligen vid utseende av konkursförvaltare fästa vikt härvid (42 § första st. KLFörslaget och 3 § första st. AckL). Det ligger emellertid i sakens natur att prövningen av frågan om en viss kandidat till förvaltarposten har borgenärernas förtroende inte kan bli särskilt ingående. Enligt min mening saknas anledning att anta att borgenärskollektiven eller allmänheten har mindre förtroende för kronofogdemyndigheter än advokater som förvaltare.

Kommittémajoriteten har pekat på det förhållandet att riksskatteverket är centralorgan för exekutionsväsendet. Jag kan för min del inte se att man härav kan dra några slutsatser om kronofogdemyndighetens lämplighet som förvaltare i förenklad konkurs. Uppgiften som centralorgan är av administrativ karaktär. Riksskatteverket skall administrera exekutionsväsendet men får inte — lika litet som länsstyrelsen enligt förutvarande ordning — ingripa i verkställigheten av enskilda eller allmänna mål hos kronofogdemyndigheten. I överensstämmelse härmed bör riksskatteverket inte heller få ingripa i kronofogdemyndighetens förvaltning i konkurs. Den omständigheten att riksskatteverket äger utfärda föreskrifter för den exekutiva verksamhetens bedrivande och skall bevaka statens rätt vid överprövning av exekutiva mål förändrar inte bedömningen härvidlag.

Enligt min mening är alltså den omständigheten att kronofogdemyndighetens uppgifter delvis är av fiskal natur inte något skäl mot att myndigheten blir förvaltare i förenklad konkurs.

6 Kronofogdemyndighetsalternativet kan förenas med advokat som förvaltare i ordinär konkurs

Kommittémajoriteten föreslår att advokat skall utses till förvaltare i såväl förenklad som ordinär konkurs. Som en fördel med en sådan ordning framhålls, att den gör det möjligt att låta förvaltaren i förenklad konkurs vid övergång till ordinär konkurs ha kvar förvaltarskapet. Ett byte av förvaltare anges medföra extra kostnader och tidsutdräkt.

Jag kan hålla med om att vissa fördelar vinnas om förvaltarfrågan löses på samma sätt i förenklad och ordinär konkurs. Av vad jag anfört i det föregående framgår, att förslaget om kronofogdemyndighet som förvaltare i förenklad konkurs i huvudsak bygger på praktiska överväganden. De skäl som från praktiska synpunkter kan åberopas till förmån för kronofogdemyndighet som förvaltare i förenklad konkurs gäller generellt sett inte i lika hög grad i fråga om ordinär konkurs. För en lösning som innebär att kronofogdemyndighet eller annan statlig myndighet anlitas som förvaltare i ordinära konkurser skulle emellertid kunna åberopas skäl av annan art. Jag syftar närmast på att i den allmänna debatten har gjorts gällande att följderna för samhället av en konkurs — t. ex. när konkurs medför att ett företag läggs ned — samt samhällets engagemang genom ekonomiskt stöd och bidrag av olika slag till företag med finansiella svårigheter motiverar, att samhället får ta hand om den exekutiva avvecklingen av företagen, om de sätts i konkurs. Med den utformning som utredningsdirektiven har ligger det emellertid utom ramen för kommitténs uppdrag att beakta synpunkter av denna art. Direktiven utgår tvärtom från att ett system med särskilt utsedda konkursförvaltare behålls i ordinära konkurser. I sammanhanget vill jag erinra om att inom inrikesdepartementet inrättats en expertgrupp för samordning och uppföljning av företag som fått statligt stöd (se avsnitt 3.2.1).

Mot denna bakgrund har jag anslutit mig till den föreslagna lösningen i fråga om förvaltare i ordinär konkurs. Det innebär att i detta utredningssammanhang inte föreslås annan ändring än att förvaltaruppgiften koncentreras till advokater som har tillräckliga kvalifikationer och resurser för uppgiften.

I fråga om övergång från fattigkonkurs till tillgångskonkurs gäller att det nuvarande antalet har beräknats till omkring 100 fall per år. Det är då att märka att övergång skall ske så snart boet finnes förslå till bestridande av konkurskostnaderna, dvs. i huvudsak förvaltarens och ombudsmanens arvoden vid tillgångskonkurs. Kommitténs förslag innebär att övergång skall ske när förvaltaren finner att boet inte är av enkel beskaffenhet och att det kan antas räcka till betalning av de kostnader som följer med ordinär konkurs, dvs. i huvudsak nyssnämnda arvoden.

Övergång från förenklad till ordinär konkurs är motiverad endast när särskilda omständigheter föreligger. Utöver vad kommittén anfört härom kan sådana omständigheter utgöras av svårigheter att utreda vilka borgenärerna är eller tvistigheter om borgenärs betalnings- eller förmånsrätt. För sådana fall är uppenbarligen den med ordinär konkurs förenade bevaknings- och anmärkningsproceduren lämpligare än den förenklade konkursens summariska förfarande. Ett annat fall där övergång till ordinär kon-

kurs kan vara motiverad föreligger när konkursen i motsats till vad som ursprungligen antagits innehåller kvalificerade förvaltningsuppgifter av ekonomisk eller affärsmässig natur. Ytterligare ett fall föreligger när fråga om återvinning av skattebetalning är aktuell och staten inte anser sig frivilligt böra låta betalningen gå åter utan hänvisar till process mellan sig och konkursboet. Antalet övergångar från förenklad till ordinär konkurs torde emellertid komma att reduceras till sällsynt. Det kan knappast bli fråga om mer än ett tiotal övergångar per år. Det förvaltarbyte som blir aktuellt i ett så begränsat antal fall är uppenbarligen utan betydelse för frågan om förvaltningsorgan vid förenklad konkurs.

Ett sätt att med kronofogdemyndighetsalternativet helt undvika de nackdelar som är förenade med förvaltarbyten är att i de få fall det här är fråga om låta kronofogdemyndigheten fungera som förvaltare även efter övergång till ordinär konkurs. Med hänsyn till de lagtekniska och praktiska komplikationer som därvid uppkommer anser jag det emellertid inte befogat att föreslå en sådan ordning.

Kommittémajoriteten anser att en ordning med kronofogdemyndighet som förvaltare i förenklad konkurs inte harmonierar med vissa planer på kronofogdemyndighet som kontrollorgan i ordinär konkurs.

Enligt min mening behöver detta emellertid inte inge betänkligheter. Beslut om övergång från förenklad till ordinär konkurs torde i allmänhet fattas innan några betydelsefulla förvaltningsåtgärder vidtagits. Har förvaltare företagit rättshandlingar i behörig ordning på konkursboets vägnar under den förenklade handläggningen blir dessa bindande även för den ordinära handläggningen. I övrigt blir den nu aktuella frågan beroende av hur kontrollorganets uppgifter kommer att anges. Om kronofogdemyndigheten kommer att vara kontrollorgan, ser jag det närmast som en fördel att kronofogdemyndigheten vid övergång till ordinär konkurs har goda kunskaper om konkursens beskaffenhet.

7 Lägre kostnader för det allmänna

Inom utredningen har gjorts beräkningar av kostnaderna för det allmänna beträffande såväl advokatalternativet som kronofogdemyndighetsalternativet (Bilaga 4). Som framgår av det följande är de framräknade kostnadsbeloppen inte direkt jämförbara. På grundval av de gjorda beräkningarna kan dock göras en uppskattning i stort av vad resp. alternativ betyder i kostnader för staten.

I fråga om advokatalternativet visar beräkningarna att statsverkets utgifter för arvoden åt förvaltare och andra konkurskostnader i samband med förenklad konkurs kan väntas uppgå till ett belopp som med omkring 450 000 kr överstiger statsverkets nuvarande kostnader på ca 1 milj. kr för fattigkonkurser.

Vad gäller kronofogdemyndighetsalternativet visar beräkningarna att med detta alternativ följer kostnader — främst lönekostnader — som föranleder att anslaget till kronofogdemyndigheternas verksamhet behöver ökas med 1–1,2 milj. kr om året. Statens verkliga utgifter blir emellertid väsentligt lägre. Som nämns i bilagan kan statsverket nämligen

för större delen av kostnaderna få täckning genom medel från konkursbona. I omkring en tredjedel av det uppskattade antalet förenklade konkurser, dvs. i omkring 900 fall, kan förvaltningskostnaderna antas bli helt täckta av tillgångar i konkursbona. Dessa konkurser — i huvudsak sådana konkurser som leder fram till utdelningsförfarande — kräver den största arbetsinsatsen av kronofogdemyndigheten och svarar följaktligen för större delen av den nyss nämnda anslagsökningen. I sammanhanget bör framhållas att uttagen från konkursbona för täckning av konkurskostnader kan ske med lägre belopp vid kronofogdemyndighetsalternativet än vid advokatalternativet, något som kommer utdelningsberättigade borgenärer till godo. I de övriga konkurserna blir statens kostnader i viss utsträckning täckta av konkurstillgångar (jfr bilagan 2.3). De förvaltarkostnader som inte täcks av konkurstillgångar kan enligt min bedömning antas understiga 350 000 kr. Till nyss nämnda belopp skall läggas kungörelsekostnader om ca 140 000 kr (bilagan 3.3).

Statsverkets årliga kostnader kan sålunda antas bli ca 1,5 milj. kr med advokatalternativet och mindre än 0,5 milj. kr med kronofogdemyndighetsalternativet. Även med beaktande av den osäkerhet som i vissa hänseenden finns i beräkningarna visar dessa således att det allmännas kostnader blir väsentligt lägre med kronofogdemyndighetsalternativet än med advokatalternativet.

Det bör framhållas att de vinster som statsverket enligt kommittémajoriteten kan väntas göra, om advokatalternativet genomförs (2.4.11), uppkommer också vid ett genomförande av kronofogdemyndighetsalternativet.

8 Sammanfattning

Principen att konkursförfarandet skall utformas efter konkursboets beskaffenhet bör gälla också vid bestämmandet av förvaltningsorgan i förenklad konkurs. De överväganden som jag gör med utgångspunkt i denna princip leder till att jag föreslår att kronofogdemyndighet skall vara förvaltare i förenklad konkurs (1).

Staten kommer att ha ett klart dominerande engagemang i de konkurser som skall handläggas i förenklad ordning. Man kan utgå från att de flesta gäldenärer har varit utsatta för skatteindrivning omedelbart före konkursutbrottet. Skatteindrivningen ombesörjs av kronofogdemyndigheten som därvid har skaffat sig goda kunskaper om gäldenären och hans ekonomiska förhållanden. Detta förhållande talar för att det är en rationell lösning att överlåta förvaltarskapet i förenklad konkurs på kronofogdemyndigheten (2).

Kronofogdemyndigheten är särskilt lämplig att handlägga förvaltningsuppgifterna i förenklad konkurs. Detta beror på att kronofogdemyndigheten har en för förvaltningsuppgifterna ändamålsenlig personalorganisation och att dessa anknuter till kronofogdemyndighetens hittillsvarande arbetsuppgifter (3).

En annan fördel med kronofogdemyndighetsalternativet är att utmätning och konkurs härigenom kan samordnas bättre till nytta för den exekutiva verksamheten i dess helhet (4.1). Vidare kommer arbetstagar-

nas väntetid för lyftning av lönegarantibelopp att förkortas (4.2). En väsentlig fördel är att förvaltningen i jämförelse med advokatalternativet kan antas bli intensivare och konkursavvecklingen snabbare (4.3).

Den omständigheten att kronofogdemyndighetens uppgifter delvis är av fiskal natur är inte något skäl mot att låta myndigheten vara förvaltare i förenklad konkurs (5).

Den föreslagna lösningen med kronofogdemyndighet som förvaltare i förenklad konkurs är inte oförenlig med förslaget att advokat skall vara förvaltare i ordinär konkurs (6).

Det allmännas kostnader blir väsentligt lägre med kronofogdemyndighetsalternativet än med advokatalternativet (7).

9 Författningsfrågor

De av kommittén upprättade lagförslagen kan läggas till grund också för en lagstiftning som i förvaltarfrågan utgår från en ordning enligt kronofogdemyndighetsalternativet. De jämkningar som måste göras är sålunda i huvudsak av begränsad omfattning. Jag finner anledning att här endast peka på några frågor som påkallar särskilda överväganden och som får lösas under det fortsatta lagstiftningsarbetet, om statsmakterna beslutar sig för att genomföra kronofogdemyndighetsalternativet.

De frågor som jag syftar på rör kostnaderna för och kontrollen av kronofogdemyndighetens förvaltning. Beträffande kostnaderna har jag redan anmält min tveksamhet om en ordning med särskild prövning av förvaltaranspråk. Som alternativ ordning har jag nämnt ett system med fasta avgifter (3). I fråga om kontrollen har jag anmält behovet av att skapa särskilda anordningar till enskilda borgenärs skydd (5). Till kontrollen hör också om konkursdomaren kan befrias från befattning med utdelning och redovisning och om kronofogdemyndighetens beslut i dessa hänseenden i stället skall kunna angripas med besvär i exekutiv ordning (3). Såväl kostnads- som kontrollfrågan måste lösas med beaktande av att förenklad konkurs — om än undantagsvis — kan komma att övergå till ordinär konkurs.

Kronofogdemyndighetsalternativet kräver dels — liksom advokatalternativet — tillämpningsföreskrifter i anknytning till konkurslagen, dels organisationsföreskrifter och liknande bestämmelser i instruktionen för riksskatteverket, kronofogdemyndighetsinstruktionen m. fl. författningar.

Bilaga 1 Statistisk undersökning beträffande fattigkonkurser m.m.

Inledning

Kommittén har gjort en statistisk undersökning av fattigkonkurserna m.m. i syfte att få underlag för bedömande av hur ett summariskt konkursförfarande bör utformas och avgränsas. Undersökningen har omfattat de tre största tingsrätterna — dvs. Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätter — samt ytterligare tolv tingsrätter, nämligen Södertörns, Uppsala, Eskilstuna, Jönköpings, Kristianstads, Uddevalla, Borås, Hallsbergs, Västerås, Hedemora, Härnösands och Skellefteå tingsrätter. Undersökningen har omfattat de konkurser som avslutats under åren 1970 och 1971. Den har i huvudsak inriktats på konkurser som avskrivits enligt 185 eller 186 § KL. Även ordinära konkurser, som avslutats på annat sätt än genom avskrivning enligt 186 § KL, och ärenden angående utmättningsed har undersökts i vissa hänseenden. Det bör påpekas att de angivna femton tingsrätterna tillsammans under åren 1970 och 1971 redovisade inemot hälften av samtliga i landet avslutade konkurser. I fråga om konkurser som avskrevs enligt 185 § KL var de femton tingsrätternas andel ungefär 60 %. Redan här kan vidare nämnas att tillgångarna i sistnämnda konkurser vid de undersökta tingsrätterna totalt uppgick till 2,3 resp. 3,7 miljoner kr och skulderna till 71,5 resp. 90,3 miljoner kr, varav 37,2 resp. 45,0 miljoner kr i skatteskulder inkl. skulder avseende allmänna avgifter. Med utgångspunkt i vissa medelvärden för år 1971 kan ett "typiskt" konkursbo vid de undersökta tingsrätterna beskrivas så, att det hade tillgångar på 2 857 kr och skulder på 69 424 kr, varav skatteskulder på 34 594 kr.

Undersökningen har utförts på följande sätt. Sex juris kandidater har anlitats för insamling av uppgifter hos tingsrätterna. Uppgifterna har härvid antecknats på särskilda av kommittén iordningställda formulär. Bearbetning — stansning på hålkort och framställning av råtabeller m.m. — av det insamlade materialet har gjorts av statistiska centralbyrån (SCB). På grundval av denna bearbetning har sedan inom kommittén upprättats de tabeller som redovisas i det följande.

I vissa hänseenden har insamlarna kunnat hämta uppgifter från tingsrätternas rättsstatistik. Uppgifterna där har några gånger inte stämt

med de uppgifter som kunnat tas fram på annat sätt. I sådana fall redovisas sistnämnda uppgifter. Avvikelserna har dock varit obetydliga.

Beträffande tabellerna skall inledningsvis endast tilläggas att med "Övriga" under rubriken "Tingsrätt" avses de tidigare nämnda tolv tingsrätterna samt att uppgifterna om tillgångar och skulder grundas på konkursbouppteckningarna.

A Vissa allmänna uppgifter (tab. 1–3)

Tabell 1 a Antalet konkurser som avslutats år 1970

Tingsrätt	Hela antalet konkurser	Därav konkurser som avskrivits enligt 185 § KL		Därav konkurser som avskrivits enligt 186 § KL		Antalet avslutade konkurser som övergått från fattigkonkurs till ordinär konkurs enligt 185 § 5 KL
		Antal	%	Antal	%	
Stockholms	676	585	86,5	4	0,6	14
Göteborgs	256	194	75,8	6	2,3	8
Malmö	157	110	70,1	2	1,3	14
Övriga	365	200	54,8	23	6,3	7
Samtliga	1 454 ¹	1 089 ²	74,9	35 ³	2,4	43

¹ Antalet för hela landet: 3 123 (Sveriges officiella statistik. Domstolarna 1970).

² Antalet för hela landet: 1 868 (Domstolarna 1970).

³ Antalet i hela landet enligt 124 eller 186 § KL avskrivna konkurser: 160 (Domstolarna 1970). Det kan antas att den klart största delen av detta antal var konkurser som avskrivits enligt 186 § KL.

Tabell 1 b Antalet konkurser som avslutats år 1971

Tingsrätt	Hela antalet konkurser	Därav konkurser som avskrivits enligt 185 § KL		Därav konkurser som avskrivits enligt 186 § KL		Antalet avslutade konkurser som övergått från fattigkonkurs till ordinär konkurs enligt 185 § 5 KL
		Antal	%	Antal	%	
Stockholms	866	735	84,9	13	1,5	31
Göteborgs	287	210	73,2	7	2,4	14
Malmö	116	69	59,5	2	1,7	9
Övriga	495	287	57,9	22	4,4	10
Samtliga	1 764 ¹	1 301 ²	73,8	44 ³	2,5	64

¹ Antalet för hela landet: 3 686 (Domstolarna 1971). Enligt preliminära uppgifter från SCB var år 1972 antalet 4 366.

² Antalet för hela landet: 2 237 (Domstolarna 1971). Enligt preliminära uppgifter från SCB var år 1972 antalet 2 818.

³ Antalet i hela landet enligt 124 eller 186 § KL avskrivna konkurser: 172. Enligt preliminära uppgifter från SCB var år 1972 antalet 140. Jfr tab. 1 a not 3.

Tabell 2 a Värdet av tillgångarna enligt bouppteckningen i ordinära konkurser¹ som avslutats år 1970

Tingsrätt	Totala antalet kon- kurser	Högst 10 000 kr		10 001– 20 000 kr		20 001– 30 000 kr		30 001– 40 000 kr		40 001– 50 000 kr		50 001– 75 000 kr		75 001– 100 000 kr		100 001– 150 000 kr		150 001– 200 000 kr		200 001 kr och mer	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	87	9	10,3	11	12,6	12	13,8	4	4,6	2	2,3	5	5,7	4	4,6	1	1,1	1	1,1	38	43,7
Göteborgs	56	8	14,3	13	23,2	4	7,1	5	8,9	5	8,9	5	8,9	5	8,9	5	8,9	2	3,6	4	7,1
Malmö	45	12	26,7	7	15,6	5	11,1	7	15,6	2	4,4	1	2,2	2	4,4	2	4,4	1	2,2	6	13,3
Övriga	142	16	11,3	20	14,1	12	8,5	16	11,3	5	3,5	15	10,6	7	4,9	17	12,0	9	6,3	25	17,6
Samtliga	330	45	13,6	51	15,5	33	10,0	32	9,7	14	4,2	26	7,9	18	5,5	25	7,6	13	3,9	73	22,1

¹ Härmed avses i detta sammanhang konkurser som inte avskrivits enligt 185 eller 186 § KL. I fråga om konkurser som avskrivits enligt 186 § KL var andelen konkurser, i vilka tillgångarnas värde uppgick till högst 50 000 kr, 89 %.

Tabell 2 b Värdet av tillgångarna enligt bouppteckningen i ordinära konkurser¹ som avslutats år 1971

Tingsrätt	Totala antalet kon- kurser	Högst 10 000 kr		10 001– 20 000 kr		20 001– 30 000 kr		30 001– 40 000 kr		40 001– 50 000 kr		50 001– 75 000 kr		75 001– 100 000 kr		100 001– 150 000 kr		150 001– 200 000 kr		200 001 kr och mer	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	118	18	15,3	23	19,5	9	7,6	9	7,6	7	5,9	8	6,8	6	5,1	4	3,4	4	3,4	30	25,4
Göteborgs	69	7	10,1	15	21,7	8	11,6	5	7,2	4	5,8	11	15,9	3	4,3	6	8,7	1	1,4	9	13,0
Malmö	45	10	22,2	9	20,0	5	11,1	4	8,9	3	6,7	3	6,7	1	2,2	1	2,2	2	4,4	7	15,6
Övriga	186	12	6,5	26	14,0	14	7,5	12	6,5	8	4,3	14	7,5	17	9,1	18	9,7	11	5,9	54	29,0
Samtliga	418	47	11,2	73	17,5	36	8,6	30	7,2	22	5,3	36	8,6	27	6,5	29	6,9	18	4,3	100	24,0

¹ Härmed avses i detta sammanhang konkurser som inte avskrivits enligt 185 eller 186 § KL. I fråga om konkurser som avskrivits enligt 186 § KL var andelen konkurser, i vilka tillgångarnas värde uppgick till högst 50 000 kr, 92 %.

Tabell 3 a Under år 1970 slutligt handlagda ärenden angående utmätningssed

Tingsrätt	Ansökan gjord av						Totalt
	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	0	0,0	697	64,4	386	35,6	1 083
Göteborgs	0	0,0	28	14,9	160	85,1	188
Malmö	0	0,0	84	34,6	159	65,4	243
Övriga	0	0,0	168	37,9	275	62,1	443
Samtliga	0	0,0	977	49,9	980	50,1	1 957 ²

¹ Staten torde så gott som undantagslöst ha företrätt av kronofogdemyndighet.

² Antalet för hela landet: 4 074 (Domstolarna 1970).

Tabell 3 b Under år 1971 slutligt handlagda ärenden angående utmätningssed

Tingsrätt	Ansökan gjord av						Totalt
	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	1	0,1	829	75,1	274	24,8	1 104
Göteborgs	0	0,0	21	13,7	132	86,3	153
Malmö	0	0,0	92	44,4	115	55,6	207
Övriga	0	0,0	208	31,6	450	68,4	658
Samtliga	1	0,0	1 150	54,2	971	45,8	2 122 ²

¹ Se tab. 3 a not 1.

² Antalet för hela landet: 4 379 (Domstolarna 1971). Enligt preliminära uppgifter från SCB var år 1972 antalet 4 134.

B Konkurer som avskrivits enligt 185 § KL (tab. 4–14)

Tabell 4 a Konkurs sökande i konkurer som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	106	18,1	456	77,9	23	3,9	585
Göteborgs	47	24,2	139	71,6	8	4,1	194
Malmö	26	23,6	76	69,1	8	7,3	110
Övriga	67	33,5	117	58,5	16	8,0	200
Samtliga	246	22,6	788	72,4	55	5,1	1 089

¹ Staten torde så gott som undantagslöst ha företrätt av kronofogdemyndighet.

Tabell 4 b Konkurs sökande i konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	150	20,4	564	76,7	20	2,7	734
Göteborgs	54	25,7	147	70,0	8	3,8	209
Malmö	23	33,3	37 ²	53,6	9	13,0	69
Övriga	75	26,1	203	70,7	9	3,1	287
Samtliga	302	23,2	951	73,1	46	3,5	1 299 ³

¹ Se tab. 4 a not 1.

² Enligt uppgift berodde detta förhållandevis låga antal väsentligen på en omorganisation av kronofogdemyndigheten och på en arbetskonflikt våren 1971.

³ Gäldenären och staten var tillsammans sökande i ett fall. Uppgift lämnades ej i ett fall.

Tabell 4 c Konkurs sökande i dödsbokkonkurser¹

Tingsrätt	År 1970							År 1971						
	Gälde- nären		Staten		Annan borgenär		To- talt	Gälde- nären		Staten		Annan borgenär		To- talt
	An- tal	%	An- tal	%	An- tal	%		An- tal	%	An- tal	%	An- tal	%	
Stockholms	41	87,2	6	12,8	0	0,0	47	48	88,9	5	9,3	1	1,9	54
Göteborgs	12	100,0	0	0,0	0	0,0	12	13	86,7	2	13,3	0	0,0	15
Malmö	3	100,0	0	0,0	0	0,0	3	1	10,0	8	80,0	1	10,0	10
Övriga	10	90,9	1	9,1	0	0,0	11	7	87,5	1	12,5	0	0,0	8
Samtliga	66	90,4	7	9,6	0	0,0	73	69	79,3	16	18,4	2	2,3	87

¹ Dödsbokkonkurser ingår i de i tab. 4 a och b redovisade antalen.

Tabell 5 a Konkursgäldenär i konkurser som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Juridisk per- son (utom dödsbo)		Dödsbo		Fysisk per- son som dri- ver rörelse ¹		Annan fysisk person		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	233	39,8	47	8,0	131	22,4	174	29,7	585
Göteborgs	93	47,9	12	6,2	64	33,0	25	12,9	194
Malmö	46	41,8	3	2,7	52	47,3	9	8,2	110
Övriga	61	30,5	11	5,5	75	37,5	53	26,5	200
Samtliga	433	39,8	73	6,7	322	29,6	261	24,0	1 089

¹ Gränsdragningen mellan rörelsedrivande fysiska personer och andra fysiska personer är inte helt tillförlitlig. Ibland har det inte framgått av konkursakten, om vederbörande drivit rörelse eller ej. I sådana fall har det antagits att gäldenären varit "annan fysisk person". Ibland har det framgått att gäldenären visserligen inte drivit rörelse vid tiden för konkursen men att han gjort det tidigare. Om i sådant fall rörelsen lagts ned relativt nyligen och det varit klart att obeståndet uppkommit på grund av rörelsen har gäldenären hänförs till kategorin "fysisk person som driver rörelse".

Tabell 5 b Konkursgäldenär i konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Juridisk person (utom dödsbo)		Dödsbo		Fysisk person som driver rörelse ¹		Annan fysisk person		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	297	40,4	54	7,3	267	36,3	117	15,9	735
Göteborgs	103	49,0	15	7,1	40	19,0	52	24,8	210
Malmö	33	47,8	10	14,5	19	27,5	7	10,1	69
Övriga	100	34,8	8	2,8	117	40,8	62	21,6	287
Samtliga	533	41,0	87	6,7	443	34,1	238	18,3	1 301

¹ Se tab. 5 a not 1.

Tabell 6 Avecklingstiden (tiden mellan konkursbeslutet och avskrivningsbeslutet) i månader och överskjutande dagar¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971 ²
Stockholms	2 m 28 d	4 m 9 d
Göteborgs	3 m 21 d	4 m 2 d
Malmö	2 m 16 d	3 m 10 d
Övriga	3 m 18 d	4 m 5 d
Samtliga ³	3 m 5 d	4 m 5 d

¹ Medelvärden. Vid beräkningarna har 30 dagar räknats som en månad.

² Arbetskonflikten under våren 1971 har medfört viss förlängning av handläggningstiderna.

³ Avecklingstiden för enbart dödsbokkonkurser var 1 m 20 d resp 2 m 24 d.

Tabell 7 a Den procentuella andelen konkurser i vilka god man förordnats

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	92,8	94,6
Göteborgs	90,7	88,1
Malmö	93,6	94,2
Övriga	87,0	92,7
Samtliga	91,5	93,1

Tabell 7 b Den procentuella andelen dödsbokkonkurser i vilka god man förordnats¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	29,8	31,5
Göteborgs	25,0	13,3
Malmö	33,3	80,0
Övriga	9,1	25,0
Samtliga	26,0	33,3

¹ Ingår i den i tab. 7 a angivna andelen.

Tabell 8 a Gode mannens yrke. Konkurser som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Advokat		Jur.kand.		Annat yrke		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	536	98,7	6	1,1	1	0,2	543
Göteborgs	5	2,8	2	1,1	169 ¹	96,1	176
Malmö	103	100,0	0	0,0	0	0,0	103
Övriga	153	87,9	16	9,2	5	2,9	174
Samtliga	797	80,0	24	2,4	175	17,6	996

¹ Härav kronofogde i 168 fall.

Tabell 8 b Gode mannens yrke. Konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Advokat		Jur.kand.		Annat yrke		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	691	99,4	2	0,3	2	0,3	695
Göteborgs	13	7,0	4	2,2	168 ¹	90,8	185
Malmö	63	96,9	2	3,1	0	0,0	65
Övriga	231	86,8	26	9,8	9	3,4	266
Samtliga	998	82,4	34	2,8	179	14,8	1 211

¹ Härav kronofogde i 167 fall.

Tabell 9 Ersättning till gode mannen i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	325	360
Göteborgs	200	239
Malmö	364	379
Övriga	630	391
Samtliga	353	347

¹ Medelvärden. Beloppen avser de fall där ersättning utdömts enligt 188 § första st. KL. Ersättning har utdömts i 799 resp. 915 konkurser. Både arvode och ersättning för kostnader avses.

Tabell 10 a Förekomsten av tillgångar i konkurser som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Tillgångar finns		Tillgångar saknas	
	Antal	%	Antal	%
Stockholms	211	37,1	358	62,9
Göteborgs	137	70,6	57	29,4
Malmö	74	67,3	36	32,7
Övriga	118	59,9	79	40,1
Samtliga ¹	540	50,5	530	49,5

¹ Betr. 19 ärenden har inga uppgifter lämnats.

Tabell 10 b Förekomsten av tillgångar i konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Tillgångar finns		Tillgångar saknas	
	Antal	%	Antal	%
Stockholms	315	42,9	420	57,1
Göteborgs	143	68,1	67	31,9
Malmö	41	59,4	28	40,6
Övriga	175	60,4	112	39,6
Samtliga	674	51,8	627	48,2

Tabell 10 c Konkursernas fördelning efter värdet av tillgångarna

	Totala antalet kon- kurser	0 kr		1–500 kr		501– 1 000 kr		1 001 kr och mer	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Konkurser avslutade år 1970	1 070 ¹	530	49,5	167	15,6	77	7,2	296	27,7
Konkurser avslutade år 1971	1 301	627	48,2	212	16,3	90	6,9	372	28,6

¹ Se tab. 10 a not 1.

Tabell 10 d Tillgångarnas medelvärde i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	840	1 871
Göteborgs	1 674	3 262
Malmö	4 924	4 014
Övriga	4 627	4 806
Samtliga ²	2 109	2 857

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari tillgångar saknats. De 19 oredovisade ärendena för år 1970 ingår inte i underlaget.

² Tillgångarna i de undersökta konkurserna uppgick totalt till 2 257 563 resp. 3 718 398 kr.

Tabell 10 e Dödsbokkonkurser¹. Tillgångarnas medelvärde i kr²

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	2 248	3 712
Göteborgs	1 597	2 240
Malmö	1 090	740
Övriga	2 153	6 838
Samtliga	2 076	3 404

¹ Dödsbokkonkurser ingår i tab. 10 a–d.

² Värdena grundas på totala antalet undersökta dödsbokkonkurser, dvs. även sådana vari tillgångar saknats. Två oredovisade ärenden för år 1970 ingår inte i underlaget.

Tabell 11 a Förekomsten av fast egendom (inkl. tomträtt) bland tillgångarna

Tingsrätt	År 1970				År 1971			
	Finns		Saknas		Finns		Saknas	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	3	0,5	566	99,5	6	0,8	729	99,2
Göteborgs	3	1,5	191	98,5	5	2,4	205	97,6
Malmö	2	1,8	108	98,2	2	2,9	67	97,1
Övriga	6	3,0	191	97,0	10	3,5	277	96,5
Samtliga ¹	14	1,3	1 056	98,7	23	1,8	1 278	98,2

¹ Se tab. 10 a not 1.

Tabell 11 b Medelvärdet av den fasta egendomen i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	9 667	83 078
Göteborgs	42 667	129 010
Malmö	200 000	116 200
Övriga	114 342	100 200
Samtliga	88 789	103 388

¹ Värdena grundas på de konkurser vari fast egendom funnits. I vissa fall torde endast den fasta egendomens övervärde ha tagits upp som tillgång.

Tabell 12 Medelvärdet av skulderna i kr¹

Tingsrätt	År 1970 ²	År 1971
Stockholms	72 221	68 030
Göteborgs	41 493	67 343
Malmö	88 939	94 476
Övriga	64 743	68 496
Samtliga ³	66 989	69 424

¹ Skulder i utländskt myntslag har räknats om till svenska kr efter den kurs som gällde vid ingången av det år konkursen avskrevs.

² Betr. 21 ärenden har inga uppgifter lämnats. Dessa ärenden ingår inte i underlaget.

³ Skulderna i de undersökta konkurserna uppgick totalt till 71 548 119 resp. 90 326 250 kr.

Tabell 13 a Förekomsten av löne- eller pensionsskulder¹

Tingsrätt	År 1970 ²				År 1971			
	Finns		Saknas		Finns		Saknas	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	21	3,7	547	96,3	39	5,3	696	94,7
Göteborgs	11	5,7	183	94,3	21	10,0	189	90,0
Malmö	13	11,8	97	88,2	11	15,9	58	84,1
Övriga	13	6,6	183	93,4	27	9,4	260	90,6
Samtliga	58	5,4	1 010	94,6	98	7,5	1 203	92,5

¹ Ofta har i bouppteckningarna endast borgenärens namn och skuldbeloppet upptagits utan angivande av skuldens karaktär. Insamlarna har i sådana fall inte närmare undersökt vilket slags skuld det rört sig om.

² Se tab. 12 not 2.

Tabell 13 b Medelvärdet av löne- eller pensionsskulder i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	442	1 031
Göteborgs	255	902
Malmö	986	3 744
Övriga	428	575
Samtliga ²	462	1 053

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari löne- eller pensionsskulder saknats. De 21 oredovisade ärendena för år 1970 ingår inte i underlaget.

² Löne- eller pensionsskulderna i de undersökta konkurserna uppgick totalt till 493 186 resp. 1 370 425 kr.

Tabell 14 a Förekomsten av skatteskulder¹

Tingsrätt	År 1970 ²				År 1971			
	Finns		Saknas		Finns		Saknas	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	531	93,5	37	6,5	689	93,7	46	6,3
Göteborgs	173	89,2	21	10,8	183	87,1	27	12,9
Malmö	102	92,7	8	7,3	63	91,3	6	8,7
Övriga	167	85,2	29	14,8	263	91,6	24	8,4
Samtliga	973	91,1	95	8,9	1 198	92,1	103	7,9

¹ Inkl. skulder avseende allmänna avgifter.

² Se tab. 12 not 2.

Tabell 14 b Medelvärde av skatteskulder i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	46 952	39 954
Göteborgs	19 270	20 893
Malmö	23 715	30 546
Övriga	21 263	31 866
Samtliga ²	34 816	34 594

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari skatteskulder saknats. De 21 oredovisade ärendena för år 1970 ingår inte i underlaget.

² Skatteskulder i de undersökta konkurserna uppgick totalt till 37 183 102 resp. 45 007 221 kr.

Tabell 14 c Antalet konkurser vari endast skatteskulder redovisats

Tingsrätt	År 1970		År 1971	
	Antal	% ¹	Antal	% ¹
Stockholms	237	41,7	274	37,3
Göteborgs	71	36,6	63	30,0
Malmö	9	8,2	11	15,9
Övriga	38	19,4	57	19,9
Samtliga	355	33,2	405	31,1

¹ Av totala antalet undersökta konkurser.

Tabell 14 d Medelvärde av andra skulder (totalt) än skatteskulder i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	25 269	28 076
Göteborgs	22 223	46 450
Malmö	65 224	63 930
Övriga	43 480	36 630
Samtliga ²	32 173	34 830

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari andra skulder än skatteskulder saknats. Oredovisade ärenden för år 1970 ingår inte i underlaget.

² Andra skulder än skatteskulder i de undersökta konkurserna uppgick totalt till 34 365 017 resp. 45 319 029 kr.

Tabell 15 a Konkurs sökande i konkurser som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	2	50,0	2	50,0	0	0,0	4
Göteborgs	5	83,3	0	0,0	1	16,7	6
Malmö	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Övriga	14	60,9	9	39,1	0	0,0	23
Samtliga	23	65,7	11	31,4	1	2,9	35

¹ Se tab. 4 a not 1.

Tabell 15 b Konkurs sökande i konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Gäldenären		Staten ¹		Annan borgenär		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	8	61,5	5	38,5	0	0,0	13
Göteborgs	7	100,0	0	0,0	0	0,0	7
Malmö	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Övriga	12	54,5	9	40,9	1	4,5	22
Samtliga	29	65,9	14	31,8	1	2,3	44

¹ Se tab. 4 a not 1.

Tabell 16 a Konkursgäldenär i konkurser som avskrivits år 1970

Tingsrätt	Juridisk person (utom dödsbo)		Dödsbo		Fysisk person som driver rörelse ¹		Annan fysisk person		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	3	75,0	1	25,0	0	0,0	0	0,0	4
Göteborgs	2	33,3	1	16,7	1	16,7	2	33,3	6
Malmö	1	50,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	2
Övriga	8	34,8	0	0,0	14	60,9	1	4,3	23
Samtliga	14	40,0	2	5,7	16	45,7	3	8,6	35

¹ Se tab. 5 a not 1.

Tabell 16 b Konkursgäldenär i konkurser som avskrivits år 1971

Tingsrätt	Juridisk person (utom dödsbo)		Dödsbo		Fysisk person som driver rörelse ¹		Annan fysisk person		Totalt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Stockholms	9	69,2	0	0,0	2	15,4	2	15,4	13
Göteborgs	4	57,1	0	0,0	3	42,9	0	0,0	7
Malmö	2	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
Övriga	13	59,1	1	4,5	8	36,4	0	0,0	22
Samtliga	28	63,6	1	2,3	13	29,5	2	4,5	44

¹ Se tab. 5 a not 1.

Tabell 17 Avvecklingstiden (tiden mellan konkursbeslutet och avskrivningsbeslutet) i månader och överskjutande dagar¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	8 m 9 d	10 m 13 d
Göteborgs	13 m 12 d	12 m 10 d
Malmö	3 m 8 d	7 m 6 d
Övriga	13 m 11 d	13 m 26 d
Samtliga	12 m 6 d	12 m 9 d

¹ Se tab. 6 not 1.

Tabell 18 Tillgångarnas medelvärde i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	3 458	12 320
Göteborgs	74 635	17 967
Malmö	9 525	7 230
Övriga	31 754	21 779
Samtliga	34 601	17 717

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari tillgångar saknats. Antalet tillgångslösa konkurser var tre resp. sju. Fast egendom förekom i åtta resp. tre konkurser.

Tabell 19 Medelvärdet av skulderna i kr

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	191 328	170 532
Göteborgs	254 052	320 674
Malmö	837 085	223 660
Övriga	161 458	269 837
Samtliga	219 352	246 485

Tabell 20 a Förekomsten av skatteskulder¹

Tingsrätt	År 1970				År 1971			
	Finns		Saknas		Finns		Saknas	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms	4	100,0	0	0,0	12	92,3	1	7,7
Göteborgs	2	33,3	4	66,7	6	85,7	1	14,3
Malmö	2	100,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0
Övriga	19	82,6	4	17,4	22	100,0	0	0,0
Samtliga	27	77,2	8	22,8	42	95,4	2	4,6

¹ Inkl. skulder avseende allmänna avgifter.

Tabell 20 b Medelvärdet av skatteskulderna i kr¹

Tingsrätt	År 1970	År 1971
Stockholms	73 019	46 951
Göteborgs	4 714	59 308
Malmö	22 796	55 139
Övriga	27 992	26 429
Samtliga	28 851	39 028

¹ Här redovisade värden grundas på totala antalet undersökta konkurser, dvs. även sådana vari skatteskulder saknats. Jfr tab. 20 a.

Bilaga 2 Undersökning beträffande avskrivning av fattigkonkurser i visst hänseende

Som framgått i avsnitt 2.4.3 i betänkandet förekommer det vid Stockholms tingsrätt att konkurs i enkla fall avskrivs enligt 185 § 4 KL, ehuru tillgångarna i det särskilda fallet kan antas räcka till kostnaderna för en ordinär konkurs. För att få en uppfattning om huruvida liknande rättstillämpning förekommer även på andra håll gjorde kommittén under våren 1972 en förfrågan hos de tingsrätter som omfattas av kommitténs i Bilaga 1 redovisade statistiska undersökning (utom Stockholms tingsrätt).

Av svaren från konkursdomarna vid *Eskilstuna*, *Hedemora*, *Jönköpings*, *Kristianstads*, *Uddevalla*, *Härnösands* och *Skellefteå tingsrätter* framgår att avskrivning vid dessa tingsrätter inte förekommer, när värdet av tillgångarna överstiger konkurskostnaderna.

Enligt konkursdomaren vid *Södertörns tingsrätt* gäller vid tingsrätten som regel att en fattigkonkurs läggs om till ordinär konkurs, om det finns tillgångar till ett värde av lägst 4 000 kr. Om värdet är så lågt, måste dock tillgångarna vara synnerligen säkra och helst utgöras av kontanter. Består tillgångarna av utestående osäkra fordringar och är kronan enda borgenär, avskrivs konkursen även om summan av fordringarna nominellt är högre än nyssnämnda belopp. Tillgång i form av fastighet föranleder inte omläggning till ordinär konkurs, om fastigheten är så högt intecknad att något övervärde inte kan förväntas och gäldenären är enskild person. Om gäldenären däremot är bolag, blir det ordinär konkurs även om det inte finns något övervärde i fastigheten.

Konkursdomaren vid *Uppsala tingsrätt* uppger att av nittio undersökta ärenden som avskrivits enligt 185 § KL endast ett fåtal haft tillgångar till ett värde över 2 000 kr. I några fall uppgick tillgångarna till 2 000–5 000 kr. I ett fall uppgick tillgångarna till drygt 6 000 kr och i ett annat till nära 13 000 kr. I den mån tillgångar sålunda funnits tillföll dessa regelmässigt kronofogdemyndigheten såsom borgenär med bästa förmånsrätt. Samråd torde i samtliga fall ha skett mellan gäldenär, borgenär och god man.

Konkursdomaren vid *Västerås tingsrätt* har överlämnat en uppställning som utvisar hur stora tillgångarna varit i de konkurser som avskrivits enligt 185 § 4 KL under år 1971 och första kvartalet 1972. Av denna

framgår bl.a. att tillgångarnas värde i flera fall överstigit 4 000 kr, i några fall 8 000 kr.

Konkursdomaren vid *Hallsbergs tingsrätt* uppger att man vid tingsrätten låter en konkurs kvarstå som fattigkonkurs, om tillgångarnas värde inte överstiger ett belopp som — med hänsyn till tillgångarnas beskaffenhet — varierar mellan 5 000 och 6 000 kr. En konkurs övergår inte till stor konkurs, om det inte finns realiserbara och säkra tillgångar till högre belopp än 5 000 kr, då konkurskostnaderna inte kan beräknas understiga detta belopp. Finns däremot sådana tillgångar för mer än 7 000 kr, brukar konkursen övergå till stor konkurs.

Konkursdomaren vid *Malmö tingsrätt* säger att man vid prövning av frågan, om konkursen skall handläggas som tillgångs- eller fattigkonkurs, brukar utgå från att kostnaderna för förfarandet i en ordinär konkurs normalt uppgår till omkring 5 000 kr. Är det ådagalagt att tillgångarna inte räcker till kostnaderna för en stor konkurs, avskrivs konkursen även om tillgångarna uppgår till relativt betydande belopp. Det förutsätts då att gode mannen redovisar tillgångarna till gäldenären. Huruvida gode mannen — eventuellt i samråd med gäldenären eller som ombud för denne — låter verkställa utdelning till prioriterade borgenärer är inte känt för tingsrätten. Det lär dock i fall, då staten är enda borgenär, förekomma att tillgångarna realiserar i samråd med företrädare för staten, som därefter erhåller en del av influtna kontanter. Däremot förekommer det inte så sällan att konkursdomaren efter anmälan av gode mannen och med gäldenärens samtycke låter ta i anspråk befintliga kontanter (motsvarande) för såväl de av honom förskjutna kostnaderna som för gode mannens arvode, i den mån de förslår därtill.

Konkursdomaren vid *Göteborgs tingsrätt* har den erfarenheten att kostnaderna i en ordinär konkurs sällan understiger 10 000 kr. Bara i undantagsfall kan det i ett konkursbo med mindre tillgångar bli utrymme för utdelning till borgenärerna. En konkurs med högst omkring 10 000 kr i likvida medel avskrivs därför i allmänhet, om säkerhet inte ställs. Endast mycket sällan finns det kontanter eller banktillgodohavanden som uppgår till mer än helt obetydliga belopp. Enligt konkursdomarens mening synes det lämpligt att vid edgångsförhandlingen behandla även frågan om vem som bör lyfta kontanter och banktillgodohavanden och att konkursgäldenären då medger att sådana tillgångar används för att betala fordringar med bästa förmånsrätt, exempelvis skattefordringar. Det torde vara mindre lämpligt att gode mannen medverkar till sådana uppgörelser.

Från *Borås tingsrätt* har åberopats ett till tingsrätten ingivet yttrande av advokaten Fredrik Lindgren, som i allmänhet anlitas som god man i fattigkonkurser. Lindgren har som god man under åren 1969–71 handlagt ungefär femtio konkurser som avskrivits enligt 185 § KL. Tillgångar har funnits i drygt hälften av nämnda antal. Enligt Lindgrens erfarenhet har det på senare tid blivit vanligare att tillgångar förekommer. I de fall tillgångar funnits har dessa vanligtvis varit tillräckliga för konkurskostnaderna och även för viss utbetalning till anställda, kronofogdemyndigheten eller innehavare av företagsinteckning. Enligt Lindgren bör övergång till vanlig konkurs ske först om det med viss säkerhet kan antas att det finns tillgång till betalning av konkurskostnaderna.

Någon bestämd beloppsgräns bör inte tillämpas, eftersom förväntade konkurskostnader i varje särskilt fall bör vara avgörande. Lindgren uppger vidare bl.a. att kvarvarande medel vid fattigkonkurs utbetalas efter samma regler som gäller för ordinär konkurs. I flertalet fall går hela beloppet till kronofogdemyndigheten. Man kan vänta sig ett stigande antal fall där betalning sker till innehavare av företagsinteckning. I enstaka fall kan förekomma betalning av överskott till flera borgenärer. En gång förekom utbetalning till borgenärer med förmånsrätt enligt (numera upphävda) 17 kap. 5, 7 och 12 §§ handelsbalken.¹

¹ Lindgren har även i skrivelse direkt till kommittén framfört vissa synpunkter betr. summariskt konkursförfarande.

Bilaga 3 Huvuddragen av förvaltningsorganisationen enligt vissa utländska konkurslagar¹

Danmark²

Enligt *gällande* danska konkurslag av år 1872 ankommer förvaltningen i första hand på en eller flera av borgenärerna valda förvaltare (kuratorer). Borgenärerna har omedelbar beslutanderätt i fråga om förvaltningen. Denna beslutanderätt utövas i regel genom ett av borgenärerna valt utskott (kreditorutvalget), som består av tre borgenärer eller borgenärsrepresentanter. Förvaltaren får inte vidta viktigare förvaltningsåtgärder utan samtycke av borgenärsutskottet. I vissa fall skall dock beslut fattas av borgenärerna samfällt vid borgenärssammanträde (skiftesamling). Ibland skall avgörandet träffas av konkursdomstolen, skifteretten.

Skifteretten tar även på andra sätt del i förvaltningen. Den har förvaltningsuppgifter i konkursens inledande skede, avseende bl.a. uppteckning och värdering av boet. Borgenärerna kan bestämma att förvaltare inte skall tillsättas. I sådant fall ankommer förvaltningen på rätten. När borgenärsutskott inte tillsatts,³ handhas utskottets åligganden av rätten.

Kontrollen över förvaltningen utövas av borgenärsutskottet och rätten. Förvaltaren skall varje månad ge in boets kassabok till utskottet och rätten för granskning. Under vissa förutsättningar äger rätten upphäva beslut som fattats vid borgenärssammanträde.

Förvaltaren skall vara oförvitlig och vederhäftig samt ha affärserfarenhet. Något krav på att förvaltaren skall vara advokat finns inte men i regel kommer endast advokater i fråga. Viss släktskap med gäldenären medför obehörighet. Även borgenär kan utses till förvaltare.

En av rätten utsedd interimsförvaltare (midlertidig bestyrer) förordnas vanligen. Han biträder rätten i inledningsskedet. Val av slutlig förvaltare äger rum vid första borgenärssammanträdet under förutsättning att

¹ Redogörelsen har utarbetats av kommitténs sekreterare.

² Se Munch-Petersen, Skifteretten, Köpenhamn 1956, Harbou-Munch, Konkursloven og tvangsakkordloven, Köpenhamn 1962, Munch, Tillæg til konkursloven, Köpenhamn 1972 och det danska betänkandet Konkurs og tvangsakkord (1971 nr 606).

³ Huruvida borgenärsutskott skall tillsättas eller ej bestäms av borgenärerna.

borgenärerna beslutat att förvaltare skall tillsättas. Antalet förvaltare bestäms av borgenärerna. För beslutförhet vid förvaltarvalet fordras att minst en tredjedel av hela antalet kända fordringar är representerad. Om så inte är fallet, skall rätten utse förvaltare. Rätten utser också förvaltare när ingen får erforderlig majoritet, dvs. mer än hälften av antalet avgivna röster. Borgenärernas val av förvaltare prövas av rätten. Vägras godkännande, skall nytt val ske. Den då valda personen skall godkännas, om inte särskilda skäl talar mot det. Förvaltare kan åläggas att ställa säkerhet. Rätten kan ex officio eller på begäran av borgenärsutskottet entlediga förvaltare.

Förvaltararvodet bestäms av borgenärerna eller, vid tvist, av rätten. Medlemmarna i borgenärsutskottet är inte berättigade till arvode.

Någon direkt motsvarighet till det svenska institutet ursprunglig fattigkonkurs finns inte men ett *förenklat förfarande* kommer till stånd när rätten förvaltar boet.⁴ Rätten får därvid anlita medhjälpare. I detta sammanhang kan nämnas att det i praxis för bifall till konkursansökan krävs att säkerhet ställs för konkurskostnaderna.⁵ Danska konkurslagen innehåller vidare en bestämmelse, som kan sägas utgöra motsvarighet till efterföljande fattigkonkurs enligt svensk rätt. Enligt denna bestämmelse skall påbörjad konkursbehandling avslutas, om det visar sig att boet inte räcker till konkurskostnaderna. Konkursen kan dock fortsätta, om säkerhet ställs för kostnaderna.

Det nuvarande förvaltningssystemet anses vara tungrott och förfarandet drar ofta ut på tiden. Kritiken gör gällande att borgenärerna på grund av bristande intresse och förmåga inte kan utnyttja de handlingsmöjligheter som lagen gett dem.⁶ Den danska konkurslagskommittén har i ett i februari 1971 framlagt *förslag* till ny konkurslag sökt åstadkomma en bättre ordning.⁷ Förslaget syftar till att skapa en effektivare och mera handlingskraftig förvaltning.

Förslaget innebär bl.a. att förvaltarens ställning stärks. Förvaltaren skall på egen hand fatta de beslut som avvecklingen kräver. Borgenärsutskott skall tillsättas endast på särskild begäran (av borgenärsminoritet). Om utskott tillsätts, skall det ha i huvudsak kontrollerande uppgifter. Borgenärerna skall även enligt förslaget ha beslutanderätt i fråga om förvaltningen men förvaltaren skall inte längre vara tvungen att inhämta förhandsmedgivanden till de olika åtgärderna.

Enligt förslaget äger skifteretten bestämma att förvaltare inte skall utses, om detta med hänsyn till boets beskaffenhet är onödigt.

⁴ Betr. sådana fall se ovan.

⁵ Se Munch-Petersen s. 28 och 31 f. Samma praxis tillämpas i Norge (se nedan). En ordning liknande den dansk-norska övervägdes i Sverige under förarbetena till KL men befanns olämplig. Bl.a. ansågs att en prövning av förhållandet mellan tillgångar och konkurskostnader skulle kunna medföra, att konkursansökan hölls svävande under lång tid. Detta var betänkligt särskilt i de fall då konkursansökningen senare bifölls, eftersom gäldenären under mellantiden fått råda över sitt bo trots att han var konkursmässig. Även andra skäl mot den ifrågasatta ordningen åberopades. Se 1911 års betänkande s. 432 och 439 ff, jfr Welamson I s. 656 f.

⁶ Se Munch-Petersen s. 168 f och det i not 2 nämnda betänkandet s. 203.

⁷ Se det i not 2 angivna betänkandet.

Omröstningsreglerna vid förvaltarval ändras så att fordringsbeloppen blir avgörande. Förvaltarvalet skall liksom f.n. godkännas av rätten. Till förvaltare får inte utses någon som är släkt med eller står i beroendeförhållande till gäldenären. Inte heller får någon vars opartiskhet kan dras i tvivelsmål komma i fråga. Att reglera behörigheten närmare än så har ansetts olämpligt. Enligt kommittén bör det sålunda t.ex. inte uppställas någon regel i fråga om möjligheten att utse gäldenärens advokat till förvaltare. Några bestämmelser om förvaltares kvalifikationer föreslås inte. Rätten skall enligt förslaget alltid fastställa arvode till förvaltare.

Kommittén föreslår i överensstämmelse med rådande praxis en bestämmelse, enligt vilken skifteretten som villkor för konkursbeslut kan uppställa att säkerhet ställs för konkurskostnaderna. Kommitténs förslag upptar också bestämmelser om ett *förenklat förfarande*, vilka i stort sett överensstämmer med gällande ordning. Skifteretten skall sålunda behandla boet, när förvaltare inte tillsätts, och kan därvid anlita medhjälpare. Denne skall under rättens tillsyn fullgöra de uppgifter som ankommer på förvaltare. Han skall förelägga rätten viktigare frågor. Om det tillsätts ett borgenärsutskott, bör detta i allmänhet höras innan frågan föreläggs rätten. Bestämmelsen, som är avsedd att tillämpas bl.a. när boet är av enkel beskaffenhet, förutsätts av kommittén få ett snävare användningsområde än motsvarande bestämmelse i gällande lag.

*Finland*⁸

Förvaltningssystemet enligt den finska konkursstadgan av år 1868 liknar den ordning som gällde i Sverige enligt 1862 års konkurslag. Förvaltningsorganen är under konkursens huvudskede dels borgenärssammanträdet, dels förvaltare med olika benämningar — gode män och syssломän — under skilda stadier. Borgenärerna har genom borgenärssammanträdet ett starkt inflytande över förvaltningen. Förvaltaren är t.ex. skyldig att följa de instruktioner som borgenärerna meddelar. Kontrollfunktionerna ligger i huvudsak på borgenärssammanträdet, inför vilket förvaltaren skall avge redovisning. Rätten kan utse en eller flera personer att övervaka förvaltningen. Borgenärssammanträdes beslut kan överklagas hos rätten i ett fåtal fall, bl.a. när borgenärerna fattat beslut som är till förfång för viss eller vissa borgenärer.

Under konkursens inledande skede anordnas en provisorisk förvaltning med en av rätten tillsatt interimsförvaltare. Konkursens huvudskede inleds med borgenärsförhöret, varvid gäldenären beedigar bouppteckningen. I samband med detta förhör väljer borgenärerna en eller flera gode män för förvaltningen av boet fram till den dag som utsatts för bevakning av fordringar (inställeledagen). Gode mannen har som främsta uppgift att fortsätta utredningen av boet och förbereda realisationen av egendomen. På inställeledagen väljer borgenärerna en eller flera syssломän, som skall realisera tillgångarna och fördela influtna medel.⁹ Rätten bestämmer antalet gode män och syssломän. Vid valet av dessa segrar den

⁸ Se Granfelt, Grunddragen av Finlands konkursrätt, Helsingfors 1950.

⁹ Borgenärerna har rätt att välja en eller flera ombudsmän inför vilka syssломännen skall avge redovisning. I praktiken lär sådana ombudsmän inte väljas.

mening vartill majoriteten — beräknad efter fordringarnas storlek — av närvarande borgenärer ansluter sig.

God man och syssloman skall helst vara borgenär. I fråga om kvalifikationerna framgår av stadgan inget annat än att vederbörande skall vara lämplig för uppdraget. Om rätten finner att en av borgenärerna vald person är "oförmögen eller eljest olämplig" eller att borgenärernas bästa eller annat vägande skäl talar mot den valde, skall rätten underkänna valet och förordna annan person. Rätten får entlediga förvaltare, som visar motvilja eller försumlighet. Förvaltararvodet fastställs vid borgenärssammanträde.

Någon motsvarighet till ursprunglig fattigkonkurs finns inte i Finland. Däremot finns en motsvarighet till efterföljande fattigkonkurs. Finner nämligen rätten, sedan gäldenären avlagt ed vid borgenärsförhøret, att konkursboets tillgångar inte förslår till konkurskostnaderna, skall konkursen avskrivas.¹⁰

Norge¹¹

Gällande norska konkurslag är från år 1863. Konkursboets organ utgörs av borgenärssammanträdet (skiftesamling) och ett av borgenärerna valt borgenärsutskott med två eller tre medlemmar (kreditorutvalg), en eller flera förvaltare (bestyrer) samt en eller flera revisorer. Förvaltaren är tänkt som den drivande kraften i förvaltningen. Borgenärsutskottet skall delta i avgörandet av frågor av större vikt och utöva fortlöpande kontroll över förvaltaren. När förvaltaren och borgenärsutskottet agerar gemensamt, brukar de benämnas bostyret. Revisor har till uppgift att granska gäldenärens räkenskaper. Det är inte obligatoriskt med revisor men sådan brukar förordnas, när boet är av större omfattning.

Vissa förvaltningsuppgifter i inledningsskedet fullgörs av konkursdomstolen, skifteretten. Skifteretten kontrollerar också förvaltarens och i viss mån övriga organs verksamhet. Förvaltarens slutredovisning framläggs inför rätten. I vissa undantagsfall kan rätten åsidosätta beslut av borgenärssammanträdet eller utskottet.

I samband med konkursutbrottet utser rätten regelmässigt en provisorisk förvaltare med uppgift att ha hand om boet under inledningsskedet. Rätten kan också vid detta tillfälle utse revisor.¹² Rätten utser sedermera slutlig konkursförvaltare.¹³ Detta sker sedan borgenärerna vid första borgenärssammanträdet fått yttra sig i frågan. Vad borgenär, som är närmare släkt med gäldenären, anför i frågan skall inte beaktas. I regel utses den provisoriska förvaltaren. Rätten bestämmer också antalet

¹⁰ En revision av den finska konkurslagstiftningen är förestående.

¹¹ Se Augdahl, Forelesninger i konkurs, Oslo 1959, Brækhus, Konkursrett, utvalgte emner, Oslo 1969 och det norske betänkandet Gjeldsforhandling og konkurs (NOU 1972:20).

¹² Revisor kan även utses senare, sedan borgenärerna haft möjlighet att vid första borgenärssammanträdet yttra sig om behovet av revisor. Det är sällsynt att revisor utses före första borgenärssammanträdet.

¹³ Rättens befogenhet att utse slutlig förvaltare tillkom genom lagändring år 1930. Tidigare skulle borgenärerna välja förvaltare. Detta hade emellertid visat sig olämpligt. Bl. a. hade "fullmaktsfiske" ofta förekommit inför förvaltarvalet. Se NOU 1972:20 s. 152.

förvaltare. Förvaltare är skyldig att ställa säkerhet. Han är — liksom revisor och medlemmarna i borgenärsutskottet — berättigad till arvode, som bestäms av rätten och utgår ur boet. Förvaltaren kan entledigas av rätten sedan borgenärsutskottet hörts.

Lagen uppställer inte något krav på att förvaltaren skall vara jurist. I praxis är dock förvaltaren nästan undantagslöst advokat. I lagen sägs däremot att förvaltare bör ha kunskaper i bokföring. Av intresse härvid är att revisionen av gäldenärens räkenskaper ankommer på förvaltaren, när revisor ej tillsatts. Hänsyn skall också tas till den särskilda sakkunskap som kan vara önskvärd med tanke på gäldenärens verksamhet. Vissa släktingar till gäldenären får inte komma i fråga. Obehörig är även den som är eller under de senaste två åren före konkursutbrottet varit anställd hos gäldenären eller fungerat som dennes fasta juridiska rådgivare eller revisor. Om möjligt bör man inte heller utse någon som under nämnda tid på annat sätt biträtt gäldenären som juridisk rådgivare.

Enligt praxis kan rätten som villkor för konkursbeslut kräva att sökanden ställer säkerhet för konkurskostnaderna.

Ett slags motsvarighet till ursprunglig fattigkonkurs utgör det *förenklade förfarande* som kan komma i fråga beträffande små konkursbon. Bl.a. kan tillsättandet av förvaltare underlåtas efter rättens eller en kvalificerad borgenärsmajoritets bestämmande. Skifteretten skall då utföra förvaltarens åligganden med undantag av inkasseringar och utbetalningar. Dessa åtgärder ankommer på en "inkassator", som utnämns av rätten efter borgenärernas hörande. Om revision av gäldenärens räkenskaper är erforderlig, utses i regel en revisor. När gäldenärens skulder inte överstiger 5 000 kr, kan förfarandet ytterligare förenklas. Bl.a. behöver borgenärsutskott inte tillsättas. De nu angivna reglerna har liten praktisk betydelse.

I den norska lagen finns motsvarighet till efterföljande fattigkonkurs. Om det under konkursbehandlings gång visar sig att boet inte räcker till betalning av konkurskostnaderna, skall konkursen nämligen avskrivas. Den skall dock fortsätta, om det ställs säkerhet för kostnaderna. Frågan om avskrivning behandlas normalt vid borgenärssammanträde.

En norsk konkurslagskommitté har i mars 1972 lagt fram *förslag* till bl. a. lag om gjeldsförhandling och konkurs.¹⁴ I denna lag regleras en sammanhängande insolvensbehandling. Galdsförhandling är ett nytt institut och dess syfte är att få till stånd ackord till undvikande av konkurs. Förhandling inleds genom ansökan av gäldenären hos skifteretten. Denna tillsätter en "gjeldsnævnd" som utövar tillsyn över gäldenären och biträder vid förhandlingar med borgenärerna. Gäldenären behåller i princip rådigheten över sin egendom men måste följa nämndens anvisningar. Reglerna är utformade så att de kan anpassas till förhållandena i det särskilda fallet. Om övergång från galdsförhandling till konkurs måste ske, är det enligt lagen sorjt för att det arbete som utförts före övergången kan komma till nytta även därefter.¹⁵ Konkurs behöver inte

¹⁴ Se NOU 1972:20.

¹⁵ Jfr nedan betr. England och Frankrike. De materiella reglerna — rörande återvinning, kvittning, förmånsrätt m.m. — är i det norska förslaget samlade i en lag om fordringshavernes dekningsrett.

föregås av gäldsförhandling.

I kommitténs förslag behålls huvuddragen i gällande konkurslags regler om konkursförvaltningen. Dock görs vissa ändringar som delvis innebär en anpassning till rådande praxis. I lagtexten anges uttryckligen att förvaltare som regel skall vara advokat. Något behov av att kunna förordna flera förvaltare anses inte föreligga och nuvarande regel därom föreslås skola avskaffas. Det nu föreskrivna kravet att förvaltaren skall ha kännedom om gäldenärens bransch anses uttrycka en självklarhet och föreslås därför skola utgå. Vid sidan av de särskilda reglerna om jäv på grund av släktskap m.m. föreslås en allmän regel om att den som inte kan antas vara opartisk (uhildet) ej får utses till förvaltare. Förvaltarens ställning i förhållande till borgenärsutskottet förstärks i så måtto att förvaltaren själv får bedöma, om en angelägenhet är av sådan vikt att utskottet bör delta i beslutet. Revisorn föreslås få en mera central ställning, vilket bl.a. kommer till uttryck i förslag om att han skall granska även boets räkenskaper. Även skifterettens ställning som kontrollorgan har i någon mån förstärkts. Rätten skall sålunda kunna ålägga förvaltaren att underställa borgenärssammanträde vissa frågor rörande förvaltningen. Rätten föreslås också få befogenhet att upphäva eller ändra uppenbart orimliga beslut som fattats av något av de övriga organen.

Det norska förslaget innehåller nya regler angående *förenklad bobehandling*. Om ett konkursbo är enkelt och översiktligt eller tillgångarna är så begränsade att boet inte kan beräknas täcka (vanskelig kan bære) kostnaderna för en ordinär konkurs, kan skifteretten bestämma åtskilliga förenklingar i förfarandet. Såvitt möjligt skall frågan om förenklad bobehandling först underställas borgenärerna. Vad skifteretten sålunda kan besluta är följande.

1) Att förvaltare inte skall utses. Förvaltarens skyldigheter skall i så fall övertas av skifteretten. Denna kan vid behov förordna om biträde med förvaltningen i olika hänseenden såsom indrivning av fordringar, tillsyn över och försäljning av egendom samt utförande av talan. 2) Att val av borgenärsutskott skall göras betingat av att de föreslagna personerna åtar sig uppdraget utan ersättning. 3) Att revisionen av gäldenärens räkenskaper m.m. skall göras enklare än vid ordinär konkurs. 4) Att revisionen av boets räkenskaper skall företas av skifteretten eller borgenärsutskottet (och ej av särskild revisor). 5) Att förvaltningsberättelsen skall begränsas.

Den norska kommittén föreslår en uttrycklig bestämmelse, enligt vilken rätten skall begära att konkurssökanden ställer säkerhet för konkurskostnaderna, om det inte är klart att gäldenärens medel täcker dessa. Kommitténs förslag innehåller också en regel om avskrivning av konkurs, om det visar sig att boet inte räcker till kostnaderna. I samband med avskrivningen skall förvaltaren såvitt möjligt undersöka, om något straffbart förfarande förekommit.

Den engelska konkurslagstiftningen består av Bankruptcy Acts av år 1914 och 1926 samt delar av Companies Acts av år 1948 och 1967. I Companies Acts ges bl.a. regler om hur ett bolag som inte kan betala sina skulder skall likvideras. Bolag berörs alltså ej av Bankruptcy Acts, varpå den följande redogörelsen grundas.

Ett förfarande för insolvensfall sätts i gång genom att konkursdomstolen meddelar beslut om att gäldenärens egendom skall ställas under offentlig förvaltning (receiving order). Härvid skall förutsättningarna för ackord utredas. Arbetet härmed åvilar i huvudsak den offentliga förvaltare (official receiver) som konkursdomstolen utser att ha hand om och utreda boet. Vid varje konkursdomstol tjänstgör en eller flera offentliga förvaltare. Dessa tillsätts och entledigas av handelsministeriet (Board of Trade), varunder de lyder.¹⁷

Konkursdomstolen kan på ansökan av gäldenären eller borgenär besluta att förfarandet skall övergå till regelrätt konkursförfarande. Detta beslut kallas för "adjudication of bankruptcy". När ett sådant beslut meddelats, skall förvaltningen i fortsättningen i princip ankomma på en eller flera förvaltare (trustee) som väljs av borgenärerna. Om borgenärerna vill, kan ett borgenärsutskott (committee of inspection) bestående av 3–5 borgenärer eller borgenärsrepresentanter tillsättas. Utskottet väljs av borgenärerna. När dessa inte väljer borgenärsutskott, skall utskottets funktioner fullgöras av handelsministeriet. Ministeriet kan också delegera dessa till den offentliga förvaltaren.

Valet av konkursförvaltare kan företas redan före konkursbeslutet i samband med att det blir klart att ackord inte kan komma i fråga. Annars sker valet vid första borgenärssammanträdet. Vid valet måste minst tre eller, när borgenärerna inte är fler än tre, alla borgenärer vara närvarande. Vid omröstningen segrar enkel majoritet, beräknad med hänsyn till de fordringsbelopp som de röstande borgenärerna representerar. Har borgenärsutskott tillsatts, kan borgenärerna överlåta förvaltarvalet på utskottet. Om borgenärerna finner det lämpligt, kan flera förvaltare tillsättas.

Vad beträffar förvaltares kvalifikationer fordras först och främst att vederbörande är lämplig. Den som på grund av sitt förhållande till gäldenären eller dennes egendom eller till någon särskild borgenär kan tänkas få svårt att handla opartiskt i borgenärernas samfälliga intresse får inte komma i fråga. Lagen medger dock i och för sig att borgenär väljs till förvaltare. Den av borgenärerna valda personen skall ställa säkerhet, som skall godkännas av handelsministeriet. Handelsministeriet prövar också den valdes lämplighet och behörighet samt, om någon erinran inte finns, utfärdar intyg om att valet är i sin ordning. Gör ministeriet någon invändning mot valet men detta vidhålls av borgenärerna, prövas invändningen av High Court.

Förvaltaren står under tillsyn såväl av borgenärerna som av det allmänna, företrätt av handelsministeriet. Han är skyldig att följa de

¹⁶ Se Williams' Law and practice in bankruptcy, London 1968.

¹⁷ De offentliga förvaltarna har viktiga uppgifter även i likvidationsförfarandet enligt Companies Acts.

direktiv som meddelas av borgenärsutskottet. För en del åtgärder behöver han utskottets samtycke. Han skall fortlöpande avge redovisning till utskottet. Vidare har han rätt att underställa konkursdomstolen uppkommande förvaltningsfrågor för prövning. Gälldenären eller borgenär kan påkalla domstolens ingripande i förvaltningen.

En gång om året skall förvaltaren avlämna berättelse om konkursen till handelsministeriet. Två gånger om året skall räkenskaperna sändas till ministeriet för granskning. Ministeriet äger när som helst infordra upplysningar av förvaltaren och verkställa närmare undersökningar. Alla till ett konkursbo hörande medel skall i princip sättas in på ett konto som handelsministeriet har hos Bank of England.

Handelsministeriet kan entlediga konkursförvaltare, om han misskött sig eller det eljest är olämpligt att han kvarstår. Beslut om entledigande kan överklagas hos High Court. Borgenärerna har fria händer att enlediga förvaltaren.

När förvaltaren slutfört sitt uppdrag, skall handelsministeriet ta ställning till om han kan beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning.

Förvaltaren är berättigad till arvode ur konkursboet. Arvodet bestäms av borgenärerna eller borgenärsutskottet.

Konkursdomstolen kan bestämma att ett *förenklat förfarande* skall äga rum, när det är troligt att värdet av gälldenärens egendom inte överstiger 300 pund. Vid det förenklade förfarandet tjänstgör den offentliga förvaltaren som konkursförvaltare. Något borgenärsutskott tillsätts inte utan utskottets uppgifter utförs av handelsministeriet. Även på andra punkter modifieras de regler som gäller för ordinära konkurser. Borgenärerna kan utverka övergång till ordinärt förfarande. En sådan övergång sker nämligen automatiskt, om borgenärerna bestämmer att någon annan än den offentliga förvaltaren skall utses till förvaltare.

*Frankrike*¹⁸

Sedan den 1 januari 1968 gäller en ny fransk konkurslag. Konkursförfarandet kan tillämpas beträffande köpmän och juridiska personer av alla slag. I konkursförfarandet verksamma organ är förvaltare (syndic), rättens ombudsman (juge-commissaire) och — ibland — granskningsmän (contrôleurs).

En gälldenär, som inställer sina betalningar, har att hos konkursdomstolen avge förklaring därom för att få till stånd ett insolvensförfarande. Initiativ till detta kan också tas av borgenär och av domstolen ex officio. Förfarandet kan utformas på två sätt. Det kan inriktas på ackord och innebär i så fall ett slags offentlig förvaltning av gälldenärens egendom. Detta förfarande kallas "règlement judiciaire" och innebär närmast ett ackordsförfarande. Den andra typen av förfarande är konkurs i egentlig

¹⁸ Se Argenson-Toujas-Dutheil, *Règlement judiciaire et faillite*, Paris 1963, Ganshof, *Le droit de la faillite dans les Etats de la communauté économique européenne*, Bryssel 1969 och Guyénot, *Règlement judiciaire et liquidation des biens. Faillite personnelle et infractions spéciales*, Paris 1968.

mening och kallas "liquidation des biens".¹⁹ Konkursdomstolen avgör vilket förfarande som skall tillämpas.

Förfarandet sätts i gång genom ett beslut (jugement) av konkursdomstolen. Här fastställs att gäldenären inställt sina betalningar. I samma beslut bestämmer domstolen hur förfarandet skall gå till. Antas gäldenären vara i stånd att föreslå ackord, väljs règlement judiciaire²⁰. Detta förfarande kan på ett senare stadium efter domstolens bestämmande övergå till ett regelrätt konkursförfarande.

Följande anmärkningar rörande förvaltningen gäller i huvudsak oberoende av vilket förfarande som väljs.²¹

I det beslut som inleder förfarandet förordnar konkursdomstolen en av domstolens ledamöter att vara rättens ombudsman. Hans uppgift är att under domstolens överinseende övervaka och påskynda förfarandet.

I det nämnda beslutet utser domstolen också en (ev. två eller tre) förvaltare, som skall företräda gäldenären och borgenärerna. Endast den som är upptagen på en särskild lista över förvaltare får komma i fråga. Konkursförvaltarna utgör en särskild yrkeskår. De har bildat en organisation (Association Nationale), vars stadgar fastställts av justitieministeriet. Denna organisation har en nämnd (la Chambre nationale de discipline) med uppgift bl.a. att till- eller avstyrka ansökningar att tas upp på nyssnämnda lista samt att utöva tillsyn. Medlemmarna i organisationen ingår i lokala underavdelningar (compagnies), av vilka det finns en i varje appellationsdomstols domkrets. Appellationsdomstolen upprättar för sitt område en lista över förvaltare. Den som vill bli upptagen på denna lista får genomgå en omfattande prövning. I princip krävs bl. a. en lärotid på tre år och en särskild examen. Även domstolsnotarier och andra som står utanför nyssnämnda underavdelningar kan under vissa förhållanden uppföras på listan. Den som upptagits på listan får inte utöva annan kommersiell eller juridisk verksamhet. Förvaltare kan av domstolen entledigas från sitt uppdrag. En förvaltare är berättigad till arvode ur boet enligt en i lag fastställd tariff.

Rättens ombudsman spelar en viktig roll vid förvaltningen. Förvaltaren är visserligen den som handlar för boets räkning, säljer egendom osv. men han är i stor utsträckning beroende av rättens ombudsmans medverkan. Förvaltaren är inte skyldig att inhämta ombudsmannens samtycke till varje åtgärd men det vanliga är att han håller ombudsmannen underrättad om sina planer. Detta bör ses mot bakgrund av att ombudsmannen har rätt att ingripa i förvaltningen genom direkta föreskrifter eller genom att påkalla beslut i saken av konkursdomstolen.

¹⁹ Det tidigare uttrycket för konkurs, "faillite", förekommer i den nya lagen endast i sammansättningen "faillite personnelle". Med detta uttryck sammanfattas vissa sanktioner mot gäldenär eller ställföreträdare för gäldenär som är juridisk person.

²⁰ För avgörande av ackordsfrågan sammanträder borgenärerna samfällt. I övrigt är institutet "borgenärssammanträde" avskaffat i den nya lagen.

²¹ Att märka är dock att gäldenären vid règlement judiciaire inte berövas rätten att förfoga över sin egendom. Han är emellertid skyldig att härvid låta sig biträdas av förvaltaren. Om gäldenären inte vidtar de åtgärder som krävs för att bevara egendomen, äger förvaltaren vidta dessa.

Till vissa åtgärder krävs medgivande av ombudsmannen. Härtill kommer att denne skall fatta beslut i en rad förvaltningsfrågor.

Vid utredningen av gäldenärens verksamhet före konkursen och av konkursboet skall rättens ombudsman medverka. Han har bl.a. rätt att förhöra gäldenären och borgenärerna m.fl. och han får anlita expertis vid granskningen av gäldenärens verksamhet. Genom allmänna åklagaren får ombudsmannen informationer av vikt för förvaltningen.²² Ombudsmannens beslut kan överklagas hos konkursdomstolen, som också ex officio kan ingripa mot ombudsmannen och upphäva eller ändra dennes beslut och eventuellt entlediga honom. I vissa förvaltningsfrågor ligger det slutliga avgörandet hos konkursdomstolen.

Rättens ombudsman kan tillsätta en eller två granskningsmän, vilka alltid är borgenärer. Detta kan ske när som helst under förfarandet. Granskningsmännen skall under överinseende av rättens ombudsman granska gäldenärens räkenskaper och konkursbouppteckningen. De biträder också ombudsmannen vid kontrollen av förvaltarens verksamhet. Förvaltaren skall rådgöra med granskningsmännen, som har rätt att få redovisning för boets ställning. Granskningsmännen är inte berättigade till arvode. De kan avsättas av domstolen.

Konkursdomstolen kan inhibera ett konkursförfarande, om det visar sig att tillgångarna inte förslår till kostnaderna. Det är dock inte fråga om en slutgiltig avslutning av konkursen. Gäldenären återfår inte rådigheten över sin egendom och förvaltaren kvarstår i sitt uppdrag. Domstolens beslut att inhibera konkursen kan på begäran återkallas, ifall tillgångar av tillräcklig omfattning påvisats. Det kan röra sig både om nyförvärvade tillgångar och om tillgångar som förut varit dolda. Därvid återupptas det tidigare konkursförfarandet.

Västtyskland²³

Den i Västtyskland gällande konkurslagen (Konkursordnung) är av år 1877. Såväl fysiska som juridiska personer kan försättas i konkurs. Förvaltningsorganen är förvaltare, borgenärssammanträdet (Gläubigerversammlung) och, i förekommande fall, borgenärsutskottet (Gläubigerausschuss).

Så snart gäldenären försatts i konkurs skall konkursdomstolen (Amtsgericht) utse konkursförvaltare. Borgenärerna äger vid första borgenärssammanträdet utse annan person till förvaltare men deras val kan underkännas av domstolen. Det är dock sällsynt att borgenärerna utnyttjar sin befogenhet att utse förvaltare. I undantagsfall kan flera förvaltare utses. Lagen uppställer inga särskilda behörighets- eller lämplighetskrav för förvaltare. Det anses dock bl.a. att gäldenärens ombud inte kan komma i fråga. Inget hinder finns mot att borgenär är förvaltare men detta förekommer sällan. I praxis utses i större konkurser advokater till förvaltare.

²² Förvaltaren är skyldig att två gånger om året avge berättelse ang. förvaltningen till allmänna åklagaren.

²³ Se Ganshof, a. a. samt Lent-Jauernig, Zwangsvollstreckungs- und Konkursrecht, München och Berlin 1966.

Förvaltaren står under tillsyn av konkursdomstolen. I vissa viktiga ärenden är han skyldig att inhämta medgivande av borgenärerna eller borgenärsutskottet. Domstolen kan entlediga förvaltaren. Efter första borgenärssammanträdet får detta dock endast ske på begäran av borgenärerna eller borgenärsutskottet. Förvaltarens arvode fastställs av domstolen.

Förvaltaren är skyldig att inför borgenärssammanträde eller borgenärsutskottet avge berättelse om förvaltningen och försäljningen av boets tillgångar. Dessutom skall förvaltaren avge slutredovisning inför borgenärssammanträde.

Som redan framgått utövas den beslutanderätt, som tillkommer borgenärerna samfällt, vid borgenärssammanträde. Detta hålls inför konkursdomstolen. Borgenärssammanträdet spelar normalt en ganska underordnad roll i förfarandet.

För tiden fram till första borgenärssammanträdet kan domstolen utse ett provisoriskt borgenärsutskott. Sedan ankommer det på borgenärerna att vid nämnda sammanträde besluta, om något utskott skall finnas eller ej, och — i förekommande fall — välja utskottets medlemmar. En av utskottets uppgifter är att understödja och övervaka förvaltarens verksamhet. Utskottet äger när som helst infordra upplysningar från förvaltaren, ta del av hans räkenskaper och inventera kassan. En annan uppgift är att lämna förvaltaren medgivande till vissa åtgärder, bl. a. underhandsförsäljningar, upptagande av lån och pantsättningar. Borgenärsutskottet har i praktiken större betydelse än borgenärssammanträdet.

Konkursdomstolen övervakar att förvaltaren inte handlar i strid mot lagen. Domstolen har däremot inget att göra med frågor som rör ändamålsenligheten i olika åtgärder. På begäran av förvaltaren eller någon borgenär kan domstolen inlägga sitt veto mot beslut som fattas vid borgenärssammanträde, om beslutet strider mot borgenärernas gemensamma bästa.

En konkursansökan skall ogillas, om domstolen bedömer att tillgångarna inte kommer att räcka till kostnaderna och erforderligt belopp inte tillskjuts. Visar det sig under konkursens gång att tillgångarna inte täcker kostnaderna, skall konkursen avslutas, om inte medel tillskjuts. Därvid får gäldenären tillbaka sin legitimation. Om tillgångar senare påvisas, kan konkursen inte återupplivas utan ett nytt konkursförfarande måste inledas.

USA²⁴

Konkurslagstiftningen i USA utgörs av den federala Bankruptcy Act från år 1898.

Vissa bolag — bl.a. järnvägsbolag — kan inte försättas i konkurs. Jordbrukare kan endast på egen begäran försättas i konkurs. För bolag (corporations) erbjuder lagen ett rekonstruktionsförfarande (reorganization) som alternativ till konkursförfarandet.

²⁴ Se MacLachlan, Handbook of the law of bankruptcy, St. Paul, Minnesota 1956 och Moore-Laube, Bankruptcy Act, New York 1964.

Konkursdomstolen är det centrala organet i konkursförfarandet. Som sådan fungerar en federal distriktsdomstol, som har huvudansvaret för boets avveckling. Domstolen skall utöva en ingående, fortlöpande kontroll av förvaltningen. En del förvaltningsfrågor skall alltid avgöras av domstolen men alla uppkommande förvaltningsfrågor kan underställas denna. De flesta av konkursdomstolens befogenheter kan hänskjutas till en offentlig tjänsteman, benämnd "referee" (rättens ombudsman).²⁵ I praktiken är det mycket vanligt att domstolens uppgifter hänskjuts på detta sätt. Ombudsmannen förordnas och entledigas av domarna vid en eller flera konkursdomstolar. Kåren av ombudsmän avlönas med federala medel. Nästan alla ombudsmän har advokatkompetens. Befattningen är organisatoriskt fristående i förhållande till konkursdomstolen. Att ombudsmannen i betydande utsträckning utövar domstolens befogenheter innebär bl.a. att han äger besluta om gäldenärens försättande i konkurs i vissa fall, utse och entlediga konkursfunktionärer i en del fall, besluta om fortsättande av gäldenärens verksamhet, pröva bevakningar samt tillse att gäldenärens tillgångar omsätts i pengar och att utdelning sker. Ombudsmannens uppgifter kräver åtskilliga affärsmässiga bedömningar. Ombudsmannen står under domstolens tillsyn och domstolen kan ändra eller upphäva hans beslut. I det följande förutsätts att delegation till ombudsmannen har ägt rum.

En interimsförvaltare (receiver) kan förordnas av ombudsmannen. Förordnande kan ske så snart konkursansökan ingetts. Interimsförvaltare tillsätts t. ex. när egendom kan bli förstörd eller det finns risk för att gäldenären undandrar egendom.

Konkursförvaltaren (trustee) har som främsta uppgift att vidta åtgärder för boets avveckling under ledning av ombudsmannen. Kontrollen från dennes sida går så långt att förvaltaren inte får göra utbetalningar utan kontrasignering av ombudsmannen. Förvaltaren kan begära instruktioner av ombudsmannen i uppkommande frågor. I praktiken torde denne hållas informerad om alla förvaltarens viktigare åtgärder.

Till förvaltare kan förordnas fysiska personer och bolag (corporations) med kontor inom konkursdomstolens distrikt. I regel torde advokater utses. Det finns inget hinder mot att borgenär utses. I praxis är emellertid fastslaget att till förvaltare inte får förordnas någon som kan råka i intressekonflikter. Detta betyder bl. a. att den som har anknytning till gäldenären är diskvalificerad som förvaltare. Förvaltare är skyldig att ställa säkerhet.

Borgenärerna får vid första borgenärssammanträdet välja förvaltare. Vid röstningen segrar enkel majoritet bland de närvarande. Majoritet fordras med avseende såväl på antalet röstande som på fordringsbelopp. Ombudsmannen skall godkänna valet och får, om han inte vill godta den valde, utse annan person. Även i det fallet att borgenärerna underlåter att utse förvaltare kan ombudsmannen tillsätta förvaltare. Förvaltare kan entledigas av ombudsmannen på dennes eget initiativ eller efter klagomål av borgenär. Efterträdare utses av ombudsmannen.

²⁵ Hans ställning liknar den som intas av juge-commissaire i det franska systemet och av rättens ombudsman i det svenska. "Referee" översätts därför här med "rättens ombudsman".

Förvaltare är berättigad till arvode ur boet. Lagen anger efter vilka taxor arvodet skall bestämmas. Det är förbjudet att ta ut större ersättning än vad lagen medger.

Efter godkännande av ombudsmannen får förvaltaren utse ombud (attorney). I fråga om ersättning till ombud innehåller lagen ingen begränsning.

Om man bortser från befogenheten att välja förvaltare, spelar borgenärerna en tämligen underordnad roll i själva konkursförfarandet. De har möjlighet att vid första borgenärssammanträdet utse ett borgenärsutskott med minst tre medlemmar, vars uppgift är att bistå förvaltaren med råd. Någon beslutanderätt i förvaltningsfrågor ligger dock inte hos vare sig utskottet eller borgenärerna samfällt. Det torde inte vara så vanligt att borgenärsutskott tillsätts.

Ett *förenklat förfarande* utan förvaltare kan tillämpas i de fall då konkursboet saknar tillgångar. De borgenärer som inställer sig vid första borgenärssammanträdet kan dock alltid tvinga fram val av förvaltare. Intresse därav kan föreligga, om man misstänker dolda tillgångar. Det kan därvid tänkas att någon eller några av borgenärerna är villiga att svara för kostnaderna för närmare undersökningar. Vid ordinära konkurser är det nödvändigt med ett avslutande borgenärssammanträde men sådant sammanträde behöver inte hållas vid de tillgångslösa konkurserna.

Bankruptcy Act är f.n. föremål för revision.

Den europeiska gemenskapen (EG)

En expertkommitté inom EG har lagt fram förslag till konvention på bl.a. konkursrättens område.²⁶ Beträffande förvaltningsorganisationen och det formella konkursförfarandet i övrigt skall enligt förslaget konkurslandets lag i princip vara tillämplig. Det anses f.n. inte föreligga behov av att harmonisera de olika staternas regler i fråga om konkursorganisationen. Enligt inhämtade uppgifter medför utvidgningen av EG att den föreslagna konventionstexten måste omarbetas, varför det kommer att dröja innan en slutgiltig konventionstext kan undertecknas.

²⁶ Jfr Montgomery i SvJT 1971 s. 380 ff och Munch i Ugeskrift for Retsvæsen 1972 s. 169 ff.

1 Inledning

1.1 I avsnitt 2 nedan redovisar kommittén sina beräkningar av de kostnader som uppkommer för det allmänna till följd av kostnadsansvaret enligt 188 § första stycket i KLförslaget. Det allmännas kostnader för den i avgiven reservation föreslagna ordningen med kronofogdemyndighet som förvaltare vid förenklade konkurser behandlas i avsnitt 3. Då det finns åtskilliga osäkra faktorer, måste de olika kostnadsposterna bli mycket ungefärliga.

Kostnadsberäkningarna bygger väsentligen på de uppgifter som vid kommitténs statistiska undersökning kommit fram beträffande fattigkonkurser — dvs. konkurser avskrivna enligt 185 § KL — som avslutats år 1971 (se Bilaga 1). I fråga om antalet avslutade fattigkonkurser i hela landet utgår beräkningarna från den officiella statistiken för år 1971.

Beräkningarna avser nuvarande (hösten 1973) penningvärde.

1.2 Antalet fattigkonkurser som avslutades år 1971 var för hela landet 2 237. Enligt KLförslaget (185 a § 2 första st.) behöver förvaltare inte alltid utses vid förenklad konkurs, när gäldenären är dödsbo. Med beaktande härav antas att förvaltare kommer att förordnas i ungefär 2 100 av sådana förenklade konkurser som motsvarar de nuvarande fattigkonkurserna. Härtill kommer de konkurser som enligt gällande regler skulle ha handlagts i ordinär form men som enligt kommitténs förslag i stället skall handläggas som förenklade konkurser. Kommittén har uppskattat detta tillskott till omkring 600 konkurser om året. Sammanlagt skulle alltså — fortfarande med 1971 års siffror som utgångspunkt — cirka 2 700 konkurser om året komma att handläggas som förenklade konkurser med förvaltare.

2 Kostnaderna för den av kommittén föreslagna ordningen med särskilt utsedda förvaltare

2.1 På grundval av statistiken (tab. 10 b) kan det antas att tillgångar kommer att saknas i hälften av de förenklade konkurser med förvaltare

som f. n. motsvaras av fattigkonkurser, dvs. i 1 050 konkurser. Dessa kommer normalt att avskrivas i anslutning till edgångssammanträdet enligt 185 a § i KLförslaget. När staten eller gäldenären själv är sökande, kommer till följd av regleringen i 188 § första stycket i förslaget det allmänna att stå för konkurskostnaderna. Det antas att det allmännas kostnadsansvar aktualiseras i omkring 1 000 av nu berörda konkurser.

2.2 Enligt statistiken (tab. 9) uppgick arvodet (inkl. kostnadsersättning) till gode mannen i fattigkonkurser vid de undersökta femton tingsrätterna i genomsnitt till omkring 350 kr. Om man tar hänsyn till den höjning av ersättningsbeloppen som synes ha skett under åren 1972 och 1973¹ och till de utökade arbetsuppgifter som en förvaltare vid förenklad konkurs skall ha i jämförelse med god man vid fattigkonkurs, kan man räkna med ett genomsnittsarvode (inkl. kostnadsersättning) för förvaltare vid förenklad konkurs på 750 kr i de tillgångslösa konkurserna. Det allmännas årliga kostnad för förvaltningen vid de förenklade konkurser där tillgångar saknas blir sålunda ($1\,000 \times 750 =$) 750 000 kr. Härtill kommer kostnaderna för konkurskungörelsen, för vilka statsverket liksom f. n. (se 188 § andra st. KL) skall svara i sista hand. Kungörelsekostnaderna i de tillgångslösa konkurserna (inkl. dödsbokkonkurserna) kan sammanlagt uppskattas till i runt tal 125 000 kr. Summan av här avsedda kostnader blir alltså 875 000 kr.

2.3 Återstoden av de förenklade konkurser med förvaltare som motsvaras av de nuvarande fattigkonkurserna uppgår till ett antal av 1 050. Av dessa kommer en del att avskrivas enligt 185 a § och resten enligt 185 b § i KLförslaget. Med ledning av statistiken (tab. 10 c och d) kan man anta att ungefär en fjärdedel av dessa 1 050 konkurser löper vidare och sedermera avskrivs enligt 185 b § i förslaget. Kostnaderna för denna grupp av konkurser kommer normalt att kunna utgå ur boet och något kostnadsansvar för det allmänna blir inte aktuellt. För de resterande tre fjärdedelarna — dvs. de konkurser som avskrivs enligt 185 a § i förslaget — kan genomsnittskostnaden uppskattas till 1 200 kr, inbegripet förvaltararvode (jämte kostnadsersättning) och kungörelsekostnad. I vissa av här åsyftade konkurser kan boet beräknas bära hela denna kostnad men i de flesta av konkurserna kommer antagligen endast en del av kostnaderna att täckas av tillgångarna i boet. Med en grov uppskattning kan man ange det allmännas kostnad för den här avsedda gruppen av konkurser som avskrivs enligt 185 a § i förslaget till 425 000 kr.

Kostnaderna för det under 1.2 angivna tillskottet på 600 konkurser som avskrivs enligt 185 b § i förslaget blir regelmässigt täckta av tillgångarna.

2.4 Beräkningarna ovan leder till att det allmänna årligen skulle få vidkännas en kostnad för förvaltararvoden och andra konkurskostnader

¹ Uppgifter som erhållits vid förfrågningar i september 1973 hos ett tjugotal tingsrätter över hela landet tyder på att genomsnittsarvodet (inkl. kostnadsersättning) till gode mannen stigit till 400–500 kr.

på sammanlagt (875 000 + 425 000 =) 1 300 000 kr.

2.5 På grundval av uppgifter som kommittén inhämtat från landets samtliga länsstyrelser för budgetåret 1971/72 kan det allmännas kostnader för godmansarvoden (inkl. kostnadsersättning) i fattigkonkurser, där staten varit sökande och alltså ansvarat för konkurskostnaderna enligt 188 § första stycket KL, anges till 700 000 kr. Enligt 188 § andra stycket KL skall kostnader för konkurskungörelser m.m. som inte kan tas ut ur boet eller av ansvarig borgenär utgå av allmänna medel. Kommittén har inte några uppgifter om storleken av kungörelsekostnaderna m.m. Dessa kan emellertid uppskattas till cirka 140 000 kr.

En kostnad som det allmänna nyligen tagit på sig i samband med fattigkonkurser är de utgifter som uppkommer när jurister vid de allmänna advokatbyråerna erhåller uppdrag som god man.² Som driftbidrag till allmänna advokatbyråer har anslagits 300 000 kr (prop. 1973:74, JuU 1973:19 och rskr 1973:169). Bidraget avser att täcka bl.a. kostnaderna för uppdrag som god man i sådana fattigkonkurser där ersättning inte kan utgå enligt gällande KL, dvs. i huvudsak de konkurser där gäldenären varit sökande. Kostnaden för godmansuppdragen i fattigkonkurs torde kunna beräknas till omkring 150 000 kr.

Totalt kan statsverkets nuvarande kostnader i samband med fattigkonkurser alltså uppskattas till i runt tal (700 000 + 140 000 + 150 000 =) 1 000 000 kr om året.

2.6 Beräkningarna under 2.1–2.5 ovan leder till att en ordning med särskilt utsedda förvaltare vid förenklad konkurs skulle medföra en kostnadsökning för det allmänna på (1 300 000–1 000 000=) 300 000 kr. Som framgått bygger beräkningarna väsentligen på uppgifter för år 1971. Med hänsyn till svårigheten att förutse den blivande konkursfrekvensen och till andra ovissa faktorer³ bör man för säkerhets skull räkna med en kostnadsökning för det allmänna till följd av kommitténs förslag på 450 000 kr.

3 Kostnaderna för den i avgiven reservation föreslagna ordningen med kronofogdemyndighet som förvaltare vid förenklade konkurser

3.1 Beräkningarna utgår från samma konkurskostnader som angetts ovan under 2. Vidare bygger de på den nuvarande kronofogdeorganisationen. Beträffande översyn av distriktsindelningen m.m. se avsnitt 2.4.7.2 i betänkandet.

3.2 I schemat på s. 254 anges i huvuddrag vilka arbetsuppgifter som kronofogdemyndighet (krfm) kan komma att fullgöra enligt reservationen, hur uppgifterna kan beräknas bli fördelade mellan olika personal-kategorier inom myndigheten och hur lång tid som behövs för varje uppgift. Med kronofogdepersonal avses kronofogde, biträdande krono-

² Se prop. 1973:74 s. 23 och 39 samt JuU 1973:19 s. 8. Se även 4 § instruktionen (1973:249) för de allmänna advokatbyråerna. Jfr avsnitt 2.4.7.2 i betänkandet.

³ Bl.a. förutsätter beräkningarna att tillgångarna i boet alltid kan förvandlas till likvida medel för betalning av konkurskostnaderna.

fogde och kronofogdesekreterare samt med exekutiv personal kronokommissarie, förste kronoassistent och kronoassistent. De inledande arbetsuppgifterna vid 1 i schemat anses beträffande de tillgångslösa konkurserna (1 050 st.) inte medföra sådan tidsåtgång som behöver redovisas. Arbetsuppgifterna vid 4 (bokföring m. m.) och 7 (utdelning) torde få aktualitet endast vid sådana konkurser som avskrivs enligt 185 b § i KL-förslaget, dvs. bortåt 900 stycken (jfr ovan under 2.3). De uppgifter som nämns vid 6 (fortsättning av rörelse m. m.) och 9 (övrigt) beräknas bli aktuella i 200 konkurser förutom de konkurser som avskrivs enligt 185 b § i förslaget. Uppgifterna vid 2, 3, 5 och 8 aktualiseras vid samtliga 2 700 konkurser.

Som schemat utvisar antas den genomsnittliga tidsåtgången vara minst 5,5 timmar (tillgångslös konkurs) och mest 14,5 timmar (konkurs som avskrivs enligt 185 b § i förslaget). Det bör betonas att tidsberäkningen förutsätter en långtgående rationalisering av arbetet, bl.a. genom användning av blankettrutiner. De uppgifter som faller på exekutiv personal torde huvudsakligen komma att fullgöras av kronoassistenter.

3.3 Som framgår av schemat skulle konkursuppgifterna kräva sammanlagt omkring 25 500 arbetstimmar om året vid landets kronofogdemyndigheter. Härav skulle i runda tal 11 200 timmar falla på kronofogdepersonal, 11 400 timmar på exekutiv personal och resterande 2 900 timmar på biträdespersonal. Statens årliga kostnader inkl. lönekostnadspålägg är f.n. (hösten 1973) för en kronofogde (lönegrad B 5) 93 400 kr, för en kronoassistent (A 17) 49 000 kr och för ett kvalificerat biträde (A 15) 45 200 kr. Årsarbetstiden för en anställd kan uppskattas till 1 600 timmar. Med dessa utgångspunkter kan statens sammanlagda lönekostnad för kronofogdemyndigheternas konkursuppgifter beräknas till ungefär $(7,0 \times 93\,400 + 7,1 \times 49\,000 + 1,8 \times 45\,200) = 1\,080\,000$ kr. Härtill kommer övriga kostnader — för lokaler m.m. — som förädlas av de nya arbetsuppgifterna. Dessa kostnader kan beräknas till cirka 200 000 kr.⁴ Som framgått under 2.5 ovan kan kungörelsekostnaderna beräknas till 140 000 kr. Konkursuppgifterna skulle alltså medföra en reell *totalkostnad* för det allmänna på $(1\,080\,000 + 200\,000 + 140\,000) =$ cirka 1 420 000 kr om året.

3.4 Under 3.3 har framgått att en ordning med kronofogdemyndigheter som förvaltare vid förenklad konkurs skulle — fränsett kungörelsekostnader — kosta statsverket omkring 1 300 000 kr om året. Hela detta belopp torde emellertid inte behöva anslås till kronofogdemyndigheternas verksamhet till följd av förvaltaruppgifterna. I viss utsträckning kan nämligen dessa uppgifter utföras utan några personalförstärkningar. Det är inte möjligt att göra annat än en grov uppskattning av det ökade anslagsbehovet. I sammanhanget är bl.a. den väntade nya indelningen av

⁴ Utgifter för lokaler m. m. uppgår under budgetåret 1972/73 totalt till 36 milj. kr. Om detta belopp slås ut på antalet hos kronofogdemyndigheterna anställda, dvs. omkring 2 700 personer, erhålls ett belopp om cirka 13 000 kr. Den här antagna personalökning uppgår till 16 personer. $16 \times 13\,000 = 208\,000$ kr.

kronofogdedistriktet av betydelse. Enligt kommitténs mening kan den erforderliga *anslagsökningen* uppskattas till 1 000 000 à 1 200 000 kr om året. För större delen av denna kostnad bör emellertid statsverket få täckning genom medel från konkursbona. Dessutom gäller att de under 2.5 ovan angivna kostnaderna på 700 000 resp. 150 000 kr faller bort.

Arbetsuppgifter

Arbetsuppgifter	Antal ärenden (hela landet)	Hur de olika personalkategorierna vid en krfrn skall tas i anspråk (procentuell fördelning)		Tidsåtgång i timmar	Fördelning av det totala timantalet på personalkate- gorierna		
		Kronofogde- personal (KP)	Exekutiv personal (EP)		Per ärende (i genom- snitt)	Totalt per år	KP EP BP
1. Inledande uppgifter (kontakt med gäldenären, omhändertagande av dennes bo, genomgång av bokföringsmaterial m.m.)	1 650	25 %	70 %	5 %	2 t	3 300 t	825 2 310 165
2. Upprättande av bouppteckning och åtgärder i samband härmed	2 700	25 %	55 %	20 %	2,5 t	6 750 t	1 687 3 713 1 350
3. Utredning av orsakerna till gäldenärens obestånd, utredning i fråga om återvinningens möjligheter och om gäldenärsbrott. Upprättande av skriftlig uppgift till konkursdomaren i angivna hänseenden	2 700	50 %	50 %	—	1 t	2 700 t	1 350 1 350 —
4. Bokföring och medelsplacering	900	5 %	10 %	85 %	1 t	900 t	45 90 765
5. Edgångssammanträde	2 700	100 %	—	—	1 t	2 700 t	2 700 — —
6. Fortsättande av gäldenärens rörelse, realisation av boets tillgångar, indrivning av fordringar	1 100	25 %	70 %	5 %	3 t	3 300 t	825 2 310 165
7. Utdelning	900	40 %	50 %	10 %	1 t	900 t	360 450 90
8. Redovisning till konkursdomaren m.m.	2 700	85 %	10 %	5 %	1 t	2 700 t	2 295 270 135
9. Övrigt (överläggningar med gäldenären och borgenärer; uppsägning av hyres- och anställningsavtal; uppgifter som ankommer på arbetsgivare m.m.)	1 100	50 %	40 %	10 %	2 t	2 200 t	1 100 880 220
					Summa	25 450 t	11 187 11 373 2 890

Förkortningar

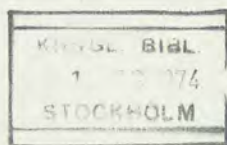
Lagar, lagförslag o. d.

AckK	ackordskungörelsen (1970:858)
AckL	ackordslagen (1970:847)
BrB	brottsbalken
FRL	förmånsrättslagen (1970:979)
KL	konkurslagen (1921:225)
KLförslaget	förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225) enligt förevarande betänkande
Kp	lagen (1921:226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas
RB	rättegångsbalken
U III	Utsökningsrätt III, exekution i lön, beneficium m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1964:57)
U VII	Utsökningsrätt VII, ackordsförhandling, förslag av lagberedningen (SOU 1968:41)
U VIII	Utsökningsrätt VIII, fastighetsexekution m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1968:64)
U IX	Utsökningsrätt IX, förmånsrättsordning m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1969:5)
U X	Utsökningsrätt X, konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1970:75)
U XI	Utsökningsrätt XI, exekutiv försäljning av fartyg m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1971:45)
U XII	Utsökningsrätt XII, utsökningsbalk, förslag av lagberedningen (SOU 1973:22)
UL	utsökningslagen (1877:31 s. 1)
ÄB	ärvdabalken
1911 års betänkande	förslag till konkurslag och till lag om ackordsförhandling utan konkurs m. m. avg. den 14 nov. 1911
1919 års betänkande	förslag till konkurslag och till lag om ackordsförhandling utan konkurs m. m. avg. den 7 juli 1919

CU	civilutskottets betänkande
Ds	departementsserierna
JK	justitiekanslern
JO	justitieombudsmannen resp. ämbetsberättelsen
JuU	justitieutskottets betänkande
LU	lagutskottets betänkande
ILU	första lagutskottets utlåtande
NTfK	Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab
NJA	Nytt juridiskt arkiv. Avd. I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv. Avd. II
NOU	Norges offentlige utredninger
NU	näringsutskottets betänkande
prop.	proposition
rskr	riksdagens skrivelse
SFS	Svensk författningssamling
SkU	skatteutskottets betänkande
SOU	statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TSA	Tidsskrift för Sveriges advokatsamfund

Annan litteratur

Beckman m. fl.	Beckman, Holmberg, Hult och Strahl, Brottsbalken jämte förklaringar, band I, brotten mot person och förmögenhetsbrotten m. m. 3 uppl. Stockholm 1970
Ekdahl	Ekdahl, Om fordran i konkurs. Stockholm 1935
Elwing	Elwing, Konkurslagstiftningen. Stockholm 1973
Gomard	Gomard, Skifteret. 2 uppl. Köpenhamn 1969
Hassler	Hassler, Utsökningsrätt. 2 uppl. Stockholm 1960
Kedner	Kedner, Konkurs och ackord, en studie av insolventa företag genomförd år 1972 på uppdrag av delegationen för de mindre och medelstora företagen
Lawski	Lawski, Konkurs- och ackordslagarna jämte dithörande författningar. 13 uppl. Stockholm 1947
Olivecrona	Olivecrona, Konkursrätt. 10 uppl. Lund 1964 (komp.)
Walin-Gregow	Walin och Gregow, Ackordslagen m. m. Stockholm 1972
Walin-Rydin	Walin och Rydin, Förmånsrättslag, lönegaranti, kvittning mot lön m. m. Stockholm 1972
Welamson I	Welamson, Konkursrätt. Stockholm 1961
Welamson II	Welamson, Konkurs. 3 uppl. Stockholm 1971

Kronologisk förteckning

1. Orter i regional samverkan. A.
 2. Ortsbundna levnadsvillkor. A.
 3. Regionala prognoser i planeringens tjänst. A.
 4. Ortsbundna produktionskostnader. A.
 5. Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande. U.
 6. Förenklad konkurs m.m. Ju.
-

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Förenklad konkurs m.m. [6]

Utbildningsdepartementet

Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande. [5]

Arbetsmarknadsdepartementet

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet.
1. Orter i regional samverkan. [1] 2. Ortsbundna
levnadsvillkor. [2] 3. Regionala prognoser i plane-
ringens tjänst. [3] 4. Ortsbundna produktionskost-
nader. [4]

